

งานละคร
ของ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
ค้นคว้าและเรียบเรียง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์ที่มูลนิธิหอสมุดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๙๔ พรรษา
๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

คำปรารภ

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ในวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ เพื่อเป็นการบูชาพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสนองพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ เนื่องในวาระคล้ายวันประสูติ ดังที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นประจำทุกปี

งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์สูงยิ่งอันแสดงถึงพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สัมกับพระสมัญญานาม “พระมหาธีรราชเจ้า” ที่ปวงชนชาวไทยน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงพิจารณาจัดพิมพ์วรรณคดีที่มีสาระและเพียบพร้อมด้วยสุนทรียศิลป์เล่มนี้เผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วรรณคดีที่มีคุณค่าให้อยู่คู่บรรณพิภพ และเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในวาระอันสำคัญนี้ อันเป็นเครื่องหมายแห่งความจงรักภักดีของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งมวล

ขอพระกุศลจริยาทั้งปวงที่ทรงบำเพ็ญไว้ดีแล้ว กอปรกับพลาณภาพแห่งกตเวทิตาธรรมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประกอบเป็นปฏิบัติบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดและพระผู้ทรงสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โปรดอำนวยการพิทักษ์รักษาแด่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ให้ทรงพระเกษมสำราญเสด็จสถิตเป็นมิ่งขวัญของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตราบนิตยกาล

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล)

อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

งานละคร

ของ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหา

จักรวราช

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม.

INTRODUCTION

TO THE DRAMATIC ACTIVITIES OF
HIS MAJESTY KING VAJIRAVUDH.

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
ค้นคว้าและเรียบเรียง

๒๕๑๗.

งานละคร
ของ
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินท
รมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม.

เลขหมู่หนังสือ ๘๕๕.๘๑๒๐๘
ป ๖๑๖ ง

สงวนลิขสิทธิ์

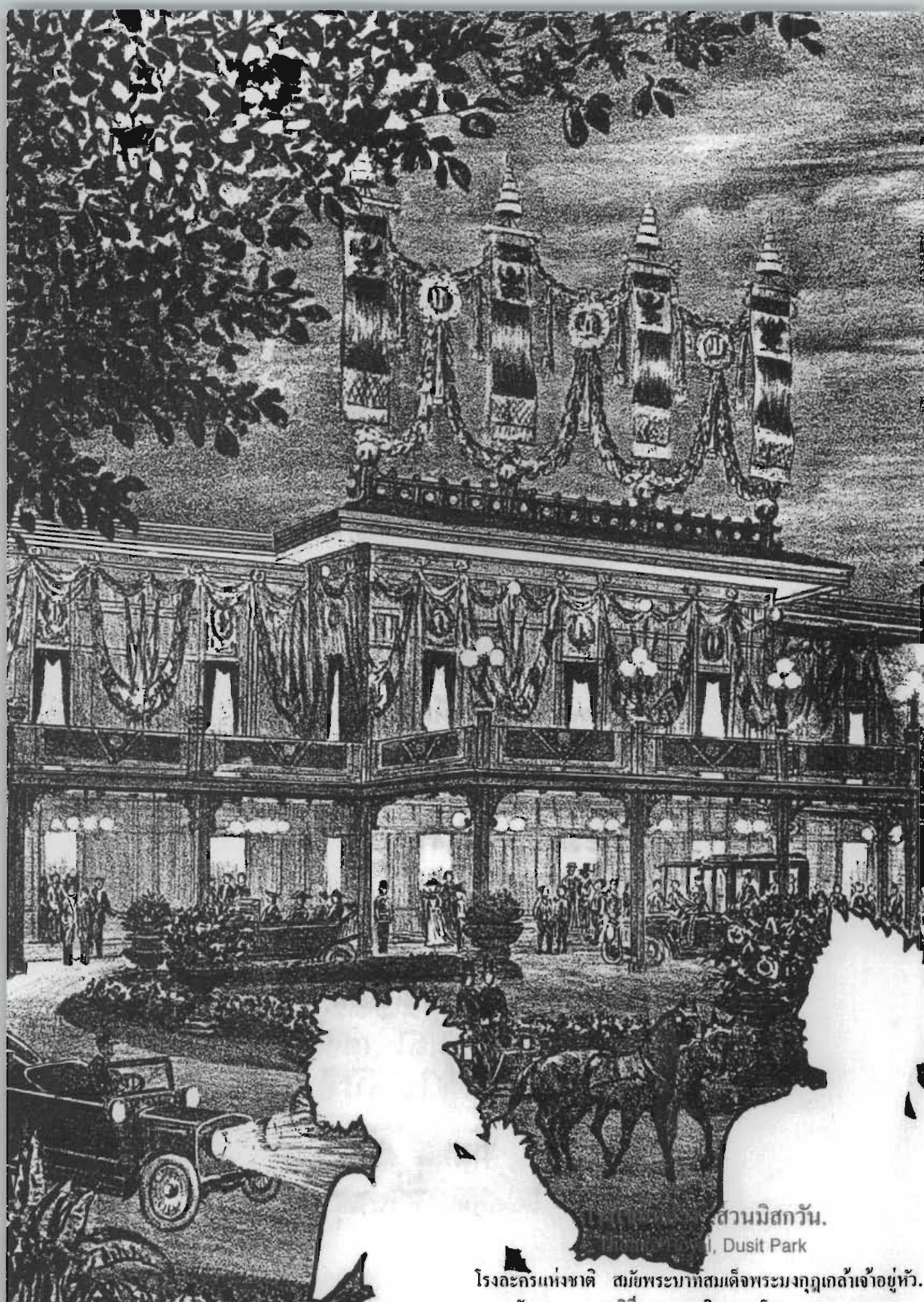

พระมหากษัตริราชเจ้าบรมโกศ

ยอดกระประแสงทบทขบงส์
แต่พระมงกุฎเกล้าเศ้าอยู่หัว
มีพระมั้นบรรดษทวาชเศ้า
เสี้ยบแต่มั้นเห็นช้ำห้สขบขี้

บทละครพระมหากษัตริราช
เสมีองดอกขาริชาตเสดดเส
กึ่งร้อยเรีอองเมีอองโตไมเดยมี
อีกร้อยขี้ประดัมฟ้าไมระโรย ๖.

ทำพระพุทเศเศ้า
หน่อมหลอว ขี้มมทกข.

สวนมิสกวัน.
Dusit Park

โรงละครแห่งชาติ สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

คำนำ

เมื่อต้นปีพระพุทธศักราช ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้ไปแสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง “งานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ให้สมาชิกคุรุสภาฯ ณ โรงเรียนสตรีวิทยา, ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มค้นคว้าเพื่อหาหลักฐานต่างๆ ประกอบการแสดงปาฐกถานั้น. ครั้นได้แสดงปาฐกถาเสร็จสิ้นแล้ว การค้นคว้าของข้าพเจ้าหาได้หยุดตามไปด้วยไม่, เพราะยังคงมีความตื่นเต้น, ปีติยินดีเหลือล้น ในการที่ได้เห็นชัดแจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถเพียงใด. ข้าพเจ้าจึงตกลงเรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติ, โดยระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณเหนือเกล้าฯ เป็นอย่างยิ่ง.

ข้าพเจ้าขอทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า ข้าพเจ้ามิได้ตั้งใจจะให้หนังสือนี้เป็นตำราสำเร็จรูปแต่อย่างใดเลย, เพราะอันที่จริงเป็นเพียงผลของการค้นคว้าระยะหนึ่งของผู้ที่สนใจหลายคนหนึ่ง, เรียบเรียงขึ้นเสนอต่อท่านที่มีความสนใจโดยทั่วไปเท่านั้น. ข้าพเจ้าไม่สามารถจะแจ้งให้ทราบโดยครบถ้วนว่า บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องใด ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อใด, พิมพ์ครั้งแรกที่ไหน เมื่อใด และจัดแสดงครั้งแรกที่ไหน และเมื่อใด, อันเป็นเรื่องที่น่าจะทราบ, ทั้งนี้ เพราะหลักฐานต่างๆ นั้น หาได้ยากเหลือเกิน, ผู้พิมพ์หนังสือในสมัยก่อนมิได้ชอบแสดงหลักฐานไว้ให้ปรากฏ. ข้าพเจ้าจึงต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านด้วย.

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความวิตกกังวลไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ย่อมจะต้องมีอย่างแน่นอน, เพราะข้าพเจ้ามิใช่ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์; โดยเฉพาะเรื่องโขนและละครรำ ข้าพเจ้ามีความรู้น้อยจริงๆ, ข้าพเจ้าขอความบางตอนในหนังสือเล่มนี้ เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของข้าพเจ้าเท่านั้น. ถ้าท่านผู้รู้ เห็นว่าบกพร่องหรือผิดพลาดอย่างใด ข้าพเจ้าก็ยินดีต้อนรับความเห็นของท่าน. อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นมุกุเทศก์ นำท่านที่สนใจให้เข้าถึงพระราชนิพนธ์บทละครและงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามสมควร.

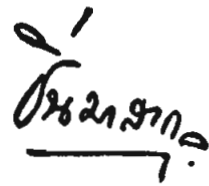
อนึ่ง ท่านผู้อ่านหลายท่านคงจะตั้งคำถามในใจของท่านว่า เหตุใดข้าพเจ้าจึงมิได้จัดเรียงพระราชนิพนธ์บทละครทั้งหลายนี้ เข้าเป็นหมวดหมู่, หรือแยกประเภท, เช่น ประเภทละครดึกดำบรรพ์, ละครพูดภาษาไทย, ละครพูดภาษาอังกฤษ ฯลฯ. ข้าพเจ้าต้องขออภัยและชี้แจงว่า การกระทำเช่นนั้นไม่สะดวกสำหรับข้าพเจ้า, เพราะจะต้องแยกสิ่งที่ควรกล่าวถึง

สืบเนื่องติดต่อกันไปไว้ห่างจากกัน, เช่น แยกสกุนตลาละครร่าไว้ทางหนึ่ง สกุนตลาละคร ร้องไว้อีกทางหนึ่ง—เหมือนแยกพี่น้องที่ทำงานต่างสำนักงานไว้คนละบ้าน, ไม่พิจารณาเป็น ครอบครัวยุไป.

ข้าพเจ้าขอชี้แจงต่อไปว่า วิธีการที่ข้าพเจ้านำมาใช้ นั่นคือ พยายามเล่าเรื่องเก่าก่อน เรื่องใหม่, แต่ก็มิใช่ข้อยกเว้นอยู่เป็นอันมาก ก็เมื่อมีความคิดติดต่อกันไปถึงอีกเรื่องหนึ่ง ก็นำ เรื่องนั้นมาเสนอเสียเลยทีเดียว. หวังว่า “ดรรรชนี” ซึ่งข้าพเจ้าพิมพ์ไว้ต่อจาก “สารบาญ” จะช่วยให้ท่านหาเรื่องที่ต้องการอ่านได้โดยง่าย.

อีกเรื่องหนึ่งคือ “นามบุคคลที่กล่าวถึง”. ท่านผู้อ่านคงจะต้องการทราบว่า ผู้ที่ ข้าพเจ้ากล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ใครเป็นใครกันบ้าง. ท่านอาจเปิดดูได้ที่ภาคผนวก (๒) ที่ ท้ายเล่ม, ต่อจากภาคผนวก (๑) “หลักฐานอ้างอิง”.

ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้า มีมากมายหลายท่าน, โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณารักษ์ หลายท่านที่หอสมุดแห่งชาติ, เจ้าหน้าที่ในกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, กองจดหมายเหตุ แห่งชาติ, กองการสังคีต กรมศิลปากร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. สำนักงานบริติช เคานซิล, ทั้งที่กรุงเทพฯ และที่กรุงลอนดอน ตลอดจนบริติชมิวเซียมที่กรุงลอนดอน ได้ ให้ความร่วมมือแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดี. นอกนั้นก็ยังมี บริษัทโรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, เพื่อนฝูงและท่านที่เคารพที่ข้าพเจ้าไปรบกวนบ่อย ๆ ทุกท่านเมตตาปราณีอย่างยิ่ง ข้าพเจ้า ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

๑ สิงหาคม ๒๕๑๘

สารบัญ

	หน้า
พระมหาธีรราชเจ้าราชสดดี	๑
โรจนาหลวงสวนมิตถวัน	๒
คำนำ	๓
สารบัญ	๕
ครุฑนี้ เรื่อง ภาษาไทย	๖
ครุฑนี้ เรื่อง ภาษาต่างประเทศ	๑๐
เริ่มเรื่อง	๑๑
รำแม่บท	๑๗
ละครในกรุงลอนดอน ฯลฯ	๔๖
ละครในกรุงปารีส	๕๑
ละครในกรุงเทพฯ ฯลฯ	๕๒
ทวิบัญญัติโมสร	๕๔, ๘๖
การประกวดภาพ	๑๖๐, ๒๘๘
จิตรลดาสภาการ	๑๘๐
เวรอันเต	๑๕๖
การเรียไรเงินสร้างเรือรบ “พระร่วง”	๒๐๐
“รำพึงถึงพระร่วง”	๒๐๒
เสด็จพระราชดำเนิน ประพาสบังกีใต้	๒๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน ประพาสบังกีใต้ครั้งที่ ๓	๒๕๖
ดัมบี้แควมโบ	๒๖๗
เรื่องราวใน พ.ศ. ๒๔๖๐—๒๔๖๓	๒๗๒
“เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง”	๒๘๗
นามแฝงพระราชทาน	๒๕๕
งานละครใน พ.ศ. ๒๔๖๘	๓๕๔
ละครโรงใหญ่	๓๕๕
“เทศกัมกราบกราน”	๓๕๘
“บรรยายหลายเรื่องสั้น”	๓๕๕
ภาคผนวก	๓๖๑
(๑) หลักฐานอ้างอิง	๓๖๓
(๒) นามบุคคลที่กล่าวถึง	๓๖๕

ดรรชนี เรื่อง ภาษาไทย.

(เรียงตามลำดับอักษร)

	หน้า		หน้า
กลแตก	๒๗๘	ฉวยอำนาจ	๓๒๔
กลสุขาจาร	๑๗๒	ข้างพลายศรีมิ่งกล พลายมิ่งกลทวีป	๑๓๘
กุศโลบาย	๓๐๖	ชิงนาง	๕๖
เกินต้องการ	๕๐	ชื่นใจไม่สมัค	๑๘๓, ๑๘๔
เกียรติยศผู้ป็น	๓๒๗	ตบตา	๒๖๒
แก้แค้น	๑๕๗	ต้อนรับลูก	๒๑๑
แก้แค้นแทนชว้ารัช	๒๘๖	ตักแตน	๑๓๑
ขนมสมกับน้ำยา	๒๕๔	ตั้งจิตรคิดคลัง (๑)	๑๘๒, ๑๘๔
ขอมดำดิน	๑๔๒, ๑๔๓	ตั้งจิตรคิดคลัง (๒)	๑๘๖
ขอมดำดิน (ตำนานเสือป่า)	๑๓๘	ตัวกอวิไลสัน	๒๘๔
ขุนช้างขุนแผน	๓๓๐	ตามกวาง	๘๕
คดีสำคัญ	๒๖๖	ตามใจท่าน	๓๐๐
ความดีมีไชย	๔๐	ตำนานเสือป่า	๑๓๒
งดการสมรส	๒๕๒	ตำนานแห่งดอกกุหลาบ	๓๔๐
จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๑	๑๑๔	ตำนานแห่งหญ้าคา	๓๕๒
จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๒	๑๑๕	แต่งงานพระไวย	๓๓๐
จองถนน (บทร้องและบทพากย์)	๑๑๖	ทรมานลูกก็เดียน	๒๒๑
จัดการรับเสด็จ	๑๗๕	ทศกรรฐ์กับอรชุน	๓๑
จับเสื่อ	๒๑๕	ท่านรอง	๒๗๔
เข้าขำ, สารวัต!	๒๕๐	ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร	๑๓๖
เจ้าคุณเจ้าชู	๒๑๔	ท้าวแสนปม (ละครร้อง)	๑๕๔
เจ้าคุณเทศา	๒๒๖	ท้าวแสนปม (ละครรำ)	๑๕๑
เจ้าพระยาโกศปานสำแดงอำนาจ		ธรรมะมีชัย	๓๖
อาญาสิทธิ์	๑๓๕	ธรรมาธรรมะสงคราม	๓๘

	หน้า		หน้า
นรสิงหาวตาร	๒๕	พญาราชवंสัน (ปรับปรุงใหม่)	๑๐๕
น้อยอินทเสน	๕๑	พญาราชवंสัน (สำนวนเดิม)	๑๐๓
นาคบาศ	๑๓๐	พรมหาสตรี	๘๐
นางลอย	๓๘	พระเกียรติรต (ละครเรื่อง)	๓๕๖
นางอุปโกศา	๓๑๕	พระเกียรติรต (ละครรำ)	๒๕๕
นารายณ์ปราบหนทุก	๑๖	พระกณเศียรเสैया	๒๖
นารายณ์สิบปาง	๓๒	พระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง	๑๓๖
นิทราชาคริต	๔๒	พระเจ้าอุทองสร้างกรุงเก่า	๑๓๔
นินทาสโมสร	๕๕	พระต่อสู้อัจฉริยะที่ภูเกิด	๑๓๗
นิ้วเพชร	๒๓	พระแท่นมณังศิลา	๑๓๔
เนตรพระอิศวร	๒๘๓	พระนรสิงหาวตาร	๒๕
บทเสภาพญาราชवंสัน	๑๐๓	พระนลคำหลวง	๗๔, ๓๓๕
บทเสภาสามัคคีเสวก	๑๐๘	พระนาละ	๗๔
บัวงาม	๒๒๕	พระภะรดเบิกโรง	๑๒
บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์	๑๖๖	พระยาสี่ทราซเดโชไชยรบพม่า	๑๓๕
ประเดิมศึกกลาง	๑๑๘	พระร่วง (ละครพูดคำกลอน)	๑๔๕
ประโยชน์ของเสือบ้า		พระร่วง (ละครเรื่อง)	๑๔๘
ในสงครามปัจจุบัน	๑๔๐	พระรามตามกวาง	๘๕
ปราบดาชะกา	๑๖๘	พระหันอากาศ	๓๑๔
ปรีชทรศิกา	๓๒๘	พระอรชุนกับทศกรรฐ์	๓๓
ปล่อยแก้ว	๕๘, ๒๐๖	พระอุปโกศา	๓๑๕
ผัดใจได้ปล้ม	๒๔๔	พฤติกรรมของนักสู้บิลสัน	๒๘๐
ผัดวินัย	๓๒๒	พวงข้างทอน	๒๑๕
ผูกจิตรคิดคลัง	๑๘๔	พิชัยภูมิกนิยา	๘๒
ผู้ร้ายแฝง	๒๑๖	พิเภกผู้ถูกขับ	๑๑๑
เผาสงกา	๑๑๐	เพื่อนตาย	๑๒๘
พญามังกร	๑๘๕	โพงพาง	๒๕๖
พญาราชवंสัน (บทเสภา)	๑๐๓	ฟอกไม้ขาว	๑๘๑

	หน้า		หน้า
ภรรยาของข้าราชการสำคัญ	๒๒๐	เวนิสวานิช	๒๔๖
ภรรยาข้าราชการสำคัญ	๒๒๓	ศกุนตลา	๑๕๒
มหาตมะ	๑๕๘	ศกุนตลา (ร้อยแก้ว)	๑๖๒
มหาพลี	๑๔	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๑)	๑๕๔
มหาภารตะ	๓๓๕	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒)	๑๕๖
มัทนะพาธา	๓๔๐	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓)	๑๕๘
มิกาดิ	๕๘	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๔)	๑๖๐
มิตรแท้ (ที่เจนีวา)	๑๒๒	ศุภะสาริณีปลอมพล	๑๑๕
มิตรแท้ (ที่เมืองไทย)	๑๒๖	ศุภลักษณ์ว่าดรูป	๑๐๕
มิตรมีชัย	๓๗	สงครามที่เมืองตาก	๑๓๓
เขมส์ วิลสัน	๒๘๐	สมเด็จพระนเรศวรตีทัพเชียงใหม่	๑๓๕
ร.ต.ล. นนทร	๒๔๕	สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ	๑๓๘
ราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้า สมเด็จพระนารายณ์	๑๓๕	สมเด็จพระนเรศวรปั้นค่าย	๑๓๕
รามเกียรติ์	๗๖	สร้อยคอไข่มุกด์	๒๘๒
รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์, ลำดับเรื่อง	๑๖๗	สามก๊กเสวก	๑๐๘
รามสูรชิงแก้ว	๒๘	สาวตรี	๓๓๔
โรมิโอ และ จูเลียต	๓๑๖	สาวตรี (ฉบับร้อยแก้ว)	๓๓๘
ฤษีเสี่ยงลูก	๒๔	สี่ดาหาย	๘๓
ลำดี่	๒๒๕	สุกรัฟพหักนัตร	๑๒๐
ลำดับเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์	๑๖๗	สุดาวตาร	๒๒
วังต	๑๐๐	สุรปะนขาม่าหัง	๘๔
วิลสันปลอม	๒๘๕	สุรปะนขาหัง	๘๔
วิไลยเลือกคู่	๒๖๑	เสี่ยสละ	๒๗๖
วิวาหพระสมุท	๒๓๔	เสื่อเถ้า	๓๑๐
วีรกรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา	๑๔๐	หนังสือ	๓๓๓
วีรกรรมท้าวสุรนารี	๑๓๕	หนามยอกเอาหนามบ่ง (๑)	๒๓๐
		หนามยอกเอาหนามบ่ง (๒)	๒๓๑
		หมोजำเป็น	๒๑๓

	หน้า		หน้า
หมายนำย่อหน้า	๒๓๓	เหลื่อแก๊	๒๒๘
หมิ่นประมาทศาล	๒๑๒	องคทสี่อสาร	๑๒๑
หลวงจำเนียรเดินทาง	๒๖๓	อรชุนกับทศกรรฐ์	๓๐
หัวใจนักรบ	๑๗๖	อภิเชกสมรส	๑๖๘, ๑๖๙
หาเมียให้ผัว	๓๑๑	อสุเรนทรจารีต	๓๒
หาโล่ห์ (ปรับปรุงใหม่)	๕๗	อัจฉราวตาร	๒๒
หาโล่ห์ (๓ องค์)	๕๖	อัปสราวตาร	๒๒
หาโล่ห์ (๔ องค์)	๕๔	อำนาจคือธรรม	๓๖
เห็นแก่ลูก	๘๘		

จินตารัตน์ วิริยะวงศ์ กับ ชงชัย โทษيارมย์

ดรรชนี เรื่อง ภาษาต่างประเทศ.

(เรียงตามลำดับอักษร)

	หน้า		หน้า
A Good Interpreter	224	Neptune's Bride	241
A Man in Khaki	215	Old Cronies	72
A Queer Burglary	217	One Summer's Day	49
A Real Ghost	190	Othello	104
A Statesman's Wife	220, 222	Paraśu Rāma and Mekhalā	29
Contrary to Discipline	322	Sacrifice	277
Coup d'Etat	326	The Diamond Finger	23
For His Child	88	The Earl of Claverhouse	91, 93
His Excellency the Governor	226	The Eliminists	219, 222
In Honour Bound	72, 73	The King's Command	72
Isabel	70	The Locusts	130
James Wilson	280	The Man in Khaki	215
Le Duc D'Erretchagay	91	The Marriage of Neptune	240
L' Homme en Khaki	215	The Net	298
Lines and Rudd	65	The Shield	95
Madanabādhā (in prose)	345	The Taming of Uncle Gideon	221, 222
Madanabādhā (in verses)	346	The Triumph of Friendship	37
Might is Right	36	The Triumph of Right	36
Mikado	98	Three Little Plays	218
Miss Honeybone	62	Three More Little Plays	218
My Friend Jarlet	123	Too Much of a Good Thing	90

หม่อมหมั่นเทพไท พระโอรสรัตน
พระมหากษัตริย์ผู้เขมใหญ่
อีกครบทอาศรัยทุกที่หนีไป
ทำอาชีพชักร และ มรดก,
ประพันธ์พนธ์รสนา ธาระพี
เพระอำมหิตผู้สู่อ่อนแอกล้ำ
ฉลอมเข็วบทุกบวงส์อวดรามมา
พระมหาดังราชอวธรณีไทย ฯ

เริ่มเรื่อง.

การเริ่มเรื่อง, ตามประเพณีสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ก็ต้องเบิกโรง, จึงขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ “พระภะรตเบิกโรง” มาพิมพ์ไว้ ณ ที่นี้.

ผู้เรียบเรียงตั้งใจว่า เมื่อกล่าวถึงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องใด ก็จะต้องเรื่องพระราชนิพนธ์นั้นไว้, เพื่อการศึกษาเบื้องต้น. แต่เรื่อง “พระภะรตเบิกโรง” นี้สั้น กะทัดรัด จึงขอน้อมเกล้าฯ อัญเชิญมาพิมพ์ไว้โดยไม่ตัดตอนเลย ในหน้าต่อไป.

เรื่อง “พระภะรตเบิกโรง” นี้ ไม่ค่อยจะรู้จักกัน. อาจมีการแสดงแล้วสักครั้งหนึ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระภะรตเบิกโรง.

ยานี่ ๑ เมื่อนั้น
เป็นครุละครพ็อนต์
จงจิตรจัดเล่นดึกดำบรรพ์
ให้ทวยเทवासำราญ
อำนวยการพรศรีสวัสดิ์
นิรทุกข์เป็นสุขทุกเวลา
คิดแล้วจึงเรียกลูกศิษย์
มาบอกเล่าความตามนิม

องค์พระภะรตมุนีศรี
เชี่ยวชาญวิธัญการ
เพื่อพะลัเทวัญมหาศาล
แล้วสมานมิตรจิตรกิดเมตตา
ให้พระทรงรัชพรรษา
พระวงษาข้าบาทเรีงรมย์
ผู้สนิทจิตใจเป็นปฐม
เพื่อให้ชื่นชมตามกัน ฯ คำ.

เจรจา

- พระภะรต — นี่แน่ นัญโกศล.
ศิษย์ — ขอรับ (ออกมาไหว้).
พระภะรต — วันนี้เป็นวันดี เราจะมีกรำถวายเป็นเทวพลี.
ศิษย์ — ดีแล้วขอรับ กระผมก็เต็มใจ.
พระภะรต — ทำกรำเจ้าจำได้อยู่ละฤ ?
ศิษย์ — ก็จำได้บ้างบางทำ ตามที่พระครูบอกมาและขอรับ. แต่ถ้าจะให้ดี ขอเชิญพระบรมครูจงรำให้ลูกดูพอเป็นแบบอย่าง. แม้นางเอกจำ เชิญออกมาหน่อย, (นางเอกออกมา) ท่านอาจารย์ท่านจะรำให้เราดูเป็นตัวอย่าง.
พระภะรต — เออ เราจะรำให้ เจ้าจงจำไว้ให้มัน. ถ้ารำได้ รำตามกันก็ยิ่งดี, เพราะทำเหล่านี้เป็นท่าแบบละครโบราณ.

(ลูกขึ้นรำบทตามแบบไหว้ครูมโนรา.)

ชมตภาค ๑ เทพประนมปฐมพรหมสี่หน้า
 เพียงไหล่ผาลาชันางนอน
 กระต่ายชมจันทร์จันทร์ทรงกลด
 ชูชายนาคกรายเข้าสู่วัง
 กิณนรอ่อนรำเลียขมท่า
 มัจฉาลอยล่องฟ่องวาริน
 สิ่งใดเล่นหางกวางโยนตัว
 หงส์ทองล่องลอยในคงคา
 กรีดกรายย้ายอย่างกวางเดินดง
 ช้างสารหวานหลุ้มนำรัก
 กิณนรพ้อนฝูงยุงพ้อนหาง
 ลมพัดยอดตองตวด้วี
 รำกระบี่ส่ำทำจิ้นสาวไ้
 เมขลาต่อแก้วลำนน้ำ

สอดสร้อยมาลาเรียงหมอน
 กมรเกล้าแขกเต้าเข้าวัง
 พระภะรดทั้งสามมารกลับหลัง
 มังกรหาแก้วมูจลินท์
 องค์พระรามากังศิลป์
 หลงไหลได้สิ้นงามโสภา
 ร่ายว้อเอาแบ่งผัดหน้า
 เหราเล่นน้ำสำราญนั้ก
 พระนารายณ์ฤทธิรงค์ทรงขว้างจักร
 พระลักษมณ์แผลงศรจรัส
 ชัดจางนางนางรำสองสี่
 สี่ซอสามสายย้ายเพลงรำ
 รำชนะนี้รำไม้เฉื่อยฉ่ำ
 แบบรำตามเข็ญงโบราณมา ฯ ๑๔ คำ.

เจรจา

- พระภะรด — บัดนี้ควรพวกเจ้านั้กรำทั้งหลายจะลงโรง
 เล่นละครต่อไปตามเรื่องที่กำหนดมา. เจ้าเตรียมเรื่องอะไรไว้?
 ศิษย์ — (ตอบตามที่จะเล่นเรื่องอะไร.)
 พระภะรด — ดีแล้ว, ลงโรงเถิด.
 (ปีพาทย์ตีว่า ละครลงโรง จับเรื่องต่อไป.)

มหาพลี.

ในพระราชนิพนธ์บทละครเบ็กรอง เรื่องดึกดำบรรพ์เรื่องนี้ พระภะรตปรากฏตัวอีกครั้งหนึ่ง, ท่านผู้อ่านอาจเปรียบเทียบ “มหาพลี” กับ “พระภะรตเบ็กรอง” ได้, โดยเฉพาะตอนท้ายของเรื่อง.

เรื่องย่อ:— พระอิสวร, พระอุมา,
พระนารายณ์, พระพรหมธาดา, รวม
ทั้งเทวดานางฟ้าทั้งหลาย ออกมา
รับบูชาพระไศรวัตน์ และอำนวยพร
“ช่วยอภิบาลบำรุง
ผดุงบรมบพิตร
สยามวิฆิตนราธิบดี ฯลฯ.”
แล้วพระพรหมก็สั่งให้พระภะรตมุนี
อำนวยการแสดงละคร.

บทละครเบ็กรองเรื่องนี้ ตอนท้ายมีคำเจรจาต่อไปนี้:—

- พระพรหม — ดูภะรตมุนี วันนีท่านได้เตรียมการเล่น เป็นเครื่องบันเทิงใจไว้บ้างแลฤ?
พระภะรต — ข้าพระบาทได้เตรียมมาภูักดึกดำบรรพ์ไว้เล่นถวาย หมายถึงให้เป็นเครื่อง
บันเทิงแก่เทพและมนุษย์ บรรดาที่มาสโมสร ประชุมอยู่ ณ ที่นี้.
พระพรหม — ดีแล้ว, ถ้าเช่นนั้นจงลงมือเล่นละครดึกดำบรรพ์ของท่านเถิด.

เป็นที่สังเกตว่า คำอำนวยพรของเทพเจ้าทั้งหลาย กล่าวถึงการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการด้วย:—

จงช่วยสมานไมตรีจิต
อย่าแก่งแย่งริษยา
กิจดำรงสกุวินัย

ข้าราชการทุกตำแหน่ง
จงอุส่าห์ปฏิบัติ
เพื่อชาวไทยสุขเกษม.

ฯลฯ.

ขอขึ้นไปกล่าวถึง บทราแม่บท ชมตลาด ในเรื่อง “พระภะรัตเบิกโรง” ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ซึ่งทรงดัดแปลงมาจากบทเดิมที่เรียกว่า ฉบับหอ พระสมุดวชิรญาณ. ฉบับเดิมมีดังนี้:—

“เทพประนมปฐมพรหมสี่หน้า
ผลาเพียงไหล่พิศมัยเรียงหมอน
กระต่ายชมจันทร์จันทร์ทรงกลด
เข็กรายฉลุฉายเขี้ยววัง
กนิรรำช้าช่างประสานงา
ภมรเกล้ามีจักษมวาริน
ท่าโตเล่นหางนางกล่อมตัว
ลมพัดยอดตองบังพระสุรียา
นาคาม้วนหางกวางเดินดง
ช่างหวานหญ้าหนุมานผลาญักษ์
กนิรพ้อนฝูงยุงพ้อนหาง
ตระเวนเวหาข่ม้าตักลี
รำกระบี่ท่าจันทน์สาวไผ่
เมฆตาล่อแก้วกลางอัมพร
ท่าเสื่อท่าลายห้างช่างท่าลายโรง
กลดสุเมรุเครือวัลย์พันไม้
กระหวัดเกล้าข่ม้าเลียบค่าย
ซักซอสสามสายข้ายลำน้า

สอดสร้อยมาลาช้านางนอน
กัณฑ์ร้อนแขกเต้าเข้ารัง
พระรถโยนสารมารกลับหลัง
มังกรเรียกแก้วมูจลินท์
ท่าพระรามากังสิลบี้
หลงไหลได้สิ้นหงษ์ลินลา
รำยั่วชักแบ้งผัดหน้า
เหราเล่นน้ำบัวชูฝัก
พระนารายณ์ฤทธิรงค์ขว้างจักร์
พระลักษมณ์แผลงอิทธิฤทธิ์
ขัดจางนางท่านายสารดี
ตีโชนโยนทับงูขว้างก้อน
ท่าชะนีร้ายไม้ทิ้งขอน
กนิรเลียบถ้ำหน้าไฟ
โจงกระเบนตีเหล็กแทงวิไสย
ประไลยวาทคิดประดิษฐ์ท่า
กระต่ายต้องเร็วเคล็ดถ้ำ
เป็นแบบรำแต่ก่อนที่มีมาฯ”

ในเรื่องกระบวนกลอนนั้น “สอดสร้อยมาลาเรียงหมอน” คงจะดีกว่า “สอดสร้อย มาลาช้านางนอน” อย่างไม่มีที่สงสัย, เพราะได้เสียงสูงที่คำสุดท้ายของวรรค.

แต่บทรำแม่บท ที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปนั้น มาจากพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์
 ในรัชกาลที่ ๑ ตอน “พระนารายณ์แปลงเป็นอัสพร” หรือที่เราเรียกกันติดปากว่า
 “นารายณ์ปราบหนทุก.”

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มีดังนี้:-

พระทอง • เทพนมปฐมพรหมสี่หน้า
 ทิ้งกวาดเงินดงหงษ์บิน
 อึกซ่านางนอนภมรเกล้า
 เมขลาโยนแก้วแว่วไว
 ลมพัดยอดดอทองพรหมนิมิตร
 ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร
 (ฝ้ายว่านนทุกก็รำตาม
 ถึงท่านาจาม้วนหางลง

สอดสร้อยมาลาเจดฉิน
 กิรินเลียบถ้ำอำไพ
 ทิ้งแขกเต้าผาลาเพียงไหล่
 มยุเรศพ้อนในอัมพร
 ทิ้งพิศมัยเรียงหมอน
 พระสักรขว้างจักรฤทธิรงค์
 ด้วยความพิศมัยไหลหลง
 ช้ตรงถูกเพลาทันใด).

พระราชนิพนธ์เบิกโรงเรื่อง “นารายณ์ปราบหนทุก” ของรัชกาลที่ ๔ แตกต่างจาก
 รัชกาลที่ ๑ เล็กน้อย คือ:-

๑. มยุเรศพ้อนใน นภาพร.
๒. พระสักรขว้างจักร ยักษ์ทรวดทรง.
๓. ถึงท่า นาคบับปวน ม้วนหาง วง.
 ก็ ช้ตรง เข้า เปลา พลัน ทันใด.

จินดารัตน์ วิริยะวงษ์

เรื่องนารายณ์กำราบปราบหนทุก
 ในต้นไตรดาฎกโบราณว่า
 เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์สืบกันมา
 ครั้งศรีอยุธยาเอามาใช้ ฯ

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔.

จำแม่บท.
 “ชมตลาด”

ข้าพขอประมาณ

คำ ๑ ร้อง เทพ --- ประนม - ป รุณ เออ --- --- พรหม ส

คำ ๒ หัง --- --- กวาง เดิน - ดง เออ --- --- หงษ์

ถึง $7\left(\frac{4}{4}+\frac{3}{4}\right)$

หน้า --- สอด --- --- สร้อย มา ลา เออ --- --- เจ็ด

บิน --- --- ก็ --- --- น - ริน เลียบ ถ้า --- --- เออ --- --- อำ

รับ ฉิม - เออ

รับ ไพ เออ --- ---

เทพประนม

เปลื้อง

พระนมตั้งเกล้า

สอดสร้อยมาลา

ชันนางนอน

กาลามะขังไถ่

พิศมัยเวียนมานอน

กัณฑ์ร่อน

แขกตั้งเข้าวัง

จันทร์ทรงกลด

มารอดับเพลิง

ทวยเกล้า

อาคม สาขาคม
ทำพิธีสมโภชเรือขอมอน

สุวรรณณี ชลานุเคราะห์
ทำพระรามก่งศิลป์

มัจฉา

ชฎาวิมล

มหาสมณวิมล

กวางดินตง

พระนารายณ์

ตระเวนขวา

ชมา

นังอน

เมฆดา

กัณวิณ

ประดิษฐ์ทิ

ชัยชอนสามสา

ม้งานร้บรองแวกเมอองท้ว้จ้วรดิศ:—

Soirée de Danses Classiques Siamoises
donnée par
Son Altesse Royale le Prince Damrong
Au Palais Varadis, le 26 Août 1926
En L' Honneur de Son Excellence Monsieur A. Varenne
Gouverneur Général De L'Indochine
Et de sa suite.

Programme

Phra Narai Chatie Nonthuk le Yaksa
Épisode Composé
d'après les textes Anciens du Ramayana Siamois

Par

Son Altesse Royale le Prince Damrong.

Personnages

Phra Narai	Mlle Thiem.
Nang Narai	„ Unru'en.
Nonthuk	Kunying Nataka.

Dialogue

Nonthuk: Ah!-mais c'est Phra Narai, n'est-ce pas?
Narai : C'est lui-même.
Nonthuk: Et pourquoi donc, Seigneur, avoir agi de la sorte envers moi?
Narai : A cause de ta méchanceté.
Nonthuk: Qu' ai-je donc fait de mal?

etc. etc.

ในโอกาสนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์
บทของนันทุกใหม่ว่า:—

โถมเอยโถมเฉลา	พ้เห็นเจ้าแสนรักสมัครสมาน
จะขอต่อสู้ด้วยยุทธาพาล	เขาวมาลย์จะเห็นเป็นอย่างไร
ตัวพ้มีฤทธิสัทศักดิ์	ถึงเทวอารักษ์ไม่สู้ได้
แม้ว่าน้องต้องประสงศ์สิ่งใด	จะหาให้ได้สิ้นทั้งโลกา ฯ

สุดาวตาร.

เรื่อง “นารายณ์ปราบหนทก” นี้ ทำให้ผู้เรียบเรียงคิดถึงเรื่องเบิกโรงอื่กรื่องหนึ่ง ที่มีชื่อว่า “สุดาวตาร” เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน.

อันที่จริง เรื่องพระนารายณ์อวตารมาครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามไว้ ๓ อย่างดังนี้:—

๑. ในคำอธิบาย และอภิธานสำหรับประกอบเรื่องนารายณ์สิบปาง ทรงใช้ชื่อ “อัปสรวตาร” และว่าเป็นเรื่องตามฉบับไทย ไม่มีในนารายณ์สิบปางของพระองค์.
๒. ในบันทึกลายพระราชหัตถ์ เรื่อง “อวตาร” ทรงใช้ชื่อ “อัฉรวตาร”.
๓. เมื่อมีโชนสมักรเล่น ในการบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตวารอัฐฐีเจ้าคุณจอมมารดา เปี่ยม (สมเด็จพระปิยมมาดี ศรีพัชรินทรมาตา), เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๒๕ ทรงใช้ชื่อ “สุดาวตาร”

ข้อเรื่องนารายณ์ปราบหนทกของรัชกาลที่ ๔ :-
“หนทกได้พรใหม่หัวเพชร ซึ่งข้ไปยงสิ่งใด สิ่งนั้น ก็พินาศไป. หนทกกำเริบรุกรานเทวดาทงหลาย พระอิศวรจึงตรัสให้พระนารายณ์ลงไปปราบ. พระนารายณ์แปลงเป็นนางงามไป, หนทกเห็นเข้าก็รักตรงเข้าเกี้ยวพาราสี. นางนารายณ์จึงชวนให้รำตาม “เทพประนมปฐุมพรหมสนัหน้า” พอถึงทำนาคมันหาง ก็ข้ลงไปที่ขา หนทกจึงล้มลง. นางนารายณ์กลับร่างเป็นพระนารายณ์ หนทกต่อว่าว่ามีเพียงสองมือ จะสู้พระนารายณ์สู้กรอย่างไรได้, พระนารายณ์จึงทำว่าให้ไปเกิดมีสิบเศียรสิบกร พระองค์จะเป็นมนุษย์สองกรไปปราบให้ได้.”

ในสุจิตร์ที่จำลองมาพิมพ์ไว้ในหน้าต่อไป นี้ มิได้แจ้งว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, แต่ผู้เรียบเรียงเชื่อแน่ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ซึ่งได้ทรงปรับปรุงจากของเดิม เช่นเดียวกับละครดึกดำบรรพ์ เรื่องอื่น ๆ.

เชิญท่านผู้อ่าน พิจารณาสุจิตร์ในหน้าต่อไป.

รายนาม
โขนล้มไม้เค็ม

เรื่องตลกท่านรวิฬ

ชุก

ศุภวาท

(เบิกโรง)

กับชุก

พรหมาศ

ณสนามไชย นางจันสราญรมย์

โดยพระราชเสาวนีย์

ในการนำเพ็ญพระราชกุศลสัทกบวาร

อัฐิเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม

ณวันอาทิตย์ที่ ๓๐ เมษายน ร.ศ. ๑๒๑๗

มีผู้จำได้ว่าเคยมีการซ้อม
 ที่พระราชวังสราญรมย์.

← โขนสมักรเล่น เป็นของพระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

← ถ้าเป็นบทประพันธ์ของผู้อื่นก็น่าจะ
 เรียกว่า “นารายณ์ปราบหนทุก”.

← ผู้รับสนองพระราชเสาวนีย์ ก็คงจะเป็น
 เจ้าของโขนสมักรเล่นนั่นเอง.

ศุภวาท

(เบิกโรง)

ทักศ

พระอิศวร

จิคุบท

จิคุบาท

จิคุราช

จิคุเดนม

พระนารายณ์

พระตัสมัน

พระยาครุฑ

นางนารายณ์

นนทุก

(เทพบุตรรับใช้พระอิศวร)

หม่อมหลวงฟื้น

นายประณีต

นายเศรษฐ

นายจิคร

นาย ประสิทธิ์

หม่อมหลวงเพ็ช

นายประเสริฐ

นายชู้ต

นายชวง

นายทตาม

ผู้แสดงเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมทั้งสิ้น.

เรื่องนารายณ์ปราบหนทุกนี้ กรมศิลปากรจัดทำเป็นภาพยนตร์สี่ธรรมชาติ ให้ชื่อว่า
 “นิ้วเพชร” และแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “The Diamond Finger”.

ฤษีเสียงลูก.

เมื่อได้กล่าวถึง “พระภะรตเบิกโรง” และ “สุดาวตาร” แล้ว ท่านผู้อ่านคงจะเห็นประจักษ์ว่า ละครเบิกโรงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้มีเฉพาะ ๔ เรื่อง ที่พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณบัฏของจางวางเอก และนายพลโท เจ้าพระยารามราฆพ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

สี่เรื่องนั้น คือ

๑. มหาพลี (ซึ่งได้กล่าวถึงแล้ว.)
๒. ฤษีเสียงลูก.
๓. พระนรสิงหาวตาร.
- และ ๔. พระกณเศศรีเสียงา.

พระตรีกาลัญญะดาบส จะไปอาบน้ำในแม่น้ำ, อัมสองกุมารไป, ส่วนสวาหธิดานั้นให้เดินตามมา. ครั้นถึงฝั่งแม่น้ำ สวาหธิดาก็ต่อว่าพระบิดาว่า รักแต่ลูกของคนอื่น ส่วนลูกของตนกลับไม่รัก ให้เดินมา. พระตรีกาลัญญะฤษีเกิดความสงสัย จึงอธิษฐานว่า จะโยนลูกทั้งสามลงในแม่น้ำ; ผู้ใดเป็นลูกตนขอให้ว่ายกลับมา, หากผู้ใดมิใช่ลูกตนขอให้กลายเป็นสัตว์เดี๋ยวลานเข้าป่าไป. ผลปรากฏคือ สวาหผู้เดียวเท่านั้นว่ายกลับมา, ส่วนสองกุมารนั้นได้กลายเป็นลิงป่า (พาลีและสุกรพิ) และไม่กลับมา.

“ฤษีเสียงลูก” เป็นพระราชนิพนธ์ละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์. มีผู้จัดแสดงแล้วหลายครั้ง เช่น:—

- ก. กรมโฆษณาหลวง แสดงในงานสมโภชพระไชยวัฒนประจักษ์กาล ที่หน้าพระที่นั่งอภิเษกดุสิต เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๓๑.
- ข. กรมโฆษณาหลวง แสดงในเวรเลี้ยงพระยาประสิทธิ์ศุภการ ที่สวนจิตรลดาราช เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.
- ค. คณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดให้กรมศิลปากรแสดงเป็นภาพยนตร์สี่ธรรมชาติ เนื่องในงานพระบรมราชานุสรณ์ ฉัตรมงคล พ.ศ. ๒๕๑๔.

พระนรสิงหาวตาร.

พระราชนิพนธ์ละครเบิกโรงเรื่องดีกดำบรรพ์เรื่องนี้ “พระขรรค์เพชร” แต่งขึ้นใหม่. บางทีก็เรียกว่า “นรสิงหาวตาร”.

เรื่องนี้โขนหลวงรุ่นเล็กแสดงถวายทอดพระเนตรในวันปีใหม่เถลิงศก พ.ศ. ๒๔๕๕. ๕ ปีต่อมา แสดงฉลองพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฅ วัดบวรนิเวศน์วิหาร.

มีพระบรมราชาธิบายไว้ว่า ชักษ์ในเรื่องนี้ตามที่มีอยู่ในหนังสือ นารายณ์สิบปางนั้น เรียกว่าหิรันตะชักษ์บ้าง, หิรันตะอสูรบ้าง, ทำให้ปนกับตนที่มีวันแผ่นดิน. ได้รูปเขียนในพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ก็เรียกว่า หิรันตปกาสูร. ครั้นได้ทรงคั่นดู ทรงเห็นว่าควรใช้ชื่อหิรัณยกศิปุ, ซึ่งใกล้เคียงเดิมมากกว่าชื่ออื่น, แต่สำเนียงออกจะขัดกับหูไทย, จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แกะไขเรียกว่า หิรัณยกศิปุ ซึ่งไม่ขัดหู และไม่ใกล้เคียงเดิมมากนัก, ทั้งเข้ากลอนได้ดีด้วย.

นรสิงห์ ปราบหิรัณยกศิปุ

หิรัณยกศิปุ ได้รับพรจากพระอิศวร ให้มีฤทธิ์

“เทพบุตรมีนุษเดียรธาน

สังหารมันมิได้ดังประสงค์

ปวงสาตราอาวุธสุดจะปลง

พื้นลงก็จะแหลกทลายลาญ

ยามราตรีจะฆ่าไม่อาสัญ

ถึงกลางวันก็ไม่วายสังขาร

ในเคหาสุราไม่วายปราณ

ที่กลางแจ้งขุมมารไม่บรรลัย.”

ด้วยเหตุนี้หิรัณยกศิปุจึงไม่กลัวใคร และรุกราน
เทวดาทั้งหลาย, ร้อนถึงพระอินทร์ พระอิศวร
และพระนารายณ์ตามลำดับ. พระนารายณ์อวด
ลงไปเป็นนรสิงห์ คือมีเศียรเป็นราชสีห์ แต่
กายเป็นมนุษย์ มีเล็บเป็นอาวุธ, เมื่อพบกับ
หิรัณยกศิปุแล้ว จึงปราบได้โดยจุดตัวไปยังประตู
และฆ่าด้วยเล็บในเวลาสายัณห์.

พระคณศร์เสียวา.

พระราชินีพนธ์ละครเบิกโรงดึกดำบรรพ์เรื่องนี้ ทรง
“หยิบใจความได้จากพรหมไววรรตปุราณคำกั๊ว แต่ได้มาแต่งบทละครขึ้นใหม่
ตามที่เหมาะแก่การเล่นเป็นละคร.”

ตัวละครในเรื่องนี้ มีอุปนิสัยใจคอต่างกันอย่าง เป็นที่สังเกต.

๑. ปรศุราม มีนิสัยโมโหโทโส โกรธง่าย ก่อเรื่องขึ้นก่อน.

๒. พระคณศร์ ทำหน้าที่ และเมื่อรู้ว่าอาวุธของปรศุราม เป็นสิ่งที่พระอิศวร
ประทานมา, ก็ขอม ด้วยความกตัญญูรู้คุณ.

ปรศุรามเป็นพราหมณ์ เคยขึ้นเฝ้าพระอิศวรได้เสมอ, แต่วันหนึ่งพระคณศร์ห้ามไว้ เพราะ
“ยังบรรทมหลับอยู่”. ปรศุรามไม่ยอม จึงมีปากเสียงและสู้รบกัน พระคณศร์เองวงจับปรศุราม
แกว่งจนเวียนหัว. ปรศุรามชักขวานออกมาเป็นอาวุธ. พระคณศร์เห็นขวานแก้ว ทราบว่าเป็น
พระแสงที่พระอิศวรประทานไป, ตนเองไม่ควรต่อสู้, จึงก้มเสียวรับ. ขวานพลาดไปถูกงาช้าง
หัก, เสียงดังสนั่น จนพระอิศวรกับพระอมาตย์บรรทม เสด็จออกมาดู. พระอมาตย์ทรงพระพิโรธ
มาก จึงสาปให้ปรศุรามหมดฤทธิ์ นอนกลิ้งเป็นท่อนไม้. แต่พระอิศวรสงสาร จึงบอกให้ปรศุราม
คิดถึงพระนารายณ์. ปรศุรามได้ฟังดังนั้น ก็ตั้งจิตสำรวมเข้าเฝ้า นึกถึงพระนารายณ์, พระ-
นารายณ์จึงแปลงเป็นพราหมณ์น้อยมาช่วย.

ในที่สุดพระอมาก็เกิดความเมตตาแก่พราหมณ์น้อย รับสั่งว่าขออะไรจะให้ พราหมณ์น้อย
ก็ขอให้ปรศุรามได้กลับมาดังอย่างเดิม.

ฉุยฉายพราหมณ์

สุชาดา พิภูลหอม ผู้แสดง

บทฉุยฉายพราหมณ์ มาจากเรื่องนี้:—

ฉุยฉายเอ

ช่างงามชำชำรำโยกย้าย

สะอแวแสนอ่อนนอร์ชรช่วงกาย

วิจิตรยิ่งลายที่คนประคิษฐ์

สองเนตรกลมชำแสงคำมันชลับ

ชม้อยเนตรจับช่างสวยสุดพิศ ฯ

หมายเหตุ: รูปปั้นพระคณศร์ ที่เคยเห็นนั้น งาที่หัก คืองาช้าง

เรื่องนี้เป็นเรื่องเบิกโรงก็จริง แต่ออกจะยาวสักหน่อย ได้มีการแสดงแล้วหลายคราว เช่น:-

- ก. โขนมหาดเล็กแสดงในงานพิธีฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐.
- ข. เสือป่า กรมพรานหลวง รักษาพระองค์ แสดงฉลองธงประจำกองที่สวนจิตรลดาฯ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.
- ค. แสดงในงาน “เชษติวงศ์บูรพา” เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓.
- ง. อีกครั้งหนึ่ง ดูเหมือนจะมีใช้ละครเบิกโรง แสดงต่อจากมหาอุปรากร II Pagliacci ที่สวนมิสกวัน เพื่อเก็บเงินบำรุงสภาอากาศ เมื่อวันที่ ๑๗ และ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

ข้อ ง. มีรายละเอียดดังนี้

“๑๗ ธ.ค. ๖๔ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. ทรงเครื่องราตรีสโมสร ทรงรถยนต์พระที่นั่งแต่วังพญาไทเสด็จประทับโรงโขนหลวง มิสกวัน ทอดพระเนตรละครร้องโอดาเสียน ชื่อ อีปายลิจจี ของเลออนกะวัลโล เพื่อเก็บเงินบำรุงสภาอากาศ การเล่นได้ ออกละคร ๒ องค์กร แล้วมีระบำไทย “พระกณเศร์” อีก ๑ องค์กร เวลา ๒.๓๐ ก.ท. เลิก ประทับเสวยเครื่องว่าง ซึ่งสภาอากาศจัดเลี้ยงถวาย แล้วเสด็จกลับ.”

(พระราชกิจราชมาน)

เทวาลัยกณเศร์

ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

รามสูรชิงแก้ว.

เทพบุตรนางฟ้ามาจับระบอบอย่างสนุกสนาน, อรชุนก็มา, เมฆลากีมา และมีดวงแก้วมาด้วย. รามสูรมาเห็นแก้ว ก็ชอบใจอยากจะได้, จึงไล่ตามเมฆลา. อรชุนเหาะผ่านหน้ามา ไม่พอใจ จึงทำทาบกับรามสูรและรบกัน. รามสูรจับพระอรชุนฟาดกับเขาพระสุเมรุตาย.

มีพระราชบันทึกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระราชนิพนธ์เรื่องนี้:—

“คัดจากพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ (รัชกาลที่ ๑) เลือกใช้เฉพาะที่ต้องการ เพราะฉะนั้นบางแห่งกลอนทาบกับต้นในบทต่อ จึงเชื่อมไม่สนิทอยู่บ้าง, แต่เห็นว่าดีกว่าแก้ของเดิม.”

“โขนสมัครงเล่น” ของพระองค์ ได้ออกไปแสดงนอกวังสราญรมย์เป็นครั้งแรกเพื่อช่วยงานเปิดโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘, แสดง “รามสูรชิงแก้ว” เป็นเรื่องเบิกโรง ต่อด้วย “พิธิ์กุมภนิยา”.

เรื่อง “รามสูรชิงแก้ว” นี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคัดมาจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ จริง, แต่พระองค์ได้พระราชนิพนธ์เพลงใหม่ ใส่หน้าพาทย์ และกำหนดการเข้าออกของตัวละคร, ซ้ำยังได้ทรงแก้บทกลอนบางตอนด้วย เช่น:—

ของเดิม — มาจะกล่าวบทไป ถึงรามสูรชกษา.
ทรงแก้เป็น — เมื่อนั้น รามสูรสิทศิศักดิ์ชกษา.

เพราะฉะนั้น อย่างน้อย ตอนนั้นก็พระราชนิพนธ์ของพระองค์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอธิบายไว้ในหนังสือคำอธิบาย และอภิธานสำหรับประกอบ เรื่อง นารายณ์สิบปาง (ข้อ ๔๓) ว่า ปรศุราม หรือ रामสูร นั้นเป็นพราหมณ์ แต่เป็นผู้ที่มีโทโสร้าย จนได้ฉายาว่า “นัยกษะ”, ซึ่งหมายความว่า ต่ำ เป็นเหตุให้ไทยเราเข้าใจผิดไปว่าเป็นยักษ์.

ในมหามงคลการ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช มหาดเล็กข้าหลวงกรม โขนหลวง แสดงเรื่องนีสนองพระเดชพระคุณ ที่สวนมิสกวัน เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๐. มีสูจิบัตรภาษาอังกฤษดังนี้:—

Programme of the Gala Performance
in Honour of the Coronation fête
of His Most Gracious Majesty
Vajiravudh
King of Siam.

PARAŚU RĀMA and MEKHALĀ
An Allegorical Ballet.

อรชุนกับทศกรรฐ์.

ผู้เรียบเรียงได้กล่าวถึงละครเบิกโรงดึกดำบรรพ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสร็จสิ้นแล้ว.

ตัว “ปรศุราม” ในเรื่อง “พระคณศร้เสียงา” และทั้ง “พระอรชุน” และ “รามสูร” ในเรื่อง “รามสูรชิงแก้ว” ทำให้ผู้เรียบเรียงคิดต่อไปถึงเรื่องละครพระราชนิพนธ์ดึกดำบรรพ์ เรื่อง “อรชุนกับทศกรรฐ์” ซึ่งมีพระราชบันทึกว่า ได้มาจากอุตรกถณ์แห่งรามายณ, และทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๑-๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖.

ในอุตรกถณ์แห่งรามายณ อรชุนกับปรศุราม จะพบกันอีก แต่ใน “อรชุนกับทศกรรฐ์” นี้ เรื่องจบเสียก่อน, ปรศุรามยังมีได้ทันออกแสดง.

เช่นเดียวกับที่ได้ทรงพระราชวินิจฉัยว่า
ปรศุราม เป็นพราหมณ์ มิใช่ชัณฑ์,
อรชุน ก็ เป็นกษัตริย์ มิใช่เทวดา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะไปรดปรศุรามมาก จึงได้มีอนุสาวรีย์ปรศุรามที่ดุสิตธานี ถึง ๒ แห่ง อาจเป็นเพราะว่าชื่อ ราม และเป็นพระนารายณ์ อวตารปางที่ หก ก็ได้.

อนุสาวรีย์ปรศุราม ที่ดุสิตธานี

นักอักษรศาสตร์ที่อ่านรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ คงจะได้อ่านเรื่อง “ทศกัณฐ์หักไม้ในสวนพระอรชุน” แล้ว. มีเรื่องอยู่ว่าทศกัณฐ์ไปเรียนศิลปศาสตร์กับพระโคบุตรดาบส สำเร็จวิชาแล้วกำเริบใจ เข้าไปหักไม้ในสวนของพระอรชุน,

“กรขวากว่าหักกิ่งแก้ว
ช้ายืดคนมแวมมหาหงส์.”

พระอรชุนโกรธ จึงออกมารบกัน, จับทศกัณฐ์มัด พาตระเวนไปในอากาศ พระโคบุตรดาบส ต้องตามไปขอชีวิตทศกัณฐ์ไว้.

แต่เรื่อง อรชุนกับทศกัณฐ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหาเหมือนกันไม่. บางที่เรียกชื่อผิดไปเป็น

“ทศกัณฐ์กับอรชุน.”

เป็นพระราชนิพนธ์เรื่องดึกดำบรรพ์ ได้มาจากภาคผนวก (ที่เรียกว่า อดุตรกัณฑ์) ของรามายณะของอินเดียโบราณ, ซึ่งทรงพระราชวินิจฉัยว่า จะใกล้เคียงกับของเดิมมากกว่าสำนวนที่ไทยเรารับมา ประพันธ์เป็นเรื่องรามเกียรติ์.

อรชุนมีฤทธิ์เดชมาก มีพันแขน. ทศกัณฐ์ทราบเข้าก็อิจฉา, ใครจะลองสู้สักครั้ง, จึงยกทัพใหญ่ ไปยังกรุงมหิषดี, เมืองของพระอรชุน. แต่พระอรชุนไม่อยู่ ไปป่าแถบแม่น้ำนรรฆา, ทศกัณฐ์จึงตามไป, พักพลอยู่ด้านเหนือของแม่น้ำ ตั้งพิธีบูชาพระอิศวร, ขอพรให้มีกำลังเอาชนะศัตรูได้. ขณะนั้นพระอรชุนลงเล่นน้ำในแม่น้ำนรรฆา เอามือทั้งพันกั้นน้ำจนน้ำไหลบ่าขึ้นไปท่วมบริเวณที่ทศกัณฐ์ทำพิธีอยู่; ทศกัณฐ์จึงโกรธแล้วสู้รบกัน. อรชุนจับทศกัณฐ์ได้ มัดเอาไปผูกประจานไว้ที่กลางเมือง, จนเปลาสต์ชัยบิดาของทศกัณฐ์มาขอชีวิตไว้ พระอรชุนจึงปล่อยตัวทศกัณฐ์ไป.

แต่อันที่จริง พระราชนิพนธ์ “อรชุนกับทศกรรฐ์” มีหลายสำนวน คือ :-

สำนวนที่ ๑ บทละครเรื่องดึกดำบรรพ์, ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว.

สำนวนที่ ๒ นารายณ์สิบปาง ปางที่ ๖ ปรศุรามาวตาร.

สำนวนที่ ๓ อสุเรนทรจารีต คำพากย์ ชั้นที่ ๑๑ - พญาราพณ์กับพระอรชุน.

สำนวนที่ ๔ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำกาพย์.

สำนวนที่ ๑ และสำนวนที่ ๔ เท่านั้น ที่นับได้ว่าเป็นบทละคร.

สำนวนที่ ๒ นารายณ์สิบปาง ปางที่ ๖ นั้น
ทรงพระราชนิพนธ์เป็นลิลิต คือ ร่ายและโคลง.

“ขอขานไขความข้อน	ขึ้นไปก่อนกำหนด
ประเสริฐแห่งเจ้าราม	ตามที่ตรวจค้นได้
ในรามายณะ	อุตตระกัณฑ์บ้าง
อีกได้ทางลิลิต	วิษณุปุราณ
มีตำนานแสดง	แถลงเรื่องประวัติ
แห่งกษัตริ์ทรงยศ	ปรากฏนามอรชุน.”

แต่เรื่องนารายณ์สิบปาง ปางที่ ๖ ขาวกว่า
อรชุนกับทศกรรฐ์, ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องดึก
ดำบรรพ์, ก็มีเรื่องต่อไปจนอรชุนถูกปราบโดย
ปรศุราม.

ทศกรรฐ์ถูกมัด.

สำนวนที่ ๓ อสุเรนทรจารีต นั้น มีพระบรมราชาธิบายว่า มีพระราชประสงค์ที่จะ
รวบรวมเรื่องราวของทศกรรฐ์ ก่อนสมภพของพระรามาวตาร, ถ่ายข้อความจากอุตตระกัณฑ์
แห่งกัมภีร์รามายณะ, ซึ่งเดิมเป็นเทศนาของพระอภัสตยะพรหมฤๅษี, แต่ได้ทรงตั้งรูปเสีย
ใหม่, ทรงแต่งเป็นคำพากย์ ตามแบบรามเกียรติ์เก่า ทรงจัดเรียงลำดับเป็น ๑๔ ชั้น, ชั้นที่
๑๑ ได้แก่เรื่อง “พญาราพณ์กับพระอรชุน”. ทรงพระราชนิพนธ์เริ่มเมื่อ ๗ มิถุนายน ๒๔๕๗
แต่บังเอิญหาต้นฉบับพระราชนิพนธ์ได้เพียงกลางชั้นที่ ๓ เท่านั้น, อาจทรงพระราชนิพนธ์
ค้างไว้ก็เป็นได้.

พระอรชุนกับทศกรรฐ์.

เนื้อเรื่องเหมือนสำนวนที่ ๑ แต่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้ เพียงทศกรรฐ์ไปตั้งพิธที่ริมแม่น้ำนรรมทาเท่านั้น, ยังไม่ถึงตอนท่รบกัน. เป็นที่สังเกตว่า มีคำว่า “พระ” นำหน้า ผิดจากสำนวนที่ ๑.

มีผู้สงสัยว่า พระราชนิพนธ์ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” ซึ่งเป็น สำนวนที่ ๔ นี้ ก็เป็นคำกาพย์ อาจเป็นส่วนหนึ่งของ อสุเรนทรจารีต ที่ขาดหายไปหรือไม่. เมื่อพิจารณา ดูแล้ว เห็นว่าจะไม่เป็นเช่นนั้น, เพราะ อสุเรนทรจารีต ไม่มีหน้าพาทย์, ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับอ่านเท่านั้น. แต่ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำกาพย์ มีหน้าพาทย์ และมีชื่อเพลงด้วย คงจะทรงพระราชนิพนธ์ให้แสดงได้, เช่นเดียวกับ “ธรรมาธรรมะสงคราม” ซึ่งเป็นกาพย์ และมีหน้าพาทย์.

ผู้เรียบเรียงสันนิษฐานว่า ทรงพระราชนิพนธ์ สำนวนที่ ๔ เป็นกาพย์ก่อน, แล้วทรงพระราชวินิจฉัยว่า จะสู้กลอนไม่ได้ จึงทรงเปลี่ยนเป็นกลอน และกลายเป็นเรื่องดึกดำบรรพ์ สำนวนที่ ๑. ในบทดึกดำบรรพ์ (สำนวนที่ ๑) ส่วนที่เป็นกาพย์ คือ:—

ก. งามราชรถทรงทรงธรรม์ (ของพระอรชุน.)

และ ข. งามบุษบกทรงอสุรา (ของทศกรรฐ์.)

นั้นคัดลอกมาจาก สำนวนที่ ๔ ของพระองค์เองทั้งสิ้น.

“พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำกาพย์นี้ยังไม่เคยพิมพ์และยังไม่มีการแสดง. ส่วนเรื่องดึกดำบรรพ์ “อรชุนกับทศกรรฐ์” นั้น เคยแสดงแล้วหลายครั้ง, เช่น ที่กระทรวงกลาโหมในงานฉลองยศพลเอกพิเศษของทหารอังกฤษที่พระราชอาธิบดีแห่งบริเตนใหญ่ ทูลเกล้าฯ ถวาย, แสดงเมื่อ ๘ พ.ย. ๒๔๕๘ เป็นต้น.

เนื่องจากได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ทั้งเป็นกาพย์ (ในจำนวนที่ ๔) และเป็นกลอน (ในจำนวนที่ ๑) นักอักษรศาสตร์อาจศึกษาและรู้สึกสนุกในการเปรียบเทียบพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้:—

อรชุนชมค่าย

(เปลี่ยนกาพย์ยานีเป็น กลอน ๘.)

• เดินดูในค่ายหลวง
ทั้งปวงเสร็จสโมสร
พลับพลาสว่างอน
กะอาสน์พระเทวินทร์

• เสาแดงดูแสงส่อง
ฉลุทองฉลุฉลุศิลป์
หลังคาคูโสภิน
ด้วยช่อฟ้าปราณี

• มีลานตำราญริน
บุปผาชั้นเขลงศรี
มีท่าลงวารี่
เพื่อลงสรงมณัธธา

• หันหน้าทางผาใหญ่
วินัยล้ำละหานหาญ
เขี้ยวช่อมะกุ่มมัลย์
กะหิมะบรรพต

• พร้อมเรือนกำนัลนาฏ
ก็สะอาดสะอาดอันหมด
ที่อยู่ผู้มียศ
และที่ทศโยธี ฯ

ชมตลาด • เดินดูที่ในค่ายหลวง
ถ้วนทั้งปวงเอี่ยมไอ้สโมสร
พลับพลาอร่ามงามอน
ราวสุนทรทิพย์อาสน์น่องอินทร์

• เสาหุ้มผ้าแดงแสงส่อง
ลายทองฉลุฉลุศิลป์
หลังคาหน้าบันโสภิน
งามสิ้นช่อฟ้าปราณี

• มีลานตำราญริน
ชั้นกลิ่นบุปผชาติสะอาดศรี
มีสะพานลงท่าวารี่
สำหรับที่สรงเล่นชลธธา

• ตำแหน่งแพหันหน้าทางผาใหญ่
เขาวินัยเงอม้งล้ำละหาน
เขี้ยวช่อมะกุ่มพวงดวงมัลย์
ราวหิมพานต์บรรพต

• พร้อมตำหนักนักสนมกำนัลใน
นำสำราญบานใจทั่วหมด
ทั้งที่พักเสนมียศ
และที่อยู่หมู่ทศโยธี ฯ

เมื่อได้ดู อรชุนชมกาย แล้ว ก็อาจดู ราชณ์รายชมป่า บ้าง, และเปรียบเทียบพระ
 ราชนิพนธ์สองสำนวนต่อไป; เป็นบทของทศกรรฐ์, ภาพ์ฉบบง (ในสำนวนที่ ๔) และภาพ์
 ยานี (ในสำนวนที่ ๑) ดังนี้: —

ราชณ์รายชมป่า
 (เปลี่ยนภาพ์ฉบบงเป็นภาพ์ยานี.)

ชมดง ● กรันถึงฝั่งน้ำนรรมทา ● ราบเรียบราวเตรียมเสด็จชม ● พฤกษาดาดายกลาดไป ● ลมโซโยยกลิ่นรสสุคนธ์ ● ยามแลกระแสนชลธาร ● แลดูวินัยคีรี	จำเริญเพลินตา หน้ำลาดสอาดสม เขี้ยวชุ่มชะอุมไบ รันรันชั้นกมล ใส่มณีกานต์ สูงจ้ำจรณิ	วารี่ละหานสราญรมย์ ที่จะประทับแรมไพร ทั้งแก่อ่อนช้อนปน เหมือนกลิ่นน้ำอบปรุงมัลย์ สี่รุ่งระรุ่งรังสี เป็นเทือกเป็นแถวแนวไป ฯ
--	---	--

พากย์ ● กรันถึงซึ่งวารี่ พิลาศประหลาดตา ● ฟ้าราบราวปราบไว้ ดิณฑาติสะอาดสม ● ไพรพฤกษะดาดาย เขี้ยวชุ่มชะอุมไบ ● ลมเซจรำเพยพา รันรันชั้นกมล ● ยามแลกระแสนชล ใส่มณีกาน ● แลข้ามนทีไป สูงจ้ำพระจรณิ	นทีนรรมทาภา ละหานผาสราญรมย์ เพื่อจะให้เสด็จชม ที่จะพักจะแรมไพร ดูพิลาศพิไลไส ทั้งแก่อ่อนก็ช้อนปน กลิ่นบุปผาพิเศษกนธ์ ตละกลิ่นสุคนธ์ธาร ฤกัคคกริมย์สราญ ตะรุ่งรุ่งสุรังสี เห็นวินัยคีรี เป็นเทือกแถวเป็นแนวไป ฯ
---	---

หมายเหตุ:— สะกคกรันต์ สำนวนที่ ๔ ตามต้นฉบับลายพระราชหัตถ์.
 สำนวนที่ ๑ ตามหนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภา.

ธรรมะมีชัย.

เมื่อผู้เรียบเรียงได้กล่าวว่า “อรชุนกับทศกรรฐ์” คำภาพนี้อาจแสดงเป็นละครได้ เช่นเดียวกับ “ธรรมาธรรมะสงคราม” ท่านผู้อ่านก็คงใคร่ทราบว่ “ธรรมาธรรมะสงคราม” เป็นอย่างไรและแสดงกันที่ไหน. เรื่องนี้เกี่ยวกับสงครามจริง ๆ ก่อน และจะต้องอธิบายอย่างชืดขาวและอ้อมค้อมสักหน่อย.

ในสมัยมหาพุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่าน “รามจิตติ” ได้เขียนประณามเยอรมัน เรื่อง “Might is Right” หรือ “อำนาจคือธรรม”, แล้วประเทศสยามได้ประกาศสงครามกับเยอรมันและออสเตรียฮังการี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาศกนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแสดงพระธรรมเทศนามงคลวิเศษ ทูลเกล้าฯ ถวาย, ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดมาก จึงได้ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ, มีชื่อเรื่องดังนี้:-

ย่อเรื่อง ธรรมะมีชัย: ท้าวเทวะศัตรุ จักรพรรดิ แห่งพวกอสูร กำลังนั่งคู่อสูรเสนาซุ่มเพลงอาวุธอยู่. นรศัตรุเข้ามาบอกว่า เทวดาแผ่อาณาจักรกวางขันขี้ให้มนุษย์กระด้างกระเดื่อง. เทวศัตรุจึงตกลงจะชวน พละการีกับทศกัณฐ์ไปรบ. นรศัตรุถามว่า การทำศึกนั้น จะยกเอาเรื่องใดเป็นเหตุ. เทวศัตรุตอบว่า มีฤทธิมีแรง แล้วก็ไม่ต้องมีเหตุผล.

เทวดานางฟ้ากำลังรื่นเริงกันอยู่ในสวนสวรรค์ หมู่ยักษ์เข้าไปรังควานปลุกปล้ำเหล่านางฟ้า. พระสกันทะ กุมารออกมาขัดขวางและรบกัน. ยักษ์แพ้.

The Triumph of Right

A Special Allocution

by

His Holiness Prince Vajiranana

และพระราชทานแจกไปจนถึง
ในต่างประเทศ.

แล้วจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์
บทละครขึ้น ๒ เรื่อง คือ:-

“ธรรมะมีชัย”

และ

“มิตรมีชัย”.

มิตรมีชัย.

Siamese Ballet.
"The Triumph of Friendship"
By Sri Ayudhya
Dances arranged by
Phya Natakū-Nurakoh
(The King's Master of the Dance)

“ธรรมะมีชัย” และ “มิตรมีชัย”
เป็นเรื่องคู่กัน คล้ายกับลูกแฝด.

ทั้งสองเรื่องนี้ ในภาษาไทยเคยเห็น
เรียกว่า ละครร้อง, แต่ในสูจิบัตร เรียกว่า
ระบำพิเศษ; หรือจะเป็นละครรำ ก็สุดแต่
จะพิจารณา. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกในภาษาอังกฤษว่า
Siamese Ballet.

Sir Edward Brockman รองผู้สำเร็จราชการสหพันธรัฐมลายู มาเยี่ยมประเทศไทย
และได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.
๒๔๖๐. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงและมีละครเรื่องนี้ต้อนรับ. ผู้แสดงคือ
ข้าราชการกรมมหรสพ ดังนี้:—

มิตร — ขุนวิลาศวงงาม.
หัวหน้าเทพธิดา — หมื่นเจนทรตกิจ.
พาลาสูร — ขุนทรงนัจวีร์.

ขณะที่แสดงเรื่องนี้ ประเทศไทย
ได้เข้าสู่มหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑
แล้วครั้งปี เรียกชื่อเรื่องว่า:—

The Triumph of Friendship

เทวดานางฟ้ากำลังรื่นเริงอยู่ในสวนสวรรค์, มี
“มิตร” เจ้าแห่งมิตรภาพเป็นหัวหน้า. ทันใดนั้น
พาลาสูรเข้ามาขัดขวางการเริงระบำ, อ้างว่าตนเอง
ต้องการแสงของดวงอาทิตย์ ซึ่งเทวดานางฟ้าแย่ง
เอาไปเสียหมด. มิตรไม่ฟังเสียง พาลาสูรจึงเข้ารบ.
เทวดานางฟ้าไม่มีอาวุธ จึงสู้ไม่ได้, เทพบุตรต้อง
ออกันทางให้นางฟ้าหนีไปก่อน, แล้วจึงกลับไปหา
อาวุธมาสู้.

เทวดาชนะ, จึงฉลองความมีชัยด้วยการจับ
ระบำ, ถึอธงประเทศต่าง ๆ ซึ่งอยู่ทางฝ่ายสัมพันธมิตร
ในมหาสงครามโลกครั้งนั้น.

ธรรมาธรรมะสงคราม.

ต่อมาอีกหนึ่งปี, มหาพุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลงแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑. ถึงงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแสดงพระธรรมเทศนามงคลวิเศษอีก, เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม” ขึ้นในเดือนมกราคม นั้นเอง, มีพระราชบันทึกคำนำเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ว่า:-

“ทรงเลือกอุทาหรณ์เหมาะนักหนา เพื่อแสดงหลักแห่งธรรมะว่า ธรรมกับอะธรรมให้ผลไม่เหมือนกัน ..... ช่างคล้ายจริง ๆ กับกิจการที่ได้เป็นไปแล้วในงานมหาสงครามในยุโรป อันพึงจะยุติลงในสภานั้น ด้วยความปราชัยแห่งฝ่ายผู้ที่ประพฤติดละเมิดธรรมะ.”

ธรรมะเทวบุตร เสด็จออกไปประชาชน
เฝ้า, ทรงแนะนำให้ชนอยู่ในที่ชอบ. ขณะ
เคี้ยวกัน อธรรมะเทวบุตรก็เสด็จออกมา, แต่
สอนคนในทางตรงกันข้าม. ต่อมาธรรมะเทวบุตร
ขับรถเวียนขวารอบชมพูทวีป พบกับอะธรรมะ
เทวบุตรที่เวียนซ้ายรอบชมพูทวีปเช่นเคี้ยวกัน.
ต่างฝ่ายต่างไม่หลีกทางให้แก่กัน จึงรบกัน และ
ฝ่ายอะธรรมก็พ่ายแพ้.

“ธรรมาธรรมะสงคราม” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ตามเค้าเรื่องในธรรมะชาดก
เอกาทสนีบาต.

อดีต พาราณสีมี พุรหมตตเต รชช เกรนเต ฯลฯ.

ในกาลเป็นอดีตล่วงแล้ว เมื่อพระราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ
ณ เมืองพาราณสีในกาลนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นเทพบุตรมีนามชื่อว่าธรรม เสวยทิพย
สมบัติอยู่ในกามาพจรเทวโลก ฝ่ายพระเทวทัตก็บังเกิดเป็นเทพบุตร มีนามชื่อว่าอธรรม อยู่
ในกามาพจรเทวโลกเหมือนกัน.

“ธรรมธรรมะ ๘ สังคภม”

(ตามเค้าเรื่องในธรรมะชาดก,
เจกาทสนีบาต)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๔๖๓; เป็นเล่มใหญ่ขนาด ๓๒ x ๒๓ ซม. มีภาพสีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ อังคดงามประกอบตลอดเรื่อง, คำนำเป็นภาพถ่ายลายพระราชหัตถ์ เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้ำเกล้าฯ.

๑ อธรรม ชัมเข้ มิใช่ ชัมเข้ ดังที่ได้
๑ เสาของตีเหล็กเป้ของ ไม่สามมถลอม เพทนเขตุรฉืออธรรมถ

อธรรม ชัมเข้ มิใช่ ชัมเข้ ดังที่ได้
พิมพ์มาทุก ๆ ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระราชนิพนธ์ ธรรมธรรมะสังคภมนี้ คำประพันธ์เป็นภาพเขียน และภาพย์ฉบบงเท่านั้น สำหรับพากย์. มีการแสดงอย่างน้อยครั้งหนึ่ง ที่สวนศิวาลัย เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๕ ข้าราชการกรมมหรสพเป็นผู้แสดง ต่อด้วยระบำ “สุลลักษ์ณ์วาดรูป”.

ความดีมีไชย.

“ธรรมะมีชัย” กับ “ความดีมีไชย” มีข้อคล้ายกัน แต่ต่างกันไกล. “ธรรมะมีชัย” นั้น เป็นละครรำ, ละครร้อง, ระบายพิเศษ หรือบัลเลต์ ก็ได้, แต่ “ความดีมีไชย” เป็นละครพูด, เป็นอย่างอื่นมิได้เลย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เคยทรงศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยที่ประเทศอังกฤษ, ทรงเป็นทหาร, โปรดโรงเรียนนายร้อยของเราที่กรุงเทพฯ จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้พระราชทาน, ในนามของ “พระขรรค์เพชร”, เพื่อให้ให้นักเรียนนายร้อยชั้นมัธยมแสดงเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗, ในการฉลองธงชัยเฉลิมพล ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานใหม่ในงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก.

เรื่องเริ่มต้นด้วยการสนทนาระหว่างหมูนายทหารในโรงเรียนนายร้อย ว่าความลับทางทหารได้รั่วไหล และมีผู้สงสัยตัวนายสวัสดิ์ผู้เป็นนักเรียนนายร้อยห้องชั้น ๖. ต่อมานักเรียนนายร้อยไปซ้อมรบที่หัดสินบุรี นายทหารผู้หนึ่ง ถูกผู้ที่มาสอดแนมยิง. ผู้ยิงวิ่งหนีไปมีผู้สงสัยนายสวัสดิ์มากขึ้น เพราะตรวจแถวดู มีนายสวัสดิ์หายไปคนเดียว. อันที่จริงนายสวัสดิ์หาสุขภาพสตรีชื่อสายหยุดไปพายเรือเล่น. นายสวัสดิ์ไม่ยอมบอกว่าไปกับใคร, เพราะกลัวว่าสายหยุดจะเสียชื่อ, และยอมถูกขัง. ในที่สุดสายหยุดมาเผยความจริงเองและตำรวจจัดการกับผู้ร้ายตัวจริงได้.

ในเรื่องนี้ ดิฉันทุกคน ยกเว้นตัวผู้ร้ายคนเดียว. เห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งที่จะพระราชทานการศึกษาแก่นักเรียนนายร้อยของเรา, ทรงสอดใส่เรื่องระเบียบวินัย การรักหมู่คณะ ความซื่อสัตย์สุจริต, การรักษาความลับของราชการ, การเชื่อฟัง เคารพผู้บังคับบัญชา และการเสียสละ. และยังเป็นเรื่องสนุกอีกด้วย.

ว่าที่ร้อยตรี กมล ไซติกเสถียร
แสดงเป็น แม่สายหยุด.

พระมหามนตรีศรีธรรมาโศภิต ได้บันทึกไว้ว่า:—

“สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระราชทาน
เรื่องบทพระราชนิพนธ์ทรงใหม่สด ๆ ทรง
เลือกตัวผู้แสดง ทรงฝึกซ้อม, ทรงควบคุม
การเขียนและแต่งฉาก และทรงควบคุม
กำกับการแสดงอยู่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา,
แสดงหน้าพระที่นั่ง ในพระบาทสมเด็จพระ
บรมชนกนาถ ในวันงาน ในตำแหน่ง ทรง
เป็นผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยทหารบก.”

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกำกับการ
การแสดงเอง มิใช่เป็นเรื่องแปลกประหลาด
อย่างใด. พระองค์ทรงเป็นผู้ชำนาญการ
ละครอย่างยอดเยี่ยม, ได้ทรงมีประสบการณ์
ทางด้าน “ละครพูด” มายิ่งกว่าผู้อื่นใดใน
ประเทศสยามขณะนั้น, และมีพระราช
ประสงค์ที่จะเผยแพร่กิจการละครพูดให้แพร่
หลาย.

ยิ่งกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงให้เห็นแบบ
อย่างว่า บุคคลและองค์การต่าง ๆ ควรที่จะ
ร่วมมือกัน แทนที่จะแก่งแย่งแข่งดีกัน
ในกิจการทั้งปวง.

นิทราชาคริต.

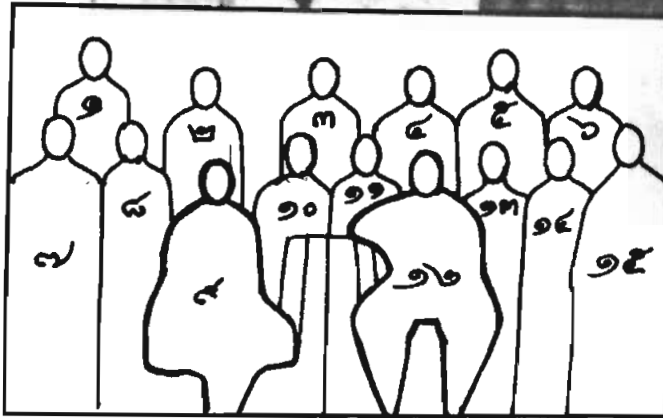
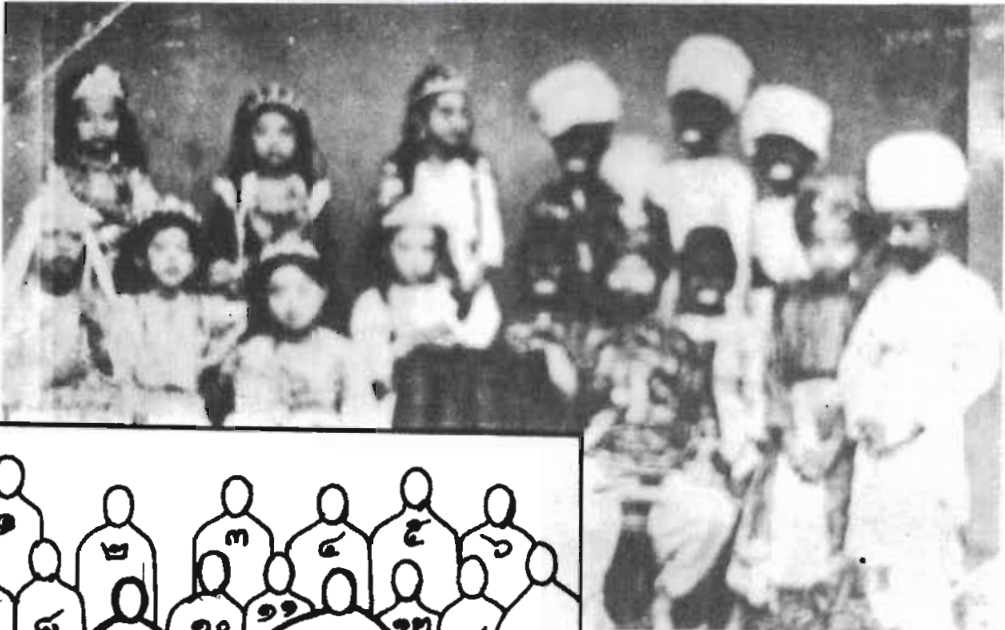
ตามที่ได้กล่าวไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีประสบการณ์มากในเรื่อง “ละครพูด” นั้น จำเป็นต้องขออนุญาตไปถึงพระราชกรณียกิจตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ได้ทรงมีโอกาสที่จะแสดงพระองค์บนเวทีหลายครั้ง เช่น การแสดงตาโบล วิวังต์ ในเรื่อง “นิทราชาคริต” พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ดังภาพต่อไปนี้:-

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
สยามมงกุฎราชกุมาร ทรงเป็นผู้จัดการแสดง.

รูปหมู่ตาโบลวิวงศ์ อีกรูปหนึ่ง.

พระนามผู้แสดง.

๑. หม่อมเจ้าจุลดิศ	ทรงเป็น	นางกำนัล
๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์	„	นางกำนัล
๓. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์	„	นางกำนัล
๔. หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์	„	ขุนก
๕. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์	„	ขุนก
๖. หม่อมเจ้าสุธาสิทธิโนทัย	„	ขุนก
๗. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศัวัโรทัย	„	พระนมของพระนางโซบิเด
๘. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร	„	นางนอชาตอลอวัตต์
๙. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามทวชิราวุธ	„	พระนางโซบิเด
๑๐. หม่อมเจ้าถาวรมงคลวงศ์	„	นางกำนัล
๑๑. หม่อมเจ้านิพนธ์ภานุพงศ์	„	ขุนก
๑๒. หม่อมเจ้าคณนัศวรณูช	„	กาหลิบ
๑๓. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์	„	ขุนก
๑๔. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ	„	อามุหะซัน
๑๕. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร	„	แมสเรอ

พระนางโซบิเด กับ นางโน

พระนางโซบิเด กับ กาหลิบ

เมสเรอ, กาหลิบ กับ ขุนก

นิทราชากริตสมัย พ.ศ. ๒๔๒๒

จากซ้ายไปขวา
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์
 เจ้าพระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ศักดิ์
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าเกษมศรีสุโข
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร
 พระเจ้าน้องยาเซอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงการเล่นต่าง ๆ ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เช่น ทรงจับระบำ ในงานเฉลิมพระชนมายุสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ดังภาพนี้ เป็นต้น.

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
รับสั่งว่า ได้เข้าเฝ้าชมการแสดงครั้งนี้ด้วย.

ผู้เรียบเรียงสันนิษฐานว่า คงจะเป็นภาพในปี พ.ศ. ๒๔๓๖
ก่อนกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสใน ร.ศ. ๑๑๒ เพียง ๒ สัปดาห์.

ละครในกรุงลอนดอน ฯลฯ

Royal Military College,
Sandherst,
Canada

วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๗

ถึงพระบาทสมเด็จพระ

พลเอกฉัตรชัย สารถาวร

เพื่อขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

พฤษภาคม ๒๕๑๗

และขอขานรับทราบ

หนังสือของข้าพเจ้า

ที่ส่งไปเมื่อวันที่ ๑๕

จดหมายเวียนแต่เป็น เพื่อ
เรื่องจะ กิจการใน ๖๖๖๖
ไว้ไว้ จด ทราบว่า
งานนี้ ทราบ คือ
งานนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ตั้งแต่นั้นทรงพระเยาว์, พระชนมายุเพียง ๑๒ พรรษาเศษ.

ที่กรุงลอนดอนนั้น มีโรงละครอยู่ระหว่าง ๔๐ ถึง ๕๐ โรง, ส่วนใหญ่แสดงละครพูด, หาเมืองอื่นเสมอเหมือนมิได้. ประชาชนได้รับการศึกษาจากละครพูด และสนุกเพลิดเพลินด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงสนพระราชหฤทัยในเรื่องละครพูดตั้งแต่นั้นทรงพระเยาว์, เห็นได้จากสำเนาภาพถ่ายพระราชหัตถเลขา ซึ่งพระราชทานมายังพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์, อรรถราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน, จากโรงเรียนนายร้อย เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ข้างบนนี้.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ซึ่งใกล้จะถึงฤดูกาลตรุษฝรั่ง และขึ้นปีใหม่ของชาวยุโรป.

ในฤดูกาลเช่นนั้น ย่อมมีละครสำหรับเด็ก ที่เรียกว่า Pantomime. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในกิจการละครของอังกฤษตั้งแต่นั้น. แม้ว่าจะมีพระชนมายุไม่เต็ม ๑๔ พรรษา ก็ทรงวิจารณ์ละครได้บ้างแล้ว; โปรด "Ella" ตัวนางซันที่โรงละคร Lyceum ว่าสวยมาก และเล่นดี.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำชื่อนางเอกในประเทศอังกฤษมา พระราชทานเป็นชื่อย่อในกรุงเทพฯ หลายตัว เช่น Ella T., Gladys C. เป็นต้น.

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเรื่องละคร ที่ได้ทอดพระเนตร:—

- ๗ ธันวาคม ๒๔๓๘, ทอดพระเนตรละคร ๒ เรื่องที่ St. George's Hall นอกกรุงลอนดอน เรื่องที่ ๑ ชื่อ "Petticoat Purfity" ของ Sir Charles Young, องค์กรเดียว มีตัวละคร ๓ ตัว เป็นหญิงทั้งสิ้น. เรื่องที่ ๒ ชื่อ "A Commission" ของ Weedon Grossmith ๓ องค์กร.
- ๒ มกราคม ๒๔๓๘, ทอดพระเนตร Pantomime เรื่อง Cinderella องค์กรหนึ่งที่โรงละคร Druly Lane. โปรดตัวเจ้าชาย และ Marguerite Cornille ผู้แสดงเป็นอัครราชทูตฝรั่งเศส. "Isa" ผู้แสดงเป็นนางซิงก็โล่นดี แต่ไม่สวยเท่า "Ella" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖.
- ๒ เมษายน ๒๔๓๘, ทอดพระเนตรเรื่อง "For the Crown" ของ François Coppée แปลจาก เรื่อง "Pour la Couronne" โดย John Davidson. เป็นละครร้อยแก้วปนร้อยกรอง แสดงที่โรงละคร Lyceum ระหว่าง "Forbes Robertson's Season." ทรงวิจารณ์ว่า แสดงดีด้วยกันทั้งนั้น. มี ๔ องค์กร ตัวละครชาย ๘ หญิง ๓ เด็กชาย ๑.
- ๔ เมษายน ๒๔๓๘, ตอนบ่ายเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการฉายภาพที่โรงละคร Empire เรียกว่า Cinematograph, เหมือนการฉายภาพขึ้นจอ แต่ว่า เคลื่อนไหวได้ (สมัยเริ่มมีภาพยนตร์). ตอนกลางคืน เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครพูดที่โรงละคร Adelphi เรื่อง One of the best ของ Sir Seymour Hicks. โปรดว่า สนุกและตื่นเต้น.
- ๒ พฤษภาคม ๒๔๓๘, เสวยพระกระยาหารกับพระเจ้าลูกลุยซาเธอ พระองค์เจ้าประวิตรวัณโณดม กับหม่อมเจ้าจรรยาสุภัคติกฤดากร แล้วทอดพระเนตรมหาอุปรากร ของ Gilbert และ Sullivan เรื่อง "Grand Duke" ที่โรง Savoy.

(หมายเหตุ:— มหาอุปรากรเรื่องนี้ไม่มีใครจัดแสดงมาหลายปีแล้ว แต่จะมีแสดงเป็นกรณีพิเศษใน พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้ ในโอกาสฉลองอายุครบ ๑๐๐ ปีของคณะละคร "D'Oyly Carte". และกลับไปแสดงที่โรง Savoy อีก.)

- ๑ มกราคม ๒๔๔๐, วันเฉลิมพระชนมายุ ๑๗ พรรษา ตอนบ้ายเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร Pantomime "Cinderella" กับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ ที่โรงละคร Garrick. (คงจะโปรดเรื่องนั้นมาก เพราะทอดพระเนตรเป็นครั้งที่ ๓ แล้ว.) ตอนค่ำเสวยพระกระยาหาร มีดมถวายพระพรด้วย เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครเรื่อง "One Summer's day" ของ H.V. Esmond ที่ Comedy Theatre. โปรด Eva Moore ผู้แสดงเป็น Maysie ว่าสวย และว่าเรื่องนั้นดีมาก น่าสงสาร ทรงใช้คำว่า "Pathetic".
- ๖ มกราคม ๒๔๔๐, เสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร และมิสเตอร์โอลิเวียร์ ไปยัง Bracknell เพื่อทอดพระเนตรละครเรื่อง "Diplomacy" ซึ่งแปลมาจากเรื่อง "Dora" ของ Victorien Sardou. ๔ องค์ มีตัวละครชาย ๗ หญิง ๕. แสดงที่ Victoria Hall. เรื่องนี้ไม่โปรดเลย มีพระราชบันทึกว่า Rotten ยกเว้น นาย Robinson ซึ่งแสดงเป็นตัว Count Orfoft.
- ๑๒ มกราคม ๒๔๔๑, ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินประพาส Lake District ได้ทอดพระเนตรการแสดงระหว่างชาวอังกฤษที่ตามเสด็จ ๒ เรื่องคือ เรื่อง "Joint Household" ของ Lady Florence Eveleen Eleanore Bell กับเรื่อง "Plot for Plot" ของ C.L. Young. แสดงที่ Castle Rigg.
- ๒๓ มกราคม ๒๔๔๑, เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงละคร Royalty Theatre ทอดพระเนตรละครเรื่อง A Little Ray of Sunshine ของ Mark Ambient เขียนร่วมกับ W. Herist. มีพระราชบันทึกว่า ขบขัน และสวยงาม ดีมาก.
- ๒๔ มกราคม ๒๔๔๑, ทอดพระเนตรละครพูด เรื่อง "The Three Musketeers" ของ Alexandre Dumas ดัดแปลงโดย Charles Rice, ที่โรงละคร Garrick ในกรุงลอนดอน.
- ๒๖ มกราคม ๒๔๔๑, เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครเรื่อง A Court Scandal ที่โรงละคร Court Theatre. ละครเรื่องนี้ Aubrey Boucicault แต่งร่วมกับ Osmond Shillingford. มีพระราชบันทึกว่า "Very pretty indeed". หลังจากการแสดง ได้มีผู้เชิญเสด็จเข้าไปพบกับนาย Hicks ผู้เป็นพระเอก ที่หลังเวที. (การเข้าไปที่หลังเวทีนั้นย่อมถือว่าเป็นกรณีพิเศษเสมอไป.)

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๑, ทอดพระเนตรเรื่อง "The Manouvers of Jane" ที่โรงละคร Haymarket. เป็นบทละครของ Henry Arthur Jones. โปรด.

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๑, ทอดพระเนตร "The Only Way" คือ เรื่อง A Tale of Two Cities ของ Charles Dickens ซึ่ง Freeman Wills เขียนเป็นบทละคร แสดงที่ Lyceum.

๑ เมษายน ๒๔๔๒, เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละคร "The Man in The Iron Mask" ของ A. Dumas ที่โรงละคร Adelphi. มีผู้ตามเสด็จ ๒ คน คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กับ ม.ร.ว. สิทธี. โปรดว่า แสดงดี.

๕ เมษายน ๒๔๔๒, ขณะประทับอยู่ ณ Aldershot, เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Bracknell เพื่อทอดพระเนตรละคร ๓ เรื่อง คือ:—

ก. "Case for Eviction" ของ S. Theyre Smith.

ข. "Found in a Four Wheeler" ของ Thomas Williams.

ค. "Blind Beggars" ของ C.V. Burgess.

ย่อเรื่อง "One Summer's Day" ซึ่งทอดพระเนตรเมื่อ ๑ม.ค. ๔๐ และโปรดมาก.

คือว่า เป็นหญิงชาวชิบซีที่มีรูปร่างหน้าตาสวยมาก. เธอแต่งงานกับนายทหารคนหนึ่ง มีลูกชายด้วยกัน ๑ คน แล้วก็แยกทางกันเดิน, ลูกชายไปอยู่กับพ่อ. ต่อมาตัวพ่อถึงแก่กรรม, พ.ต. รัถยาร์ด เพื่อนของพ่อ จึงรับลูกไปเลี้ยงไว้ และรักเหมือนลูกของตนเอง, ส่งเข้าโรงเรียนกินนอนในเมืองแห่งหนึ่ง, บัดนี้อายุ ๕ ขวบแล้ว. คือว่าเพิ่งจะได้ทราบความจริงข้อนี้ จึงพยายามติดต่อกับ พ.ต. รัถยาร์ด เพื่อขอเงินเป็นการตอบแทนที่ได้เอาลูกของเธอไป. พ.ต. รัถยาร์ดนั้นมีใจรักสาวงามชื่อแมช แต่เพื่อนของเขาชื่อมาร์สเดิน ก็รักเธอด้วยเหมือนกัน, ซ้ำยังได้ออกปากขอให้รัถยาร์ดช่วยให้สำเร็จด้วย. แมชนั้นมีใจเอียงไปทาง พ.ต. รัถยาร์ด. แต่วันหนึ่ง คือว่ามาเจรจากับ พ.ต. รัถยาร์ดเรื่องลูกของตัว. แมชสงสัยมาก เข้าใจผิดไปว่า รัถยาร์ดเป็นพ่อของเด็ก และปิดความไว้, เธอจึงโกรธและตัดสินใจรับรักของมาร์สเดินทันที. มาร์สเดินพอใจมาก. แต่ในที่สุดความจริงก็หนีความจริงไม่พ้น และมาร์สเดินเสียสละให้อย่างลูกผู้ชาย.

ระยะใกล้จะถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนินออกจากประเทศอังกฤษ เพื่อกลับประเทศสยาม, อ้อมไปทางสหปาลีรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรละครและมหาอุปรากร อีกหลายเรื่อง เช่น:-

The Merry Wives of Windsor ของ Shakespeare.

The Country Girl ของ William Wycherley.

Waterloo ของ Sir Arthur Conan Doyle.

The Bells ของ Emile Erckmann กับ Alexandre A. Chatrian.

The Merchant of Venice ของ Shakespeare.

และ Cavalleria Rusticana มหาอุปรากร ของ Mascagni.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ท่านผู้อ่านย่อมทราบว่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สนพระราชหฤทัยในเรื่องละครพูดเพียงใด, และทรงได้ประสบการณ์ในเรื่องนี้มากจนอย่างไร. ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น ประทับอยู่ ณ พระตำหนัก, ณ โรงเรียน และ ณ มหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ในชนบท หรือในเมืองย่อม ๆ เป็นส่วนใหญ่. ละครในเมืองย่อม ๆ ก็พอจะมีทอดพระเนตรบ้าง เช่นที่ Bracknell นั้น เป็นต้น แต่ก็สู้ละครในกรุงลอนดอนมิได้.

เพราะฉะนั้น เมื่อมีโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเข้ากรุงลอนดอนเมื่อใด ก็มักจะทรงถือโอกาสทอดพระเนตรละครเสียคราวละหลาย ๆ เรื่อง.

ในบางกรณี เสด็จพระราชดำเนินเข้ากรุงลอนดอนเพื่อทอดพระเนตรละครเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะก็มี. ทอดพระเนตรเสร็จแล้ว ก็เสด็จกลับไป.

การเป็นดังนี้ จึงได้ทรงศึกษาศิลปะการละครพูด เพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ, ทำให้ทรงเห็นอย่างแน่ชัดว่า ละครพูดเป็นศิลปะที่มีประโยชน์และควรสนับสนุน.

ละครในกรุงปารีส.

ในเรื่องละครพุดนั้น

กรุงลอนดอนดูเหมือนจะเป็นเยี่ยม

ตั้งแต่สมัยที่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

จนกระทั่งทุกวันนี้.

แต่ถ้าจะพูดถึงนาฏศิลป์โดยทั่วไป

บางที่จะสู้กรุงปารีสมิได้.

เมื่อเดือน มกราคม ต่อกับ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินข้ามช่องแคบอังกฤษไปยังประเทศฝรั่งเศส. ภายในระยะเวลาเพียง ๗ วัน ได้ทอดพระเนตรละครประเภทต่างๆ (From Faust to Folie) รวม ๕ เรื่อง คือ:—

๒๘ มกราคม,	Georgette Lemeunier ที่ Vaudeville.
๒๕ มกราคม,	Chéri ที่ Palais Royal.
๓๐ มกราคม,	Gounod's Faust ที่ Opéra. (โปรด, แต่ Marguerite ร้องผิดระดับเสียงไปบ้าง.)
๓๑ มกราคม,	La Tosca ที่ Opéra (Sarah Bernhardt เป็นผู้แสดง—โปรดมาก.)
๑ กุมภาพันธ์,	ทอดพระเนตร ๒ เรื่องที่ Théâtre Français คือ La Cigale chez les Fourmis กับ Le Berceau.
๒ กุมภาพันธ์,	ตอนบ่ายทอดพระเนตร Nouveau Cirque, ตอนค่ำ ทอดพระเนตร Folie Bergère.
๓ กุมภาพันธ์,	La Vie de Bohême ที่ Opéra Comique.

ละครในกรุงเทพฯ.

ในกรุงเทพมหานคร, เมื่อปลายรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, มีโรงโขนหลวงที่สวนมิสกวัน, อยู่ที่บริเวณตรงมุมถนนราชดำเนินตัดกับถนนพิษณุโลก หลังวัดเบญจมบพิตร ตรงกันข้ามกับวังปารุสกวัน, เคยเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Theatre Royal, Dusit Park. มีไว้สำหรับเล่นโขนมากกว่าอย่างอื่น จึงเรียกว่าโรงโขนหลวง. เป็นอาคารไม้สองชั้น, ชั้นบนมีบ็อกซ์หลวงอยู่ตรงกลาง และบ็อกซ์อื่นๆ อยู่สองข้างตามแนวโค้งครึ่งวงกลม, ตกแต่งสวยงามมาก. ตรงหน้าตัวโรงละคร ทางด้านหน้า มีอาคารโปร่งๆ สำหรับประทับเสวยพระกระยาหารว่างด้วย.

โรงละครดึกดำบรรพ์ ของ เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์, อยู่ที่บ้านหม้อ, นับว่าเป็นบ้านสำหรับนาฏศิลป์สมัยนั้น, ไม่เหมือนโรงโขนหลวงสวนมิสกวัน ในข้อที่ว่ามีคณะผู้แสดงและครูโขนละครประจำอยู่ด้วย. เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์บทละครแล้ว ก็โปรดให้จัดแสดง ณ ที่นี้, เลยเรียกว่า ละครดึกดำบรรพ์ตามชื่อโรง. พระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องแรกที่มีการแสดงในกรุงเทพฯ, คือเรื่องพระนาละ, ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แสดง ณ โรงละครดึกดำบรรพ์แห่งนี้.

แต่นาฏศิลป์สมัยนั้น ก็คือ โขนและละครรำ. เมื่อมีงานใหญ่ๆ ก็มักจะแสดงกลางแจ้ง, เช่น ในงานวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น. ส่วนละครร้องนั้นมีที่โรงละครปราโมทย์ และปรีดาสัย นอกนั้นก็มิได้แก่ ตามวิกต่างๆ.

ละครพูดนั้นมีได้อยู่ในความนิยม.

ประชาชนคนไทยในสมัยนั้น นิยมนาฏศิลป์ประเภทใด จะเห็นได้จากกำหนดการแสดงในงานใหญ่, เช่น เมื่อมีงานวัดเบญจมบพิตร ร.ศ. ๑๒๗, มีกำหนดการแสดงของโขนหลวงรุ่นเล็ก ดังนี้:-

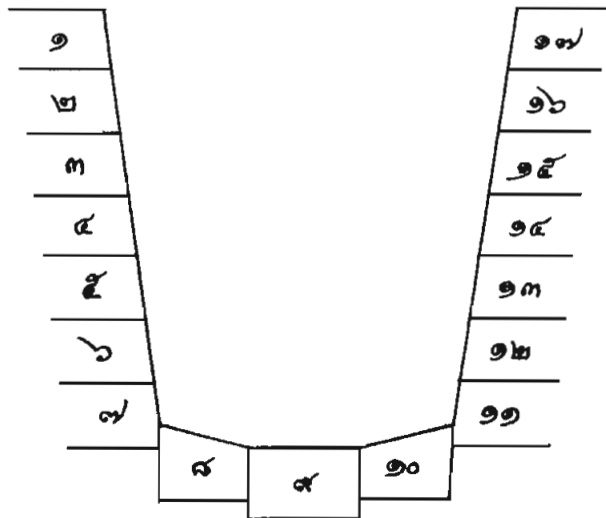
๖	ชันวาคม	๑๒๗	นางลอย.
๗	„	„	จองถนน.
๘	„	„	อิเหนา.
๕	„	„	องคตส่อสาร.
๑๐	„	„	พระอภัยมณี.
๑๑	„	„	พระลอ.
๑๒	„	„	รามสูรและเมขลา.

โรงละคร วิมานนฤมิตร ที่วัดสระเกศนั้น ไฟได้ไหม้เสียแล้ว, พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ จึงทรงสร้างโรงละครปรืดัลย์ขึ้นในบริเวณวังที่ถนนแพรงนรา, และได้ทรงขอให้ราชเลขาธิการ นำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗ ว่า “โรงละครกำมะลอ ในบ้าน ได้สร้างเสร็จแล้ว.”

แต่โรงละครกำมะลอแห่งนี้ ก็ใหญ่โตพอสมควร, ที่บริเวณถนน ตรงหน้าเวทีมี บ็อกซ์ ๖ บ็อกซ์ นั่งได้บ็อกซ์ละ ๖ คน ค่าดูบ็อกซ์ละ ๒๔ บาท. หลังบ็อกซ์เป็นเก้าอี้เดี่ยว ชั้นพิเศษ ๓ บาท, ชั้นหนึ่ง ๒ บาท. ต่อไปข้างหลังเป็นเก้าอี้ยาว เกือบคนละ ๖ สี่, ถัดต่อไปข้างหลังสุดเป็นชั้นนั่ง เกือบคนละ ๑ บาท. ขึ้นไปชั้นกลางมีบ็อกซ์โดยรอบรวม ๑๗ บ็อกซ์ ราคาตั้งแต่บ็อกซ์ละ ๑๒ บาท ถึง ๖๐ บาท เพราะขนาดบ็อกซ์ใหญ่เล็กต่างกันมาก และที่ทางก็ต่างกัน. ขึ้นไปชั้น ๓ ยังมีที่ดูอีก เกือบคนละ ๓๒ อัฐ.

ปรืดัลย์
แผนผังชั้นกัลพ

สรุปว่า ถัดจากโชน, ละครร่า คนในกรุงเทพฯ ก็นิยมละครร้อง, แล้วก็เลยไปถึง
ลิเกทีเดียว. ละครพูดนั้นมิได้อยู่ในความนิยม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตั้งแต่ยังดำรงพระอิสริยยศเป็น
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมงกุฎราชกุมาร, เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป
ผ่านทางสหพันธรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕,
พระชนมายุ ๒๒ พรรษา.

ขณะที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์, ซึ่งเป็นที่ตั้งกระทรวงการต่างประเทศ
ในปัจจุบัน, ได้ทรงตั้ง “ทวีปัญญาสโมสร” แล้วทรงสร้างโรงละครเล็กๆ ขึ้น สำหรับการ
แสดงละครพูดโดยเฉพาะ เรียกว่า “โรงละครทวีปัญญา”, ตั้งอยู่ในสวนสราญรมย์, ริมถนน
ราชินี, ตรงมุมหลังวัดราชประดิษฐ์.

มีงานเปิดสโมสร เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๗. มีละครพูดเรื่อง “สมพ้อ
สมลูก” ฉลองที่บนสโมสร, เพราะโรงละครนั้นยังสร้างไม่เสร็จ. ๕ สัปดาห์ต่อมาวารสาร
“ทวีปัญญา” ลงพระราชบันทึกของสภานายกดังนี้:—

“ข้าพเจ้าได้คิดกับกรรมการบางคน
ตกลงกันแล้วว่า จะคิดมีละครใน
โรงใหม่นั้น และเชิญสมาชิกกับพวก
ห้อง ญาติ มาดู. จะขอเก็บเงินค่าที่
นั่งเพียงที่ละไม่มาก. ลองคะเนดูที่นั่ง
เข้าใจว่าจะจัดให้นั่งได้ประมาณ ๑๐๐.
ข้าพเจ้าได้สนทนาในเรื่องนี้กับท่าน
สมาชิกบางคนที่มาในงานเมื่อวันที่ ๑
เดือนนี้ สังเกตดูเหมือนจะยินดีมาก
ละครนั้น..... เชื่อว่าจะเล่นให้สนุกกว่า
ขี้เกมมาก.”

นินทาสโมสร.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง **The School for Scandal.**

มีบทพระราชนิพนธ์ละครพูดอยู่เพียงสองเรื่อง ที่ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของ นายก ท.ป.ส. (นายท้าวปัญญาสโมสร) คือเรื่อง “ชิงนาง” และ “นินทาสโมสร” ซึ่งทรง แปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษของ Richard Brinsley Sheridan. Sheridan มีชื่อเสียงมาก ย่อมจะได้เคยทอดพระเนตรทั้งสองเรื่องมาแล้วที่ประเทศอังกฤษ.

เรื่อง “นินทาสโมสร” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของนายก ท.ป.ส. ก็จริง แต่ในการพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ทรงใช้ชื่อ “ศรีอยุธยา.”

เป็นเรื่องที่ชวนให้ขบขัน แต่ก็มีที่ชวนให้คิดอยู่บ้าง เช่น :-

“ผมหากินด้วยความชั่วของผมขอรับ; เพราะฉะนั้นถ้าได้มี คนรู้จักกันเสียว่า ผมได้ประพฤติถูกคลองธรรม แม้แต่ ครั้งเดียว คงจะไม่มีใครคบอีกเป็นแน่.”

ท่านเส่งี่ยมและเพื่อนฝูงทั้งชายหญิง ชอบ พบปะสนทนานินทาถกกัน, บางคราวก็ปล่อข่าวกว่าที่ไม่จริง เพื่อประโยชน์ของฝ่ายตน. การนินทาหาเรื่องกันเช่นนี้ ทำให้คนดีกลับเสียชื่อเสียง, และคนเลวรอดตัวไปได้ก็มี. ด้วยเหตุเช่นนี้ พระยาวัชรินทร์เดชะ ผู้มีลูกสาวชื่ออวล และมีภริยาใหม่สาวชื่อละม้าย จึงรักขุนเจริญชวณะกิจผู้ที่ไม่ชอบนายบุญสมผู้น้อง, จนกระทั่งวันหนึ่งไปหาขุนเจริญ และพบภริยาสาวของตนซ่อนอยู่หลังฉาก. พี่น้องสองคนนั้น มีลูกอยู่ต่างจังหวัด ยังไม่เคยเห็นหน้ากันเลย ชื่อ พระยาอมร-ประสิทธิวิทย์. ท่านเจ้าคุณอมร ๆ มีทรัพย์สมบัติ จะให้เป็นมรดก แต่อยากจะทำใจดูก่อน จึงปลอมเป็นนายหยินไปหานายบุญสม และปลอมเป็นนายข้มไปหาขุนเจริญ จึงรู้ความจริง. แล้วพระยาวัชรินทร์จึงได้ตาสว่าง.

ท่านเจ้าคุณทั้งสองพูด :-

๑. พระยาอมร :- “ข้ารู้อยู่แล้วว่ามีคนอยู่ชุดหนึ่ง ที่ไม่ทำอะไรในโลกนั้นนอกจากตั้งกองใส่ความกับนินทาคน.”
๒. พระยาวัชรินทร์ :- “ควรจะมีพระราชบัญญัติ ห้ามไม่ให้ใครนินทาคน เว้นเสียแต่แม่หม้ายที่ยังหาสามีไม่ได้.”

เคยมีการแสดงหลายครั้ง เช่น เมื่อ ๑๕ ธ.ค. ๒๔๕๘, ข้าราชการแสดงในงานเฉลิมสมเด็จพระพันปีหลวง.

ซิงนาง.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มีบทพระราชนิพนธ์ละครพูดอยู่เพียงสองเรื่อง ที่ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของนายก ท.ป.ส. (นายกทวีปปัญยาสมิธร) คือเรื่อง “ซิงนาง” และ “นันทาสโมสร” ซึ่งทรงแปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษของ Richard Brinsley Sheridan.

เฉพาะเรื่อง “ซิงนาง” ซึ่งทรงแปลมาจากเรื่อง The Rivals มีพระราชบันทึกเป็นหมายเหตุว่า :-

“เรื่องนี้ผู้แต่งได้ใช้เรื่องภาษาอังกฤษของ มิสเตอร์ ริชาร์ด บรินสเลย์ เซริแดน เป็นโครง แต่คำพูดแต่งขึ้นใหม่โดยมาก และตอนจบนั้นแก้ไขใหม่ เพื่อให้เป็นเครื่องเหมาะกับการที่อาจจะเป็นไปได้ในเมืองไทย.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะนำดนตรีมาใส่ในละครพูดดังที่ได้ทรงกระทำแล้วในเรื่อง “ปล่อยแก่,” และทดลองได้ผลดีมาแล้วที่จังหวัดนครศรีธรรมราช. ซิงนางจึงได้มีเพลงพระราชนิพนธ์ ถึง ๕ เพลง ซึ่งได้มาจากเรื่อง “ปล่อยแก่” ทั้งสิ้น.

แม่เลี้ยง อยู่กับคุณบัวลำไย ผู้ที่มักจะพูดจาใช้ศัพท์แสงประหลาด ๆ ไม่เหมือนคนอื่น. คุณบัวอยากจะให้แม่เลี้ยงออกเรือนเสียเร็ว ๆ จึงยกให้นายชะแล่มก่อน แล้วเปลี่ยนใจยกให้ร้อยเอกจอน, ลูกพระยาศักรินทร์ฤๅไชย. ส่วนแม่เลี้ยงนั้นรักใคร่อยู่กับร้อยตรีประดิษฐ์ และแอบพบปะกันอยู่บ่อย ๆ. ความปรากฏขึ้นภายหลังว่า ร.ต. ประดิษฐ์นั่นก็คือ ร.อ. จอน ที่ปลอมตัวมา. แม่เลี้ยงโกรธเพราะถูกหลอก จะทำให้สมเด็น จึงให้คนใช้ไปตามนายชะแล่มมา เพื่อจะได้หนีไปด้วยกัน. เรื่องยุ่งมากขึ้น, ด้วยความเข้าใจผิด, พระกำนันธนากรจะมารับแม่เลี้ยงด้วยเหมือนกัน แต่มาพบร้อยเอกจอนและวิวาทกัน. แต่เรื่องจบลงได้เรียบร้อย.

แม่ลำไย สมบัววังสราญรมย์
นายพงษ์ เป็นผู้แสดง

แม่ลำไย :- เจ้านายประดิษฐ์คนนั้นมันไม่เป็นคน
ที่นับว่าสมพงศ์ไกวล้มหรรษาเลยนี้.

หาใครเหมือนแม่ลำไยมิได้เลย.

ที่พระราชทานชื่อเรื่องว่า “ชิงนาง” ช่าง
เหมาะดีจริง. เป็นเรื่องขบขัน ชวนให้ยิ้ม
หรือหัวเราะ. การแสดงก็ไม่ยาก, ตัวละคร
ทุกตัว มีนิสัยเด่นชัด เห็นได้ง่าย จึงควร
แสดงเข้าที่ได้ง่าย.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องชิงนางนี้ เป็นที่นิยม, มีการแสดงบ่อย ๆ เช่น :-

๑. นักเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียน เมื่อ ๒๗ ธ.ค. ๒๔๕๖.
๒. ละครร้อยบุษยามย์แสดงที่ภูเก็ต เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบังกะใต้ ๒๕
เม.ย. ๒๔๖๐. เปรียบเทียบตัวผู้แสดง ดังนี้ (นามผู้แสดงที่ภูเก็ต เป็นนามแฝงพระราชทาน.)

๒๗ ธ.ค. ๕๖	ตัวละคร	๒๕ เม.ย. ๖๐
นายเกื้อ สาลักษณ.	พระยาศักรินทรฤไช	นายเปี้ย พิวารุ.
นายพร อินทุมณ.	นายร้อยเอก จอน	นายเกื้อ บุญยาศรัย.
นายหล่อ จุลกะ.	พระกำนุชนการ	นายเรียก ทหารสิงห์.
นายก้อนดิน ราชุลทัต.	นายชะแล่ม	นายเจียน วิชางาม.
นายก่อง เจตนาวัต.	อ้ายเพ็ลย	นายช่วย หนังกี่ดี.
นายเกล้า กชนันท์.	อ้ายจุ	นายแนบ ท่องทะเล.
นายเจ็ด บุณนาค.	อ้ายแซ	นายโสม รูลีก.
นายประเสริฐ บุณนาค.	แม่ลำไย	นายข้ง ชายหนุ่ม.
นายฉัตร โชติกเสถียร.	แม่เลียบ	นายลักษณ บุญยาศรัย.
นายปานี ไกรฤกษ์.	แม่ซ้อย	นายหัดดี ดาวฤ.
นายมัย ไกรฤกษ์.	นางชั้น	นายเชย ชาวภูเก็ต.

ปล่อยแก่.

เป็นบทละครของนายบัว วิเศษกุล แต่งให้ทวิปัญญาสโมสร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงพระราชทาน รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๑๔ เพลง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงละครร่วมกับข้าราชการเป็นครั้งแรก ในงานฉลองพระชนมายุ พ.ศ. ๒๔๔๕, ทรงแสดงเป็นตัวหลวงเกียรติคุณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงในเรื่องนี้ ๕ เพลง ไปใช้สำหรับเรื่อง "ชิงนาง".

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงด้อยตรี "เสียแรงเราเกิดมา จะมาพากันโศกโย" จาก ว่างดี มาใช้ในเรื่องปล่อยแก่ที่ นครศรีธรรมราช ใน ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒).

มีผู้ประพันธ์เรื่อง "ผิดตัว" แสดงที่วิทยาสมาคม ในการประชุมผู้ว่าราชการเมือง ๘ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) มีตัวละครชื่อ พระเกียรติยศไพศาล มีการปลอมตัว และมีเพลง "ต้องนอนเดี่ยวเปลี่ยวอกอนาถหนาว".

เพลงพระราชนิพนธ์

พระพลากรบริรักษ์ กับหลวงเกียรติคุณ
กรรชิตชอบพอกันมาก. หลวงเกียรติคุณนั้นมี
บุตรชื่อนอม, พระพลากรใคร่จะขอเอามาเป็น
ภรรยา แต่การขอลูกสาวเพื่อนให้แก่ตนเองนั้น
พูดยากมาก. แต่กรรชิตหลวงเกียรติคุณทราบความ
ประสงค์แล้ว ก็ยินดียกให้, แบบสัวแก่เมียสาว.

นอมได้ทราบเข้า ก็เคืองร้อน เพราะตน
เองรักอยู่กับจวง บุตรคุณพระพลากรนั่นเอง, จึง
คิดปลอมตัวเป็นผู้ชายจะหนีไปกรุงเก่า, แต่นาย
จวงมาพบเข้าจึงพาไปบ้านของตน คนที่บ้านก็
นี้กล่าวนอมเป็นผู้ชายด้วยกันทั้งนั้น.

หลวงเกียรติคุณตามไปและโกรธพระพลากร
หาว่าไม่เป็นผู้ใหญ่. แต่นายจวงมารับสารภาพ
หลวงเกียรติคุณรู้ว่าเด็กรักกัน จึงจะยกให้, แต่
ขอให้พระพลากรไปขอเป็นครั้งที่สอง.

๑. เขมรโล้เรือ เออผู้ชายไม่วายเป็นเจ้าของ.
๒. ท่องย่อน อยู่เดี่ยวเปลี่ยวอกอนาถหนาว.
๓. โยนดาบ ผมขบใจขบใจที่ไม่ตรี.
๔. ธรณีส่องให้ โอ้วอกเอ้อกถนอม.
๕. สับท ครานันขุนแผนแสนสะท้าน.
๖. ปี่แก้วน้อย ครานันพระไววิไลโฉม.
๗. สร้อยเพลง ช่างกระไรใจหายเสียดาบลูก.
๘. แป๊ะ เจ้าอยู่เดี่ยวเปลี่ยวอกฟกอนาถ.
๙. ลมพัดชายเขา วันกลั่นลำดวนชวนเซย
๑๐. ขึ้นพลับพลา โลมงามทรมสุดสวาสดีพี่
๑๑. ชาตรี แม้สามารถจำแลงแปลงกาย.
๑๒. ไอ้โลม พิศพิศน่าประโลมโลมเลลา.
๑๓. ลาวสมเด็จพระ แสนจะเปรมปรีดาอุพาพาด.
๑๔. แจกบรเทศ พุทธานุกาพนำผล.

เพลงพระราชนิพนธ์สำหรับเรื่อง ปล่อยแก่.

เพลงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับเรื่อง ปล่อยแก่ ของ นายบัว วิเศษกุล นั้น ดูเหมือนจะเปลี่ยนไปเป็นสามสมัย คือ:-

- (๑) สมัยเริ่มมีการแสดงใน ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๕).
- (๒) สมัยที่ทรงจัดการแสดงที่นครศรีธรรมราช ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒).
- (๓) สมัยที่พิมพ์เป็นเล่มจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ไม่ทราบปี.

มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้:-

องค์ที่ ๑

๑. เมื่อเริ่มเรื่อง อ้ายเพ็งออกมาบัดกวาด เดิมอาจไม่มีการร้อง. ทรงนำเพลง **ด้อยตรง** จากเรื่องวังต์ “เสี้ยแรงได้เกิดมา จะมาพากันโศกไซ” มาให้ร้องที่นครศรีธรรมราช. หลังจากนั้น เปลี่ยนเป็น **เขมรโล้เรือ** “เออผู้ชายไม่วายเป็นเจ้าของ”.

๒. พระพลากร อธิบายความเปลี่ยวใจให้หลวงเกียรติคุณฟังด้วยเพลง **ทองย่อน**. พระราชทานบทใหม่ที่นครศรีธรรมราช “อยู่เดียวเปลี่ยวออกอนาถหนาว” และใช้ต่อมาไม่มีการเปลี่ยนแปลง.

๓. ในระยะหลัง เพิ่มเพลง **โยนดาบ** ให้ พระพลากรกับหลวงเกียรติคุณ ตอนจบองค์ที่ ๑ “ผมขอบใจขอบใจที่ไม่ตรี”.

องค์ที่ ๒

๔. มีเพลงของแม่จัน ที่นายบัวได้แต่งไว้ แต่ได้ทรงเปลี่ยนคำเป็น **ตะนาว** ที่นครศรีธรรมราช ใช้บทเดิม. แต่ภายหลังได้ตัดเพลงนี้ออกเสีย.

๕. เพลงแรกของแม่ถนอม คือ **ธรณีส่องไห**, ร้องเมื่อจะหนีไปจากบ้าน. พระราชทานบทใหม่ที่นครศรีธรรมราช “โอ้วออกเอ๋ยออกถนอม” และคงใช้ต่อมาในระยะหลัง.

๖. เพลงแรกของนายจวงคือ เพลง **สับท** สามชั้น พระราชทานเนื้อร้องใหม่ที่นครศรีธรรมราช “ครานันขุนแผนแสนสะท้าน”. ใช้ต่อมาในระยะหลัง, ซ้ำยังได้ทรงนำไปให้ ร.อ. จอน ร้องในเรื่องชิงนางด้วย.

๗. มีเพลง **สุดสงวน** สามชั้น “ครานันพระไววิไลโฉม” ของแม่ถนอม. ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อใหม่ให้ที่นครศรีธรรมราช. บทนี้ใช้ต่อมาแต่เปลี่ยนคำ เป็น **บ่แก้วน้อย**.

๘. เมื่อนายจวง แต่งตัวปลอมเป็นผู้หญิง แล้ว, อ้ายเพ็งมาพบเข้า ก็เกี้ยวนายจวง ด้วยการร้องลำโพงตลกคือ **ลำนักสวด** “ว่าพลากรางกร ฯลฯ”. แต่ในระยะหลังตัดเพลงนี้ออก ไม่มีในฉบับที่พิมพ์.

องค์ที่ ๓

๕. เมื่อจัดแสดงท่อนครศรีธรรมราช มีเพลง พราหมณ์ตัดน้ำเต้า พระราชทานบทใหม่ “ช่างกระไรใจหายเสียดายลูก” เป็นบทของหลวงเกียรติคุณ. บทนี้ใช้ต่อมาในระยะหลัง แต่เปลี่ยนคำเป็น สร้อยเพลง.

๑๐. ในองค์นี้ มีแทรกท่อนครศรีธรรมราชอีกเพลงหนึ่ง คืออายเฟ็งร้อง ลำนักสวด ลือนาย, ใช้บทของเก่า “เสียดายงามทรมสวาทประหลาดตา ฯลฯ”. แต่หลังจากนั้น บทนี้ถูกตัดออก ไม่มีในฉบับที่พิมพ์.

องค์ที่ ๔

๑๑. เริ่มต้นองค์นี้ด้วยเพลง เป๊าะ ของนายจวง. พระราชทานบทใหม่ “เจ้าอยู่เดี้ยวเปลี่ยวอกฟกอนาถ” และใช้เพลงนี้ตลอดมา และยังได้ทรงนำไปให้ ร.อ. จอน ร้อง ในเรื่อง ชิงนางด้วย.

๑๒. ต่อจากเพลงของนายจวง แม่ถนอม ร้องลำ เทพบรรทม ใช้บทเดิมของจำโคม “รินกลิ่นลำดวนชวนเซซ” ท่อนครศรีธรรมราช. ภายหลังเปลี่ยนคำ เป็น ลมพัดชายเขา แล้วยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แม่เลียบร้องในเรื่อง ชิงนางอีกด้วย.

๑๓. ในการแสดงหลังจากนครศรีธรรมราช มีเพลงคู่ (love duet) ของ จวงและถนอม, ลำ ขนพลับพลา “โหมงามทรมสุดสวาทพิ”, แล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ร.อ. จอน กับแม่เลียบร้องในเรื่อง ชิงนางด้วย.

๑๔. เมื่อผินนี้กว่าแม่สงวนเป็นผู้ชาย ก็ร้องเพลงเกี้ยว. ท่อนครศรีธรรมราช ใช้เพลง สุรินทร์ราหู บทเดิม, แต่ภายหลังเปลี่ยนเป็น คำ ซาตรี “แม่สามารถจำแลงแปลงกาย”.

๑๕. ท่อนครศรีธรรมราช มีบทร้องของแม่อาบ บอกแม่ถนอมว่า ตนทำเจ้าซู้ก็เป็นเหมือนกัน ลำ “นเรศวรชนข้าง” แต่บทนี้ไม่มีในฉบับที่พิมพ์ เพราะถูกตัดออกเสียก่อน.

๑๖. พระพลากรเฟ็งจะสังเกตว่า “นายพวง” คือผู้หญิง จึงตรงเข้าไปหาและร้องเพลง:—

ไอโถม ๑ พิศพิศหน้าประโลมโถมเฉลา

อ้อเคยเห็นสาวฟ้าสุราลัย

พิศพิศตรลักขณาสุดาสวรรค์

ผิวผ่องพิลาศประหลาดตา

งามแก้มแฉล้มราวกุหลาบ

งามคิ้วเป็นวงก่งอน

ขมชนิดเกิดเจ้าเขาวพา

ขอโทษเกิดโถมละมุนอย่าขุ่นแค้น

ได้เคยเห็นหน้าเจ้า ณ หนไหน

แต่ที่ในนิมิตเมื่อนิทราน

เหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญเด่นเวหา

เนตรดั่งดารานภาพร

ปลมปลาบเร้าเรียงเชิงสมร

ขังศรอมรินทร์ปั้นแมน

จะชื่นจิตติดตาเป็นสุดแสน

จะหวงแหนกายาไว้ว่าไร ๆ.

บทนี้ยังไม่ทันนครศรีธรรมราช. ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นภายหลัง, แล้วยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ นำไปใช้ในเรื่องชิงนาง, แต่ต้องทรงแก้ไขบทตอนท้าย เนื่องจากเป็นบทของพระยาจักรีรินทร์ พื่อกล่าวถึงหญิงสาวผู้ที่จะมาเป็นลูกสะใภ้ ไม่ใช่บทเกี้ยว ดังนี้:-

งามคิ้วเป็นวงก่งอน	ยิ่งศรอมรินทร์ปั้นเทวัญ
ขีมนิดเถิดเจ้าเขวหา	จะชักชวนชวนตาเกษมสันต์
งามพร้อมกายาวีลาวัดย์	ราวกับนางสวรรค์ชั้นฟ้าฯ.

๑๗. บทร้องสั่น มีขึ้นหลังนครศรีธรรมราช. นายจวง แม่ถนอม พระพลากร และหลวงเกียรติคุณ ร้องลำ ลาวสมเด็จ “แสนจะเปรมปรีดาอุพาพาล”. บทนี้ร้องเมื่อจบเรื่อง.

๑๘. “พุทธานุภาพนำผล” ร้องลำ แยกประเทศ เป็นบทส่งท้าย สมัยหลังนครศรีธรรมราช.

๑๙. ส่วนต้นนครศรีธรรมราชนั้น จบแล้วร้องเพลงขอพระเกียรติ ในรัชกาลที่ ๕, ใช้บทที่ร้องในกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ งานรัชมังคลาภิเษก.

เรื่อง ปล่อยแก่ มีประวัติดังนี้ :-

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงร่วมกับข้าราชบริพาร.

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเผยแพร่ละครพูดออกไปยังหัวเมือง.

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกว่าละครพูดแกมลำ.

แยกประเทศ	๑ พุทธานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
	เทวอาร์กัยทั่วไป	ขอให้สุขสวัสดิ์
	๑ ชรรมานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลเสริมศรี
	เทพช่วยรักษาปรานี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
	๑ สัจจานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลแม่นมั่น
	เทเวศร์คุ้มครองป้องกัน	สุขสวัสดิ์สรรพทั่วไปฯ.

Miss Honeybone.

ตามที่ได้กล่าวไว้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงละครพูดร่วมกับข้าราชบริพาร เป็นครั้งแรกในเรื่องปล่อยแก่นั่น มิได้หมายความว่ายังมีได้เคยทรงแสดงมาก่อนเลย. ตรงกันข้าม, มีหลักฐานว่า พระองค์ได้เคยทรงจัดการแสดงและทรงแสดงละครพูดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘, เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา.

ในเวลาที่ทรงศึกษาวิชาการ เพื่อเตรียมพระองค์เข้าโรงเรียนนายร้อยของประเทศอังกฤษ, ประทับอยู่ ณ พระตำหนักที่ตำบล Ascot ในจังหวัด Berkshire, ห่างจากลอนดอนไปในชนบททางตะวันตก เจียงไปทางใต้เล็กน้อย, ตั้งแต่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๖.

เมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๔๓๘ นั้น นายทอมสันได้หาช่างไม้มาสร้างเวทีละคร ตามพระราชประสงค์เสร็จเรียบร้อยแล้ว.

วันที่ ๘ มกราคม หม่อมเจ้าจรรยาศักดิ์กฤดากร กับหม่อมเจ้าสิทธิพร มาเฝ้าตั้งแต่เช้า จึงทรงซ้อมละครบนเวทีทันที, ซ้อมแต่งตัวด้วย. เสร็จแล้ว ก็ได้ทรงจัดที่นั่งสำหรับคนดู ก่อนเสวยพระกระยาหารกลางวัน. ยังเสวยไม่เสร็จ แยกที่ได้รับเชิญก็มากันแล้ว. มีโหมโรงด้วยซอด้วงและซอไทย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กับ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร ทรงบรรเลง. ละครวันนั้น ก็เรื่อง "Miss Honeybone". ภายหลังที่แยกได้ดูและกลับไปแล้ว ทรงจัดการแสดงให้มหาดเล็กชาวอังกฤษคู่อีกรอบหนึ่ง.

ตัวบทละครเรื่องนั้น ไม่มีโอกาสจะหามาอ่านได้. อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องเป็นบทพระราชนิพนธ์; อาจเป็นบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องแรกก็ได้. เรื่องนี้คงจะดีแน่ รุ่งขุ่นมีการถ่ายรูปตัวละคร และต่อมาอีก ๒ เดือน มีการแสดงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้พระสหายในครอบครัว The Lacy's ดู.

พระบรมฉายาลักษณ์พร้อมด้วยตัวละครและนักดนตรีของพระองค์.

แถวขึ้น จากซ้าย:-

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์.
๒. หม่อมเจ้าจัญญศกดิ์กฤดากร (แสดงเป็นผู้หญิง).
๓. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.
๔. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร.

แถวนั่ง จากซ้าย:-

๑. ม.ร.ว. สัทธ.
๒. หม่อมเจ้าเศรษฐศิริ.
๓. (นั่งกับพื้น) หม่อมเจ้าสิทธิพร.
๔. หม่อมเจ้าบวรเดช.

ขณะที่ประทับอยู่ที่ Ascot นั้น มีพระประยูรญาติบางพระองค์ มาประทับอยู่ด้วยเป็นครั้งคราว. ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ นั้น ผู้ที่ประทับอยู่ด้วยคือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กับ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร. นอกนั้นก็ยังมี ม.ร.ว. สัทธ. อยู่ศึกษาเป็นพระสหายด้วยคนหนึ่ง. ส่วนหม่อมเจ้าในราชสกุล กฤดากร ในภาพข้างบนนี้เป็นผู้ที่เดินทางมาเฝ้า.

ในสัปดาห์ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๓๕ ทรงย้ายที่ประทับไปยังพระตำหนัก Graitney ในตำบล Camberley, จังหวัด Surrey, ซึ่งอยู่ไม่ห่างจาก Ascot และใกล้โรงเรียนนายร้อย, เพื่อสะดวกในการที่จะได้ทรงเตรียมพระองค์สำหรับศึกษาวิชาทหาร.

งานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น อาจแบ่งได้เป็น ๓ สมัย คือ:-

๑. สมัยแรก ขณะที่ประทับอยู่ที่ Ascot และ Camberley ทรงสร้างเวทีละครขึ้นที่ Ascot, ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว, ทรงจัดการแสดงและทรงแสดงในหมู่พระประยูรญาติ และพระสหาย ให้ชาวต่างประเทศที่เป็นเพื่อนบ้าน และที่ทรงรู้จักคุ้นเคย. สมัยนี้จบลงเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิส; ได้ทรงแสดงละคร ณ ที่นั้น (ดังที่จะได้กล่าวต่อไป). นอกนั้นยังมีหลักฐานว่าได้เคยทรงแสดงชุดระบำญี่ปุ่น ที่กรุงปารีสในประเทศฝรั่งเศสด้วย.

๒. สมัยกลาง ขณะที่ทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ ณ โรงเรียนนายร้อย Sandhurst แล้วได้เสด็จไปประจำกองทหาร Durham Light Infantry และ School of Musketry ที่เมือง Hythe. มีพระตำหนักใหม่ที่ Frimley, แต่เราไม่ทราบรายละเอียดมากนัก นอกจากว่า ครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองต่าง ๆ พร้อมด้วยพระสหายชาวอังกฤษ และได้มีการแสดงละครบางเรื่องที่ Castle Rigg ใน Lake District.

๓. สมัยหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ Westbury Court จังหวัด Gloucestershire. ทรงแสดงละครเรื่องต่างๆ ของผู้เขียนบทชาวอังกฤษ และทรงแสดงร่วมกับชาวอังกฤษมากมายหลายเรื่องด้วยกัน.

ที่ประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงวิจารณ์การละครตั้งแต่พระชนมายุ	๑๓	พรรษา
ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร	๑๔	พรรษา
ทรงจัดการแสดงละคร	๑๕	พรรษา
ทรงแสดงละคร	๑๕	พรรษา

Lines and Rudd.

ที่ Camberley นั้น ทรงมีพระสหายอีกคนหนึ่ง คือ หลวงสรสิทธิขานุกการ ความจริง
ท่านผู้นี้เป็นราชองครักษ์ เดินทางมายังประเทศอังกฤษ พร้อมกับพระยาราชวัลลภานุสิษฐ์,
เมื่อพระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ เป็นข้าหลวงเชิญประกาศสถาปนาพระอิสริยยศสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ไปยังสถานทูตกรุงลอนดอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗.

ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ Camberley ได้เสด็จ
กลับไปยัง Ascot เนื่อง ๆ เพราะมีเวทีละคร
อยู่ที่นั่น. ถึงเวลาตรุษฝรั่ง พ.ศ. ๒๔๓๕
มีรายละเอียดดังนี้:—

- ๒๔ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot เพื่อซ้อมละคร แล้วเสด็จฯ กลับ
Camberley.
- ๒๕ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot กับ หลวงสรสิทธิขานุกการ โดย
จักรยาน และทรงแสดงละคร เรื่อง "Lines and Rudd" ให้มหาด
เล็กดู.
- ๒๖ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot โดยรถม้า ทรงซ้อมละครเรื่องเดิม
ก่อนเสวยพระกระยาหารกลางวัน. ส่วนการแสดงจริงนั้น เริ่มเวลา
๓.๓๐ ล.ท.

ผู้มีเกียรติที่มาชมคนหนึ่ง, ชื่อ นาย Hamilton Aidé, ได้กล่าวชมว่าทรงสามารถ
แสดงละครได้ดีมาก.

เรื่องนี้ย่อมจะต้องเป็นพระราชนิพนธ์เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้เรียบเรียงไม่สามารถจะหา
บทมาสรุปให้ท่านผู้อ่านได้.

มีภาพถ่าย ชุด ๓ ภาพ (๒ ภาพ
ในหน้านี และอีกภาพหนึ่งในหน้าต่อ
ไป) ที่ทำให้เกิดความฉงนสนเท่ห์เป็น
อันมาก.

เป็นภาพพระบาทสมเด็จพระมง-
กุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงละคร มีผู้
นำไปลงพิมพ์เผยแพร่หลายแห่ง และ
อธิบายว่า เป็นเรื่อง มิตรแท้ ทรงแสดง
ที่เจนีวา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐.

ผู้เรียบเรียง เข้าใจว่าเป็นภาพ
การแสดงละคร สมัย Ascot, ใน พ.ศ.
๒๔๓๘-๒๔๓๙, ขณะที่พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระชนมายุ ประมาณ ๑๖ พรรษา.
อาจเป็นภาพเรื่อง Lines and Rudd ก็ได้.

เหตุผลที่ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า ไม่ใช่เรื่อง มิตรแท้ ที่เจนีวา:—

๑. ในเรื่องมิตรแท้ ไม่มีบทบาทเช่นในภาพเหล่านี้เลย.
๒. บุคคลร่างใหญ่ในภาพ แต่งกายคล้ายตำรวจอังกฤษ ไม่ใช่ทหารเยอรมัน.
๓. ถ้าภาพข้างบนนี้ เป็นภาพหมู่ตัวละครทั้งหมด สตรีก็เกินมา ๑ คน และบุรุษขาดหายไป ๒ คน.
๔. ภาพเหล่านี้ถ่ายโดยร้านถ่ายรูปในกรุงลอนดอน ไม่ใช่ร้านถ่ายรูปในเจนีวา.
๕. ผู้เรียบเรียงค้นภาพถ่ายเรื่อง มิตรแท้ ที่เจนีวาพบแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นสุภาพสตรี ไม่ใช่ทหารฝรั่งเศส.

การที่ได้สันนิษฐานว่าเป็นภาพการแสดงละครสมัย Ascot ก็เพราะว่า ในภาพ เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระเยาว์มากอยู่ ไม่เหมือนกับในภาพสมัยหลัง.

เรื่องมิตรแท้ที่เจนนวนั้น ผู้เรียบเรียงใครจะขอรอไว้ก่อน, โดยประสงค์ที่จะกล่าวเรื่อง การแสดงเรื่องเบ็ดเตล็ดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เสร็จสิ้นไป.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีประสบการณ์ในการแสดงละครในประเทศไทยอังกฤษเป็นอันมาก.

หลังจากสมัย Ascot และ Camberley ได้ทรงแสดงร่วมกับชาวอังกฤษ และแสดงเรื่องที่ชาวอังกฤษเป็นผู้ประพันธ์บท.

ได้ทรงแสดงบทของสุภาพสตรีด้วย.

ทรงแสดงเป็นสุภาพสตรี

ทรงแสดงเป็นสุภาพบุรุษ

การแสดงสมัย Ascot นั้น บางครั้ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจะ
ไม่ได้ทรงร่วมด้วย, เป็นแต่ทรงเป็นผู้จัดการแสดงเท่านั้น. แต่การจัดการแสดงย่อมมีความ
สำคัญไม่น้อยเลย.

Isabel.

การหาภาพการแสดงละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น ก็หาได้แล้ว, แต่การที่จะหาต้นฉบับ หรือแม่แต่สำเนาบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น เป็นการยากลำบากอย่างที่สุด. แต่มีเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจว่าเป็นบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้, สันนิษฐานจากลายพระราชหัตถ์และเนื้อเรื่อง, คงจะทรงพระราชนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึง ๒๔๔๕ ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัย Oxford; เป็นบทละครเรื่องแรกที่พบลายพระราชหัตถ์. ถึงแม้ว่าทรงพระราชนิพนธ์ยังไม่เสร็จ ก็มีค่าเป็นอย่างยิ่ง.

เนื่องจากมิได้พระราชทานชื่อเรื่องว่าเรื่องอะไร, ข้าพเจ้าผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือนี้ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ตั้งชื่อทูลเกล้าฯ ถวายว่า ISABEL, เพราะนางเอกผู้นี้เป็นจุดรวมของความสนใจในเรื่อง.

ท่านเศรษฐีอเมริกันผู้เป็นนายธนาคาร จัดงานรับรอง, มีการเต้นรำ, Isabel ลูกสาวสวยของท่านอยู่ในความสนใจของบุคคลทั้งหลายที่มาในงาน, มีท่าน Earl of Bexford ที่จบจากมหาวิทยาลัย Oxton ด้วย. พูดกันว่าขุนนางหนุ่มอังกฤษผู้มาอเมริกาเพื่อ “ล่าลูกสาวเศรษฐี”. แต่ Isabel ก็ไม่สนใจเท่าใดนัก. เธอออกจะเป็นนักวิชาการ มีโครงการต่าง ๆ มากมาย และโครงการที่ใครจะนำออกปฏิบัติก่อน คือโครงการที่จะไปอบรมวัฒนธรรมให้แก่หญิงชาวฮิปปิต. แต่มีอุปสรรค, ท่าน Earl of Bexford จึงพูดเล่น ๆ ว่าให้ไปอังกฤษซิ, ทดลองโครงการที่ Oxton ก็ได้. Isabel ชอบใจ เลยตกลงทันที. สาวงามผู้นี้มีนิสัยที่ว่าทำอะไรก็ต้องทำให้ได้, ไม่มีใครจะรังเธอไว้ได้. ท่านนายธนาคารผู้เป็นบิดาก็ต้องยอม แต่เป็นห่วง จึงจะส่ง Arthur Carteret ผู้ที่ทำงานอยู่ในธนาคารไปเป็นเพื่อน, ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า Arthur ก็หลงรัก Isabel อยู่.

เท่าที่พอจะเดาได้ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้จะเป็นเรื่องยาว ๓ หรือ ๔ อกก็ แต่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้เพียงใกล้จะจบองก์ที่ ๑ เท่านั้น. ฉากในรัฐแคลิฟอร์เนีย ของสหรัฐอเมริกา, แต่ “วัฒนธรรม” ในเรื่องจะเป็นอังกฤษอยู่ เป็นเหตุให้สันนิษฐานว่า ทรงพระราชนิพนธ์ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปยังสหรัฐอเมริกา.

Isabel กล่าวว่า “English girls are so timid and so dull!..... Mothers carefully train their girls to resemble marble statues as much as possible.”

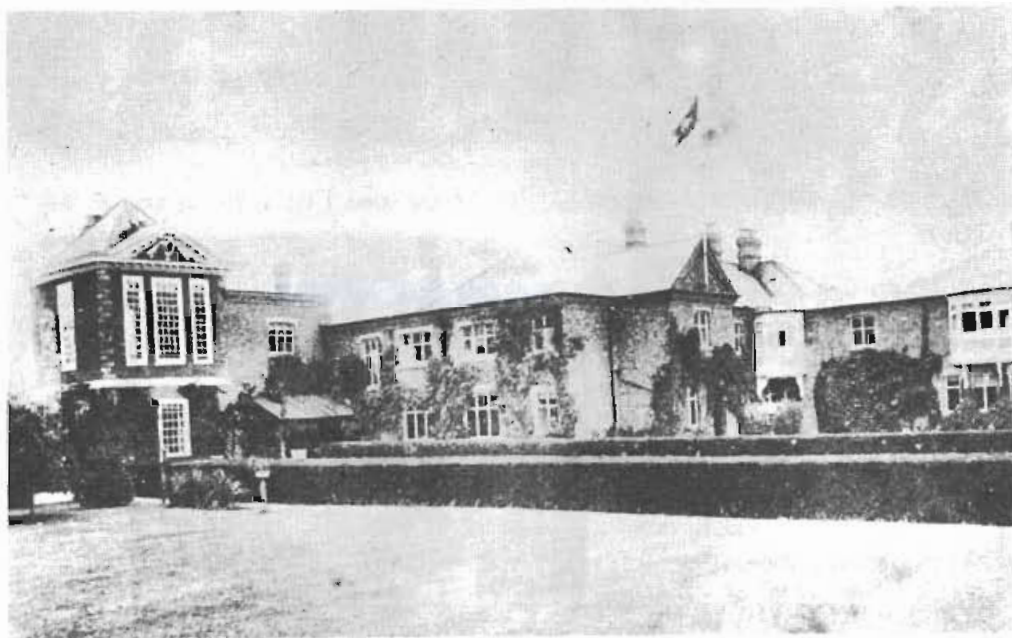
ทำให้คิดถึง George Bernard Shaw.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาทหาร ณ โรงเรียนนายร้อย Sandhurst เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๔๐. ถึง พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เสด็จเข้าประจำการในกรมทหารราบเบา “เดอรัม” กองพันที่ ๒. ต่อจากนั้นยังได้เสด็จไปประจำกองทหารหน่วยภูเขาที่ ๖ ณ ค่ายฝึกทหารปืนใหญ่ที่ Dartmoor, แล้วทรงเข้าโรงเรียนปืนเล็กยาว (School of Musketry) ที่ Hythe. ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ เสด็จเข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด, ประจำอยู่ในวิทยาลัย ไครสต์เชิร์ช, จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสยาม.

ในระยะสุดท้าย ที่ประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปประทับ ณ พระตำหนัก “Westbury Court” ในจังหวัด Gloucestershire, ทางทิศตะวันตกของประเทศอังกฤษ. พระตำหนักแห่งนี้มีบริเวณกว้างขวางมาก และรักษาไว้สวยงาม, ขนาดที่นักท่องเที่ยวยุคต้องหยุดรถชม.

ณ ที่นี้ได้ทรงสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์ขึ้นเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ก่อนเสด็จกลับประเทศสยาม ๒ เดือน ได้มีงานละครอย่างมโหฬาร.

“Westbury Court”

พืงสังเกตรชชาติไทย (ธงช้าง) ที่เห็นอาคาร.

The King's Command.

ในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๔๕ นั้น มีการแสดงละคร ๓ เรื่อง คือ:-

In Honour Bound ของ Sydney Lacy Grundy.

The King's Command ของ Carlton H.T. Erris.

และ Old Cronies ของ S. Theyre Smith.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดง ๒ เรื่องแรก.

"I am glad I have found you at last."

"Mon Seigneur, you are free."

ในเรื่อง The King's Command
ดั่ง ภาพทั้ง ๓ นี้ ทรงเป็นตัว
"François, Duc de Morbihan".

In Honour Bound.

"Therefore in pity let us hide their shame."

เรื่อง
In Honour Bound
เป็นเรื่องสำคัญ
ของวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๔๕

Sydney Lacy Grundy
เป็นผู้ประพันธ์ ได้เรื่องมาจาก
ภาษาฝรั่งเศสชื่อ "Une Chaine"
โดยนักประพันธ์ Scribe.

"I shall never mention it."

"Exit Uncle George."

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเป็นตัว "Philip Graham."

พระนาละ.

ไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่จะนำมายืนยันได้ว่า มีการแสดงบทธละครพระราชนิพนธ์ภาษาไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปใน พ.ศ. ๒๔๔๕.

หลังจากนั้น ขณะที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์ คณะละครเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ได้จัดแสดงละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง “พระนาละ” ในงานเฉลิมพระชนมายุ ๒๕ พรรษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ นับเป็นครั้งแรกที่มีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาไทย; เป็นเหตุให้ได้ทรงรู้จัก ฟัง เจน และ ช่าง, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอม้าให้เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม.

พระนาละ แห่งนิชทชนบท คำนึงถึงนางทมยันตี บุตรีท้าวภีมะราช, จึงใช้หังสทองให้ไปสื่อสาร. นางทมยันตีก็รักตอบ แล้วก็พอใจ. ท้าวภีมะราชหาทางแก้ไข โดยให้จัดตั้งพิธีสมุพรให้นางเลือกคู่. พระอินทร์ชวนพระเพลิง พระพิรุณ และพระยม ไปยังพิธีนั้นด้วย; พบพระนาละกลางทาง ออกอุบายให้พระนาละสัญญาว่าจะทำตามข้อ, แล้วเทพเจ้าทั้งสี่จึงสั่งให้ไปแจ้งแก่นางทมยันตีว่า ให้เลือกเฉพาะในหมู่เทวราชทั้งสี่เท่านั้น.

พระนาละจำใจต้องทำตามทีล้นวาจาไว้. ส่วนนางทมยันตีก็เสียใจ จึงไม่เลือกผู้ใดเลย. ท้าวภีมะราชจึงให้ตั้งพิธีใหม่ และให้คนไปตามพระนาละมาด้วย. แต่คราวนี้ เทพเจ้าทั้งสี่สมุทธรตนให้เหมือนพระนาละ. นางทมยันตีจึงกล่าวคำวิงวอนว่า ได้ล้นวาจาไว้แล้ว จะเป็นคู่ครองของพระนาละ ขอบอกให้เสียสัตย์ เทพเจ้าทั้งสี่เห็นใจ ยินยอมแล้วประสาพร.

เรื่อง “พระนาละ” นี้ คือ “พระนล” นั้นเอง, เป็นส่วนหนึ่งของคำภีร์มหาภารตะ (ซึ่งยาวกว่า รามายณะ). สิบปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “พระนลคำหลวง” ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๑๖ สรรก.

เรื่องพระนาละนี้ เทียบได้กับเรื่องตั้งแต่สรรกที่ ๑ ถึงสรรกที่ ๕.

หลังจากการแสดงครั้งแรก มีแสดงอีกคือ:—

ละครหลวงรุ่นเล็ก แสดงในงานเฉลิมพระชนมายุ เมื่อ ๓๐—๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑.

พระนลคำหลวง ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชนิพนธ์ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗.

“จะเฉลิมเริ่มเรื่องท้าว นามนล ราชเสข
แปลโคลกสันสกฤตสนธิไว้
โคลงฉันท์กาพย์กลอนปนกันอยู่
ตามแบบโบราณให้ชื่อชื่อกำหลวง.”

“พระนาละ” เป็นต้นเรื่องของ “โจนสมักรเล่น” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. นายธนิต อยู่โพธิ์ ได้เขียนไว้ว่า:-

“โปรดให้ข่มครุโจนผู้มีฝีมือดี มาจากบ้าน ท่านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เท่าที่ทราบ ๓ คน คือ ๑. ขุนระบำภาษา (ทองใบ สุวรรณภารต) ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์โดยลำดับ จนเป็นพระยาพรหมภิบาล เป็นครุยกัษ ๒. ขุนนัญگانุรักษ์ (ทองดี สุวรรณภารต) ซึ่งภายหลังได้เป็นพระยาในราชทินนามนั้น เป็นครุพระกำบัง, และ ๓. ขุนพ้านกันจนิกร (เพิ่ม สุครีวกะ) ซึ่งภายหลังได้เป็นพระยาในราชทินนามนั้น เป็นครุลิง, โจนที่โปรดให้ฝึกหัดขึ้นนี้มีชื่อ (คณะ) ว่า “โจนสมักรเล่น”.

เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โจนสมักรเล่นไปแสดงช่วยงานเปิดโรงเรียน นายร้อยชั้นมัธยม เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘ มีคำอธิบายประกาศว่า ผู้ที่เป็นตัวโจนคือ:-

๑. หม่อมเจ้าชัชวลิต (พระ).	๑๒. นายประณิต (รามสูร ตั้วรบ).
๒. หม่อมเจ้าแววจักร (พระ).	๑๓. นายประสิทธิ์ (เสนายักษ์).
๓. หม่อมราชวงศ์โป๊ะ (พิเทก).	๑๔. นายประเสริฐ (นาง).
๔. หม่อมราชวงศ์มานพ (เขน).	๑๕. นายประดิษฐ์ (เขน).
๕. หม่อมหลวงเฟื้อ (พระอรชุน).	๑๖. นายอู๊ด (สิบแปลดมงกุฎ).
๖. หม่อมหลวงพิน (พระลักษมณ์).	๑๗. นายสมบุญ (เขน).
๗. หม่อมหลวงอุรา (องคต).	๑๘. นายโถ (อินทรชิต).
๘. นายคลาย (หนุมาน).	๑๙. นายใช้ (จำอาด).
๙. นายพราว (เขน).	๒๐. นายเล็ก (สิบแปลดมงกุฎ).
๑๐. นายเจ็ด (ลิงเล็ก).	๒๑. นายโชน (สิบแปลดมงกุฎ).
๑๑. นายสุนทร (เสนายักษ์).	๒๒. นายทองแดง (นาง).

ในวันนั้น มีการแสดงรามสูรชิงแก้ว กับพิชิตุมภนิยา. แต่มิได้ประกาศรายชื่อตัวสำคัญ คือ:- ช้าง (เมขลา), หลาบ (รามสูรตัวชิงแก้ว), ขุนระบำภาษา (รามสูรตัวไล่เทวดา) และ ขุนนัญگانุรักษ์ (พระราม).

รามเกียรติ์.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง รามเกียรติ์ ไว้
อย่างละเอียด ชัดขาว, ทรงรวบรวมเรื่องไว้สำหรับอ่านเป็นส่วนใหญ่.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่เป็นบางตอนไว้
อย่างไพเราะ งดงาม, สำหรับการแสดงโขนโดยเฉพาะ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะรักษาของเดิมไว้ แต่ได้
ทรงปรับปรุงสำหรับการแสดงบนเวที, ทรงเรียกว่าละครดึกดำบรรพ์.

บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
แบ่งเป็นชุดๆ บางชุดยังแบ่งเป็นตอนๆ อีก.

รามเกียรติ์ของไทยได้มาจาก รามายณะ ของอินเดียโบราณ.

รามายณะ ยาวประมาณ ๔๘,๐๐๐ คำกาพย์ (๒๔,๐๐๐ couplets).

รามเกียรติ์ ยาวประมาณ ๕๑,๐๐๐ คำกลอน.

ถ้าคำกาพย์อินเดียเท่ากับคำกลอนของไทย รามเกียรติ์ของไทยก็ยาวกว่ารามายณะ
เล็กน้อย.

รามายณะ ฉบับสันสกฤต ของพรหมฤๅษี ผู้มีนามว่า วัพนักิ รวบรวมเรียบเรียงขึ้น
ราวสมัยต้นพุทธกาล, ท่องจำกันต่อมาเป็นเวลานาน. เมื่อเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น จึงมี
หลายสำนวน. สำนวนที่นับว่าสำคัญ คือ:-

๑. อุตตรนิกาย (ถือว่าถูกต้องกว่าสำนวนอื่น).

และ ๒. องคนิกาย (ฉบับเบ็งกอล).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

โดยทรงพยายามจะให้ใกล้เคียง อุตตรนิกาย.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้พิมพ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์, ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์, ในงานฉลองศุภรณบัฏของ จางวางเอกและนายพลโท เจ้าพระยาวรามรามพ, เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๔ ได้มีพระราชบันทึกนำว่า:-

“บทละครเรื่องรามเกียรติ์.....นี้ เป็นบททำนอง
ได้แต่งขึ้น.....สำหรับเล่นโขน มิได้ตั้งใจที่จะ
ให้เป็นหนังสือกวีนิพนธ์สำหรับอ่าน..... ข้าพเจ้า
ได้แต่งขึ้นตามข้อความอันมีอยู่ในกัมภีร์รามายณะ.....
ฉะนั้น..... จะสังเกตเห็นได้ว่า ข้อความดำเนินเรื่องมีที่
ผิดกันกับพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑ และ
ที่ ๒ อยู่หลายแห่ง.....อนึ่ง ตามทางที่ควรจะ
เป็นไป เมื่อจบชุด “พิเภกถูกขับ” แล้ว ก็ควรจะ
ต้องมีชุด “นางลอย” ต่อ, แต่ข้าพเจ้าก็ทราบอยู่
แก่ใจว่า ถึงข้าพเจ้าจะแต่งขึ้นใหม่ ก็คงสู้บท
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ไม่ได้เลยเป็นแน่นอน ชุด
“พรหมาศตร์” อีกชุดหนึ่ง ควรจะมีต่อชุด “นาคบาศ;”
แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกอีกว่า คงจะแต่งสู้พระราชนิพนธ์
รัชกาลที่ ๑ ไม่ได้.”

แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ทั้งชุด “นางลอย” และชุด “พรหมาศตร์” ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร. ทั้งนี้ย่อมจะต้องมีความเข้าใจดังต่อไปนี้:-

๑. ถ้าทรงยกพระราชนิพนธ์ใน รัชกาลที่ ๑ หรือรัชกาลที่ ๒ มาเป็นหลัก แต่ทรงแก้ไขต่อเติมเล็กน้อย ไม่ทรงนับว่าทรงพระราชนิพนธ์.
๒. ถ้ามีเรื่องในรามายณะแตกต่างไปจากรามเกียรติ์ ใครจะทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ตามแนวรามายณะ จึงทรงนับว่าทรงพระราชนิพนธ์.

นางลอย.

เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุดนางลอย ของพระบรมคีเพชร์นิ ทรงพระราชนิพนธ์ปรุงจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒, ทรงไหนทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ ก็มีคำในวงเล็บว่า“(ใหม่)”. มีแตกต่างไปจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ดังนี้:—

๑. ทรงกำหนดการให้ผู้แสดงปฏิบัติ แทรกไว้ เพื่อสะดวกแก่การแสดง.
๒. ทรงเปลี่ยนบทร้องบางแห่ง เป็นบทพากย์ และเจรจา เพื่อประหยัดเวลา.
๓. ตามที่เดิมให้เบญจกาย ไปดูตัวสีดานั้น เปลี่ยนเป็นให้แอบดูที่ในสวน แทนขึ้นเฝ้า, ซึ่งงดงามดี และลดจำนวนการขึ้นเฝ้าหลายครั้งลงบ้าง.
๔. ตอนพระรามเสด็จลงสรงนั้น ให้มีเพลงช้าเพลงเร็ว เต่าเห่ กล้ายบมโหรีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

ทศกรรฐ์หาทางจะตัดศึก จึงสั่งให้เบญจกายผู้เป็นหลานแปลงเป็นสีดา ทำดาบลอยไปให้พระรามเห็นจะได้เลิกทัพกลับไป. เบญจกายจำต้องปฏิบัติ จึงขึ้นวอไปหานางตรีชดาผู้เป็นมารดาก่อน, แล้วไปแอบดูสีดาที่ในสวน เพื่อรู้ว่าหน้าตาเป็นอย่างไร แล้วก็แปลงตัวขึ้นเฝ้าทศกรรฐ์. ทศกรรฐ์นึกว่าสีดาจริงๆ จึงเข้าเฝ้าพาราสี. เบญจกายต้องแปลงตัวกลับเป็นตัวเอง ทศกรรฐ์จึงทราบและแก้ตัวว่าดาบลอยไป, แล้วเบญจกายก็ไปปฏิบัติตามคำสั่ง.

พระรามลงสรงที่แม่น้ำ เห็นรูปสีดาลอยมาติดอยู่ที่ชายฝั่ง ก็เศร้าสลดมาก. กริ้วหนุมานว่าไปทำให้ทศกรรฐ์โกรธแค้น จึงฆ่าสีดาเสีย. แต่หนุมานนั้นสงสัยว่า เหตุไรร่างสีดาจึงลอยทวนน้ำขึ้นมาได้ ขอฟิสุจน์ โดยประชุมเพลิงเอาศพขึ้นเผา. นางเบญจกายทนไฟไม่ได้ ก็กลายร่างเหาะหนี. หนุมานไล่ตามไป.

มีผู้กล่าวว่า ในการซ้อม “นางลอย” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ จะทรงใช้บทเต่าเห่ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ “งามสรรพ งามกระบวนกึ่งกับแถววิถี”, แต่ทำถึง “งามสรรพ” เอมืออลงทั้งสองข้าง ไม่งาม; จึงทรงพระราชนิพนธ์เสียใหม่ ให้เป็น “งามเจิด งามล้ำเลิศสุราลัย”, ลิงยกมือขึ้นสูงข้างหนึ่ง ซึ่งงามมากกว่า.

นางเบญจกายขึ้นวอ
จินดารัตน์ วิริยะวงศ์ ผู้แสดง.

ขณะที่กำลังแสดง “นางลอย” ครั้งนั้น มี
ลายพระราชหัตถ์ พระราชทานมายัง พระยา
วิสูตรสุริยศักดิ์ ที่กำลังนั่งชมอยู่ว่า ขอให้
สังเกตดูหน้านางตรีชดา เพราะทรงผิดหน้า
พระราชทานเอง (ผิดอย่างคน ไม่ใช่อย่าง
ละคร).

ขอให้ดูหน้า “นางตรีชดา” อีกหน่อย เพาะ: คินี่ส
หมุยผิดเอง ใช้สีหน้าผิดแต่ทว่าก่อนฝรั่ง ความ
ปิง: ๕๖๓๗๐ ๕๖๓๗๐ นึกในหน้าใจคิดผิดหมุย ผิดใน
วงละครไทยหน้าผิดไม่ผิดคน เหมือนไม่ใช่เพื่อใช้หน้า
ทเองเหมือนตาปูน กะแพงหมุย: ๕๖๓๗๐๐-๒
ทหน้า” ๕๖๓๗๐๐ ๕๖๓๗๐๐ ๕๖๓๗๐๐” หน้าของโปรด
เรื่อ: ๕๖๓๗๐๐ ออกกริๆ ๕๖๓๗๐๐ ค่ะ” ๕๖๓๗๐๐ innovation
ก็จริงไม่ชอบหน้าตัวเอง

๕๖.

คณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ด้วยความร่วมมือของกรมศิลปากร ได้จัดการแสดง “นางลอย” เมื่อ ๕-๑๐-๑๑
พฤศจิกายน ๒๕๑๖.

“นางลอย” อยู่ในความนิยมของประชาชนโดยทั่วไป มีอยู่หลายสำนวน เป็นคำ
พากย์, แหล่บายศรี, บทละคร, บทมโหรี, โคลง, บทโขน, ลิลิตและคำฉันท์. ที่สำคัญมีดังนี้:-

๑. คำพากย์ รามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” ในสมุดไทย สำนวนสมัยอยุธยา.
๒. บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑.
๓. บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒.
๔. บทมโหรี เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.
๕. บทละครรามเกียรติ์ เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด “นางลอย” ของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พรหมาสตรี.

เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด “พรหมาสตรี” นี้, เดิมเรียกว่า “พรหมาศ”, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ ตามเค้า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑. โขนสมักรเล่น แสดงต่อจาก “สุดาวตาร” เมื่อ ๑๐-๑๑ เมษายน ร.ศ. ๑๒๕.

แต่ที่ว่า ตามเค้า นั้น หมายความว่า โครงเรื่อง เหมือนกันเท่านั้น, คือมีบทหักคอข้างเอรಾವัน ซึ่งในรามยณะ ฉบับอุตตรนิยายไม่มี. ส่วนรายละเอียดและกระบวนการกลอนนั้นแตกต่างไปเป็นอันมาก, เช่นตัดตอนกองทัพพระราม “ขัดสนพฤชาพลาหาร” พิเภกจำต้องไปป่า, และตอนอสูรกำปั่นเตรียมพล ออกทั้งหมด, ให้พระลักษมณ์ พบกองทัพยักษ์ที่ “สนามขุทรีนา” เลขที่เดียว. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้บทพากย์ และเจรจา และทรงกำหนดการให้ผู้แสดงปฏิบัติแทรกไว้ เช่นเดียวกับในชุด “นางลอย”.

อินทรีคิดใช้ศรนาศไม่เป็นผล จึงคิดจะไปตั้งพิธีขุบศรพรหมาศที่เชิงเขาสัตพรณบรรพต. ขณะเดียวกันทศกรรฐ์ส่งอสูรกำปั่นออกไปยังสมรภูมิ เพื่อขัดตาทัพ. พระรามให้พระลักษมณ์ออกไปดู. แล้วหนุมานเข้าสู้รบ ฆ่าอสูรกำปั่นตาย. กองคอบเหตกลับไปรายงาน, ทศกรรฐ์จึงสั่งให้เรียกอินทรีกลับ. ไวยกาสูร จึงไปทูลอินทรีคิดขณะทำพิธีอยู่. อินทรีคิดโกรธมาก เพราะข่าวตายทำให้เสียพิธี, จึงออกความคิดแปลงเป็นพระอินทร์ ขึ้นข้างเอรಾವันลอยไปในอากาศ พร้อมด้วยเทพบุตร นางฟ้า. พระลักษมณ์เห็นเข้าก็ตกตะลึง อินทรีคิดจึงแผลงศรพรหมาศต่อพระลักษมณ์. หนุมานโกรธ จึงเหาะขึ้นไปหักคอข้างเอรಾವัน แล้วตัวเองก็ตกลงยังพื้นดินสลบไป. อินทรีคิดจึงยกพลกลับเข้ากรุงลงกา.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระราชนิพนธ์ตอนนี้อย่างเหมือนกัน แต่รายละเอียดผิดจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มาก. มีศึกมังกรกรรฐ์ และศึกแสงอาทิตย์เข้ามา “ขัดตาทัพ” ไม่ใช่อสูรกำปั่น.

เป็นโอกาสที่ผู้ศึกษาจะได้เปรียบเทียบการดำเนินเรื่อง และกระบวนการกลอน ในพระราชนิพนธ์:—

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๒

และ รัชกาลที่ ๖

บทพากย์ของอินทรีติดต่อไปนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้
มาจากของเก่า (บทพากย์เอราวรรณ รัชกาลที่ ๒).

- อินทรีติดเบือนกายอินทร์ เหมือนนงค้อมรินทร์ ทรงกษเอราวรรณ
- ช่างนิมิตร์ฤทธิแรงแขนงขัน เพื่อกฝ่องผิวพรรณ สีสั่งข์สอาดโอพาร์
- สามสิบสามเศียรโสภา เศียรหนึ่งเจ็ดงา ดังเพชรรัตน์รูจี
- งาหนึ่งเจ็ดโบกขรณี สระหนึ่งย่อมมี เจ็ดกอบลบนันดาล
- กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมาน ดอกหนึ่งแบ่งบาน มีกลีบได้เจ็ดกลีบผกา
- กลีบหนึ่งมีเทพกัญญา เจ็ดองค์โสภา เน้นน้อยลำเภาจนคราญ
- นางหนึ่งย่อมมีบริวาร อีกเจ็ดนงคราญ ล้วนรูปนิมิตร์มายา
- จับระบำรำรำช้ายชวา ชำเลื่องหางตา ทำที่เป็นเทพอัปสรฯ.

(สะกตการันต์ตามต้นฉบับ).

รวมมีนางฟ้าจำนวน ๓๑,๐๕๕,๓๓๖.

ส่วนบทยานี้ พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๑ ในหนังสือรามเกียรติ์ เล่มที่ ๔๔, สมุด
ไทย ของเดิม คัดต่อ ๆ กันมา มีดังนี้:-

• ให้การุณราชกุมภณัฑ์	เป็นเอราวรรณตัวกล้า
สามสิบสามเศียรอลงกา	เศียรหนึ่งเจ็ดงาามงอน
งาหนึ่งเจ็ดสระโกสุมภ์	เศียรหนึ่งมีประทุมเกสร
เจ็ดกอบชูก้านอรชร	กอหนึ่งบานสลอนเจ็ดผกา
ดวงหนึ่งเจ็ดกลีบสุบงกช	กลีบรศทราบชำนนาศา
กลีบหนึ่งมีเทพธิดา	เจ็ดนางกัลยาอุพาพาล
แต่ละองค์ทรงโฉมอรชร	รำพ้อนจำเรียงเสีงหวาน
นางหนึ่งล้วนมีบริวาร	เจ็ดองค์เขาวมาลัยวิไลวรรณฯ.

(สะกตการันต์ตามต้นฉบับ).

รวมมีนางฟ้าเพียง ๖๓๓,๘๖๔.

พิธีกุมภनिया.

ตามที่ได้ออกไปแล้วในตอนต้น, “โยนสมัครเล่น” ได้ออกไปแสดงนอกวังสราญรมย์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘, เพื่อช่วยงานเปิดโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม. แสดงเบิกโรงด้วย “รามสูรชิงแก้ว” ต่อด้วย “พิธีกุมภनिया”.

เรื่อง “พิธีกุมภनिया” นี้ มีคำชี้แจงของ “ม.ว.” (พระบรมนามาภิไธยย่อของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร)

“บทพากย์และเจรจา ในชุดพิธีกุมภยานี้ ได้แต่งขึ้นใหม่ทั้งสิ้น, แต่ได้ใช้พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ เป็นหลัก, จะพลิกแพลงไปบ้างก็แต่เพียงเล็กน้อย พอให้เหมาะแก่การที่จะเล่นได้สะดวก.”

อินทรีจิตไปทำพิธีกุมภनियाที่เนินเขาจักรวาท เพื่อให้มีฤกษ์, ฆ่าไม่ตาย. พระรามจึงให้พระลักษมณ์ไปปราบ พร้อมด้วยทัฬหาวานร. ไปถึงแล้วหนุมานออกกรบเข้ อินทรีจิต. อินทรีจิตจึงแผลงศรวิศณุปานนั้นเป็นเพลิง, พระลักษมณ์แผลงศร อักนิวัตเป็นท่าฝุ่น, แล้วพระลักษมณ์รบกับอินทรีจิต. อินทรีจิตแผลงศรนาคบาศเป็นงู, พระลักษมณ์แผลงศรหลายवाद เรียกครุฑ. ทั้งอินทรีจิตและพระลักษมณ์แผลงศรพรหมาศูศักดิ์, ยักษ์แพ้. อินทรีจิตขว้างจักรเป็นเมฆก่าบังจนหนีไป, เพื่อลาพ่อ แม่ และมีช่อก่อนที่จะกลับมารบใหม่.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้วิธีแสดงดังนี้ :-

๑. ให้ยักษ์ตกใจมาก จนอินทรีจิตโกรธ ต้อนเข้ารบ จึงจำใจรบ.
๒. นาค และครุฑไม่ใช่จำอวด, ใช้ตัวละครแต่งตัวดีๆ ออก.
๓. พระลักษมณ์และอินทรีจิตแผลงศรพร้อมกัน, ใช้หุ่นยนต์แทนจำอวด.
๔. ให้อินทรีจิต หีบจักรออกมาจากผ้าโพก.

โยนหรือละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์นั้น ช่อมหรือแสดงที่โรงละครทวิปัญญาไม่ได้ เพราะคับแคบไป ต้องใช้ห้องโถงยาวบนพระราชวังสราญรมย์.

สีดาหาย.

เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ทรงพระราชบัญญัติ
ในนามของ พระขรรค์เพชร, เท่าที่ทราบยังเหลืออยู่อีกเรื่องหนึ่ง คือชุด สีดาหาย ซึ่งมีสอง
ตอนคือ:—

ตอนที่ ๑ — สุรปะนฆาหึง.

ตอนที่ ๒ — พระรามตามกวาง.

ในระยะหลังเรียกกันว่า “สุรปะนฆาหึง” และ “ตามกวาง”.

มีพระราชบันทึก ในลายพระราชหัตถ์ต้นฉบับว่า:—

(บทแต่งใหม่ตามเค้าหนังสือ รามายณะ เล่ม ๖
เรียกว่า “สีดาหรง” (สีดาหาย) ซึ่งนิยมกันว่า
พระฤๅษี วัฒนภิก ได้แต่งขึ้นให้พระกฤษ (พระ
มงกุฎ) และพระลพ. โรเมจันทรทัตต์ แปล
และประพันธ์เป็นกลอนอังกฤษ).

มีหมายเหตุจากคำนำชุดสีดาหายว่า:—

บทละครเรื่องศึกดาบรพี ของพระขรรค์เพชร
แต่งขึ้นใหม่สำหรับโขงสมครเล่น รั.ศ. ๑๒๘,
“เพราะเห็นว่าสะดวกกว่าที่จะหยิบของเก่าเป็น
ท่อนเล็กท่อนน้อยมาปรับปรุง..... ไม่ใช่แก้ไขไป
ตามอำเภอใจผู้แต่งทีเดียว ..... ได้เดินตาม
เค้าเรื่องที่มีอยู่ในฉบับเดิม, ซึ่งเรียกตามภาษา
สันสกฤตว่า “รามายณะ”.

นางสีดา
อัจฉรา อยู่ปิยะ ผู้แสดง.

สุรปะนขามาหิง.

“สุรปะนขามาหิง”, หรือ “สุรปะนขาหิง” เป็นละครเรื่องดีกดำบรรพตตอนที่หนึ่ง ของชุดสี่ดาหาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ตามเค้าเรื่อง ใน “รามายณะ”.

นางสุรปะนขาผู้เป็นผู้อยู่ดชะนวนสงครามกรุงลงกา.

ตามพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ พระยาขร, พระยาทุษณ์ และพระยาตรีเศียร ยกทัพมาแก้แค้นแทนนางสุรปะนขา เป็นระลอก ไม่พร้อมกัน. ในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ พระยาขรชวนพระยาทุษณ์มาพร้อมกัน, ไม่ได้กล่าวถึงพระยาตรีเศียร.

พระราม พระลักษมณ์ กับนางสีดา พลัดพรากจากเมืองมาบำเพ็ญพรตอยู่ที่อาศรมริมแม่น้ำโคทาวารี. นางสุรปะนขาน้องของทศกรรฐ์มาเห็นเข้า ก็หลงรักพระราม, จึงจำแลงแปลงกายเป็นสาวงามเข้าไปหา และเที่ยวพาราสี อย่างไม่มีขอบเขต. ครั้นเห็นพระรามไม่สนใจ ก็เข้าก้าวร้ายจะหักคองนางสีดา. พระลักษมณ์จึงตัดงูกและหูลแล้วไล่ไป. นางสุรปะนขาไปฟ้องพระยาขรผู้เป็นพี่แท้ๆ, บิดบังความจริง, ใต้ความพระรามพระลักษมณ์. พระยาขรจึงโกรธ ยกทัพจะไปปราบพระรามพระลักษมณ์, ชวนพระยาทุษณ์ผู้เป็นน้องไปด้วย. ไปถึงก็ให้รพลล้อมอาศรมพระรามไว้ พระรามพระลักษมณ์ จึงออกสู้, จนธนูพระรามหักสับนั้น ต้องขอธนูของปรัศูรามที่ฝากพระวรุณไว้มาได้ จึงสามารถปราบหมู่มัจฉ์และจำขรและทุษณ์ตาย.

สุรปะนขาหิง.

พระรามตามกวาง.

“พระรามตามกวาง” หรือ “ตามกวาง” เป็นเรื่องละครดึกดำบรรพ์ ตอนที่สองของชุดสี่ดาหาย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ ตามเค้าเรื่องใน “รามายณะ”.

ตัวสำคัญในเรื่องคือ มาริฉ ผู้มีธรรมะ พระรามจึงตั้งขันสวสวรรค์.

สุรปะนขาตั้งใจแก้แค้น จึงไปฟ้องทศกรรฐ์, ซ้ำบอกด้วยว่า ทศกรรฐ์น่าจะได้นางสีดาผู้เลอโฉมมาครอบครอง. ทศกรรฐ์เห็นด้วย คิดหาอุบายที่จะทำให้เป็นผลสำเร็จ จึงยกทัพไปหามาริฉ ผู้เป็นอา, ขอร้องให้มาริฉช่วยในกิจการนี้. แต่มาริฉเป็นผู้มีธรรมะ จึงไม่ยินยอมและพยายามขัดขวาง. ทศกรรฐ์จึงโกรธมากว่าจะไปลักสีดาให้ได้ และอาฆาตพยาบาทไว้. มาริฉจำใจต้องยอม แล้วแปลงกายเป็นกวางทองไปล่อนางสีดา. นางสีดาอยากได้ พระรามจึงออกตามจับกวางแต่ไล่ไม่ทัน จึงชิงสรไปต้องมาริฉ. มาริฉแกล้งทำเสียงเป็นพระรามร้องเรียกให้พระลักษมณ์ไปช่วย, แล้วรับผิด. พระรามจึงแผลงศรสังข์ขึ้นสวสวรรค์. ส่วนนางสีดาเมื่อได้ยินเสียงมาริฉ ก็ส่งพระลักษมณ์ให้ออกไปช่วยพระราม, เปิดโอกาสให้ทศกรรฐ์เข้าไปถึงตัวและอุ้มนางสีดาไป.

อธิบดีกรมการวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย อินโดนีเซีย กล่าวเมื่อ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ว่า กวางทอง ของไทย งาม, อินโดนีเซียจึงได้ลอกแบบนำไปใช้แล้ว.

กรรณิการ์ วงษ์สวัสดิ์ ผู้แสดง.

มีบทพระราชนิพนธ์ที่ไม่เคยได้พิมพ์ดังนี้:—

• ครั้นถึงที่พักพลชั้น
อุ้มนางวางบนราชรถ
อย่าวิโยคโสภศสัยกัลยา
จะเสกให้เป็นใหญ่ในกรุงมาร
ว่าพลาทางมีบรรหาร
ล่องลอยระเห็จเตร็จทำ

กุมภันท์ที่อยู่ถ้วนตัวหมด
เมฆพจน์เปลอบองคั่นกราญ
พี่จะพาเจ้าไปราชฐาน
ใครไม่เปรียบเทียบปานทั้งลงกา
ให้กลาพลามารแก่ลัวกล้า
ตรงสู่ลงกาธานี ๙ เขต ๖ คำ.

ทวีบัญญัติสโมสร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ถึง
กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕, ขณะนั้นทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระบรม
โอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.

ในสัปดาห์ต่อมา กระทรวงธรรมการได้จัดตั้ง สหาคณาจารย์สมาคม, มีการฉลองอาคาร
ที่ประชุม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งทวีบัญญัติสโมสร และสร้างโรง
ละครทวีปัญญา ใน พ.ศ. ๒๔๔๗, มี
งานเปิดสโมสร เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม
๒๔๔๗.

โรงละครทวีปัญญานั้นสร้างเสร็จในระยะต่อมา ได้ทรงปรึกษาหารือสมาชิกว่า จะ
จัดให้มีการแสดงละครพูด เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๘, ในโอกาสที่ม้งานเลี้ยงส่ง
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เดชาวุธ บรรณารักษ์ของสมาคม. และอีก ๓ วันต่อ
มา หนังสือทวีปัญญาได้ลงข่าวนี้.

ต่อจากนั้นจึงได้มีการแสดงละครพูดที่โรงละครทวีปัญญา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สมาชิกสหาคณาจารย์สมาคม ไปดูละครทวีปัญญา เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘,
เสียเงินค่าที่นั่งลดเป็นพิเศษ เก้าอี้ในบ็อกซ์ ๒ บาท เก้าอี้ลอย ๑ บาท.

วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ มีละครพูดที่สหาคณาจารย์สโมสร ในการรื่นเริง
ประจำปี, เก็บเงินค่าที่นั่ง ๓ บาท ๒ บาท และ ๑ บาท เฉพาะสมาชิก. เปิดให้ชมทั่วไป
เมื่อวันที่ ๒๘-๒๙ เดือนเดียวกัน ค่าที่นั่ง ๔ บาท ๓ บาท และ ๒ บาท.

กิจการละครพูดได้เริ่มอยู่ในความนิยมนำแล้วในกรุงเทพฯ.

เนื่องจากเวลาได้ผ่านพ้นไปกว่า ๖๐ ปีแล้ว, เป็นการยากยิ่งที่จะทราบแน่นอนได้ว่า มีการแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ เรื่องใด เมื่อใด ที่โรงละครทวีปัญญา. เท่าที่ผู้เรียบเรียงทราบขณะนี้ มีหลักฐานแน่นอนอยู่รายการเดียวคือ:—

ละครสราญรมย์
เล่นเรื่อง
“เห็นแก่ลูก”
กับ
“เกินต้องการ”

ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร วันอาทิตย์ที่ ๑๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๕.
พระราชอุทยานสราญรมย์

เจ้าหน้าที่สมาคมละครสราญรมย์ มีดังนี้:—

ผู้ช่วยอำนวยการทั่วไป
เลขานุการ
ผู้จัดการแผนกฉาก
ผู้จัดการแผนกโยธา
ครูปั้นพาทย์

นายวรการบัญชา.
นายจ่านราชกิจ.
หลวงบุรีนวรราชฐ์.
หลวงพิทักษ์มานพ.
ขุนประสารดุริยศัพท์.

มีแจ้งความในการแสดงครั้งนั้นด้วยว่า “เครื่องแต่งเรือนที่ใช้นบนที่เล่น และเก้าอี้ที่คนดูนั่งนั้น ได้ทำที่กองมหันตโทษ”.

เห็นแก่ลูก
เป็นเรื่องชุดเดี่ยว
ของ
พระขรรค์เพชร.

เกินต้องการ
เป็นเรื่อง ขวนหัวสามชุด
พระขรรค์เพชร
แปลจากเรื่องละครฝรั่งเศสชื่อ “ปูล์โลล์เชร์”
ของ ม. ตริสตัง แบร์นาร์ด.

เห็นแก่ลูก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของ “พระขรรค์เพชร”. อาจเป็นละครพูดภาษาไทยเรื่องแรก ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น โดยมีใช่เป็นการแปล. ถ้ามีใช่เรื่องนั้นก็อาจเป็นเรื่อง “น้อยอินทเสน”, หรือ “หาโล่ห์”.

“พระขรรค์เพชรเป็นผู้ผูกเรื่องและเรียบเรียง.”

“เห็นแก่ลูก” อยู่ในความนิยม ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้ ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า:—

“For His Child”

มีการแสดงและเตรียมการแสดงหลายครั้ง เช่น:—

พระยาภักดีนฤนาถ เลียง ลออ ลูกสาวของนายลำ ทิพเคชะไว้, เพราะนายลำประพฤตชั่ว กำฝั้น และต้องโทษ. ลออหนีเต็บโตขึ้นมาเป็นสาวนารีก็; เธอเข้าใจว่าบิดาของเธอสิ้นชีวิตตั้งแต่เธอยังเป็นเด็ก. วันใดกั้นคืนนายลำปรากฏตัวเข้ามาที่บ้านพระยาภักดี ต้องการพบลูกสาวของตน, และทราบบว่าลออจะแต่งงานก็หวังจะมาอยู่ด้วย. ท่านเจ้าคุณ ภักดีปฏิเสธอย่างเด็ดขาด, เพราะเห็นว่าสังคมจะไม่ยอมรับรองนายลำ ผู้ที่มีนิสัยชั่วและประวัติเสียหายน. นายลำก็ไม่ยอมเหมือนกัน จนถึงกับทะเลาะวิวาทกัน. เพราะหีดีที่แม่ลออกลับมาถึงบ้าน. นายลำก็ตกตะลึง. พระยาภักดีบอกว่า นายลำเป็นเกลอเก่า. ลออพูดถึงพ่อของตนที่ตายว่าเป็นคนดีเป็นคนซื่อ ใจคอกว้างขวาง. นายลำก็เลยเปลี่ยนใจ ขอมตอย, ใจคิดจะให้ภาพบิดาอันงดงามอยู่ในความรู้สึกของลูกสาวตลอดไป.

ก. ละครสราญรมย์แสดงที่โรงละครทวีปัญญา เมื่อ ๑๑ กันยายน ๒๔๕๓.

ข. มีการแสดงใน “เวอรันเต” ของ ม.จ. ปีย์บุตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓.

ค. ทรงเรียกทไปทอดพระเนตร เพื่อจัดซ้อมอีก เมื่อ ๕ เมษายน ๒๔๖๓.

ง. ชุมนุมดนตรีและละครของคุรุสภา กัดเลือกเรื่อง “เห็นแก่ลูก” ว่าเป็นบทละครฝีมือครู จัดแสดงในการเปิดชุมนุม เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓.

จ. สโมสรละครสมัครเล่น จัดแสดงทางวิทยุ โทรทัศน์ ช่อง ๔ เมื่อ ๑๓ เม.ย. ๒๕๑๕.

การแสดงของคณะละครสราญรมย์นั้น หลวงเทพรัตนรินทร์ เป็น พระยาภักดีนฤนาถ นายจ่านราชกิจ „ นายลำ ทิพเคชะ หลวงสวัสดิ์เวียงไชย „ อ้ายคำ นายช่วง „ แม่ลออ

หมายเหตุ:— ทิพเคชะไม่ใช่นามสกุล เป็นราชทินนามเดิมของนายลำ.

คนดูได้เขยน้ำตาไหล เพราะ
“เห็นแก่ลูก” มาแล้ว.
นายล่า ทิพเดชะ
ก็ได้เขยน้ำตาไหลบนเวทีมาแล้ว.

ขาว โทมมัส
ผู้ที่เคยแสดงเป็น “นายล่า ทิพเดชะ”
เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓.

เมื่อชุมนุมดนตรีและละครของครูสุภา จัดแสดงเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓ ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ได้แต่งบทร้อง ทูลเกล้าฯ ถวาย ให้นายล่า ทิพเดชะแสดงตามบท เมื่อปิดฉาก, (ร้องล่าอาเฮีย เช่นเดียวกับในเรื่องบัวงาม) ดังนี้:-

“อันว่าห่วงใดใดในสงสาร
ห่วงว่าสุดถนอมจะตรอมใจ
อันความรักหนักทรวงเป็นห่วงคล้อง
จะกอดจบบรูปลูกทุกคืนวัน

จะเปรียบปานห่วงลูกหาไม่มี
สู้เสียสละได้ทุกสิ่งอัน.
เฟื่องพานพ้องเมื่อพบประสบขวัญ
พ่อนั้นสุขแล้วละแก้วตา ฯ”

นายล่า ทิพเดชะ เป็นคนขี้กุก
ขี้ตระวาง ไม่มีอะไรเหลือ ยกเว้นแต่
ความรักลูก และเสียสละเพื่อลูก.
แต่สิ่งนี้ทำให้เจ้าคุณภักดีใจอ่อนได้.

“เห็นแก่ลูก” เป็นบทละครสั้น ๆ
แต่ชื่นชวาอยู่ในความนิยมโดยทั่วไป
เช่นเดียวกับดอกไม้ดอกเล็ก ๆ ที่ส่ง
กลิ่นหอมไปไกล.

เกินต้องการ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลมาจากบทละครภาษาฝรั่งเศสชื่อ "Poulailleur" ของ Tristan Bernard. ในนามของพระขรรค์เพชร ทรงหมายเหตุไว้ด้วยว่า:—

“เรื่องนี้ได้พยายามให้ตรงตามของเดิมที่สุดที่จะทำได้ แต่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนามตัวละคร และนามสถานที่ให้เป็นไทย, และแก้ไขข้อความบางแห่งเสียเล็กน้อย เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงได้ในเมืองเรา.”

ละครสาทรรมย์ จัดแสดงต่อจาก “เห็นแก่ลูก” ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๕ ณ พระราชอุทยานสราญรมย์.

นายประดิษฐ์ แต่งงานกับแม่กลั่นได้ไม่นานแม่กลั่นก็ “อาละวาด” หนีไปอยู่กับคุณป้าที่อ่างทอง. อยู่ทางกรุงเทพ ฯ นายประดิษฐ์มีเมียข้อยสองคนคือแม่นิลกับแม่เหลียน. แต่ภายใน ๖ เดือน นายประดิษฐ์ก็อยากหนีเมียข้อยไปพักที่บ้านคุณป้าที่อ่างทอง, วานหมอบให้เขียนใบรับรองให้ว่าต้องพักก่อน. นายประดิษฐ์มีเพื่อนชื่อนาค. วันหนึ่งนาคมาบอกว่าจะไปต่างจังหวัด ตัวได้โอกาส อยากเที่ยวสนุกสักพักหนึ่ง นายประดิษฐ์จึงชวนไปอ่างทองด้วย. ส่วนเมียข้อยสองคนของนายประดิษฐ์ ก็หาเรื่องตามไปถึงบ้านคุณป้าที่อ่างทองด้วยเหมือนกัน, จึงเกิดเรื่องยุ่งใหญ่คือ นายประดิษฐ์หลบเมียข้อยไม่พ้น และนาคคนนั้น เห็นผู้หญิงสวยไปหมด, มีมากเกินไป, ส่วนกลั่นนั้นรู้สึกว่าคุณผิด, อยากจะกลับคืนดีกับสามี. เมื่อเรื่องยุ่ง ๆ ผ่านไปแล้ว ก็ได้คืนสมประสงค์.

เมื่อมีการแสดงครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ ทรงแปลชื่อเรื่องว่า

Too much of a Good Thing.

ตัวละคร

นายประดิษฐ์ ผู้แสดง นายวารการบัญชา.
นาค “ พระเทพทวารวดี.
หมอสีลา “ พระยาราชวัลลภานุสิทธิ์.
อ้ายมั่ง “ นายประฉิต.
อ้ายถม “ นายจำลอง.
แม่กลั่น “ หม่อมหลวงเพ็ญ.
แม่นิล “ หม่อมหลวงพัน.
แม่เหลียน “ นายหลาบ.
คุณแม่เขี้ยว “ นายพงษ์.
นางเอี่ยม “ นายอยู่.

น้อยอินทเสน.

ละครพูดชวนหัว ๓ องก์ โดยพระขรรค์เพชร, อาจเป็นละครพูดภาษาไทยเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง โดยมีได้แปลมาจากภาษาต่างประเทศ.

ภาพหลวงราชกัณฑ์ขึ้นไปบนเขาแล้วหาทางลงไม่ได้ขึ้น คล้ายกับภาพที่ His Excellency ขึ้นไปบนโต๊ะแล้วลงไม่ได้ในเรื่อง His Excellency the Governor.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลพระราชนิพนธ์ของพระองค์เองเป็นภาษาอังกฤษพระราชทานชื่อว่า

“The Earl of Claverhouse”;

A Farical Comedy in 3 acts by Sri Ayudhya”.

หลวงราชกัณฑ์ชอบมาลัย ลูกสาวหลวงวระเวส วิสิฐ, วานให้พระสมานไปทาบถามไม่สำเร็จ. พุดกันว่าครอบครัวนั้นเหี้ยมส่อเสียดนัก. พระสมานคิดจะแก้แค้น จึงให้เสมียนชื่อน้อยอินทเสนปลอมตัวเป็นเจ้าราชบุตรเขียงรายไป. หลวงวระเวสกับภริยาซื้อมลิที่ต้นเต็น ถึงกับเชิญให้น้อยอินทเสนมาอยู่ที่บ้าน. ไม่ช้านักน้อยอินทเสนกับมาลัยก็ชอบพอรักใคร่กัน. ส่วนหลวงราชกัณฑ์นั้นก็หาโอกาสมาพบมาลัยเอง, แสดงความรักและว่าจะพาหนี. มาลัยไม่ยินยอม หลวงราชกัณฑ์ก็ว่าจะกระโดดเขาตาย และป็นขึ้นไปบนเขาที่ในสวน. ป็นขึ้นไปแล้วก็ไม่กระโดด และหาทางลงก็ไม่ได้, จนกระทั่ง บุญโรจน์น้องชายมาลัยเอากระโถมาให้. หลวงราชกัณฑ์โกรธมาก จึงเปิดโปงออกมาว่า น้อยอินทเสนเป็นเจ้าที่ปลอมมา. หลวงวระเวสกับมลิ ได้รับความอับอาย จึงไล่น้อยอินทเสนให้ไป, พอดีกับพระยารามฤทธิกร ข้าหลวงประจำจังหวัดเขียงรายมาอธิบายว่า ใครปลอมเป็นใครกันแน่.

M. René Pradère-Niguët, ที่ปรึกษา
กฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้แปลเป็น
ภาษาฝรั่งเศส ทูลเกล้าฯ ถวาย เรียกว่า

“Le Duc D’ Erretchagay”.
adapté de l’ anglais
par René Pradère-Niguët.
Comédie en trois actes.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีถึง ๓ ภาษา.

หลวงราชกัณฑ์จารัญ หึงแมลงวัน ทำ
ให้คิดถึง Romeo and Juliet องก์ ๒ ฉาก ๒
บรรทัดที่ ๒๓-๒๕ ของเชกสเปียร์.

“น้อยอินทเสน” เป็นบทละครพระราชนิพนธ์ที่น่าสนใจมาก ดังนั้นจึงมีถึง ๓ ภาษา. ในฉบับที่พิมพ์ครั้งที่ ๒ ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ มีพระราชบันทึกเป็นหมายเหตุว่า:—

“ละครเรื่องนี้ ผู้เรียบเรียงได้นักเรื่องขึ้นมา เพราะอ่านหนังสือพิมพ์อังกฤษเห็นเรื่องสัปดาห์กัน ดูน่าขัน จึงได้เก็บความคิดนั้นมาผูกขึ้นใหม่เป็นเรื่องละครนี้ แต่หาได้แปลตามเรื่องของเขาไม่.”

เรื่องสัปดาห์หรือปลอมตัวนั้นมียุหลายเรื่อง เช่น ชิงนาง, นิินทาสโมสร, แต่ที่คล้าย “น้อยอินทเสน” มากที่สุด คือ เรื่อง “มองซิเออร์ โบแคร์ ของ บุษ ทาร์กิงตัน ซึ่งนายชาวโกมลิมิตรี ได้แปลจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยและลงพิมพ์ในหนังสือ “เริงรมย์” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕. เรื่องปลอมแก้, เรื่องผิดตัว, ซึ่งเป็นบทละครสมัยเดียวกัน, ก็มีปลอมตัวเหมือนกัน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเรื่องตลก ขบขันอยู่แล้ว จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องตลกขบขันบ้าง แต่ไม่เหมือน “เกินต้องการ” ซึ่งเป็นแบบฝรั่งเสสแท้. ตอนที่พ่อชวณลูกไปถ้ำที่ปลายฉาก ๒ และตอนที่หลวงราชภัคตัดจรรย์ขึ้นเขา กลางฉาก ๓ นั้น ตลกอย่างสุภาพ ซึ่งเขียนยากกว่าอย่างอื่น.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำสิ่งแวดล้อมในปลายรัชกาลที่ ๕ มากล่าวถึง, เช่น ห้างแชมสัน ห้างเกรเลิต และขึ้นรถไอมมาจากโรงเรียนราชวิทยาลัย นั่งที่สองไฟ เป็นต้น, และกล่าวถึงเวลาว่า ๒ โมงบ้าง ๔ โมงบ้าง.

หลังจากการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ผู้พิมพ์เปลี่ยนสองไฟ เป็น ๖ สตางค์ เปลี่ยน ๒ โมง ๔ โมง เป็น ๒ นาฬิกา และ ๔ นาฬิกา ซึ่งทำให้ขัดกับความเป็นจริง, เพราะทางราชการเพิ่งประกาศให้ใช้ศัฟท์ ๒ นาฬิกา ๔ นาฬิกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐. แต่โรงเรียนราชวิทยาลัยได้ย้ายจากโรงเรียนเด็กไปอยู่บางขวางตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔; จะขึ้นรถไอมมาจากบางขวางอย่างไรได้?

The Earl of Claverhouse.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลเรื่อง “น้อยอินทเสน” ของพระองค์เองเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า “The Earl of Claverhouse”, A Farical Comedy in 3 Acts, by Sri Ayudhya.

จากฉบับภาษาอังกฤษนี้เอง M. René Pradère-Niguet ได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสให้ชื่อว่า “Le Duc D’Erretchagay”, Comédie en trois actes.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลแบบใช้โครงเรื่องเดิม แต่รายละเอียดและคำพูดนั้น บางตอนก็เหมือนเดิม บางตอนก็ผิดกันมาก เพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมอังกฤษได้สนิท.

อาร์ชแบตเตอร์สปี หม่อมอังกฤษ วานซิมอน เวเรเกอร์ไปทาบทามขอ มอลลี บุตรีเซอร์ มาร์ก เมดเวย์, เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมชุปเนื้อวัว แต่ไม่ได้ผล. ทั้งสองจึงคิดจะแก้แค้น ส่งจ๊อก แกรม เสมียนของเวเรเกอร์ปลอมเป็นท่านเอิลแห่งแคลเวอร์เฮาส์ จากสกอตแลนด์ไปเล่นตลกต้มให้สุก. แล้วงานตลกชั้นนั้นก็เริ่มขึ้น. เมดเวย์ ผัวเมียยินดีต้อนรับ บอกว่าไม่เคยรู้จักตระกูลขุนนางอันสูงศักดิ์นี้ เว้นแต่ท่านแกรมแห่งเกลนดีเวตคนเดียว. ท่านเอิลปลอมได้รับเชิญให้มาเป็นแขกอยู่ที่บ้านนั้น และเลยได้มีโอกาสใกล้ชิด มอลลีและรักใคร่กัน ซึ่งทั้งครอบครัวเมดเวย์ ยินดี, แม้แต่ “บิลลี” น้องชาย “มอลลี” ก็ยอมยกพี่สาวให้. ต่อมาอาร์ชเข้ามาพบ “มอลลี” พยายามเกี่ยวพาราสี แต่ไม่สำเร็จ ก็จะเป็นเขาแล้วกระโดดลงมาจากตัวตาย. การปั้นเขานี้ไม่ได้ แต่ไม่ได้กระโดด กลับโกรธมาก จึงบอกว่าท่านเอิลเป็นเพียงเสมียนคนหนึ่ง. แต่บังเอิญท่านแกรมแห่งเกลนดีเวตโผล่มา และแสดงความจริงให้ทุกคนทราบ.

ท่านที่ได้อ่าน The Earl of Claverhouse แล้ว คงจะมีความรู้สึกว่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระตำราญมากขณะที่ทรงแปลเรื่องนี้. ทรงนำข้อบกพร่องเกี่ยวกับภาษาและเครื่องแต่งกายชาวสก็อตมาให้เราเห็นอย่างเด่นชัด. ตอนคุณพ่อคุณแม่ชำระลูกชายว่า เหตุใดจึงขึ้นรถประจำทางมาบ้าน ก็ดี ตอนที่มอลลี “ออกมาชมสวน” และถูกท่านเอิลเกี่ยวครึ่งหนึ่ง และถูกอาร์ชเกี่ยวอีกครึ่งหนึ่ง มีรายละเอียดแตกต่างจากภาษาไทยที่น่าสนใจมาก.

ผู้เรียบเรียงเห็นว่า เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของการแปล แบบ “แปลเปลี่ยน” ได้ดีที่สุดที่สุด; มีรสชาติเป็นเรื่องอังกฤษจริงๆ.

หาโล่ห์ (๔ องก์).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่องยาว เต็มรูป (โดยมิได้เป็นการแปล) วาดภาพชีวิตคนไทยๆ เป็นเรื่องแรก คือ “หาโล่ห์” นี้ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ มีคติเตือนใจอยู่มิใช่น้อย, ชำมึ้นข้อขบขันแซมอยู่ด้วย. ได้ทรงพระราชอุทิศสาหะเป็นอย่างขลัง และมีถึง ๔ ส่วน คือ:—

๑. หาโล่ห์ ๔ องก์ ละครพูดของ “พระขรรค์เพชร”.
๒. The Shield, in 4 acts. by “Phra Khan Bejra”.
๓. หาโล่ห์ ๓ องก์ ละครพูดของ “ศรีอยุธยา”.
๔. หาโล่ห์ ๔ องก์ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้ากรุงสยาม ทรงพระราชนิพนธ์.

สาอาง แม่หม้าย สนทนากับขุนจ่านองคน
นินทา จึงตกลงให้ขุนจ่านองแต่งงานกับแม่เลลา
เพื่อให้เป็นโล่ห์กำบังตน. ขุนจ่านองยอมและให้
คำมั่นไว้ว่าจะไม่ละทิ้งแม่สาอาง. ในวันแต่งงาน
แม่เลลาทราบจากนางแม่น้าว่า ตนเป็นเพียงโล่ห์
จึงไม่ยอมให้ขุนจ่านองแต่งงาน, แม่แต่จะทำได้ทำ
พิธีแต่งงานและผู้ใหญ่มาปูที่นอนแล้ว, ทั้งนั้นจ
กว่าขุนจ่านองจะให้สัญญาว่า จะเลิกกับแม่สาอาง.
ขุนจ่านองอีกอึก แม่เลลาจึงหนีไปในคืนนั้นกับ
น้องสาวชื่อเจลิ้ม ไปอาศัยบ้านนายทิวที่ธนบุรี.
ขุนจ่านองตามหากรรยาอยู่หลายวัน แล้วก็จะ
ไปบ้านนายทิว พอคืนกับแม่เลลาคำลั้งจะ
หนีไปซ่อนในวังหลวง. หนีไม่ทัน แม่เลลา กับ
เจลิ้มจึงเข้าซ่อนในกระท่อมเยื้อง. พวกห้อง
แม่เลลาทำการทารุณแก่ขุนจ่านองมาก, แม่เลลา
สงสารจึงออกมารับว่า ขุนจ่านองเป็นสามี แล้วก็
กลับด้วยกัน. ต่อมากุณินไปปากเสียงกันที่บ้าน
แม่สาอางอีก จนขุนจ่านองยอมรับว่าจะเลิกกับ
แม่สาอาง ทำให้แม่สาอางเสียสติเหมือนเป็นบ้า.

แนวความคิดในเรื่องนี้ ปรากฏ
คล้ายๆ กันอีก ในเรื่องต่อไปนี้:—

ก. บทละคร พระราชนิพนธ์
เรื่อง “หาเมียให้ผัว”.

ข. บทละครเรื่องคิดผิด ของ
พระพิพัฒน์พิทยาภณ.

ค. บทละครเรื่อง การเมือง
เรื่องรัก ที่ผู้เรียบเรียงแปลมาจากเรื่อง
Affairs of State ของ Louis Verneuil.

มีพระราชบันทึกว่า:—

“ที่ว่าชาวต่างชาติในที่นี้และในเรื่องนี้
ตลอดไป ต้องพึงเข้าใจว่า ชาวต่างชาติของ
คนคุณ ไม่ใช่ชาวต่างชาติของละคร.”

(ดูเรื่องบ่วงมารหน้า ๒๒๕ ด้วย.)

The Shield.
An Original Play in 4 Acts.
By "Phra Khan Bejra."

มีพระราชบัณฑิตที่ภาษาอังกฤษ ว่า:-

This is not a translation, but an English version of the Siamese play called "หาโล่" prepared by the author himself. It should be remembered that the play was written in Siamese for Siamese audience, and therefore it is by no means easy to render it into English and yet preserve all the characteristic of the original version. Again, what it deemed humourous in Siamese may appear very flat in English, so anyone attempting to follow the play on the stage with this English version may perhaps occasionally feel somewhat at a loss to know what there is to make the Siamese in the audience laugh. There are also certain local allusions, such as a duologue concerning the calladium craze, which would hardly have any meaning to Europeans; such portions have been left out of the English version. But it is hoped, that enough of the play still remains to give the critics a chance.

ถึงแม้ว่ามีพระราชบัณฑิตว่ามีใช้การแปล แต่เป็นอีกสำนวนหนึ่ง, ผู้เรียบเรียงเห็นว่าสำนวนใหม่ซึ่งช่างเหมือนสำนวน "หาโล่" เดิมเสียจริงๆ, แปลกแต่ว่าเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นเรื่องการเล่นบอน (Calladium Craze) ซึ่งทรงตัดออก.

ทรงแปล "กินปูนร้อนท้อง" ว่า Only those who have eaten lime will feel hot in the belly (A Siamese saying);

ทรงแปล "ขนมบ้าบิ่น" ว่า Horrid Cakes,

ส่วน กัญชานั้น ทรงทับศัพท์ว่า Ganja.

พอจะอนุมานได้จากพระราชบัณฑิตที่ว่า ทรงพระมหากรุณาต่อชาวต่างประเทศ, จึงมักจะทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษพระราชทาน และทรงส่งเสริมการวิจารณ์.

เรื่องไม่จำเป็น
จะต้องย่อไว้
เพราะว่าเรื่อง
เหมือนหาโล่ไม่มีผิด.

หาโล่ห์ (๓ องค์กร).

มีพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ว่า:-

“ละครพูดเรื่องนี้ ตั้งแต่เมื่อแรกแต่งมาจนเวลานี้ สมัยและกิจการได้เปลี่ยนแปลงไปมาก, เพราะฉะนั้นเมื่อจะจัดการให้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ นี้ ข้าพเจ้าจึงรู้สึกความจำเป็นที่จะแก้ไขเป็นอันมาก. และถ้าผู้ใดที่ได้เคยดูหรืออ่านเรื่องนั้นมาแต่ก่อนแล้ว คงจะแลเห็นแปลกกับของเก่าหลายแห่ง. แต่หวังใจว่าตามที่แก้ไขใหม่นี้ จะดีขึ้นกว่าเก่า.
ศรีอยุธยา”

ที่เปลี่ยนไปมากคือ ทรงลดจำนวนตัวละคร ไม่มีเจ้าคุณ, คุณหญิง และทนายเจ้าคุณ. ทรงตัดฉากปูพื้นนอน ในองก์ ๓ และตัดองก์ ๔ ออกทั้งหมด. นำประหลาดที่ตัดออกทั้งองก์เรื่องก็สมบูรณ์ จบลงด้วยองก์ ๓ อย่างงดงาม. องก์ ๓ ฉากทำเรื่องข้างนี้ ไม่เหมือนที่ไหนเลย และเป็นฉากที่คนดูจะลืมมิได้.

ทรงเปลี่ยนโรงเรียนหม่อม เป็นโรงเรียนราชินี.

ทรงเปลี่ยนให้แม่นางเอาเรือมาคอยจนขำรุ่ง เป็นสองยาม.

ทรงเปลี่ยนการสนทนาเรื่องพระบาทพระแท่น เป็นเรื่องฟุตบอลถ้วยทอง.

ทรงเปลี่ยน อ้ายพ่วง (อันธพาล) เป็นอ้ายแดงค้อ.

สำออง คิดให้ขุนจ่านงแต่งงานกับแม่เลลา เพื่อให้เป็นโล่ห์บังความชั่วของตน. แม่เลลาทราบความจริงข้อนี้ในวันที่เธอทำพิธีสมรส จึงหนีไปกับแม่เลลีน้องสาว ในวันที่แต่งงานนั้นเอง. ขุนจ่านงตามอยู่หลายวัน ในที่สุดจะไปตามที่บ้านนายทิวที่พี่น้องทั้งสองหลบซ่อนอยู่. ทั้งสองคนนั้นกำลังจะหนีไปหลบอยู่ในวังหลวงต่อไป แต่ไปไม่ทัน จึงหลบเข้าไปแอบอยู่ในกระท่อมชายฝั่ง. มีตำรวจ กับอ้ายแดงค้อมาขัดขวางขุนจ่านงจนผลัดตกสะพานไป. แม่เลลาทนคุณนทำการทารุณต่อสามีตนไม่ได้ จึงออกมาจากที่ซ่อน แล้วกลับบ้านกับขุนจ่านง.

ในหาโล่ห์ ส่วนวันที่ ๑ มีกล่าวถึงการกรำทวนนักเรียน และเด็กเซอร์ที่สามัคยาจารย์ และกล่าวถึง เจ้าคุณอธิบดี ซึ่งข้อมหมายถึงพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์.

บัดนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยน “เจ้าคุณอธิบดี” ในตำนานเดิมเป็น “เจ้าคุณเสนาบดี” ในตำนานใหม่นี้.

หาโล่ห์ (ปรับปรุงใหม่)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภเมื่อต้นเดือน เมษายน ๒๔๖๓ ว่า มีแต่เรื่องเศร้า เนื่องจากพระบรมวงศานุวงศ์ ได้สิ้นพระชนม์ไปหลายพระองค์ ในศึกก่อน, รวมทั้งสมเด็จพระพันปีหลวงสวรรคตด้วย. เมื่อขึ้นปีใหม่แล้ว ว่างเมื่อใดก็จะจัดการแสดงละคร “เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง” แล้วทรงเรียกบทละครพระราชนิพนธ์ไป ๑๐ เรื่อง; เฉพาะเรื่อง “หาโล่ห์” และ “มหาดมะ” นั้น จะต้องทรงแก้ไขบทเสียก่อน.

เฉพาะเรื่อง “หาโล่ห์” ทรงเรียกบทจำนวนที่ ๑ ไปเมื่อตอนดึก เริ่มวันใหม่ ที่ ๕ เมษายน ๒๔๖๓. ก่อนถึงเวลาเสวยพระกระยาหารค่ำในวันเดียวกัน ก็ปรากฏว่าทรงแก้ไของค์ที่ ๔ เสร็จเรียบร้อยแล้ว. ส่วนองค์ ๑-๒-๓ นั้น ทรงแก้เพียงเล็กน้อย.

เรื่องย่อต่อจากจบสำนวนที่ ๓ เริ่มองค์ที่ ๔

เมื่อขุนจ่านกกับแม่เฒ่า อยู่เป็นผัวเมียกันตามปกติแล้ว สำอองก็เดือดร้อนมาก กลายเป็นนักดื่มและไปอาละวาดที่บ้านแม่เฒ่า, ซ้ำยังสั่งให้ขุนจ่านกมาขอโทษที่บ้านตนด้วย. ขุนจ่านกมา แต่ก็มาบอกว่าขอเลิกสัญญา เพราะตนคิดว่ามีหน้าที่ต่อภรรยาที่ได้แต่งงานนั้นแล้ว. เฒ่าตามมา, เลยเป็นปากเสียงกันใหญ่. เฒ่าขอให้ขุนจ่านกเลิกระหว่างตัวเธอกับแม่สำออง. ขุนจ่านกก็เลิกเอาตัวเธอ. สำอองเดือดร้อนใกล้จะถึงที่สุด นางแม่คนใช้ก็ลาออก ท่านเจ้าคุณบิดาของสามเฒ่าที่เป็นเจ้าของบ้าน ก็สั่งจดหมายมาประณามความชั่วของสำออง และให้ออกจากบ้าน. เหลือแต่หลวงไพรัช ที่บัดนี้กลับบอกว่ารักเธอมาช้านานแล้ว จะขอรับเป็นคู่ชีวิตของเธอต่อไป ถ้าเธอจะมอบชีวิตของเธอให้.

เหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดองค์ ๔ เดิมทิ้ง และบัดนี้ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ คงจะเป็นเพราะว่าพระองค์ทรงยังคิดว่า ไม่ควรจะวาดภาพสตรีไทยให้ชั่วช้าถึงขนาดอย่างแม่สำออง. เดิมนี้ทรงพระราชนิพนธ์ ให้แม่สำอองดื่มวิสกี้จากขวด ฉีกเสื้อผ้าที่ตนสวมอยู่, ลงนอนแผ่กับพื้น คล้ายคนเสียจริต, ไล่คนทุกคนออกจากบ้าน. ส่วนในบทที่ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่นี้ ลดเรื่องการดื่ม เปลี่ยนขุนไพรัชพิทยากรย์ เป็นคุณหลวง, และให้เข้ามาให้ความรักแก่สำออง ทำให้เรื่องจบไปในทางดี.

คงจะมีท่านผู้อ่านหลายคน ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อคนจะเลว ก็วาดภาพคนเลวให้เห็นแจ่มแจ้งไม่ดีหรือ.

มิกาโด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง Mikado ซึ่งเป็นมหาอุปรากร ของ Gilbert และ Sullivan, ทรงเรียกว่า “ละครสังคีต”. ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕.

มหาอุปรากร Mikado นั้น William S. Gilbert เขียนบทเป็นคำประพันธ์ภาษาอังกฤษ และ Arthur S. Sullivan เป็นผู้ประพันธ์ดนตรี. ท่านทั้งสองนั้น ร่วมกันสร้างมหาอุปรากร ๑๔ เรื่อง สำหรับโรงละคร Savoy ในกรุงลอนดอน, จึงเรียกมหาอุปรากรชุดนี้ว่า Savoy Operas. เรื่อง Mikado เป็นเรื่องที่ ๕ เป็นเรื่องตลกเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น คล้าย ๆ กับที่เรื่อง The King and I เกี่ยวกับประเทศไทย.

ที่เมืองญี่ปุ่น ช่างเขียนเสื้อชื่อโกโร จะต้องถูกประหารเพราะเกี้ยวผู้หญิง. แต่มิกาโดซึ่งแต่งตั้งเป็นเจ้าคุณเพชรฆาตเสียก่อน; แต่ก็ได้ประหารใครเลย. โกโรก็ถูกลูกเลี้ยงชื่อ ชัมชัม, จะแต่งงานด้วย. บังเอิญมิกาโดมีราชสารมาให้โกโรทำหน้าที่ประหารคนภายใน ๑ เดือน มิฉะนั้นจะลดตำแหน่ง. โกโรลำบากใจ เพราะตนเองทำผิดก่อน ก็จะต้องฆ่าตนเองก่อน. เรื่องมีอยู่ว่าองค์รัชทายาทนังกิบู จะถูกบังคับให้แต่งงานกับหญิงแก่ชื่อกะตึละ. เธอจึงปลอมตัวหนึ่งมาหาชัมชัม เพราะรักเธออยู่. นังกิบู เห็นโอกาส จึงจะขอมถูกโกโรประหาร แต่ชอ ชัมชัม มาแต่งก่อน, ให้โกโรแต่งที่หลัง เมื่อตนตายแล้ว. โกโรขอมแต่เบ็ดอกุหมายดู ปรากฏว่าผู้ใดถูกประหาร ภรรยา ก็ต้องถูกฝัง. โกโรหาทางออก จึงทำหลักฐานปลอมถวายพระเจ้ามิกาโดว่า ได้ประหารนังกิบูแล้ว. มิกาโดโกรธมาก เพราะนังกิบูคือตัวรัชทายาท. นังกิบูหาทางออกให้ว่า ถ้าโกโรขอมแต่งกับกะตึละ ตนเองจะขอมปรากฏตัวว่ายังไม่ตาย. โกโรขอม เรื่องจึงเรียบร้อย.

Mikado เริ่มด้วยบทร้องหมุดังนี้:-

"If you want to know who we are,
We are gentlemen of Japan;
On many vase and jar—
On many a screen and fan,
We figure in lively paint:
Our attitude's queer and quaint—
You are wrong if you think it ain't,
Oh!

ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์แปลอย่าง
หลวม ๆ ว่า:-

อันว่าเราเหล่าขุนนางอย่างญี่ปุ่น
ทั้งหมื่นขุนหลวงพระระกะหน้า
ดูท่าทางต่างสะอาดประหลาดตา
ขึ้นกั๊ก้าฝ้าลมจนผมปลิว.

ดูเอาเถอะคุณคล้ายลายในขวด
หรือจะตรวจดูตามพัดค้ำมัจฉ
หัวมีหน้าซ่าเกลือกและเล็กคว
ทำนองงัวตึงเข้แน่เทียวเออ ๗.

เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ชาวนครลอนดอนนิยม Savoy Operas กันมาก, เป็นอุปรากรเบาสมอง, มักจะเป็นเรื่องตลกๆ ล้อเลียนสังคม, แต่บางเรื่องก็มีเศร้าแถมอยู่ด้วย. ขณะนั้นชาวอังกฤษเริ่มจะตื่นตัวกันเรื่องประเทศญี่ปุ่น และของที่ญี่ปุ่นส่งไปขาย, Gilbert และ Sullivan จึงประพันธ์เรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่นขึ้น ได้รับความนิยมนมาก.

ถึง พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังสิงคโปร์ และได้ทอดพระเนตร Mikado. คนไทยจึงเริ่มรู้จัก Mikado. ในปีต่อมา เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ เกาะสีชัง และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนม์อายุเพียง ๑๐ พรรษา ได้ตามเสด็จไปด้วย, พร้อมด้วยพระอาจารย์ไทยและอังกฤษ. นายโรเบิร์ต มอแรนด์ พระอาจารย์ภาษาอังกฤษ ได้นำคำประพันธ์เรื่อง Mikado ของ Gilbert ให้ทรงแปล รู้สึกว่ายากอยู่สักหน่อย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ. ย่อมจะได้ทอดพระเนตร Mikado อย่างแน่นอน เพราะ Savoy Operas นี้มีการแสดงเป็นระยะๆ ตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนใหญ่โดยคณะอุปรากร "D' Oily Carte".

คณะ D' Oily Carte ได้ฉลองอายุครบร้อยปี เมื่อปลาย ศก ๒๕๑๓ นี้.

นายโรเบิร์ต มอแรนด์ผู้เป็นหลานของ Florence Nightingale. ได้มาเป็นพระอาจารย์และช่วยจัดการศึกษาที่เมืองไทย, โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มาเขียนแบบเรียน. ได้ประสบการณ์ทางการศึกษามิใช่น้อย แล้วกลับไปเป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ของอังกฤษ.

เรื่องมิคาโดนี้ ไม่เคยมีการแสดง. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงใหม่เป็นเรื่อง "วังต์".

วงศ์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ บทละครดั่งกึ่ง “วงศ์”, ดัดแปลงจากเรื่อง “มิคาโด”. มีพระราชบันทึกว่า:-

“เรื่องนี้ตามเดิมเขาเป็นญี่ปุ่น, แต่การที่จะหาเครื่องแต่งตัวญี่ปุ่นนั้นลำบาก, และเห็นว่าถึงจะย้ายไปเมืองใดใดก็คงไม่เสียเรื่อง จึงได้คิดจับย้ายไปไว้ประเทศ “ตงฮัวใต้เซียงก๊ก”, ซึ่งจะทำให้เครื่องแต่งตัวได้สะดวกกว่า เพราะทำตามใจ, ใครจะคิดว่าผิดก็แก้ตัวได้ว่า ประเทศตงฮัวใต้มีอยู่ในแผนที่สามัญของโลกย์, เพราะฉะนั้นเครื่องแต่งตัวของชาติตงฮัวใต้ไม่มีใครได้ไปเคยเห็น. อนึ่งคำร้องในเรื่องนี้ ที่แต่งขึ้นเลียนของเดิมเขาก็มีบ้าง แต่โดยมากต้องแต่งขึ้นใหม่ให้เหมาะกับที่ไทยเราจะร้องๆที่จะเข้ากับเพลงไทยเราได้.”

ตามที่ทรงดัดแปลงจากเรื่อง มิคาโดนั้น ทรงเปลี่ยนชื่อประเทศ, เปลี่ยนชื่อตัวละคร (เว้นยัมยัม), ทรงแก้ไขบทบ้าง, เปลี่ยนทำนองเพลง, เพิ่มเพลง, ยุบรวมกัน และตัดบ้าง. ส่วนโครงรูปนั้นคงเดิม.

ชื่อตัวละครในเรื่องวงศ์.

ป่าช่องโก๋ วงศ์.

เกียมซิงต.

แฮกิง.

ตะเลาเปา.

ฮือแซ.

ยัมยัม.

จับกิม.

เต้าฮวย.

เล่าอะม้วย,

(ยังมีเดาก็วยอีกคนหนึ่ง แต่มิได้ออกแสดง.)

ข้อเรื่องวงศ์ เหมือนเรื่อง “มิคาโด” แต่เปลี่ยนชื่อสถานที่และบุคคล, และเพิ่มบทเกียมซิงต (นังกิบูเคิม) ซักกันหยั้นจะแทงตัวตาย, เมื่อตกลงว่า จะต้องเสียสละยัมยัม คู่รักให้แฮกิง (โกโรเคิม). แต่แฮกิงโคคเข้าไปจับมือไว้ได้.

เรื่อง “วังต๋” เป็นเรื่องตลก, แต่เป็นละครสังคีตที่มีเพลงเพราะๆ เป็นอันมาก
ไม่แพ้ “หนามขอกเอาหนามบ่ง” หรือ “วิวาห์พระสมุทร”, เช่น:-

๑. ขึ้นพลับพลา — หวังภิรมย์ชมชนิดสนิทน้อ้ง จะมาต๋องร้างไปน่าใจหาย.
๒. ทงย่อน — ต๋วนอ้งน้แสนยากลำบากนัก รักก็รักแต่กลัวจนต๋วน.
๓. พระยาโสภ — โอ้โชนดวงใจยังไม่ดับ เจ็บจนยับจนเขินเกินจะแก้.

และเพลงเกี้ยวผู้หญิงวัยสูงคือ:-

๔. เจมรไทรโยค — ถึงแม้ว่านารังงามน้ จะแก้สาวเท่ากันมิใช่หรือ?

เรื่องวังต๋นพิมพ์เป็นเล่มหลายครั้งแล้ว แต่ยังไม่มีการแสดง.
ซ้อมเมื่อ ร.ศ. ๑๒๕ แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงสวรรคต.
ซ้อมเมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๐ อีกครั้ง แต่เกิดกบฏ ร.ศ. ๑๓๐.
กล่าวกันว่าจักรายการวิฑูรกระจายเสียงในสมัยหลังก็มีอุปสรรค.

เพลงใน Mikado ที่ผู้เรียบเรียงชอบ (เพลงนี้แต่งให้ร้องเบา ๆ) มีบทดังนี้:-

On a tree by a river a little tom-tit

Sang "Willow, tit-willow, tit-willow!"

And I said to him, "Dicky-bird, why do you sit

Singing "Willow, tit-willow, tit willow?"

บทประพันธ์ของ W.S. Gilbert นั้นแปลยาก พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลบทนี้อย่างหลวม ๆ ว่า:-

เรื่อง

มิกาโด และ วังต๋ น

ทรงพระราชนิพนธ์

ไม่หลัง ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑)

เพราะทรงนำเพลงต๋อยต๋ริง

“เสี้ยแรงได้เกิดมา จะมาพากันโสภโย”

ไปใช้ในเรื่อง “ปล่อยแก้”

ท่นครศรีธรรมราช

เมื่อ ๒๗ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๘.

ยังมีนกต๋วหนึ่งนั่งจับเจ้า
แสนโสภเสรำเฝ้าสะอึกสะอื้นให้

แลเห็นสกุณะชาติปลาใจ

พ้จึงร้องถามไปด้วยวาจา

ว่าดูก่อนเจ้าเอ๊ยเจ้านกน้อย

จึงตอบถ้อยเราถามด้วยก้งขา

เหตุโชนเจ้าไซ้ร้จึงโสภ

ทำไมมาต๋บักไม่เป็นการ.

บทละครพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตามที่ได้เรียบเรียงเล่าลำดับ ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้, ส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับ พระราชวังสราญรมย์, สวนสราญรมย์, ทวีปัญญาสโมสร และนามแฝงพระขรรค์เพชร, จึงอาจนับได้ว่าเป็นละครพระราชนิพนธ์ “ชุดเก่า”, มียกเว้นบางเรื่องที่ได้นำมาเรียบเรียงไว้ เพื่อให้เห็นว่าเกี่ยวข้อง และอาจเปรียบเทียบกันได้. ส่วนบทละครภาษาอังกฤษ บางเรื่องที่คุณเรียบเรียงทราบหรือเข้าใจว่า ทรงพระราชนิพนธ์ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปนั้น ถ้าเป็นจริงดังที่เข้าใจ ก็ย่อมจะต้องยิ่งกว่า “ชุดเก่า” เสียอีก.

หลังจากที่ละครสราญรมย์ได้จัดแสดง เรื่องเห็นแก่ลูก และเกินต้องการ ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร เพียงเดือนเศษ, พระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารก็เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ในระหว่างครึ่งปีหลังของ พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น กิจกรรมละครในพระราชสำนัก คงจะได้ระงับไปพักหนึ่ง, ด้วยเหตุที่เป็นเวลามหาวิปโยค และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวย่อมต้องทรงมีพระราชภารกิจมาก, ในฐานะที่ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินสยาม.

เป็นที่สังเกตว่า ละครสังกัด เรื่อง “มิกาดิ” และเรื่อง “วังดี” นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระบรมนามาภิไธยจริง, มีชื่อ “พระขรรค์เพชร”. เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว “พระขรรค์เพชร” ก็หายไป และเราได้เห็น “ศรีอยุธยา” ปรากฏเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๕๔.

พญาราชวงศ์ (ตำนานเดิม).

หลังจากงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระราชภารกิจมากมาย, เช่น ตังกองเสือป่า และ ลูกเสือ. จนกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องหนึ่ง คือ “พญาราชวงศ์”, เป็นละครนอก, ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ ๒๐ กันยายน ถึง ๑๓ ตุลาคม ๒๔๕๔.

“พญาราชวงศ์” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงมาจากเรื่อง Othello ของ Shakespeare. ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนเจ้ที่มาของเรื่อง และว่า นายฉันทน์ หุ้มแพร (กุหลาบ) เป็นผู้กราบบังคับบทให้ทรงพระราชนิพนธ์. พระราชนิพนธ์คำกลอนนั้น มีดังนี้:—

สมเด็จพระวิกรมแห่งศรีวิไชย จะส่งพญาราช
วงศ์ทหารเอกไปปราบโจรสลัด แล้วให้เลยเป็น
เจ้าเมืองมะละกา. พญาราชวงศ์รักกับบัวผัน
ลูกพระศรีอรรคราชอยู่, จึงให้ไปลักพาอยู่
ด้วยก่อนยกทัพ. พระศรีนำความไปฟ้องสมเด็จพระ
วิกรม, แต่สมเด็จพระวิกรมก็ขอให้พระศรี
ยกบัวผันให้ เพราะได้เสียกันแล้ว. พญาราช
วงศ์ขอนายขวัญ ลูกเลี้ยง ไปเป็นรองแม่ทัพ.
สมเด็จพระวิกรมจึงตั้งนายขวัญ เป็นขุนไกรพล
ท้าย. การปราบโจรสลัดก็ไม่ยาก รบกันกลาง
ทะเลและฆ่าโจรสลัดตายหมด, แล้วจึงเข้าเมือง
มะละกา มีงานฉลอง.

ขุนไกรมีศัตรูอยู่คือ หมื่นศรีสิทธิการ, ยกกระ
บัตร์, กับนายโชติ. หมื่นศรีจะล้างแค้น จึงมอม
เหล้าขุนไกร จนเกิดทะเลาะวิวาท. พญาราช
สันตอดขุนไกรจากตำแหน่ง. หมื่นศรีก็คิดให้
พญาราชวงศ์สงสัยว่าบัวผันเป็นชู้กับขุนไกรจน
สำเร็จ. มีสาส์นตรามาจากกรุงศรีวิไชย เรียกพญา
ราชวงศ์กลับ และตั้งขุนไกรเป็นพระวิไชย
สาครให้ครองมะละกาแทน. ก่อนกลับพญาราช
วงศ์นำบัวผัน แล้วก็รู้ความจริงจึงฆ่าตัวตาย;
ความช่วยเหลือของหมื่นศรีได้ปรากฏขึ้นแล้ว.

“อันเรื่องนเนอเรื่องข้าได้อ่าน
ของท่านเช็กสเปียร์กระวีใหญ่
เรื่องชื่อโอเทลโลกำหนดไว้
ข้าชอบใจเรื่องของเขาดูเข้าที่.
แล้วนายฉันทน์กุหลาบมากราบวอน
ให้แต่งเป็นละครอย่างไทยนี้,
ได้ริเริ่มนิพนธ์สนธิไว้
กันยายนวันทศมาสนิชม
ที่สิบเจ็ดตุลาคมมาศ
ศักราชได้ร้อยสามสิบผสม
สำเร็จดั่งมุ่งไว้ในอารมณ์
แล้วจึงเกลากลึงกลมให้กลอนงาม.
วชิรนิพนธ์สนธิไว้
เพื่อบรรเทิงเรใจแห่งชาวสยาม,
แม้กลอนใดไม่เพราะไม่เหมาะสม
ปราษฎสยามจงให้อภัยเทอญ.”

“ท่านเช็กสเปียร์กระวีใหญ่” ตามบทกลอนพระราชนิพนธ์นั้น เป็นชาวอังกฤษในสมัยพระนางเจ้าเอลิซาเบท, ตรงกับสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. ท่านผู้เขียนบทละครไว้ ๓๗ เรื่อง แบ่งประเภทได้ดังนี้:—

บทละครเรีงรมย์	๑๔	เรื่อง.
บทละครประวัติศาสตร์	๑๐	เรื่อง.
บทละครสลดใจ	๑๓	เรื่อง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ ตามลำดับคือ:—

๑. Othello, the Moor of Venice. บทละครสลดใจ ทรงพระราชนิพนธ์ ดัดแปลงเป็นเรื่องไทย ชื่อเรื่อง “พญาราชวงศ์”.
๒. The Merchant of Venice. บทละครเรีงรมย์ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรงชื่อเรื่อง “เวนิสวานิช”.
๓. As You like it. บทละครเรีงรมย์ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรงชื่อเรื่อง “ตามใจท่าน”.
๔. Romeo and Juliet. บทละครสลดใจ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรงชื่อเรื่อง “โรเมโอ และจูเลียต”.

ละครสลดใจนั้น ในทวีปยุโรป คนดูไม่รังเกียจ, กล่าวกันว่า แสดงความคิดและอารมณ์มากกว่าละครเรีงรมย์ด้วยซ้ำไป. ดังนั้นในเรื่องพญาราชวงศ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงตั้งพระราชหฤทัย จะให้คงเป็นเรื่องสลดใจ, ให้ตัวสำคัญต้องตาย. ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนจบด้วยว่า:—

จบเรื่องเรียบเรียงเพียงเท่านั้น
อันจะมีต่ออีกหาไม่,
ถ้าแม้ว่าในอนาคตนั้นไซ้
มีผู้ได้อ่านเรื่องเคื่องรำคาญ,
ขอเสียที่เถิดเจ้าข้าอย่าม้อบอน
มา.....ต่อกลอนสุนทรสาร,
อย่าให้รอนถึงท้าวหมั้ววาน
ลงมาประพรมธารให้ใครพิน.
ถ้าแม้ว่าข้าขอแล้วเช่นนี้
ใครอวดดีกล้าต่อข้าฝืน
ขอให้เจ้าติดคอไม่พอกลิ้น,
นอนกลางคันฝ้อข้าเข้าไปฯ.

OTHELLO
ของเช็กสเปียร์

พญาราชवंสสัน (ปรับปรุงใหม่).

พระราชนิพนธ์ “พญาราชवंสสัน” นี้ มีถึง ๓ ส่วน คือ:—

- ก. “พญาราชवंสสัน” ส่วนเดิม. ฉบับลายพระราชหัตถ์ดินสอดำ.
- ข. “พญาราชवंสสัน” ที่ทรงปรับปรุงใหม่ สำหรับการแสดงโดยเฉพาะ, ฉบับลายพระราชหัตถ์ตัวหมึก.
- ค. บทเสภา “พญาราชवंสสัน”.

พระราชนิพนธ์ ละครนอก “พญาราชवंสสัน” ฉบับส่วนเดิมนั้นเป็นเรื่องยาว, กระบวนการดำเนินเรื่องมาก. ถ้าจะมีการแสดงก็ต้องตัดแสดงเป็นตอนๆ แบ่งได้เป็น ๔ ตอนคือ:—

สมเด็จพระวิกรมแห่งนครศรีวิชัย จะส่งพญาราชवंสสันทหารเอก ไปปราบโจรสลัดที่รังควานชาวมะละกา แล้วเลยให้อยู่เป็นเจ้าเมือง. พญาราชवंสสันขออนุญาตขวัญ, ลูกเลี้ยง, ไปเป็นรองแม่ทัพ. สมเด็จพระวิกรมจึงตั้งนายขวัญให้เป็นขุนไกรพลท้าย. ก่อนยกทัพนายขวัญรับนางบัวผัน ลูกสาวพระศรีอรรคราช ให้นำไปอยู่กับพญาราชवंสสัน. พระศรีทูลฟ้อง. สมเด็จพระวิกรมเรียกพระยาราชवंสสันกับบัวผันมาตัดสินความ. ทั้งสองสารภาพ. สมเด็จพระวิกรมเห็นใจ จึงขอให้พระศรีขอลูกสาวให้เสีย.

พญาราชवंสสันยกทัพเรือ ไปปราบโจรสลัด. มะหมุด, นายโจรสลัด, ขกมาปะทะกันกลางทะเล แล้วก็ถูกกองทัพศรีวิชัยฆ่าตายหมด. พญาราชवंสสันเข้าเมืองมะละกา, มีงานฉลองเป็นการใหญ่. ทราบว่าหมื่นศรีสิทธิการ พาบัวผันลงเรือมารออยู่ที่มะละกาแล้ว. งานฉลองนั้นจบลงด้วยถวายพระพร “เพื่อไทยเกษมเปรมปรีดิ์”.

ตอนที่ ๑ ตั้งแต่พญาราชवंสสันลักพานางบัวผันไป จนกระทั่งสมเด็จพระวิกรมตัดสินความ.

ตอนที่ ๒ ตั้งแต่พญาราชवंสสันยกทัพเรือไปปราบโจรสลัด จนฉลองชัยชนะที่เกาะมะละกา.

ตอนที่ ๓ ตั้งแต่หมื่นศรีคิดแก้แค้นขุนไกรจนล่อลวงให้พญาราชवंสสันเชื่อสนิทว่านางบัวผันมีชู้.

ตอนที่ ๔ ตั้งแต่พันพุ่มถ้อตราสารมาเรียกตัวพญาราชवंสสัน จนพญาราชवंสสันฆ่าตัวตาย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงสำหรับการแสดงเฉพาะตอนที่ ๑ และ ๒ เท่านั้น.

ส่วนตอนที่ ๓ และ ๔ เป็นตอน “สลัดใจ” ยังไม่เคยมีการแสดง.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุง “พญาราชวงศ์” สำหรับการแสดงนั้น, ทรงกระทำเพื่อการแสดงจริงๆ. แต่ละตอนก็ยังยาวเกินไป จึงทรงตัดย่อลงบ้าง, และใส่บทเจรจาแทนการร้อง เพื่อประหยัดเวลา; แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีเหมือนกัน คือ เมื่อมีพระราชประสงค์จะขยายก็ขยาย. เช่นบทเดิมว่า สมเด็จพระวิกรม

“ประทับอยู่ในห้องพระโรงคัล แน่นนันต์อำมาตย์มนตรี.”

มิได้บอกว่ามีใครบ้าง บทพระราชนิพนธ์ใหม่มีดังนี้:—

แคมมอดู • ขุนนางชั้นชื่อบรรยากาศ ฝ่ายซ้ายเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยามหาเสนา จตุสดมภ์ถ้าดับไป	ต่างคนประณตบทศรี เสนาธิบดินทร์ ฝ่ายขวาเวลาโหมผู้ใหญ่ ขุนนางน้อยใหญ่อยู่พร้อมกัน.
---	---

บทปรับปรุงใหม่ ตอนที่ ๑ ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จ เมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๖.
 บทปรับปรุงใหม่ ตอนที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จ เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๔๕๖.

พระราชนิพนธ์ละครนอกเรื่อง “พญาราชวงศ์” นี้ เคยแสดงแล้วหลายครั้ง เช่น:—

๑. ละครหลวง แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕.
๒. ละครหลวง แสดงในงานสมโภชพระพุทธรูป ณ พระราชวังสนามจันทร์อีก เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖.
๓. มีการแสดง ในงานฉลองอายุ ๖๐ เจ้าจอมมารดาแพ เมื่อเดือน พฤศจิกายน ๒๔๕๗.
๔. มีการแสดง ในงานต้อนรับเรือพระร่วง เมื่อเดือน ตุลาคม ๒๔๖๓.
๕. มีการแสดง ในงานฉลองอายุ ๖๐ เจ้าพระยาอมราช, ที่ศาลาแดง เมื่อเดือน กรกฎาคม ๒๔๖๕.
๖. มีการแสดง ในงานฉลองพระชนมายุ พระอรรคชายา ฯ เมื่อเดือน มีนาคม ๒๔๖๖.
๗. มีการแสดง ในงานขึ้นปีใหม่ ณ สวนศิวิลาสัย เมื่อเดือน เมษายน ๒๔๖๗.

ในวรรณคดีไทย มีบทสอนอยู่หลายแห่ง เช่น “พาลีสอนน้อง”. ในพระราชนิพนธ์
บทละคร “พญาราชवंสสัน” ก็มีเหมือนกัน, พญาราชवंสสันสอนลูก :-

๑ ลูกเอ๋ยเจ้าเขยได้เคียงชิด
ถ้าแม่เจ้ารักบิดา
ทำการให้มีชื่อไว้
จงระวังอย่าคบกับคนทราม
คบมิตรสนิทมิตร
ระวังคนปากหวานพ้อลานใจ
หัวประจบคบบยากปากการม
การงานใดใดจะบังกับ
คนเรารู้มีวาสนา
แม้ว่าทำพลาดนิดผิดทำนอง
อย่ามัวคิดหาสุขแต่ส่วนตน
เจ้าจงรักษาตนไว้
จงระวังความเมาทั้งสาม
ขามาและเหล้าและนารี
เอาพระคุณไทรรัตน์กระพัดจักร์
อาสาผู้ศัตรูจนตัวตาย
ถ้าแม่เจ้าตั้งใจไว้เช่นนั้น
ขอปวงเทวัญจงบันดาล

รู้จักร์ปฏิบัติใจข้า
จงอุส่าห์ประพฤติให้ดีงาม
ให้เกียรติเกริกแคว้นแดนสาม
มันจะลามลวนพาชกไป.
เลือกแต่ที่สุจริตไว้จักร์ได้
มันจะพาลูกให้ระยำยับ,
พอเรารู้แล้วมันช่วยฟื้นลับ.
ใช้สติกำกับตรึตรอง
มักมีคนอุศยาคอยหาช่อง
มันสมปองตะคอกว่าคะน้าไป.
หมั่นคิดถึงประชาชนน้อยใหญ่
ให้เป็นตัวอย่างในทางดี.
ถ้วนเป็นสิ่งที่ให้ทรมเส้อมศรี
ทั้งสามนี้เป็นบ่อแห่งอบาย.
พระคุณเจ้าชั้วตรีเป็นที่หมาย
ยอมถวายชีพเป็นบรรณาการ.
คงจะมีความสุขทุกสถาน,
ให้ลูกสำราญทุกเมื่อไป ฯ

บทเสภาพญาราชवंสสัน นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ “ให้พิมพ์พระราชทานพระนางเจ้า
สุวทันนา พระวรราชเทวี, พร้อมกับเรื่องสามัคคีเสวก, เมื่อเดือน
เมษายน ๒๔๖๘”.
บทเสกานเนอเรื่องสั้นกว่า, ใช้ขับเวลาทรงเครื่องใหญ่ หรือ
ระหว่างมีการเลี้ยง.

“จะกล่าวถึงจอมแคว้นแดนกรุงสาม ทรงพระนามพระวิกรมราชสีห์
บรรพาศปรางภูทิวธาตรี สถิตราชธานีศรีวิชัย.”

สามัคคีเสวก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์บทเสภา เรื่อง “สามัคคีเสวก” ต่อจากบทเสภาเรื่อง “พญาราชวงศ์”, พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี เมื่อเดือนเมษายน ๒๔๖๘.

การที่จะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนั้นขึ้นนั้นเพราะ เจ้าพระยาธรรมธาดาธิบดี ได้กราบบังคมทูล ขอให้ทรงคิดหาการเล่นใหม่สักอย่างหนึ่ง. จึงได้ ทรง

“กิตติคุณระบำสามัคคีเสวกขึ้น.....ไม่มีบทร้อง .....มีแต่นำพากย์ ประกอบกับทำระบำเท่านั้น.....ใน เวลาพักระหว่างตอนแห่งระบำนั้น กรันจะให้พิณพาทย์ บรรเลง พินพาทย์นั้นก็ตีเห็นจเห็น้อยตลอดเวลาที่เล่น ระบำ.....จึงตกลงแต่งบทเสภาขึ้นสำหรับขับระหว่างตอน.”

“สามัคคีเสวก” มีใช้บทละคร เป็นบทเสภาพระราชนิพนธ์, แต่ก็ได้ออกโรง แสดง มาแล้ว, เช่นในงานฉลองสุพรรณบัฏ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลัทธยมีลาวัณย์ ท้าว ประจักษ์กวัน เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๖๔.

“สามัคคีเสวก” มี ๔ ตอน คือ:—

๑. กิจการแห่งพระนนท์. พระอิศวรกับพระอุมาทรงพระนนท์ (โคอุสุภราช) ออกมา แล้ว พระนนท์, ซึ่งบัดนี้กลายรูปเป็นมนุษย์แต่หัวคงเป็นโค, ขำระ ความที่เทพบุตรกับนางฟ้ากล่าวโทษยักษ์กาลเนมี.
๒. กรีนิมิต. พระคณิศร์ ออกมาดุซ่างประจำทิศจับระบำ. ยักษ์กาลเนมีออก มารังควาน,พระคณิศร์ จึงออกมาได้ แล้วมอบซ่างให้แก่โลกบาล หึ่ง ๘ ไป.
๓. วิสวะกรรมมา. พระวิสวะกรรมมา สอนนางวิจิตรเลขาให้วาดรูป ให้พระรูปะการ บันรูปแล้วมีร้านพรตน์.

บทเสภา

“ศิลปกรรมนำใจให้สร้างโคก
จำเรียดาพาใจให้สบาย

ช่วยบันเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย
อื่กร่างกายก็จะพลอยสุขสราญ.”

๔. สามัคคีเสวก.

ราชเสวกเหล่าต่าง ๆ แต่งเต็มยศออกมาถวายความสวามิภักดิ์.

ศุภลักษณ์वादรูป.

ชื่อนางจิตรเลขา ใน “สามัคคีเสวก” ตอนพระวิสวะกรรมา ทำให้นึกถึง นางจิตรเลขาในเรื่อง “อนิรุทธ”.

กล่าวถึงเรื่อง “อนิรุทธ” ทำให้นึกถึง บทกลอน ในบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง ท้าวแสนปม :-

“เสี้ยแรงช่ออุษานารี
ปล่อยให้หนึ่งพุ่มฟลอกกรม

ไซไม่มีเทวมาอุ้มสม
ร้อนระบมจิตใจตั้งไฟราน.”

ในเรื่อง “อุณรุทธ” นางศุภลักษณ์ รับอาสาไปवादรูปมนุษย์ และเทวดา มาให้นางอุษาคู, เพื่อนางจะได้รู้ว่าบุรุษที่เทวดา “อุ้มสม” และทำให้นางหลงไหลใฝ่ฝันถึงนั้นคือใคร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ศุภลักษณ์वादรูป” เป็นโคลงสี่สุภาพ ๕๔ บท เริ่มต้นดังนี้ :-

“จักแถลงระเบียบเหล่านี้
ตามแบบหลวงท่านกำ
ศุภลักษณ์वादรูปจำ
เพื่ออุษาหน่อไต้

ระบำ
หนดไว้
จดเทพ
สักรู้คู่สมร.”

เรื่อง “ศุภลักษณ์वादรูป” นี้ ราชเสวกในกรมมหรสพ ได้เล่นบำเรอพระยุคลบาทเป็นครั้งแรกที่นาฏะศาลาในสวนศิวิลส์ ต่อจากเรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม”, เมื่อวันที่ศุกร์ที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕, อันเป็นคืนที่พระราชทานเลี้ยง และมโหรีสโมสรสนับบาตแต่งกายแฟนซี เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา.

แต่ผลแห่งการवादรูป ในพระราชนิพนธ์นี้ ไม่เหมือนกับในเรื่อง “อนิรุทธ” หรือ “อุณรุทธ”.

ในเรื่อง “อุณรุทธ” ผู้ที่ไปवादรูป คือ นางศุภลักษณ์ แต่ในเรื่อง “อนิรุทธ” ผู้ที่ไปवादรูป คือ นางจิตรเลขา.

เพลงกา.

เรื่องรามเกียรติ์, ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงจากของเดิม หรือทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ขึ้น, ยังมีอีกหลายชุด นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในตอนที่เกี่ยวกับพระราชวังสราญรมย์, แต่ยังมีได้ยกขึ้นมาบรรยาย, ทั้งนี้เพราะยังหาหลักฐานไม่ได้ ว่าทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อใด หรือมีการแสดงเมื่อใด. แต่หลังจากเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วได้หลักฐานมา คือ เมื่อมีงานฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) โขนมหาดเล็ก แสดงชุดเพลงกาในวันที่ ๕ มกราคม และ ชุด “พระคเณศร์เสี่ยงา” และ “พิเภกถูกขั้บ” ในวันที่ ๑๐ มกราคม.

หนุมานเล่าให้องค์ทพพัง เป็นการข่อยอย่าง
อยู่แล้ว ดังนี้ :-

“พี่เข้าไปถึงลางาบุรีศรี ไปพบองค์พระ
ลักษมีในอุทยาน พญามารให้ควบคุมไว้แน่น
หนา แต่เพราะหัดด้วยเชษฐามีโอกาส ได้เฝ้า
พระวรรณจนถึงองค์ และได้ถวายธำมรงค์
พระหริรักษ์ แล้วนงลักษณ์อัครเสวีสาสมร
จึงทรงฝากศรารักษ์แก่เชษฐา ให้นำถวายพระ
จักราสวามี และเทวี่สั่งความในให้มาทูล แต่
องค์พระนเรนทร์สุทรทรงศักดิ์ ซึ่งมีควรจะเจรจา
ในที่นี้ กรันเสร็จเฝ้าเทวี่ที่คิดแก่น อ้ายกุมภกัณฑ์
มันชั่วแสนจะอดกลั้น พังจิ้งหักสวนขวัญมันบ่น
กรันพวกยักษ์มารวิจะจับฆ่า ที่กัถบรอนยักษา
ฆ่าสมจิต แล้วแกล้งปล่อยให้อินทร์ชิตจับมัด
ไป เพื่อจะได้ดูหน้าพญายักษ์ แล้วแกล้งทำ
ฮักฮักอหังการ จนทศทัตตร์เดือดดาลเป็นที่สุด
สั่งเสนาเอาไฟจุดทางเชษฐา พี่ได้ท้วงถลาขึ้น
ปราสาท ปีนปราการร้านตลาดเผาทั้งเมือง พอ
ให้ยักษ์มันขุ่นเคืองสมน้ำหน้า พอสุราขลุมน
วุ่นลำบาก จึงเอาหางอมในปากคืบอ๊กที แล้ว
เหาะข้ามวารีกลับคืนมา ฯ”

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖.

ต่อมาโขนกรมมหรสพ แสดงเรื่องเพลง
กา เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๘
ในงานฉลองพระบรมธาตุ ที่จังหวัดนคร
ศรีธรรมราช, และแสดงในวันขึ้นปีใหม่ ณ
สวนศิวาลัย ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๕.

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์
ชุดเพลงกา
เป็นคำพากย์และเจรจาโดยตลอด.

พระราชนิพนธ์ ชุดเพลงกา สัน
กว่าพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒
จึงขาดรายละเอียดบางอย่าง เช่น บทหนี่ไฟ
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ทว่า :-

“บังหัวหีบหอบนึ่งจุงเมี่ยง
เมี่ยงหยาเห็นวมองร้องเรียกหา.”

พิเภกษณ์ถูกขับ.

พระราชนิพนธ์ เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด “พิเภกษณ์ถูกขับ” นี้ มีรสชาติแปลกกว่าเรื่องอื่นๆ อยู่ไม่น้อย. เมื่อแสดงในงานฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ ๑๐ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐ ยังทรงเรียกว่า “พิเภกถูกขับ”. ในระยะหลังๆ จึงเปลี่ยนเป็น “พิเภกษณ์ถูกขับ”. มีบทร้องและบทเจรจา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ทั้งสิ้น ตามเค้าเรื่องของเก่า. ทรงทำให้พิเภกษณ์เหมือนคนจริงๆ มากขึ้น, และการปริภาษาราชการงานเมืองก็เหมือนการปริกาษาหารือในรัฐสภาอยู่บ้าง; ทำให้คิดว่าประชาธิปไตยเริ่มมาในรัชกาลของพระองค์ ปรากฏอยู่ในเรื่องพิเภกษณ์ถูกขับนี้ด้วย.

เปรียบพระราชนิพนธ์สามรัชกาล.

- รัชกาลที่ ๑ พิเภกทำนายฝัน ขอให้ส่ง
สี่ดาकिनไป. ทศกรรฐ์โกรธมาก
ซักพระขรรค์ได้ และให้ขับจาก
ลังกา. พิเภกก็ต้องออกจาก
เมืองไป.
- รัชกาลที่ ๒ พิเภกทำนายฝัน ขอให้ส่ง
สี่ดาकिनไป. ทศกรรฐ์กริ้ว ส่ง
ให้ส่งพิเภกลงเรือไปขึ้นยังฝั่ง
ลังกา, จะได้ไปเป็นพวกพระ-
ราม.
- รัชกาลที่ ๓ พิเภกษณ์เสนอขึ้นมาเองว่าควร
ส่งสี่ดาकिनไป. ทศกรรฐ์โกรธ,
เตะพิเภกษณ์ออกจากสภา. พิ-
เภกษณ์เห็นว่าอยู่ลังกาไม่ได้ จึง
หนีไปอยู่กับพระราม.

พิเภกษณ์เป็นทุกข์ จึงขึ้นเฝ้าทศกรรฐ์และ
ทูลว่า ตั้งแต่สี่ดาकिनอยู่ในกรุงลังกา มีกลางร้าย
ต่างๆ ควรส่งตัวकिनไป. ทศกรรฐ์จึงนำเรื่องเข้า
หารือที่ประชุมสภาเสนามาร. มีความเห็นต่างๆ
กุ่มภกรรณตามว่า ก่อนจะลี้กสี่ดาकिनมาเหตุไรจึงไม่
หารือ แต่การณีกี่ล่วงมาจนบัดนี้ก็ไม่ควรส่งकिन.
พิเภกษณ์ผู้เดียวยืนยันความเห็นของตน. ทศ-
กรรฐ์โกรธมาก ลุกขึ้นเตะพิเภกษณ์แล้วไล่ออก
จากที่ประชุม. พิเภกษณ์เสียใจ เห็นว่าอยู่ไม่ได้
จะต้องไปพึ่งพระราม จึงไปลาลูกเมีย, ถอด
เครื่องยศและชฎา, ชวนเสนาคนสนิท ๔ คน
ออกจากลังกาไปยังค่ายพระราม.

สุครีพเห็นพิเภกษณ์เข้าก่อน จึงจัดการ
สอบสวน แล้วนำความไปกราบทูลพระรามว่า
พิเภกษณ์มาขอพึ่ง. พระรามหารือที่ประชุม ความ
เห็นแตกแยกกัน. ในที่สุดพระรามตัดสินว่าต้อง
ถือประเพณี ขัดคนที่มาพึ่งบารมีไม่ได้, แล้วทรง
เรียกพิเภกษณ์มาอภิเษกให้เป็นพญาขันธ์ เจ้าจอม
ลังกา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชบันทึกไว้ว่า :-

“บทในชุดนี้แต่งใหม่ทั้งสิ้น ตามเค้าความ
ในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับดึกดำบรรพ์. คำพูดซึ่งแต่
เดิมเขียนเข็้อยู่ก็ได้ตัดทอนลงเสียบ้าง และแก้ไข
เพื่อให้สะดวกแก่การที่จะเล่นเป็นอย่างละครไทย,
แต่ก็ไม่ทิ้งรูปความ และวิธีดำเนินเรื่องอย่างของ
เขา. เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าไม่เหมือนอย่างใน
พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ แต่ดูเหมือนจะกลับ
คล้ายคนจริง ๆ มากขึ้นอีก. มีตอนที่เห็นแปลก ๆ
มากอยู่หลายตอน เช่น ในตอนต้นทศกรรฐ์ได้นำ
ข้อความไปปรึกษาในสภา. พวกยักษ์ออกความ
เห็นกันต่าง ๆ มีพิเภกยื่นยันอยู่คนเดียวว่าให้ส่ง
สาค้าน, และครั้นเมื่อทศกรรฐ์โกรธ ตะพิเภกตก
เตี้ยลงไปแล้ว พิเภกมีความขัดใจก้ตะบอง
เง้อจะตี ตรงนี้อยู่ข้างจะแปลกมาก เพราะ
ทำให้เห็นปรากฏว่า ความตั้งใจของผู้แต่งไม่ได้
มุ่งหมายให้พิเภกเป็นคนฉลาดอย่างเช่นที่ไทย
เรามาเกณฑ์ให้เป็น, ทั้งเมื่อทศกรรฐ์จับแล้ว
ก็มีได้รับราชบาทว์. พิเภกคืนเครื่องยศและขญา
เองก่อนที่จะหนีไป และเมื่อไปก็มีได้ถูกจับไป
ปล่อย และมีได้ไปโดยลำพัง มีเสน่คนสนิทไป
ด้วย ๔ คน. ครั้นเมื่อไปถึงค่ายพระรามแล้ว
พระรามก็รับตัวไว้และอภิเษกสมมุติให้เป็นราชา
ทีเดียว. เพราะฉะนั้นในเวลาเล่นเมื่อพิเภกลา
ครอบครัวจึงได้ถอดมงกุฎน้ำเต้า ซึ่งเป็นของ
ทศกรรฐ์ให้หนีไปหัวโล้น ๆ. ครั้นพระรามอภิ
เษกสมมุติให้แล้วจึงกลับสรวมขญาอย่างมนุษย์
ให้ใหม่ดั่งนี้, แปลกกับที่เขาได้เคยเล่นกันมา.”

จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๑.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ชุดจองถนนไว้เป็นสองสำนวน คือ:-

๑. จองถนน บทละครดึกดำบรรพ์.

๒. จองถนน บทร้องและบทพากย์.

แต่ละสำนวน แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒.

พระราชนิพนธ์ “พิเภกณัฏกษัตริย์” แดกต่างจากของเดิมมากปานใด
“จองถนน” แดกต่างจากของเดิมมากเป็นทวีคูณ.

พระรามปรารถนาว่ากรุงลงกาเป็นเกาะ ยกที่จะข้ามน้ำไปทำสงครามได้. พิศเอกทูลแนะนำให้ตั้งพิธีอัญวอนพระสมุทให้ช่วย แล้วพระรามก็เข้ากระทำพิธี, ให้พระลักษมณ์ พิศเอก และสุครีพคอยระวังเหตุการณ์. ฝ่ายสรรทูล ซึ่งมาคอยดูเหตุการณ์อยู่ เห็นตั้งโรงพิธีจึงกลับไปทูลทศกรรฐ์. ทศกรรฐ์หารอที่ประชุม. อวินธัยผู้เดียวเห็นควรส่งสาคีนไป. ทศกรรฐ์ไม่เห็นด้วย จึงหาทางตัดศึก, ให้สุครีพแปลงเป็นนอสุรบัณขิน บินไปพบสุครีพ, กลี้ยกล่อมสุครีพให้ถอนกองทัพวานรกลับไปเสีย. สุครีพไม่ยอม หนุมานกับองคตโกรธมาก จึงจับสุครีพแล้วทุบตี. พระลักษมณ์เห็นว่าสุครีพเป็นทนต์ ไม่ควรทำร้าย พระรามจึงสั่งให้กักตัวสุครีพไว้ก่อน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยัดเรื่องราวในรามายณะเป็นหลัก. และมีพระราชบันทึกว่า เรื่องราวในรามเกียรติ์บางตอนที่เกี่ยวกับ กิจการของหนุมานซึ่งดูเป็นตอนสำคัญอยู่ มิได้พบเลยในรามายณะ, เช่นในชุด:-

๑. ถวายแหวน.
๒. นางลอย.
๓. จองถนน.
๔. โมกขศักดิ์.
๕. พรหมาสตรี.
๖. สามทัพ.
๗. หุ่นน้ำทิพย์.
๘. ถวายลิง.

เรื่องเหล่านี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นว่า อาจมาจากหนังสือ “หนุมานนาฏก”, ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งกันขึ้นที่หลังรามายณะ, แต่มีผู้เอามาปะปนกัน.

จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๒.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินเรื่องรามเกียรติ์, รวมทั้งชุดจองถนน, ตามรามายณะ, ทรงผ่อนผันอนุโลมตามเรื่องรามเกียรติ์ เฉพาะชุดนางลอย และพรหมาสตร์ เท่านั้น.

นล หรือ นลราช มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้. “นล” กลายเป็นนิลพัทธ์ในเรื่องรามเกียรติ์.

เป็นที่สังเกตว่า พิเภก หรือ พิเภกษณ์ มีบทบาทมากอยู่, ได้อาสาเป็นผู้นำทัพ “ไปแทบลงกาธาน”.

- งามทรงองค์ระจุนราชา
อาภรณ์รัตนา ประเสริฐเลิศล้ำอำไพ
- ทรงบำวายุบุตรวิรุฒไกร
เอกอัชฌาไศรย ล่องลอยละล้าทิวลม.
- งามองค์พระลักษณ์ศักดิ์อุดม
แสนสง่าน่าชม คู่สมกับพระหริวงษ์
- ทรงบำอภทศยง
เชษฐาณูชิตณรงค์ ละล้าดั่งวายุพาจร.
- พิเภกเรื่องอิทธิฤทธิ์อเนก
นำทัพวานร พร้อมจิตรด้วยสี่เสนา.
- สุครีทวานรราชา
กำกับโยธา ทัพหลวงให้ข้ามวารี.
- ครั้นได้ฤกษ์งามยามดี
ให้ยกโยธา เดินข้ามเข้าแคว้นแดนमार ฯ

พระรามทำพิธีอยู่สามวัน ไม่เกิดผล, คิดว่าพระสมุทไม่เอื้อ, จึงแสดงศรลงไปในทะเล ทำให้สัตว์น้ำตาย. กระจกนั้นก็ไม่ได้ผล จึงแวงศรพรหมาสตร์ ทำให้เกิดพายุและคลื่น. พระสมุทเกรงเดชพระราม จึงขึ้นมาทูลว่าแหวกท้องน้ำให้ไม่ได้, แต่แนะนำให้ทรงใช้ “นล” ลูกพระวิสุกรรม อำนวยการจองถนนข้ามมหาสมุทรไป. พระรามจึงกระทำตาม วันแรกได้ ๑๔ โยชน์. กระทำการจองถนนอยู่ ๕ วัน จึงถึงเกาะลงกา. พระอินทร์ให้กำลังใจด้วย ชวนเทพบุตรนางฟ้ามาโปรยดอกไม้ และจับระบាំងขณะกองทัพพระรามขาดร่าผ่านไปลงกา. พิเภกอาสาเป็นกองหน้านำทัพไป. พระรามขึ้นห่มนุมาน พระลักษณ์ขึ้นองค์ แทนราชรถ.

จ้องฉนน (บทร้องและบทพากย์)
(แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒)

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ ชุดของฉนน ส่วนที่ ๒, บทร้อง และบทพากย์, นี้ เราได้บทที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะไม่ถูกจำกัดให้สั้นตามแบบละครดึกดำบรรพ์.

ตั้งแต่กลางตอนที่ ๑ มีแก้ไขมาก,
มีเพลงแทนการเจรจาบ้าง, เพิ่ม
ขึ้นให้สมบูรณ์บ้าง, และพระราม
ได้ลงทรงครั้งที่ ๒ ในวาระสำคัญ
เมื่อจะทรงยกพลวานรข้ามสมุทร.

เนื้อเรื่องของฉนนส่วนที่ ๒ ไม่แตกต่างไปจากส่วนที่ ๑,
ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องย่อเรื่องซ้ำอีกครั้งหนึ่ง.

ทรงเปลี่ยน พิเภกเป็น พิเภณ, สรรทูล เป็น ศารทูล และศุกรเสน เป็นศุกะ.

ได้เพลงเพราะๆ เพิ่มขึ้น เช่น :-

นอกจาก	● กวนอูกำลังซึ้งแก่น ผู้ตั้งจิตองน้อขอมรรคา	เพราะใครข้ามสู่แดนยักษา พระสมุทเฉื่อยชาไม่ใช่ดี ฯลฯ.
และ พระทอง	● ผจงจับบุปผามาลาส ต่างองค์ชม้อยกอยที่	ต่างพรรณประหลาดสะอาดศรี นางเทพบุตรชำเลื่องตา ฯลฯ.

ได้กลอนเป็นคติ เช่น :-

“ทศกรรฐ์ทำผิดกิดมิชอบ
จะโต้ตอบด้วยผิดหากวไร
เขาผิดประเพณีไซ้ไร
เหตุไฉนฝ่ายเราจะผิดตาม.”

หมายเหตุ:- สำนักปฏิบัติที่ปรึกษาของคณะ จอธวิษยราช
 ในคณะกรรมการของกรมคณะนี้ มีเส้นแผนของนอกแบบอยู่ ๒ ชั้น
 คือ (๑) ภาววิเศษหรือออกตามคผล และวิเศษหรือออกสภาภวิษย;
 (๒) ทำตามคผลของชั้นผู้แทน ที่ออกนอกที่หน้า ชั้นที่ใดก็ไปชั้น
 ไท่ ให้อื่นในกรมคผลที่วิเศษ. หรือใครจะไม่ได้ถูกตราออก
 เหลือเอาไว้.

เราจึงได้บทพากย์ข้ามสมุทใหม่ ซึ่งมีคณะนี้ อยู่ด้วยดังนี้:-

• งามองค์พระทรงครุฑ ทรงรัตนวรา	เจ้าอุชฌายา ภรณิศร์พิสิฐสรร์
• ทรงบำวายุบุตร ลอยล่องเหนือฟองอรร	ฤทธิรุดังไฟกลับปี ฉพะลั่วเหมือนทิวลม
• งามองค์พระลักษมณ์ ศักดิ์เลิศประเสริฐสม	ผู้มหันต์มโหดม วรเกียรติพระจักริน
• ทรงพาหะองคท พาข้ามกระแสนิน	กบิยศโยธิน ธูประหนึ่งพระพายผัน
• พิเศษณาสุร พร้อมสี่เสน่ขยัน	บริบูรณ์ศักดิ์ครัน ก็อุเทศกระบวจนร
• สุครี่วระราชา แห่งองค์พระทรงศร	กุมทัพน้าพวกวานร เสด็จข้ามนทีศรี
• ท่านท้าวมพูนพาน แห่งหลังสพรุ่งดี	กุมทวยหาญคณะหมี่ ดจะพลพระเทวินทร์
• เดินทัพขยับพล บัดใจสมใจจิน-	ณ ถนนข้ามวาริน ตนามุ่งถึงกรุงมาร ฯ

ประเดิมศึกองกา.

ค่ายพระราม

ละครดึกดำบรรพ์
ชุดประเดิมศึกองกา
ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ทั้งสิ้น.

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์
ชุด “ประเดิมศึกองกา”
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ:—

๑. ศุภะสารณ์ปลอมพล.
๒. สุกรัพท์กัณฐ์.
๓. องคทสูตสาร.

เมืององกา

ศุกะสารัณปลอมพล.

ชุดประเดิมศึกกลางกา ตอนที่หนึ่ง ศุกะสารัณปลอมพลนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่, เนื้อเรื่องติดต่อกับ ชุด “จองถนน”. ส่วนของเดิม, ทั้งในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒, เรียกว่า “สุกรสารปลอมพล”, มาก่อน “นางลอย” และก่อน “จองถนน”.

ข้อแตกต่างมากอีกอย่างหนึ่ง คือ ในพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ “สุกรสาร” เป็นยักษ์ตนเดียว; ในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสองตน.

คือ ศุกะ ตนหนึ่ง ที่ทศกรรฐ์ ไซ้ให้ ไปเกลี้ยกล่อมสุครีพ ให้ถอนตัวจากกองทัพพระราม.

และ สารัณ อีกตนหนึ่ง ที่ทศกรรฐ์ ไซ้ให้ไปกับศุกะ เพื่อสอดแนม ดูกำลังข้าศึกในพระราชนิพนธ์ ตอนนั้น.

นิลนล นั้น ก็แยกเป็นสองตัว

คือ :-

นิล ลูกพระเพลิง.

นล ลูกพระวิศวกกรรม.

ศุกะถูกคุมตัวไว้หลายวัน ระหว่างจองถนน แล้วก็กลับมาเฝ้าทศกรรฐ์ เล่าเหตุการณ์ตามจริง, ทศกรรฐ์โกรธ แต่มิได้ลงอาญา, ไซ้ให้ไปสืบข่าวอีกครั้ง และให้สารัณไปด้วย.

ยักษ์ทั้งสองปลอมเป็นลิงขาวลิงดำ เข้าไปในค่ายพระราม. พิเศษณัฐทันจึงให้จับตัวไปถวายพระราม. พระรามเห็นว่าปล่อยตัวกลับไป รายงานทศกรรฐ์จะดีกว่า, เพื่อว่าทศกรรฐ์ได้ทราบความจริง จะรู้สึกผิดและอาจสงกัณส์ต่าก็ได้.

ศุกะ สารัณกลับไปเฝ้าทศกรรฐ์ รายงานว่า กองทัพพระรามใหญ่โตมาก และเข้มแข็ง. ทศกรรฐ์ไม่พอใจ หาวาไปนิยมนเข้าข้างมนุษย์.

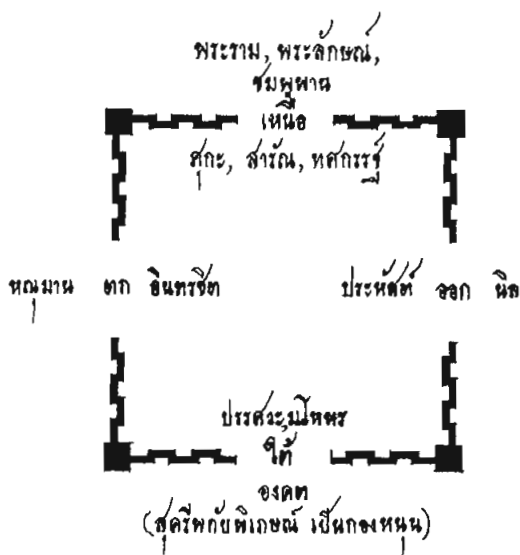
ท้าวมาลีวัน ผู้เป็นอัยกาของทศกรรฐ์อยู่ที่นั่น จึงกล่าวเตือนทศกรรฐ์ว่า วิธีที่ดีที่สุด ก็คือ ประองดองกัน, นำจะส่งสี่ตัวคืนให้พระราม. ทศกรรฐ์ไม่ยอม กลับสั่งให้นายทหารเตรียมรักษาทหารนครลงกาเป็นต้น ๆ ไป.

สุครีพหักฉัตร.

ชุดประเดิมศึกกลางกานตอนที่ ๒, “สุครีพหักฉัตร” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ เช่น เดียวกัน. ตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ “สุครีพหักฉัตร” อยู่หลัง “องคตสี่อสาร”, แต่ตามพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่ก่อน “องคตสี่อสาร”, และรายละเอียดของเรื่องก็ต่างกัน.

ศึกกลางกานดูแปลกกว่าเดิม, คือแต่เดิมนั้น เมื่อจะรบกัน ฝ่ายหนึ่งก็มาที่สมรภูมิ, อีก ฝ่ายหนึ่งก็ออกมาบ้าง. บัดนี้ฝ่ายกรุงลงกาปิดล้อมเมืองไว้ทั้ง ๔ ด้าน และฝ่ายพระราม ก็เตรียมพลไว้จะเข้าตีทั้ง ๔ ด้าน.

ทศกัณฐ์รู้สึกว่ามีสวันพุดถูก เพราะไปลักสี่ตามาจึงมีศึก, แต่ก็ไม่อยากจะยอมสังคิน นอนไม่หลับจนสว่าง. ทอรุ่งเช้าสั่งให้ยกฉัตรขึ้นบนบ้อมทางทิศเหนือ แล้วชวนนางมณฑา, นางกาลอัจกา และสนมกำนัลไปดูทัพนุชย์, โดยไปมองจากที่ได้ฉัตรนี้.

ฝ่ายพระรามนั้น ทอเข้าขึ้นก็ถามพิเภกถึงข่าวรบศึก. พิเภกจึงทูลว่าได้ส่งเสนาเข้าไปในเมือง ทราบว่ากำลังเตรียมการรักษาเมืองทั้ง ๔ ทิศ. พระรามจึงสั่งเตรียมการบ้าง, จะเข้าตีกรุงลงกาทั้ง ๔ ด้าน. แล้วก็เสด็จไปยังสุเวลงบรรพต เพื่อดูกรุงลงกาจากยอดเขานั้น. พระรามเห็นฉัตรของทศกัณฐ์ แต่ไม่ทราบว่าเป็นอะไร ต้องถามพิเภก. สุครีพได้ทราบเรื่องราวจากพิเภกแล้วก็แผ่นไปหักฉัตร และเอาเท้าลุ่มงกฏของทศกัณฐ์มาถวายพระราม. พระรามซัดสุครีพได้ความว่า ทศกัณฐ์เตรียมบ้อมกันเมืองไว้อย่างเข้มแข็ง. พระรามจึงว่าจะต้องคิดหา “กลศึก” คู่ก่อน.

องคทสี่อสาร.

ชุดประเดิมศึกกลางกา ตอนที่ ๓, “องคทสี่อสาร”, นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ เช่น เดียวกัน, รวบรวมเข้า, ตัดตอนทศกรรฐ์ให้นางมณโฑหาอาหารไปเลี้ยงองคท.

ในเรื่องดึกดำบรรพ์ ชุดประเดิมศึกกลางกา มีข้อสังเกตว่า:—

ตอนที่ ๑	ศุกะสารณปลอมพล	มีแต่บทร้อง	ไม่มีพากย์	และเจรจา.
ตอนที่ ๒	สุกรีพหักฉัตร	มีทั้งบทร้อง	บทพากย์	และเจรจา.
ตอนที่ ๓	องคทสี่อสาร	ไม่มีบทร้อง	มีแต่บทพากย์	และเจรจา.

ข้อตัวละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนไปจากเดิมดังนี้:—

พระลักษมณ์	แทน	พระลักษณ.
สุรปะนขา	,,	สำมะนักขา.
ทูลณ	,,	ทูด.
มารีจ	,,	มารีศ.
องคท	,,	องคต.
พิเภก	,,	พิเภก.
กุมภกรรณ	,,	กุมภกรรฐ์.
มหาปรรสะ	}	เปาวนาสร.
หรือ		
มหาปรรสวาสูร		

พระยานเรนทรราชา แจงว่า เรื่อง องคทสี่อสาร เป็นโขนเรื่องแรกที่มีการแสดง ที่วังสราญรมย์.

พิเภก ฤทธพระรามว่าควรหาทางเจรจาแต่ โดยดึกก่อน. พระรามจึงให้องคท เป็นทูตไป สี่อสาร. องคทก็รีบไป. ฝ่ายยักษ์ไม่ยอมเปิด ประคุมเอง องคทก็ถีบพังทลายไป.

เข้าไปถึงท้องพระโรง องคทขอตั้งเป็นที่นั่ง. ทศกรรฐ์ไม่ให้. องคทจึงขดหางของตนเป็นตั้ง ตั้งเสมอราชอาสน์ของทศกรรฐ์, แล้วจึงเริ่มอ่าน สารของพระราม,

ในสารนั้น พระรามขอให้ทศกรรฐ์ จัดบุษ บกเชิญเสด็จ เหนือเกศไปส่งยังพลับพลา, แล้ว ให้ส่งราชบรรณาการ ต้นไม้เงินทองไปถวายเป็น ประเทศราช, มิฉะนั้น จะบุกเข้าตีกรุงลงกา.

ทศกรรฐ์โกรธสั่งให้เสนามาจับองคท. แต่ องคทกลับจับเสนาได้ และว่าเมื่อขี้เล็กก็เคย โขกหัวทศกรรฐ์ บัดนี้ก็ยังกระทำได้ จึงกระโดด ขึ้นไปโขกหัวทศกรรฐ์ ๓ ที.

มิตรแท้ (ที่เจนีวา).

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสยุโรปครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร,
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกยาเธอ ที่ทรงศึกษาอยู่ในยุโรป ได้ไปชุมนุมรับเสด็จ
ที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิส.

เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงเจนีวา
เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๔๐.
ครั้นถึง วันที่ ๓๐ พฤษภาคม
มีการแสดงถวายทอดพระเนตร.

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ ทรงบันทึกไว้ดังต่อไปนี้:—

“เวลาค่ำได้เล่นละครถวาย ข้าพเจ้าได้ร้องเพลงไทย
สองเพลง เพลงที่ ๑ “แขกสาหร่าย” และทูลหม่อม
น้อย, สมเด็จพระชาย, องค์วุฒิไชย กับองค์ดิถีเสข.
เพลงที่สองได้ร้อง “เหาะ” พร้อมกันทั้งหมด. ทูล
หม่อมโปรด และคนไทยก็ชอบอีกหลายคน. เมื่อ
หมดการร้องแล้ว ได้เล่น play ที่หลัง.”

ในโอกาสเดียวกันนี้, ที่เจนีวา, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีลาย
พระราชหัตถ์ถึงสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ที่กรุงเทพฯ ดังนี้:—

“เขียนให้ไปในสมุดวันเกิดของลูกโตตามที่เขาขอให้ฉันเขียนว่า:—

ฝูงคนกำเนตคล้าย	กลิ้งกัน
ใหญ่ข้อมเพศผิวพรรณ	ແกบข้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วศีลระต่าง	อ่อนแก่ๆไปหา.”

ละครที่จัดแสดงถวายทอดพระเนตรนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเรื่อง
My Friend Jarlet

ของ Arnold Golsworthy และ E.B. Norman มาเปลี่ยนเป็นเรื่อง “มิตรแท้”.

แฉวยัน (จากซ้ายไปขวา)

พลทหาร
 นายทหาร
 พลทหาร

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าเป็ญพัฒนพงษ์.
 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนวิชฌโลกประชานาถ.
 พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวุฒิไชยเฉลิมลาภ.

แฉวนั่ง (จากซ้ายไปขวา)

ปอล ลาตุร์
 มารี เลอรูซ์
 เอมีล ชาร์เลต์

หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร.
 พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร.
 นาย อาร์. อี. โอลิเวียร์.

เรื่อง My Friend Jarlet นั้น แสดงครั้งแรกที่ แคนทะเบอร์รี่ ในประเทศอังกฤษ เมื่อ
 ๒ สิงหาคม ๒๔๓๐ มีตัวละคร ๖ ตัว ดังภาพนี้.

เจ้าของเรื่องเดิมบันทึกไว้ว่า:—

It is most essential that the small part of
 the Prussian Officer should be played by
 a thoroughly capable and experienced gentleman.

ปอล ลาตุร์ กับ มารี เลอรูซ.

ทหารข้าศึก

เรื่อง “มิตรแท้” ที่เจนน่าน มีตัวละครเหมือน My Friend Jarlet มีชาวต่างประเทศแสดงเป็นตัวสำคัญ คือ Jarlet ผู้เรียบเรียงจึงคิดว่าคงจะแสดงเป็นภาษาอังกฤษ แต่ให้ชื่อเป็นภาษาไทยว่า “มิตรแท้”.

ระบำญี่ปุ่น
แสดงในโอกาสเดียวกัน.

พระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.
กับหม่อมเจ้าจรัสสุศักดิ์กฤดากร.

นาย อาร์. อี. โอลิเวียร์
ร้องเพลงจีนตลก.

มิตรแท้ (ที่เมืองไทย).

(ละครเจรจา).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดแสดงเรื่องนครหงษ์แล้วที่เจนีวา ใน พ.ศ. ๒๔๔๐. แต่คงจะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เป็นรูปดั่งที่มีพิมพ์จำหน่ายแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมายังกรุงเทพฯ, ทรงตัดตัวละครออก ๒ ตัว คือ พลทหารทั้งสองนั้น, เหลือตัวละครหญิง ๑ ชาย ๓.

ซ้อปอลและยาร์เลตต์ ตัวละครในเรื่องนั้น ได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สุนัข
ที่ผู้นำขึ้นทูลเกล้าฯถวาย ที่จังหวัดนครปฐม.
สุนัขที่ซ้อปอลตายเสียก่อน อีกตัวหนึ่ง คือ
“ย่าเหล”.

ระหว่างสงคราม ค.ศ. ๑๘๗๐ ทหารเยอรมัน
เข้าเมืองฝรั่งเศสได้. ปอลกับยาร์เลตต์ชาวฝรั่งเศส ๒ คนหลบอยู่ที่โรงแรมเล็กๆ, ปอลยังหนุ่ม
แน่น รักมารีหลานสาวเจ้าของโรงแรม, ส่วนยาร์
เลตต์นั้นอายุกลางคน เป็นเพื่อนกับปอล. ปอล
นั้นคบคิดกับพวกห้อง จะแอบเข้าทำร้ายพวก
เยอรมัน, แต่ถูกเยอรมันจับได้เสียก่อน. ระหว่าง
ที่ปอลไม่อยู่ ยาร์เลตต์สนิทกับมารี ได้ทราบ
เรื่องราวประวัติของมารีโดยละเอียด จึงทราบว่
มารีเป็นลูกสาวที่ตนทิ้งไปตั้งแต่มดเล็ก จึงตรง
เข้าไปกอด. ปอลกลับมาเห็นเข้าจึงโกรธใหญ่.
ยาร์เลตต์จึงเผยความจริงให้ทราบ แล้วปอลก็เข้าไป
ปลามารี. ขณะนั้นนายทหารเยอรมันเข้ามาตาม
ตัวปอล ว่าจะต้องทำโทษพวกที่คิดร้าย ๓ คน
ใครก็ได้ ยาร์เลตต์ จึงอาสาไปตายแทน. มารีกับ
ปอลวิ่งออกมาแต่ก็ไม่มีประโยชน์เลย.

นำประหลาดที่ว่า ยาร์เลตต์ในเรื่อง
ละครถูกยิงตาย สุนัขย่าเหลก็ถูกยิงตาย
เหมือนกัน. เป็นต้นเรื่องของคำประพันธ์
พระราชนิพนธ์:—

“อนุสาวรีย์ขึ้นเตือนจิต
ให้ภูกิคร่าพั้งถึงสหาย.”

๗๓๗.

มีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์เมื่อ
วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๖๔, เก็บเงินช่วย
ในการบำรุงวัดสเนหา. มีผู้แสดงดั่งนี้:—

ปอล ลาตุร์ — นายใจอด บุญยาศรัย.
เอมิล ยาร์เลตต์ — ศรีอยุธยา.
นายทหารเยอรมัน — นายพันธุ่ม มหาคุณ.
มารี — น.ส. ดวง ผิวงาม.

ยาร์เลต ในเรื่อง “มิตรแท้” นี้เอง เป็นต้นเหตุให้มีกลอนพระราชนิพนธ์จารึกไว้ที่
อนุสาวรีย์หน้าพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม:—

- ๑ อนุสาวรีย์นี้เตือนจิต
โอ้อาลัยใจจู่อยู่ไม่วาย
- ๑ ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู
เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา
- ๑ เพื่อนเป็นมิตรซิดกูอยู่เป็นนิตย์
ทุกทีวารাত্রไม่มีไกล
- ๑ ช่างจงรักภักดีไม่มีหย่อน
ถึงยามกินเคยกินกับกูพลาง
- ๑ อันตัวเพื่อนเหมือนมนุษย์สุจริต
แต่เมื่อกูใครรู้ความในใจ
- ๑ โอ้ออกกูเพื่อนอยู่หลังหลัง
กูเปลอเปลอก็ชะเง้อเพื่อเพื่อนมา
- ๑ อันความตายเป็นธรรมดาโลก
นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันมุ่งปอง
- ๑ เพื่อนมอดม้วยด้วยมือทรชน
เป็นคนจริงหรือจะปราศซึ่งปรานี
- ๑ มันยังเพื่อนเหมือนกูพลอยถูกด้วย
จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนมา
- ๑ เมื่อยามมีชีวิตสนิทใจ
ด้วยอำนาจจงรักภักดีนั้น
- ๑ ถึงจะมีหมาอื่นมาแทนที่
ที่ไหนเล่าจะสนิทและซิดชม
- ๑ ถึงแม้จะไม่รู้รูปนี้ไว้
แต่รูปนี้ไว้เป็นพยานรัก
- ๑ เพื่อนเป็นเยี่ยมอย่างมิตรสนิทยิ่ง
แม้คนใดเป็นได้ยิ่งเพื่อนนี้

ให้กุกิดรำพึงถึงสหาย
กูเจ็บคล้ายศรศักดิ์ปักอกูรา
เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา
ไม่เห็นลึกตริกตราถึงดวงใจ
จะหามิตรเหมือนเจ้าที่ไหนได้
กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง
จะนั่งนอนยื่นเดินไม่เห็นห่าง
ถึงยามนอนนอนข้างไม่ห่างไกล
จะผิดอยู่แต่เพียงพูดไม่ได้
ก็มองดูรู้ได้ในดวงตา
เพื่อนมาพลัดพรากไปไม่เห็นหน้า
เสียงกุกกักก็ผิวตังตามอง
กูอยากตัดความโศกกลมหมอง
เอาเป็นจ้องสังหารผลาญชีวิต
เอารูปคนสรวมใส่คลุมใจผี
น้รากลสอปริย่ปราศเมตตา
แทบจะม้วยซึ่งวังสันสังขาร์
ซ้ำอรุอาลัยไม่วายวัน
ยามบรรลย์ลับลวงดวงใจสัน
ขอให้เพื่อนขึ้นสวรรค์สำราญรมย์
กุกี้รักเพื่อนนี้เป็นปฐม
ที่ไหนเล่าจะนิยมเท่าเพื่อนรัก
รูปเพื่อนฝังดวงใจกูตระหนัก
ให้ประจักษ์แก่คนผู้ไม่ตรี
ภักดีจริงต่ออยู่เต็มที
ก็ควรนับว่าดีที่สุดเอ๋ย ฯ

เพื่อนตาย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่จากเรื่อง
My Friend Jarlet ของ Arnold Gosworthy และ E.B. Norman.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้น ได้ทรงตั้งกองเสือป่าขึ้น และได้มีการซ้อมรบในฤดูแล้งที่จังหวัดนครปฐม ฯลฯ ตั้งแต่ศกนั้นเป็นต้นมา. เมื่อเสร็จซ้อมรบมีการแสดงละครเป็นการรื่นเริง เป็นประเพณี. ในปีแรกได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเพื่อนตายนี้ และมีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔.

ด้วยเหตุนี้ ฉากและตัวบุคคลจึงเป็นไทย.
สหายทั้งสอง เป็นเสือป่า
และเน้นเรื่อง “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”.

“เราเสียอีกควรจะตาย
ปล่อยให้หนุ่มเขาอยู่
ก็ชาติบ้านเมืองต่อไป
ดีกว่า.”

นักเลงละครโปรดเปรียบเทียบเรื่องนี้กับเรื่อง “เห็นแก่ลูก” ด้วย. ตัวละครหญิง ๑ ชาย ๓ เหมือนกัน, พ่อทั้งลูกสาวตั้งแต่เล็ก ๆ เหมือนกัน และเสียสละให้แก่ลูกเหมือนกัน. และมี “แม่นวล” ทั้งสองเรื่อง.

กองทัพข้าศึกได้เข้ามายึดมณฑลหัดดินไว้. เสือป่าสองคน คือนายบุญเกิดกับนายพ่วงหลบอยู่ที่สุวรรณคีรี, มากกรุงเทพฯ ก็ไม่ได้. นายพ่วงอายุกลางคน นายบุญเกิดเป็นชายหนุ่ม รักอยู่กับนวล หลานสาวเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่. นายพ่วงเล่าว่า ตนเคยมีเมียและมีลูก แต่ได้ทิ้งมาหลายปีแล้ว. นายพ่วงพยายามขัดขวาง ไม่ให้บุญเกิดแต่งงานกับนวล, ว่าไม่เหมาะ. ส่วนบุญเกิดนั้นคบคิดกับเพื่อนเสือป่า จะรวมกำลังเข้าต่อสู้กับข้าศึก. บังเอิญข่าวเล็ดลอดไปถึงข้าศึก และถูกจับตัวได้ทั้งหมด ทหารข้าศึกจะทำโทษยิงเป้าเพียง ๓ คน, ให้สมัครถูกยิงกันเอง. บุญเกิดคิดว่า เป็นเสือป่า ต้องไม่กลัวตายจึงอาสาถูกยิง. ระหว่างที่บุญเกิดหายไป พ่วงสนทนากับแม่นวล รู้ว่าเป็นลูกสาวของตนเอง, จึงยอมเสียสละไปตายแทนบุญเกิด เพื่อให้เพื่อนกับลูกสาวของตนแต่งงานอยู่เป็นสุขด้วยกัน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักใช้ฉากเมืองหรือมณฑลหัตดินบุรี ใน
บทละครของพระองค์ เช่น ในเรื่อง “เพื่อนตาย” นี้, มิฉะนั้นก็เพียงแต่กล่าวถึง. ท่าน
ที่เป็นนักเลงสถิติ น่าจะคิดกันว่า มีเรื่องอะไรบ้าง. ผู้เรียบเรียงใครจะฝากปัญหาไว้ให้
ทุกท่าน.

กรมมหาดเล็กแสดงเรื่อง “เพื่อนตาย”
ช่วยงานขึ้นตำหนักใหม่ วังสวนกุหลาบ
เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๖๐.

ตัวละครสำคัญ ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลายคน เช่น—

หลวงอภิรักษ์ราชฤทธิ์ (พ็อง รจนนท์)
เป็นเพื่อนตาย.

ขุนประสาธนนทวิท (เพิ่ม เมฆประสาธ)
เป็นผู้ประหารเพื่อนตาย.

The Locusts.

ในปีปลาย ค.ศ. ๑๘๑๑ กลาง พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้น มีการแสดงละครภาษาฝรั่งเศสเรื่อง "Les Sauterelles" ของ Emile Fabre ที่ Théâtre du Vaudeville ในกรุงปารีส, ออกโรงเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๓ ธันวาคม. มีผู้ส่งบทมาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเป็นภาษาอังกฤษในพระบรมนามาภิไธยย่อ V.R.

“เหมือนฝูงตั๊กแตนที่ลงมาทำลายต้นข้าวที่ในนา.”

อาณาจักรมังกรทองในอาเซียนั้น อยู่ในความคุ้มครองของฝรั่งเศสมาได้ ๓๕ ปี, บังคับให้ชาวแทมเมอร์ (Tmeres) มีพระเจ้าแผ่นดินและคณะรัฐบาลของตนเอง. พวกฝรั่งเศสต้องการจะพัฒนา “ฝรั่งเศสใหม่” (New France) นี้ โดยการกู้เงิน ๒๒๕ ล้านฟรังก์, แต่ฝ่ายรัฐบาลเจ้าของประเทศไม่เห็นด้วย จนเกิดการแตกร้าวกัน, มีแต่ นัมตริวิ ผู้เป็นที่สองรองจากอรรคมหาเสนาบดีเท่านั้นที่เข้ากับพวกฝรั่งเศสได้. ท่านนัมตริวิ มีภริยาสาววัย ๑๖ ช้อ ฮัวเต็ง (แม่สายบัว) ซึ่งเดอเดรมบรัง เลขานุการของผู้สำเร็จราชการชอบพุดเล่นด้วย.

ในที่สุดก็กู้เงินมา และวางใหม่อันมหิพารของผู้สำเร็จราชการชาวฝรั่งเศสก็เกิดขึ้น. เงินหมดแล้ว ฝ่ายฝรั่งเศสก็จะบังคับให้รัฐบาลแทมเมอร์ออกกฎหมายเก็บภาษี.

ในคืนวันฉลองวังใหม่นั้นเอง ประชาชนลุกฮือขึ้นก่อการจลาจล. ท่านนัมตริวิหาทางแก้ไขสถานการณ์ได้ก็บังเอิญไปจับได้ว่า ท่านเดอเดรมบรังเป็นซุกกับภริยาของตน. นัมตริวิจึงหนีไปเข้าข้างฝ่ายประชาชน. ในที่สุด ทหารมาปราบการจลาจลได้. นัมตริวิบอกว่าคราวนี้แพ้ แต่ขอให้เป็นที่เรื่องเตือนสติชาวฝรั่งเศสไว้แล้วก็ฆ่าตัวตาย.

ฝ่ายค้าน:— “Funds will disappear without any benefit to the natives.”

ฝ่ายเสนอ:— “The essential thing is not to worry, and cultivate our old French gaiety.”

เป็นเรื่องการเมือง เกี่ยวกับปัญหาการปกครองเมืองขึ้นของฝรั่งเศส. แม้จะเป็นบทละคร เราก็อาจแลเห็นความจริงที่แฝงอยู่เป็นอันมาก, เป็นบทเร้นสำหรับนักการเมือง และนักการปกครอง.

ตะกแตน.

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ทรงแปลมาจากบทละครพูดภาษาฝรั่งเศส ชื่อ "Les Sauterelles" ของ Emile Fabre. ก้นหาต้นฉบับลายพระราชหัตถ์พบเพียง ๑๕ หน้า.

อาณาจักรมังกรทอง ที่เป็นฉากของบทละครเรื่องนี้ ฝรั่งเศสเรียกว่า แคว้น "นูเวล ฝรั่งเศส", มีผู้สำเร็จราชการประจำอยู่. "นูเวล ฝรั่งเศส" แบ่งเป็นสามมณฑล คือ มณฑลช่องฮอย (ที่ตั้งรัฐบาล), มณฑลแม่น้ำเขียว และมณฑลเขาสูง; แต่ละมณฑล มีเรสิดังต์ สุเปรีเออร์ ประจำอยู่.

ณ บ้านเรสิดังต์ สุเปรีเออร์ มณฑลช่องฮอย มาตาม เลอเบร, ภริยาท่านเรสิดังต์, กำลังเลี้ยงน้าชาเพื่อนฝูงอยู่, สนทนากันว่า ทำ "เสี้ยเค้า" ตั้งแต่แรกไม่ควรจะปล่อยให้อาณาจักรมังกรทอง มีพระเจ้าแผ่นดิน และเสนาบดีที่มีอำนาจการปกครอง. การสร้าง "นูเวล ฝรั่งเศส" จะต้องกู้เงิน ๒๐๐ ล้านเศษ แต่ท่านผู้สำเร็จราชการไม่เห็นด้วย พูดกันต่อไปว่า ถ้าทำให้ทางสภาที่ปารีสไม่พอใจ ท่านผู้สำเร็จก็จะต้องถูกส่งข้าย. นายตรอง ข้ำ หลวงโยธาเข้ามา บอกว่าไม่เห็นด้วยกับนโยบายของผู้สำเร็จ; ดังนั้น หากความรื่นเริงเสี้ยดีกว่า. มาตามเบรินซ์, ภริยาเรสิดังต์ สุเปรีเออร์ มณฑลแม่น้ำเขียว, เข้ามาแล้วว่า ได้ไปช่วยคลอดลูก, ช่วยชาวเมืองเสี้ยบ้าง นอกจากนี้เก็บภาษีอากร. ในที่สุด ฮิว์เส็ง ภริยาของรองอัครมหาเสนาบดี ผู้มีชื่อว่าแม่สาขบว, ผิวเหลื่อง ตาคม ผอมเล็ก สวชนารัก ก็เข้ามาบ่นเสียงน้าชาด้วย.

ละครเรื่องนี้ มีตัวละครสำคัญ ๔๐ ตัว และที่ไม่สำคัญอีกหลายตัว.

ในละครเรื่องนี้ แม้แต่ท่านเรสิดังต์ สุเปรีเออร์ และท่านเลขาธุการผู้สำเร็จราชการ ก็สูบฝิ่น.

ในฉบับภาษาอังกฤษ แม่สาขบวักกล่าวว่า:—

"I hate the drug which can give you happiness that you do not get form me, joys that I do not form part of, and ecstacies other than those drawn from my lips."

ช่องฮอยนั่นเอง ที่สังหารมารุกรานมณฑลหัตดินบุรี ในเรื่อง "หัวใจนักรบ".

ตำนานเสือป่า.

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔, ปีที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำเนิดแก่เสือป่า และลูกเสือตนเอง, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะอบรมประชาชน, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่เป็นเสือป่า, ให้รู้ว่า ไทยเรามีประวัติที่ดีเด่นมาแต่โบราณกาล, มีบรรพบุรุษที่กล้าหาญ, รักชาติและเสียสละเพื่อชาติ, และบุคคลที่ทำงานเช่นเสือป่านั้น ก็มีมากแล้วในอดีต.

ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการแสดงตำนานเสือป่านั้น ณ สนามเสือป่า ในงานวัดเบญจมบพิตร ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ และ ๒๔๕๕ ปีละ ๓ วัน วันละ ๓ ชุด ดังต่อไปนี้:—

พ.ศ. ๒๔๕๔

๓ มกราคม,

๑. เรื่องสงครามที่เมืองตาก.
๒. เรื่องพระแท่นมณีวงศ์ลา.
๓. เรื่องพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงเก่า.

๔ มกราคม,

๑. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรป็นค่าย.
๒. เรื่องเจ้าพระยาโกษาปานสำแดงอำนาจอาญาสิทธิ์.
๓. เรื่องพระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง.

๕ มกราคม,

๑. เรื่องท้าวเทพกษัตรีท้าวศรีสุนทร.
๒. เรื่องพระค้อสู้จนตัวเหี้ยที่กุ๊กเกิด.
๓. ชุดส่ง—แห่งเสือป่า.

พ.ศ. ๒๔๕๕

๕ มกราคม,

๑. เรื่องขอมคำดิน
๒. เรื่องช้างพลายศรีมงคล, พลายมงคลทวีป.
๓. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ.

๖ มกราคม,

๑. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรตีทัพเชียงใหม่.
๒. เรื่องพระยาสี่นราชเคโหไชยรบพม่า.
๓. เรื่องราชทูตฝรั่งเสสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์.

๗ มกราคม,

๑. เรื่องวีรกรรมท้าวสุรนารี
๒. เรื่องวีรกรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา.
๓. ชุดส่ง—ประโยชน์ของเสือป่าในสงครามปัจจุบัน.

ตำนานเสือป่าเป็นการแสดงประเภทหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ตำนานเสือป่า พ.ศ. ๒๔๕๔ มีกำหนดการสำหรับกรรมการ ดังนี้:-

กำหนดการ ชุดที่ ๑

สงครามที่เมืองตาก.

ฝ่ายสุโขไทยส่งเสือป่าขึ้นมาออกมาจากทางทิศตะวันออก, ลาดตะเวนจนถึงขอบสนามทางที่จะออกมาจากพระที่นั่งอนันตสมาคม. เสือป่าฝ่ายเมืองจอดจึงโผล่ออกมาจากทางนั้น, เห็นฝ่ายสุโขไทยมากกว่า ฝ่ายเมืองจอดล่าหนีไป. ฝ่ายสุโขไทยส่งม้าเร็วกลับมาทางขอบสนามทิศตะวันออก, เสือป่านอกนั้นคงยึดอยู่ที่ปากช่อง. สักครู่หนึ่ง ขุนศรีอินทราทิตย์นำกองม้าออกมาจากทางช่องตะวันออก, ข้ามสนามไปที่เสือป่ายึดอยู่. กองเดินเท้าค่อย ๆ กระหองกระแหงออกมา พอมาได้ประมาณครึ่งสนาม พวกเมืองจอดโผล่ออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. เสือป่าสุโขไทยถอยหลังมาตั้งรับในสนาม, แต่ยังคงอยู่ทางฟากตะวันตก. กองขุนศรีอินทราทิตย์ ยกโอบไปทางข้างซ้าย, ทำที่จะตีกองเมืองจอดทางข้างขวามือแห่งกองนั้น. รบกันอยู่สักครู่ ๑ ขุนสามชนซึ่งข้างออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แลเห็นขุนศรีอินทราทิตย์, จึงขับช้างโอบไปข้างซ้ายของตน เพื่อเข้าตีข้างขวาแห่งกองสุโขไทย. ม้าขุนศรีอินทราทิตย์ต้นข้างจึงหนี. กองทัพสุโขไทยระส่ำระสาย ถอยพลางสู้พลางจนเกือบจะแตกอยู่แล้ว. เจ้าสามซึ่งข้างออกมาทางด้านตะวันออก, เห็นขุนศรีอินทราทิตย์จะเสียที, จึงรีบขับช้างเข้าต่อสู้กับช้างขุนสามชน. ช้างขุนสามชนแพ้ หนีจากสนาม, พวกไพร่พลเมืองจอดก็พลอยตื่นตกใจหนีไปด้วย. เจ้าสามขับช้างไล่ทัพเมืองจอด, มีพวกไพร่พลสุโขไทยให้ร้องไล่ตามทัพเมืองจอดออกไป ทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แต่ยังคงเหลือพวกพลม้าอยู่กับขุนศรีอินทราทิตย์. สักครู่หนึ่งเจ้าสามกับพลที่ไล่เข้าศึกไปหวนกลับมา. เจ้าสามลงจากช้างมาถวายนั่งกรมพระบิดา ๆ รดน้ำสังข์, ขึ้นชื่อว่าพระรามคำแหง. แล้วขุนศรีอินทราทิตย์สั่งตำรวจให้ไปนำข้างทรง. ขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้นทรงข้างผูกกบ. พระรามคำแหงกลับขึ้นช้าง, ตั้งกระบวนแห่ เดินรอบสนาม แล้วกลับเข้าไปโดยช่องตะวันออก.

กำหนดการชุดที่ ๒.

พระแท่นมณีศิลา.

นายช่างให้ลูกมือยกกะดานหินมาแต่ง แล้วยกขึ้นตั้งที่ในระหว่างไม้ตาล. ราษฎรพากันแตกตื่นออกมาดูทางพระที่นั่งอนันตสมาคมสักครู่ ๑. เดินกระบวนแห่สังฆราชและปู่ครูออกมาทางด้านตะวันออก, ปะทักขนิณสนาม. สังฆราชนั่งอยู่ริมศาลา, มีอาสนะ. กระบวนขุนรามคำแหงเสด็จแห่วงรอบสนามมาถึงที่นำมณีศิลา; ขุนรามคำแหงลงจากข้างขึ้นประทับราชอาสนะเตียงเช็ด, จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วอาราธนาสังฆราชขึ้นนั่งบนมณีศิลา. แสดงธรรมเทศนาจบแล้ว สังฆราชถวายอดิเรก แล้วแห่พระกลับ. พระมหाराชครูอัญเชิญเสด็จขุนรามคำแหงขึ้นประทับพระแท่นมณีศิลา ถวายอนุหลับ. พวกลูกท้าวลูกขุนถวายบังคมขุนรามคำแหง แล้วเสด็จลงจากพระแท่นมณีศิลา ขึ้นข้างตั้งกระบวนแห่วงรอบสนามแล้วกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๓.

พระเจ้าอุทองสร้างกรุงเก่า.

ขุนตำรวจนำพราหมณ์มาชั่งที่ ออกมาจากทางด้านตะวันออก, พราหมณ์ตั้งพิธีกลบบาดสุมเพลิงที่กลางสนาม. พราหมณ์ชุดได้สังข์ทักษิณาวัตร แล้วตั้งพิธีฝังหลักเมืองต่อไป. ช่างทหารในออกมาปักผังปราสาทแลทำปราสาทต่อไป แล้วราษฎรออกมาดู และมีเจ้าพนักงานชี้ให้ปลูกบ้านเรือนร้านโรง. ครั้นปราสาทสำเร็จแล้ว พระเจ้าอุทองเสด็จโดยกระบวนราบ, ทรงราชยาน มีตำรวจแห่ออกมาทางด้านตะวันออก, ขกยอดปราสาท แล้วเสด็จทอดพระเนตรโรงเรือนตามทางรอบสนาม แล้วเสด็จกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๔.

สมเด็จพระนเรศวรขึ้นค่าย.

ค่ายพม่าจะได้ตั้งอยู่เสร็จแล้วแต่ก่อนเล่น. แม่ทัพพม่าออกมาตรวจค่าย, ซึ่งให้ซ่อมแซมเป็นบางแห่ง, แม่ทัพพม่าแลนาขบางคนจ้มา, นอกนั้นเดิน. เสือป่าทัพไทยออกมามองดูลาดเลาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แล้วส่งคน ๑ กลับไป, อีก ๒ คนระเาะไปตามริมสนามจนถึงค่ายพม่า, แล้วจึงกลับมาที่ช่องที่จะออกจากพระที่นั่งอนันตสมาคม, พบกองทัพนำ สมเด็จพระนเรศวรมาถึง. เสือป่าที่ไปสืบที่ค่ายจึงบอกข่าว กองทัพนำยกตรงออกมาจนถึงเส้นกลางสนาม จึงหันหน้าซ้ายยกตรงเข้าไปทางค่าย. ฝ่ายพม่าส่งกองทหารออกมาจากค่ายต่อสู้กับกองนำของไทย. กองนำไทยที่ ๒ ยกหนุนกองทัพนำเข้าไปต่อสู้กับพม่า. กองหลวงของสมเด็จพระนเรศวรยกไปข้างหลังเป็นกองหนุน. กองทัพพม่าต่อสู้กับไทยต้านทานไว้มิได้ล่าถอยกลับเข้าค่าย. สมเด็จพระนเรศวรจึงยกทัพพร้อมกันเข้าไปถึงค่าย ให้ทหารขึ้นปืนค่ายพม่า และพระองค์ก็ขึ้นปืนด้วย, พม่าแทงดกหลายครั้ง พระนเรศวรจึงถอยทัพกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๕.

เจ้าพระยาโกษาปานสำแดงอำนาจอาญาสิทธิ์.

เจ้าหน้าที่ออกมาปลุกค่าย, บักไม้เอาปลายลงตามบัญชาเจ้าพระยาโกษา. มีขุนสิทธิพลไชย กรมล้อมวังออกมาอวดดีต่างๆ, แสดงความรู้ มาชว่าการที่ทำค่ายเช่นนี้ผิด, บักไม้เอาปลายลงข้างล่างก็โปร่ง, ใครๆ ก็พากันว่าท่านมีบัญชาเช่นนั้น ก็ต้องทำไปตามบัญชา. ขุนสิทธิพลไชยว่าท่านแม่ทัพยังไม่เคยออกสงคราม, ท่านจะยังไม่เคยเห็นวิธีทำค่ายที่ถูกต้อง, ขุนสิทธิจึงตรงเข้าถอนไม้ต้น ๑ กลับโคนบักลง แล้วก็อธิบายให้แก่นาด้านอื่นๆ ว่า อย่างนี้จึงจะถูก, ว่าตนได้เคยทำค่ายมาหลายครั้งแล้ว, ขอให้เชื่อเถิด, นายด้านอื่นๆ พากันว่ากล่าวตักเตือน ขุนสิทธิก็ยังเชื่อตัวเองอยู่. พอกระบวนท่านแม่ทัพเดินออกมาทางตัวนอก, เจ้าพระยาโกษาขันขางหนึ่ง, มีเครื่องสูงกลองชนะพร้อม, แห่มาตรวจค่าย. แห่เลียบค่ายมาจนถึงที่ขุนสิทธิได้บักไม้กลับไว้ ให้หยุดกระบวน ถามว่าใครได้บักไม้นั้น. ขุนสิทธิออกมารับว่าตนได้เป็นผู้บักเองแลชแจ่งว่าผู้ที่บักไม้เหล่านี้ไม้สันตัดแบบธรรมดาแนบ, และยังคงจะทำอธิบายต่อไป, เจ้าพระยาโกษาร้องตวาดลงมาว่า ขัดบัญชามีโทษหนัก. สั่งให้เอาตัวขุนสิทธิไปประหารชีวิตเสีย, เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ทหารอื่นๆ, แล้วแห่วนไปรอบสนาม กลับเข้าทางทิศตัวนอก.

กำหนดการชุดที่ ๖.

พระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง.

เชิงเทินและระเนียดเมืองฝางตั้งไว้เสร็จแล้ว. ท้าเมืองฝางออกมาตั้งคอกทำอยู่. ท้าพระยายมราชขกออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. ต่อสู้กัน, ท้าเมืองฝางต้านทานมิได้ ล่าถอยเข้าไปในเมืองแล้วปิดประตูเมือง. ท้าพระยาพิไชยราชาเข้าตี แต่หักเข้ามิได้. มีม้าเร็วมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม สมมุติว่ารับใช้พระยายมราชให้มา เรียกคนระดมตีทางด้านพระยายมราช. พระยาพิไชยราชาจึงสั่งให้ล่าทัพกลับไปทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. สักครู่ ๑ ประตูเมืองแง้ม มีพระถ้อยดาบคุมพลออกมามองต้นทาง เห็นไม่มีข้าศึก, กองของพระนั้นจึงตั้งรอกอยู่ข้างนอก. ใช้คนกลับเข้าไปในเมือง สักครู่ ๑ กระจวนเจ้าพระฝางจึงออกมา มีพระถ้อยดาบปนมากับคฤหัสถ์, มีลูกข้างเผือกพั้งมีนางแม่ฝั้นก็ออกมาด้วย, เดินรอบสนามแล้วเข้าไปทางด้านตะวันออก.

กำหนดการชุดที่ ๗.

ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร.

ใช้ค่ายเดียวกับเมืองฝาง. ท่านผู้หญิงจัน, อำแดงมุข แลพวกพ้องออกมาจากค่ายนั่งที่ร้านใต้ต้นไม้ ปรับทุกข์กันถึงเรื่องพระยาถลางถึงแก่กรรม, และคอยคนไปสืบข่าวพม่าจันมีผู้บอกข่าวว่าพม่ายกมา. ทวกชาวถลางพากันเข้าค่าย. พม่ายกออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, ยกกันเข้าตี. ชาวเมืองถลางต่อสู้เป็นสามารถ. พม่าปล้นเอาเมืองมิได้ ล่าถอยออกมาพักอยู่หน้าค่าย กองไฟขึ้นนึ่งยาม, สมมุติว่าล้อมเมือง. พม่าสนทนกันบ้าง เล่นหัวกันเฮฮา เสพสุรากันบ้าง แล้วก็นอน. พอพม่าหลับกันหมดแล้ว ชาวถลางค่อยๆ เปิดประตูออกมา ท่านผู้หญิงจันมาขึ้นอยู่เพียงประตู ซให้ชาวเมืองถลางลอบเข้าทำร้ายพม่าที่นอนหลับ. พม่าไม่รู้สึกรู้สีกัระสำระสาย, แต่ครั้นเอะอะตื่นมากขัน ชาวถลางเห็นว่ามิกำลังน้อยต่อสู้มิได้ ถอยกลับเข้าเมือง, แต่จับเชลยพม่าได้หลายคน และฆ่าตายก็มี.

กำหนดการชุดที่ ๘.

พระต๋อสูจันตวเหยทกุกเกิด.

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พวกจีนกำเร็บที่เมืองกุเก็ด, เผาตลาด แล้วยกจะไปปล้นบ้านฉลอง, ชาวบ้านชายหญิงพากันเข้าซุ่มซ่อนในป่าโดยมาก. พวกสานุศิษย์ พระครูวิสุทธรวงษาจารย์วัดฉลอง ชวนพระครูหนี่. พระครูไม่ยอมหนี่, พวกศิษย์ ๔-๕ คนจึงอยู่ด้วย. พระครูฯ ลงฝ่าขาวประเจียดให้โพกหัว. ครั้นพวกกองนำจีนไปถึง พวกศิษย์ออกไปรายที่กำแพงวัด ยิ่งพวกจีนแตกหนีไป. พวกชาวบ้านรู้ พากันมาอยู่ด้วยพระครูมากขึ้น. พระครูลงฝ่าประเจียดให้โพกหัวทุกคน. พวกจีนยกออกไปครั้งที่ ๒ พวกวัดฉลองคอยยิงพวกจีนแตกไปอีก. จีนประกาศออกสินบนตั้งราคาศีรษะพระครูวัดฉลอง ๑๐๐๐ เหรียญ. คราวที่ ๓ พวกจีนยกออกไปเป็นกองใหญ่ทางบ้านฉลอง, ราษฎรก็พากันมาเข้าด้วยพระครูเป็นอันมาก. กองจีนกำสั่งตั้งพักกินข้าวต้ม พวกวัดฉลองออกล้อมรบพวกจีน, ฆ่าฟันพวกจีนล้มตายเป็นอันมาก, ทั้งเครื่องสาตราและเสบียงอาหารให้พวกวัดฉลองได้ไป. ตั้งแต่นั้นพวกจีนกลัวพระครูวัดฉลอง ไม่กล้าไปรบกวานอีกต่อไป.

หมายเหตุ พวกจีนออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม

กำหนดการชุดที่ ๙.

แห่ธงเสือป่า.

ย่อเรื่อง.

ตำนานเสือป่า ร.ศ. ๑๓๑.

๕-๖-๗ มกราคม.

๑. ขอมดำเนิน

นักกุ่มกุ่มแก้วขนบรทุกกลอมน้ำ เดินทางกลับจากลวี่ไปพระนครหลวง. ท้าวพันชุมสุริวงษ์เสด็จออก, นักกุ่มนำกลอมน้ำเข้าไปถวาย, ทุกคนเกิดความพิศวง. ท้าวพันชุมเห็นว่าจะต้องปราบคนไทยที่มีปัญญา จึงรับสั่งให้ออกญาเดโชไปจับตัวพระร่วง. ออกญาเดโชคุมทัพไปพบนายมันปั่นยาว ได้ความว่า พระร่วงหนีไปสุโขทัย. ออกญาเดโชจึงตกลงจะปลอมตัวติดตามไปแต่ผู้เดียว. ที่สุโขทัยพระร่วงเป็นพระภิกษุออกมากวาดลานวัด แล้วชาวสุโขทัยก็พร้อมใจกันอัญเชิญขึ้นครองราชย์.

๒. ช้างพลายศรีมงคล พลายมงคลทวีป.

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จำต้องให้ช้างพลายทั้งสองแก่พม่า เพื่อแลกเอาพระรามสวกับพระมหินทร์กลับคืน. พระเจ้ากรุงหงสาวดีให้กรมช้างรับไว้ แต่พลายทั้ง ๒ อาละวาดไม่มีผู้ใดเอาไว้อยู่ จำต้องมีรับสั่งให้ส่งคืน.

๓. สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ.

สมเด็จพระนเรศวรเสด็จขึ้นม้าไปตรวจค่าย. พระยาเกียรติ พระยาราม จากกรุงหงสาวดี เข้ามาเฝ้า แล้วก็กลับไปหาพระมหาเถระคันฉ่อง. พระมหาเถระคันฉ่อง ได้ทราบข่าวว่า กรุงหงสาวดีมีอุบายที่จะทำร้ายสมเด็จพระนเรศวร จึงมาทูลสมเด็จพระนเรศวร. สมเด็จพระนเรศวรกำลังประทับรับผลไม้และสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาถวาย จึงทรงพระพิโรธ. ทรงเรียกสุวรรณภิงคารหลังน้ำโขงทก ประกาศแก่เทพยดาฟ้าดินให้เป็นพยานว่า กรุงหงสาวดีคิดมิชอบก่อน ทางพระราชไมตรีจึงขาดกัน. แล้วรับสั่งให้ออชทัพ, ทรงช้างเสด็จไปในหมู่ทหาร. ขณะนั้นเสือป่าฝ่ายมอญออกมาสอดแนมเสร็จแล้ว กองทัพมอญก็ออกมาทั้งกองทัพ. มีสุรกรรมาขึ้นช้างเป็นแม่ทัพหน้า พระมเหสีปราชาขึ้นช้างคุมทัพหลัง. กองทัพไทยจึงหันหน้าเข้าปะทะกัน. การสู้รบยังไม่มมีผล จนสมเด็จพระนเรศวรทรงพระแสงปืนต้นถึงข้ามฟากแม่น้ำไปถูกสุรกรรมาตกข้างตาย. กองทัพมอญจึงถอยหนีอย่างไม่เป็นกระบวน.

๔. สมเด็จพระนเรศวรตีทัพเชียงใหม่.

กองทัพหงสาวดีเข้ามารุกราน จนใกล้จะถึงกรุงศรีอยุธยา, โดยมีกองทัพเชียงใหม่เป็นทัพหน้า. สมเด็จพระนเรศวรและพระเอกาทศรถออกต่อสู้. ทรงจัดทัพข่มอยู่ แล้วมีรับสั่งให้พระราชมนูไปล่อ กองทัพเชียงใหม่ให้หลงกลติดตามมา. กองทัพเชียงใหม่จึงถูกตีแตกยับเยิน. กองทัพไทยไล่ติดตามไป.

๕. พระยาสี่หราชเคโไซไซย (ทิป) รบพม่า.

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) ยกไปตีเมืองอังวะ, มีพระยาสี่หราชเคโไซไซยเป็นทัพหน้า, ตั้งล้อมเมืองอังวะไว้. พระเจ้าอังวะให้มองจาแลราชบุตรออกมาทำกลจะจับพระยาสี่หราชเคโ, ล่อไทยให้เข้าไป ทำเหมือนว่า พม่าได้ทิ้งค่ายไปแล้ว. พระยาสี่หราชเคโหลงกล แต่ก็ต่อสู้จนหมดกำลัง ตกจากหลังม้าถูกจับไป. พระยาสุรินทรภักดียกกองทัพมาช่วย ทหารไทยที่ถูกขังอยู่ในค่าย ก็แหกที่คุมขังออกมาตีกระหนาบ. ทหารพม่าไม่รู้ตัว จึงถอยหนีไม่ทันกระบวน.

๖. ราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์.

มีกระบวนแห่พระราชสาส์น ซึ่งจัดอย่างใกล้ชิดมากที่สุด ตามที่มंत्रราชทูตอยู่ในหนังสือของบาดหลวงตระซาร์ด. พระชนบุรี พระเพชรบุรี และออกญากรมราชขั้ว, ออกญาวิชยนตร์ขั้วข้าง, เชาวเลียร์ เดอโชมองต์ กับบาดหลวง เดอ ซัวส์ ขั้วเสลียง. ออกญาพระเสด็จและออกญาเทพเดชะ ขั้วแคว่ อยู่ในกระบวนตามลำดับ.

๗. วัชรกรรมท้าวสุรนารี (ไม้).

เวียงจันทน์ เป็นขบด ยกกองทัพมายึดเมืองนครราชสีมาได้. ขณะนั้นเจ้าพระยานครราชสีมาและพระยาปลัดไม้อยู่. ไม้ กรรยาพระยาปลัดจึงถูกจับไปเป็นเชลยพร้อมกับคนอื่นๆ. ในบรรดาพวกเชลยไม่มีใครเป็นหัวหน้า, ไม้จึงตั้งตัวเป็นหัวหน้า. ให้พวกห้องล่อพวกเวียงจันทน์ให้ลุ่มหลง รอนพระยาปลัดกลับมา. พระยาปลัดก็แสร้งทำว่าเข้ากับพวกเวียงจันทน์. พวกเวียงจันทน์ตายใจ จึงเสปสุรารันเริงกันจนหลับไป. พวกไทยได้ตั้งแยงอาวุธ และเริ่มทำการต่อสู้ แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในค่าย. ในไม่ช้ากองทัพกรุงเทพฯ ก็ขึ้นไปช่วย.

๘. วิจารณ์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง).

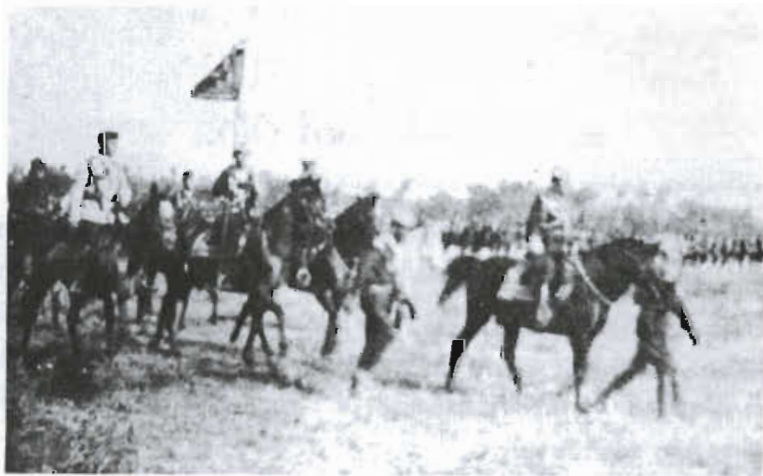
หลังจากที่เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ได้เป็นขบถและหนีไปเมืองญวน, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ส่งเจ้าพระยาบดินทรเดชา ขณะที่ยังเป็นพระยาราชสุภาวดี ให้ไปรักษาเวียงจันทน์ไว้. แต่เจ้าอนุวงศ์กลับมา และส่งราชวงศ์เวียงจันทน์ออกมาสกัดกองทัพพระยาราชสุภาวดี.สู้รบกัน, ราชวงศ์เวียงจันทน์แทงถูกพระยาราชสุภาวดี แต่ตนเองถูกปืนที่เข้า, พวกห้องต้องห้ามหนีไป. ส่วนพระยาราชสุภาวดีนั้น คลำดูที่ท้องเห็นว่าแผลไม่จกรรจ์, จึงเอาผ้าพันท้อง ขกทหารติดตามราชวงศ์เวียงจันทน์ไป และในที่สุดก็ตีเมืองเวียงจันทน์ และจับตัวเจ้าอนุวงศ์ด้วย.

๙. ชุดสัง,

ประโยชน์ของเสื้อป่าในสงครามปัจจุบัน.

คำสมมุติ:— ผู้ร้ายเชิงชิวได้ก่อการจลาจลปล้นสดมภ์ จึงมีกองทัพไปปราบปราม, เสื้อป่าทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยทหารในทางลาดตระเวนสืบข่าว และรักษาด่าน

เสื้อป่า ๑ หมวด มีหน้าที่ระวางด่าน ขกออกมาตั้ง แล้วส่งลาดตระเวนออกไป. อีกกลุ่มหนึ่ง ลาดตระเวนกลับมารายงานว่า เจ็บชกมา, เสื้อป่าจึงเตรียมตัวชกชกแฉวงนอนยิงต่อสู้, และส่งข่าวไปยังกองทัพ. อีกสักกลุ่มหนึ่งกองทัพมาถึง ผู้บังคับการทหารจึงรับเป็นผู้บังคับบัญชาทั้งทหารและเสื้อป่า ทำการรบต่อไป, จนถึงเข้าประจัญบาน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงม้า นำกองเสื้อป่า.

ผู้แสดงเป็นตัวสำคัญ.

พระร่วง,	ทำการนายหมู่ตรี นายขวัญวังสรวง.
พระเจ้าหงสาวดี,	นายหมู่ใหญ่ พระขรรษาวัลลภานุสิทธิ์.
พระนเรศวร,	พระราชวังเมือง.
พระราชมณู,	นายกองเอก พระขรรษามณู.
พระยาสี่หาราชเดโช,	นายกองโท พระปราบพลแสน.
ไม้,	เทศ.
เจ้าพระยาสุภาวดี,	นายกองตรี พระขามบุรีนวรราชฐ์.

กรรมการในการแสดงตำนานเสือป่า.

สภานายก	นายกองใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
และผู้ช่วยกรรมการแสดงตำนาน,	นายกองตรี พระขามบุรีนวรราชฐ์.
เลขานุการ,	นายกองเอก พระขามบุรุษรัตนราชพัลลภ.
เหรียญกติก,	นายกองเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ.
ผู้ช่วยสภานายกแผนกพงศาวดาร,	นายกองเอก พระยาประสิทธิศุภการ.
ผู้ช่วยกรรมการแสดงตำนาน,	นายกองเอก พระยาอัสวาศรีสุริยพาหน.
ผู้ดูแลแผนกพิมพ์,	นายกองตรี พระขามบุรีนวรราชฐ์.
ผู้ดูแลแผนกเครื่องแต่งตัว,	นายกองเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต.
ผู้ดูแลแผนกเครื่องศาสตราวุธ,	นายกองตรี พระขามบุรีนวรราชฐ์.
ผู้ดูแลแผนกโคมไฟ,	นายกองโท พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ.
	นายกองโท เจ้าพระยาชมราช.

ขอมดำดิน.

สืบเนื่องจากตำนานเสือป่า, เรื่อง “ขอมดำดิน” บทละครพระราชนิพนธ์ก็มีกำเนิดขึ้น. เมื่อเดือน มกราคม—มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็นสยามมงกุฎราชกุมาร, ได้เสด็จพระราชดำเนินไป “เที่ยวเมืองพระร่วง” และได้ทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องไว้อย่างละเอียด. พระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งมีว่า:—

“วัดมหาธาตุนี้ ราษฎรนับถือกันว่าเป็นที่สำคัญนัก เพราะกล่าวว่าเป็นที่พระร่วง (นายส่วยน้ำ) ได้มกทรงผนวชอยู่. ยังมีสิ่งที่เป็นพยานกันอยู่คือ ขอมดำดิน, ซึ่งตามนิทานว่า ดำดินมาแต่นครธม มาโผล่ขึ้นในลานวัดกลางเมืองสุโขทัยเพียงแฉก. เห็นพระร่วงซึ่งผนวชเป็นภิกษุกวาดลานวัดอยู่ ขอมไม่รู้จัก จึงถามหาพระร่วง. พระร่วงก็บอกว่าให้ขอมคอยอยู่ก่อน จะไปตามพระร่วงมาให้ ภายหลังขอมก็เล็ดกลายเป็นศิลาติดอยู่ที่ลานวัดนั่นเอง.”

นี่คือต้นเหตุที่ได้
ทรงพระราชนิพนธ์
เรื่อง “ขอมดำดิน”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทอดพระเนตร “ขอมดำดิน” ที่เมืองพระร่วง.

เรื่อง
ขอมดำดิน
แสดงเรื่องตามตำนาน และสันนิษฐานโบราณคดี
และ
เป็นบทกลอนละคร
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์.

บทละครเรื่อง “ขอมดำดิน” นี้ทรงพระราชนิพนธ์ที่จังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) ถึงวันที่ ๘ เดือนเดียวกัน. ทรงพระราชนิพนธ์คำนำไว้ตอนหนึ่งมีความว่า:-

“บทกลอนเรื่องขอมดำดินนี้ เดิมทีที่จะเกิดขึ้นก็ว่าได้จับแต่งเรื่องตำนานสำหรับงานแสดงตำนานเสื่อป่าปี ร.ศ. ๑๓๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ผู้มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยข้าพเจ้าในแผนกกันพงษาวดารและตำนานต่าง ๆ ได้เป็นผู้ทรงปรารภขึ้นว่า เรื่องในพงษาวดารเหนือมีดี ๆ อยู่, แต่มีที่เสียสำคัญอยู่ตรงที่ว่า จะเชื่อถือเอาเป็นจริงแท้ไม่ได้เสียโดยมาก, เพราะผู้แต่งพงษาวดารเหนือก็ชอบเก็บแต่เรื่องแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เสียเป็นพื้น. ข้าพเจ้าได้เป็นผู้กล่าวขึ้นว่า เรื่องทั้งปวงในพงษาวดารเหนือเชื่อว่ามีความจริงเป็นเค้ามุกอยู่ทุกเรื่อง, เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็น่าจะสันนิษฐานเรื่องต่อไปตามที่น่าจะเป็นจริงได้, กรมพระดำรงทรงเลือกเรื่องขอมดำดินมาให้ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าจึงได้แต่งเป็นคำสันนิษฐานขึ้นตามแบบนักเลงพิจารณาโบราณคดี, ก่อที่ตรงใดมีหลักฐานก็ว่าไปตามหลักฐาน ที่ใดไม่มีหลักฐานก็ว่าไปตามความเห็นของตนเอง, อันคิดไปได้โดยหาไสรยหลักทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง. คำสันนิษฐานอันนั้นกรรมการในการแสดงตำนานเห็นชอบด้วยว่าใช้ได้, จึงตกลงให้แสดงตำนานตามรูปเรื่องที่ข้าพเจ้าได้ลองผูกขึ้นใหม่นั้น.”

พระราชนิพนธ์เรื่องขอมคำคืนนี้ มีบทนำเป็น
ตอน ๆ ดังนี้:-

๑. คำนำ.
๒. แดงเรื่องขอมคำคืน ตามตำนาน
และโดยสันนิษฐานโบราณคดี.
๓. ชี้แจงความบางข้อ.
๔. ว่าด้วยลักษณะแห่งตัวละคร
เครื่องแต่งตัว ฯลฯ.
๕. เครื่องโรง ฯลฯ.

กลอนขอมคำคืน

● ออกเอ๋ยออกกุดกระไร
เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาสอนาถนัก.

● ชาวไทยจะดีเพราะมีนาย
เป็นยอดชายฉลาดสามารถจริง.

● เหลียวหลังแลดูซึ่งเคหาสน์
เป็นกรรมจำกลาดจากเคหา.

● เข็ชทนายไวไวใครอยู่นอก
จงไปบอกหลวงเมืองเกษมที่ทหาร.

● พวกไทยใจหาญไม่กร้านศึก
อัครเทือกให้ลั่นสนั่นก้อง.

● ขอเชิญพระองค์ขึ้นทรงราชย์
เถลิงอาสน์สุโขทัยรังสรรค์.

ข้อเรื่องพระราชนิพนธ์ละครว่า “ขอมคำคืน”:-

พระร่วง พ่อเมืองละโว้ วิตถุ์เรื่องการส่งส่วย
นำไปยังเมืองขอม, จึงเจรจากับนักค้ำผู้มาทวง
ส่วยขอให้ช่วยขนนำไปด้วย. นักค้ำว่ามี้เกวียน
เพียง ๑๐ เล่มเท่านั้น ถ้ายบรรทุกได้พอ ก็ยอม.
พระร่วงจึงให้จัดท่าชะลอมเอาขนยาแทนตุ้ม จึง
บรรทุกได้. นักค้ำเสียที่ต้องขนนำไป. ท้าวพัน
ธมสุริยวงศ์เจ้าเมืองขอมเห็นว่า พระร่วงฉลาด
เกินไป จะทิ้งไว้ไม่ได้, จึงสั่งให้พระยาโคตรชอก
ทัพไปจับ. นายมันปั่นยาว พรานป่าทราบเข้า
จึงเข้าไปทูลพระร่วง. พระร่วงเห็นว่าชาวละโว้
คงจะออกต่อสู้พขอม และสู้ทัพขอมไม่ได้,
พระองค์จึงหนีไปสุโขทัย ใช้ให้นายมันปั่นยาว
แจ้งข่าวนี้แก่กองทัพขอมด้วย. นายมันก็จัด
สำเร็จ โดยแกล้งยอมถูกขอมจับ. พระยาโคตร
จึงปลอมเป็นไทยไปสุโขทัยแต่ผู้เดียว. กองทัพ
อยู่ทางนี้ถูกชาวละโว้ออกมาตีแตก, โดยนาง
จันทรมารดาพระร่วงเป็นผู้นำ. ทางสุโขทัยพระ
ยาโคตรไปตั้งวัดที่พระร่วงอยู่ ถามหาพระร่วง
พระร่วงจึงให้ศิษย์ตามมาจับตัวได้. แล้วชาว
สุโขทัยก็อัญเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์.

พระร่วง (ละครพูดคำกลอน).

ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระร่วง ละครพูดคำกลอนแสดงตำนานไทย” ขึ้น, โดยมีพระราชนิพนธ์คำนำว่า:-

“บทละครพูดคำกลอนเรื่อง “พระร่วง” นี้ ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นเพราะเหตุที่ได้มีสมาชิกเสือป่ารักษาดินแดนได้แสดงความปรารถนาจักใคร่เล่น เรื่อง “พระร่วง” ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องปลุกใจคนไทยเราอย่างดีเรื่องหนึ่ง. แต่บทกลอนที่ข้าพเจ้าได้แต่งไว้ก่อนนี้ เป็นบทสำหรับเล่นละครอย่างแบบเก่า จึงยากที่สมาชิกเสือป่าจะเล่นได้, เพราะเกี่ยวแก่การต้องใช้บททำอย่างท่าละคร ซึ่งเป็นของยากแก่ผู้ที่ไม่เคยฝึกหัด, ด้วยเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้คิดแต่งขึ้นใหม่ เป็นแบบละครพูดคำกลอน, เพื่อให้สะดวกแก่ผู้ที่ไม่เคยฝึกหัดท่าละครแบบเก่าเล่นได้.”

นักสู้มาทางส่วนนี้. พระร่วงให้จัดเลี้ยงดูอย่างดี และต่อเรื่องเรื่องการส่งส่วนนี้, ตกลงกันว่า ถ้าพระร่วงบรรทุกน้ำเต็มจำนวนบนเกวียน ๑๐ เล่มได้ นักสู้ก็จะรับนำไป. พระร่วงจึงให้ทำชะลอมและไปบวงสรวงที่ทะเลชุบศร แล้วก็สำเร็จ นักสู้เสียที่ต้องนำน้ำไปเอง. พระร่วงรู้ว่าขอมจะโกรธเกรงจะยกมาตี จึงให้เตรียมป้องกันเมืองและมีสารไปขอกำลังกรุงสุโขทัย แต่พ่อเมืองสุโขทัยกำลังประชวร จึงมาช่วยมิได้. ทางเมืองขอม ท้าวพันธุรมสุริยวงศ์โกรธจริง ๆ และสั่งพระยาเดโชให้ยกทัพมาจับพระร่วง. นายมันปั่นยวนำความมาทูลพระร่วง พระร่วงจึงหนีไปสุโขทัยกับทนาย ๒ คน เพื่อให้ละไว้ถูกโจมตี. นายมันรับคำสั่งให้ส่งข่าวให้กองทัพขอมรู้ นายมันก็ทำตาม, ขอมถูกทหารขอมจับ, แจ้งให้ขอมทราบที่พระร่วงหนีไปสุโขทัยแล้ว. ตอนกลางคืนตัวเองก็โรยยาในกองไฟให้ทหารขอมหลับ หนีออกมาได้. ฝ่ายละไว้พอทราบเรื่องก็ยกพลไปโจมตีกองทัพขอมโดยมิให้รู้ตัวจนขอมแพ้กระจ่ายไป. พระยาเดโชตามพระร่วงไปสุโขทัย พบพระร่วงกำลังกวาดวัด. พระร่วงเห็นพิรุณจึงให้คนจับไว้ได้. หลวงเมืองก็ตามไปที่นั่น ทางสุโขทัยขาดพ่อเมืองจึงเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์. ที่แรกหลวงเมืองไม่ยอม แต่เพื่อรวมไทยเข้าด้วยกันจึงยอม.

• ดูขำมุ้งจิตคิดให้
ทวยไทยเป็นสุขสมโมสร
เป็นไทยได้สมนามะกร
พันร่อน, พันปวงอันตราย.

• เพราะกูรักปวงประชากว่าชีวิต,
จึงได้คิดหลักไปเสียดีกว่า,
เพื่อตัดเหตุเภทภัยพาลา
ยอมม้วยมรณาล้ำพันตน.

พระร่วง ละครพุดคำกลอน ไม่
เหมือน ขอมดำดิน ดังต่อไปนี้:-

๑. ให้ชาวละโว้ซ่อมกำแพงเมือง
และตกแต่งคูค่ายไว้.
๒. มีสารไปผูกไมตรีขอความช่วยเหลือ
จากกรุงสุโขทัย.
๓. พระร่วงหนีไปกรุงสุโขทัย มี
นายบุญกับนายมีติดตามไปด้วย.
๔. พระร่วงลาผนวชแล้ว จึงถูกเชิญ
ให้ขึ้นครองราชย์.
๕. กล่าวถึงการรวมละโว้กับสุโขทัย
เป็นอาณาจักรไทยรวมกัน.

พระร่วง (ละครเรื่อง).

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗, โดยทรงปรับปรุงจากบทพระราชนิพนธ์ละครพูดคำกลอน.

ทรงตัดตอนทำชดอมได้นำ และฉากกรงนครออกมาทั้งหมด.

ทรงตัดตัวละครที่มช่อ, มีบท, จาก ๒๐ เหลือ ๑๒.

ทรงตัด ๕ องก์ เหลือ ๔ องก์; ๑๑ ตอน เหลือ ๖ ตอน; ๖ ฉาก เหลือ ๕ ฉาก.

เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงตัดเพลงออกประมาณ ๒๐ เพลง ในจำนวนประมาณ ๑๐๐ เพลง คงเหลือประมาณ ๘๐ เพลง. (การที่ต้องประมาณ เพราะว่าทรงแก้ไขอีก และไม่ตรงกับฉบับที่พิมพ์จำหน่าย).

พระร่วงวิตถลเรื่องกิจการบ้านเมือง เพราะขอมคงจะชกทัพมา และท้อมเมืองสุโขทัยทิวคงจะช่วยละไว้ไม่ได้, แล้วนายมันปั่นขวาก็เข้ามาทูลว่า พระยาเดโชชกทัพมาจริงๆ. พระร่วงจึงตกลงจะหนีไปสุโขทัย เพื่อให้ละไว้ปลอดภัย, ให้นายมันปั่นขวา รีบออกอุบายให้กองทัพขอมได้ทราบ. นายมันปั่นขวาก็แกล้งให้ขอมจับ, และแจ้งข่าวว่าพระร่วงได้หนีไปแล้ว. พอตกลงกลางคืนนายมันก็เล่นิทานจับเสกให้ทหารขอมสบายใจ, แล้วโรยยาให้ทหารขอมหลับ เพื่อหนีกลับมารายงานที่เมืองละโว้. นางจันทร์มารดาพระร่วงกำลังชมสวนอยู่ นายมันปั่นขวาก็เข้ามารายงาน. นางจันทร์เดือดร้อนมาก ลงท้ายก็จัดทัพออกโจมตีกองทัพขอม และตีแตกไปเพราะขอมไม่รู้ตัว. ภัยพระยาเดโชแม่ทัพขอมนั้นปลอมตัวเป็นคนไทย ไปทรมพระร่วงในสมณเพศกำลังกวาดวัด ไม่รู้จัก. พระร่วงให้รอกอยู่ แล้วบอกศิษย์วัดมาจับตัวได้. พระร่วงยกโทษ และจัดส่งตัวไปนครธมแก่นครธมการ. ชาวเมืองสุโขทัยก็เชยเชษฐพระร่วงขึ้นครองราชย์ในที่สุด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดให้พวกขอมร้องเพลงขอม และเพลงเขมร เป็นส่วนใหญ่ เช่น:-

เขมรโล้เรือ,
เขมรไทรโยค,
เขมรพระประทุม,
เขมรปากท่อ,
เขมรเป่าใบไม้,
เขมรเอวบาง,
ขอมกล่อมลูก.

เพลงประกอบ ตาโบล วิวงศ์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เรื่องขอมดำดิน ก็ใช้เพลงเขมร เช่นเดียวกัน คือ:-

เขมรพวง,
เขมรเขาเขี้ยว,
เขมรเป่าใบไม้,
เขมรเอวบาง.

บทร้องพระราชนิพนธ์บางบทที่ไม่ปรากฏในฉบับที่พิมพ์.

บทร้อง—เดโช (เขมรโพธิสัตว์).

๑ ขอเดชะพระเมตตา, ข้าพระเจ้า
อันพระร่วงข้าข้าสามาญ
ข้าจะขอรับอาสา
ถ้าแม้มันกล้าชิงชัย,
แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
จะตามปองจงผลาญสังหารมัน,
น้อมเกล้ารับราชบรรหาร;
ไม่เกรงเดชผู้ผ่านแผ่นดินไผท.
จับพ่อเมืองมาให้อังไธ;
ข้าจะไม่ไว้ชีวิต.
ข้าไม่ขอคืนสู่เขตชัย;
ให้ทรงธรรมสิ้นเสียนพาลา.

บทร้อง—นายมัน (ตनावแปลง).

๑ นึกสงสารพระร่วงผู้หน่มน้อย
แม้ผู้ใดได้รู้จักท่านแล้วไซ้
ตั้งแต่บิดาสันชีวาคัม
โดยความนิยมนิด
แต่พระร่วงนั้นไซ้ไร้สนุก
สงสารประชาราษฎร
เหตุว่าเป็นข้าเจ้ากรุงขอม
ขังนิกขังแสนจะแค้นใจ
แค้นช้อยกิริยาอัชฌาตย์;
ที่จะเว้นรักได้นั้นไม่มี.
เป็นทนายาทครอบครองบุรีศรี,
ในท่ดวงจินตนากร
เป็นทุกข์เฝ้าทอศฤกษ์ตอน,
แสนเดือดร้อนเหลือสิ้นทุกตนไป;
ต้องยินยอมสารพัดข้อมได้.
เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาสอนาจนัก.

บทร้อง—มหาราชครู และชาวสุโขทัย (พราหมณ์เต็น้ำเต้า).

๑ สุโขทัยนี้ไซ้ไร้ไศสคับ
รู้ยู่ที่ทรงสุธรรมา
สามารถอาจคิดเอาเปรียบขอม
เหมือนนบออกกล่าวแก่ท้าวขอมพาล
สุโขทัยก็นิยมชมด้วย
แต่มีเหตุขัดขวางอยู่อย่างไร
กิตติศัพท์พระร่วงมหา
อีกทั้งมีปัญญาวิชาชาญ
คักนำด้วยชลอมของท่าน
ว่าท่านไม่ยอมอ่อนค้อมไป
อยากจะใครไปช่วยด้วยทัพใหญ่
ท่านไซ้ข้อมรู้ยู่แล้วดี.

หมายเหตุ:— ชาวสุโขทัยร้องซ้ำบาทที่ ๒ (ขวามือ).

เปรียบเทียบเพลงเขมรเป่าใบไม้ สามตำนาน.

ขอมดำดิน

● บัดนั้น

จึงนั่งนิ่งนึกตรึกไตร
เป็นเมืองภายนอกอาณาจักร
สุโขทัยกำลังสพรั่งดี
จำกูจะกิดซึ่งอุบาย
กูจะลอคคอคไปมิให้พัก

เดโชฟังแล้วไม่สงสัย

อันว่าสุโขทัยธานี
จะฮักฮักตะบึงไปถึงที่
จะต่อตีกองขากลำบากนัก
ลอบล้างทำลายปรบักษ์
ลอบลักฆ่าฟันให้บรรลัย ฯ ๖ คำ ฯ

พระร่วง

เมื่อหัวหน้าเลี้ยงลั่นแล้วไซ้

(ละครเรื่อง) นำจะสิ้นเหิมหาญทนาง,
สำคัญอยู่ที่ตัวอ้ายพ่อเมือง
แต่อ้ายร่วงหลบลั่นไป
ซึ่งอยู่ภายนอกอาณาจักร,
สุโขทัยกำลังสพรั่งดี,
จำกูจะกิดซึ่งอุบาย
กูจะลอคคอคไปมิให้พัก,

ชรอยไทยจะวายคลายความหลง,
แล้วและคงระยอบย่อต่อไป.
มันจะก่อกระเดื่องขึ้นอีกได้;
สู่แดนสุโขทัยธานี,
จะฮักฮักตะบึงไปถึงที่.
จะต่อตีกองขากลำบากนัก.
ลอบล้างทำลายปรบักษ์;
ลอบลักสังหารผลาญชีวา.

เพลงประกอบรูปภาพ (ดาโบล วิวงศ์) เรื่อง ขอมดำดิน

ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ :-

พระยาเดโชวิชาชาญชัย
ว่าข้าขอรับจับตัวนายกอง
ทั่วเขตศรีห่มด้วยความการุณ
ขุนขอมแก่นคั่งบั้งภิปราย

ฟังตรัสชัดใจก็ทูลสนอง
ช่วยนำสนองพระเดชพระคุณ
ว่าอย่าหันเหินจะอันตราย
ขกกรณวาทคณัฐลี.

เปรียบเทียบเพลงเขมรเอบาง สามสำนวน.

ขอมคำคืน

๑ แล้วจึงจัดแจงแต่งกาย
เลือกสรรอาวุธศาสตรา
มุ่นเกล้าเมาลีวีชนีใหม่
จึงรีบเสด็จลัดสกลศรอย

ให้ละม้ายแมนไทยเช่นว่า
ซ่อนในกายาเรียบร้อย
เหมือนอย่างแบบไทยใช้สรอย
ได้ต้อยติดตามพระร่วงไป ฯ เชิด ๔ คำ ฯ

พระร่วง นักกุม
(ละครเรื่อง)

อันเจ้าประคุณจะคิดไป
ถ้าแม่เพลิงขงพลาลงกมรณา

โดยลำพังไซรี, ข้าเกรงว่า
พวกข้าจะพลอยเดือดร้อน.

เดโช   อย่าขาดเลยเจ้าเอช, ครานไซรี
กูได้ทูลแต่องค์พระภูธร
แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
อันถ้อยคำทำนูลพระทรงธรรม
จนนั้นก็ขอแรง, นะนักกุม,
ตัวกูจะปลอมแปลงไป
จะแต่งกายให้เหมือนคนไทย
ลับเหมือนกับกุดำคืน;

กูตั้งใจแมนมันไม่ผันผอน
ว่าจะจับศัสกรโดยฉับพลัน;
กูไม่ขอคืนสู่เขตขันธ์;
ต้องถ้อมมันจนกว่าจะบรรลย์.
ให้เจ้าอยู่ควบคุมทัพใหญ่,
กระทั่งสุโขทัยธานี.
เถิดลอคคอคไปสมถวิล,
กงจะสิ้นเสียนหนามศัสกร.

เพลงประกอบรูปภาพ (ตาโบล วิวงศ์) เรื่อง ขอมคำคืน

ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์:—

แทรกคืนไปสู่โขทัยบุรี
พบตัวพระร่วงบคิดสงกา
พระร่วงฟังถามตรัสความประวิง
ว่าแล้วหลีกไปบให้สงกา

ผูกขึ้นคู่ที่เสมออร่า
พลาถามสืบหาพระร่วงธสิง
ว่านั่งอยู่เทอญจะเชิญ ฯ มา
ขุนขอมกายาก็คาพระลาน.

ศกุนตลา.

ในเวลาใกล้เคียงกับเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์ละครรำ เรื่อง “ขอมดำดิน” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ละครรำอีกเรื่องหนึ่ง ที่เป็นเรื่องสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าเรื่อง “ขอมดำดิน” คือ เรื่อง “ศกุนตลา”.

เรื่องศกุนตลา เดิมนั้น เป็นเรื่องเกร็ดเรื่องหนึ่งในคัมภีร์มหาภารต มีชื่อว่า “ศกุนตโลปาখยาม”. กาลิทาสรัตนกะวี นำไปประพันธ์เป็นบทละครภาษาสันสกฤต ปนภาษาปรากฤต ๗ องก์ ถวายพระเจ้าศรีวิกรมราชาธิบดีแห่งแคว้นอุษชยีนี, ในลุ่มแม่น้ำคงคา, เมื่อประมาณ ๑๕๐๐ ปีมาแล้ว.

ศกุนตลา ของ กาลิทาส รัตนกะวี เป็นนาฏกะที่ชาวยุโรปตื่นตื่นกันมาก แปลออกเป็นหลายภาษา หลายสำนวน ผู้เรียบเรียงเคยเห็นแสดงในสวนแห่งวิทยาลัยมอดลิน ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ก็ครั้งหนึ่ง.

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ศกุนตลา นี้ ทรงอาศัยฉบับภาษาอังกฤษซึ่ง Sir William Jones เป็นผู้แปล, และทรงเทียบเคียงกับฉบับของ Sir Monier-Williams บ้าง. และมีพระบรมราชาธิบายไว้ว่า:—

“การแต่งบทละครเรื่อง ศกุนตลา เป็นภาษาไทยนี้ ข้าพเจ้าตั้งรูปตามใจข้าพเจ้าเอง คือ ให้เหมาะแก่การที่จะเล่นเป็นละครอย่างไทยได้ ไม่ได้เดินตามแบบนาฏกะฉบับเดิม, แต่หาได้คิดเพิ่มเติมข้อความอันใดลงไปโดยอำเภอใจนอกเรื่องไม่ ทั้งเนื้อเรื่องและเนื้อความ.”

ศกุนตลา

งามงดหาที่ให้มีได้

เรื่อง “ศกุนตลา” นี้ ผู้เรียบเรียงได้เคยบรรยาย (ในการพูดหลังอาหารในที่ชุมนุมนักเรียนเก่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง) ถวายสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี, เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๖, ได้กล่าวว่ ศกุนตลา

“งามจดหาที่ตีมิได้,”

และมีอยู่ ๔ ส่วน คือ :-

ส่วนที่ ๑ ฉบับลายพระราชหัตถ์ ในกระดวยฟูลสแก้ป.

ส่วนที่ ๒ ฉบับละครรำที่พิมพ์เป็นเล่ม.

ส่วนที่ ๓ ฉบับพิมพ์ดีด.

ส่วนที่ ๔ ฉบับละครร้องสำหรับแสดงบนเวทีที่พิมพ์เป็นเล่ม.

ปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะได้ทรงพระราชวินิจฉัย คือ จะให้พระทรวาส ออกมาแสดงตนหรือไม่. ประเพณีที่ดีของไทยเรานั้น ข่อมไม่แสดงความชั่วร้ายหยาบโลน หรือนำหาวาดเสียวในที่ประชุม. จะให้พระทรวาสออกมาสาปแข่งศกุนตลาอย่างนั้นหรือ? ในฉบับเดิมที่แปลหรือคัดต่อ ๆ กันมาก็มีหลายส่วน.

ศกุนตลา ฉบับเบงกาลี เริ่มตอนที่ ๒ ด้วย อนุสุยาและปียวาทออกมาเก็บดอกไม้, สันทนาหารอื่กันด้วยความวิตกกังวล, แล้วได้ยินเสียงด่าแข่งของพระทรวาสที่ในโรง, อนุสุยาตกใจ รีบออกไป แล้วตักครู่ก็กลับมาได้ว่าได้อ่อนวอนจนพระทรวาสอ่อนหนักให้เป็นเบาแล้ว ฯลฯ.

ฉบับที่ Alfred Mortier แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส พระทรวาสออกแสดงและได้พบทั้งศกุนตลาและทฤษยนต์. ตอนหนึ่งมีบทดังนี้ :-

Douchmanta :- Vieillard, qui le permet d injurier cette jeune fille ?

Dourvasas :- Et qui es-tu, toi, pour prendre sa defense ?

Douchmanta :- Je suis le roi Douchmanta.

Dourvasas :- Et moi le sage Dourvasas. Si tu es riche en pouvoir terrestre, je suis riche en austérités impérissables. Cette jeune fille a refusé l'arghya a un vieillard fatigué. Mes paroles s'accompliront par la vertu des méditations.

Douchmanta :- Va-t'en.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๑).

ศกุนตลาสำนวนที่ ๑ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้พระทิวราส ออกแสดง, ทรงกำหนดให้หญิง “ผ้านุ่งสี่เหลี่ยมกร้า ๆ ห้อยชายโจงชาย ไม่มีเสื้อ ห่มหนัง กวาง ชฎาจีบหนังกวาง ไม่ผัดหน้า กวักขมวดอย่างคนดู ติดหนวดเกราะหงอก มีดำแซมเล็ก น้อย ถ้อยไม้เท้างามถ้อย สพายยาม”. มีบทดังนี้:—

ร้าย ๐ ฤๅษีโรโธโกรธเกรี้ยว
เล่าบ่เมณฑราหิมทำ

ขบเขี้ยวหน้าตาแดงกำ
แล้วซ้ำประกาศแข่งไป ฯ ๒ คำ ฯ

๐ ผู้มีหน้าที่จะรับแขก
ไม่ทำหน้าที่ให้ศิโร
ถ้าแม้ว่าพะวงหลงไหล
ยามเมื่อไปพบประสพตา
ขอให้ฝ่ายโน้นลืมสนิท
เหมือนคนเฒ่ายามต่างสติดี

ซึ่งมาแปลกจากที่น้อยใหญ่
ผิดใหญ่ไม่ควรกรุณา
ฝันใฝ่ถึงคู่เสนาหา
ขออย่าให้ชู้ไยดี
เคลมจิตรลืมหมดอันถั่ง
ลืมคำพาที่เมื่อเฒ่ามาย ฯ ๖ คำ ฯ

(ในขณะที่แข่งนี้ นางอนุสุยาออกมาขึ้นฟังอยู่ ทำท่าตกใจ.)

ร้าย ๐ บัดนั้น
ได้ฟังคำคำแข่งแรงร้าย
ก้มเกล้าบังคมพระดาบส
นางศกุนตลาอรไทย
ตัวนางเหมือนเป็นไขหนัก
จึงไขเข้ามาต้อนรับแทน

นางอนุสุยาโหมฉาย
ใจหายตระหนกตกใจ
ทูลพระทรงพรตเป็นใหญ่
มิใช่หลบหลู่คู่เคลน
โรครกนักร้ายเหลือแสน
พระเป็นเจ้าอย่าแค้นเคืองน้อง ฯ ๖ คำ ฯ

(เจรจาตามใจพอสมควร ฤๅจะไม่เจรจาก็ไม่ขัดข้อง.)

๐ เมื่อนั้น
แม้ความผิดมิใช่โดยใจปอง
ตัวกูก็คิดเวทนา
เอาเถิดจะผ่อนลงไป
ถ้าแม่ได้สิ่งใดไว้ต่างหน้า
จงมีคุณเหมือนยาแก้ตามัว
แต่บัดนี้ครั้นว่าตัวกู
ว่าแล้วก็ลาโฉมนาง

พระมุนีค่อยคลายขุ่นข้อง
บกพร่องเพราะมีโรคใจ
แต่จะถอนวาจาหาได้ไม่
พอให้ช้องปลอดรอดตัว
กัญญาชกขูให้กลัว
อย่ากลัวคงสมอารมณ์นาง
จะพักอยู่ต่อไปก็ขัดขวาง
เดินทางต่อไปในพนา ฯ เชิด ๘ คำ ฯ

(พระทิวราสและนางต่างคนต่างหายเข้าโรง.)

ต่อจากตอนนี้ มีบท (ในสำนวนที่ ๑) ที่ไม่เหมือนสำนวนอื่น ดังนี้:-

(พระกัณเฑาะว์ลอบสอออกนั้งเตยง มีศิษย์ออกมานั่งปฏิบัติพอสมควร.)

ร่าย • เมื่อนั้น	พระกัณเฑาะว์ฉายฉกกล้า
ชื่นชมด้วยสมจินดา	เห็นว่าฤกษ์งามยามดี
เห็นถึงเวลาควรรุ่ง	โหมยงสุตามารศรี
ไปยังองค์พระสวามี	แทบทั้นครเสนิวศน์วัง
จึงให้หานางเจ้าโคตมี	พระมุนีกำชับสรรพสั่ง
ให้แต่งตัวธิดาอย่ารอรุ่ง	พาไปส่งที่ขังวังใน ๑ ๖ คำ ๑.

เจรจา • (กัณเฑาะว์) นี่แน่โคตมี (โคตมีขานจากในโรง) เจ้าขา (ออกมาจากในโรง พระฤกษ์หลุดออกไป) นี่แน่โคตมี วันนี้กูไปนั่งดูศิษย์บำเรอคุณท์ เอาท่อนพื้นเพิ่มพูนจนเป็นคว้นกลุ้มไป แต่ถึงกระนั้นก็หยอดเปรียงลงได้เหมาะตรงกลาง กูก็คิดเห็นท่าทางเป็นกลางดี ไม่ควรให้สกุนตลานารีเจ้าละห้อยคอยอีกต่อไป เจ้าจงพาเจ้าหล่อนเข้าสู่วังในให้ได้บำเรอพระกัศดา สมดังประเพณีการอวาทืออย่างมหามงคล เจ้าจงไปแต่งตัวธิดาให้งามงด ให้สมเป็นนารีมียศผู้บริจาพระจอมไผท กูจะให้มิศรพราหมณ์คุมไปกระทั่งถึงมหานคร ไปเจดไปอย่าให้ทันร้อนจะได้เดินทางไปสบาย ๆ.

ร่าย • บัดนั้น	โคตมีเการพนบไหว้
กราบลาพระสิทธาคลาไกล	เข้าไปหาฝั่งนารี ๑ เสมอ ๒ คำ ๑.

(พระกัณเฑาะว์และศิษย์เข้าโรง.)

(นางสกุนตลากับนางพี่เลี้ยงและนางอื่น ๆ ออกนั้ง ต่างไหว้นางโคตมี.)

เจรจา • (โคตมี) สกุนตลา พระมุนีท่านมีบัญชาให้ป้ามาจัดแจงแต่งตัวหลาน จะให้พาตัวไปถวายพระภูบาลผู้ผ่านพิภพในวันนี้ (อนุสุยา) นั่นเป็นไรโชคหล่อนดี ฉันบอกหล่อนแต่กันจริงหรือมิใช่ (โคตมี) แม่สาว ๆ ก็อย่าว่าไร มาช่วยกันจัดแจงแต่งเจ้าสาวเถอะ ๆ

หมายเหตุ:- พิมพ์เพิ่มเติม มิได้ตัดทอน เพราะว่ายังไม่เคยพิมพ์มาก่อน.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยในที่สุดว่า พระทรวาสไม่ควรออกแสดง, จึงได้บทพระราชนิพนธ์ละครรำ ดังที่พิมพ์จำหน่ายแพร่หลายแล้วนั้น.

ในพระราชนิพนธ์ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒) นี้ อนุสุชา
เล่าให้นางโคตมีฟังว่า ตนกับปียวาท

“ถือกระจาดไปเก็บดอกไม้ เดินไปไม่ได้ถึงไหน
ก็ได้ยินเสียงสำเนียงก เสียงผู้ชายมาร้องเรียกที่
หน้าบรรณศาลา เวลานั้นแม่ศกุนตลาหล่อนเป็น
หน้าที่รับรอง แต่หล่อนนอนอยู่ในห้อง เพราะ
หล่อนไม่สบายใจ คิดจึ่งรีบไปหมายจะต้อนรับ
แทนสักที ยังมีทันจะไปถึงที่พระฤๅษีก็เปล่งสิงห
นาท.”

สรุปว่า พระทรวาสไม่ได้ออกแสดง ให้อนุสุชาเป็นผู้เล่าเรื่องแทน.

นอกจาก เนื้อเรื่อง ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์ ส่วนประกอบ คือ

๑. คำนำ.
๒. เครื่องแต่งตัวละคร แยกเป็นฝ่ายมนุษย์, ฤๅษี และพราหมณ์ ฝ่ายเทวดา และเบ็ดเตล็ด.
๓. หมายเหตุ เรื่องการแบ่งละครเรื่องนี้เป็นสองตอน.
๔. พระราชนิพนธ์ เรื่อง นาฏกะ คือ ละครที่เล่นในมณฑลเทศาภิบาลเป็นแผนแห่งละครไทย.
๕. อภิธานศัพท์ อธิบายศัพท์ต่าง ๆ ที่มีใช้ในเรื่องนี้ รวม ๑๓๗ คำ (๕๗ หน้ากระดาษ).

แสดงครั้งแรกในการทำบุญขึ้นเรือนใหม่ของจางวางโท พระยาเทพทวาราวดี อธิบดีกรมมหาดเล็ก โดยมหาดเล็กกรมโขนหลวง, ตอนต้น เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๕๖, ตอนปลายเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๕๖.

หมื่นทรงนักรวี	เป็น	ท้าวทนต์.
นายแถมเล็ก	เป็น	นางศกุนตลา.

ชมโฉม • นี้ฤๅบุตรพระดาบส
 งามหมดหาใครจะเปรียบได้
 อนิจจาบิดาท่านแสรังไซ้
 มารดต้นไม้ทวนดิน
 คูผิวสีนวลละอองอ่อน
 มลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น
 สองเนตรงามกว่ามฤคิน
 นางนี้เป็นปิ่นโลกา
 งามโอษฐ์คงใบไม้อ่อน
 งามกรดั่งลายเลขา
 งามรูปเลอสรระขวัญฟ้า
 งามยิ่งบุปผาแบ่งบาน
 ควรฤๅมานุ่งลากรอง
 ควรแต่เครื่องทองไพศาล
 ควรแต่เป็นยอดนคราญ
 ควรคู่ผู้ผ่านแผ่นดินไฟท ฯ

ทุษย์นต์เสด็จลำนือในป่า เห็นกวางดำตัว
 หนึ่งก็พอพระทัย. กวางหนีไปยังอาศรมพระดาบส
 คือพระกัณณะมุนี แต่ท่านไม่อยู่ อยู่แต่ลูกเลี้ยง
 ของท่านคือสกุนตลา. ทุษย์นต์ทอดพระเนตรเห็น
 สกุนตลา ก็พอพระทัย และได้นางเป็นพระชายา
 แล้วก็จากไป, ให้แหวนวงหนึ่งไว้เป็นที่ระลึก.
 ต่อมาอีกหลายเดือน พระกัณณะมุนีตกลงจะ
 ส่งสกุนตลาเข้าไปถวายพระกัศดา บังเอิญฤๅษีทุร
 วาสมายังอาศรมพระดาบส เป็นหน้าที่ของสกุน
 ตลาจะต้องรับรอง แต่เธอไม่สบาย. ฤๅษีจึงแฉ่ง
 ให้ทุษย์นต์ลืมนาง แต่ถ้าได้เห็นของที่ระลึกนั้น
 จึงให้จำได้. สกุนตลาเข้าเมืองไปเฝ้าทุษย์นต์,
 ทุษย์นต์จำไม่ได้ และแหวนของนางก็หายไปเสีย
 แล้ว. สกุนตลาไม่มีความผิด เทพอัปสรจึงรับนาง
 ขึ้นไปสู่สวรรค์. ต่อมาชาวประมงตกปลาได้แหวน
 ของสกุนตลาในท้องปลา นำมาขาย. เสนาเห็นเข้า
 ก็นำไปถวายทุษย์นต์. ทุษย์นต์เห็นแหวนก็ระลึก
 ได้และคลุ้มคลั่ง คิดถึงนาง. ในที่สุดพระอินทร์
 เสด็จให้ทุษย์นต์ไปปราบกาละเนมิ ปราบแล้ว
 แวะไปนมัสการพระเทพบิดร จึงได้พบสกุนตลา
 ณ ที่นั้น.

การชมนางว่า “ตางามเหมือนตานือ” และ “ปากงามเหมือนใบไม้” นั้น กวีอินเดีย
 โบราณเขาชมกันอย่างนั้น, พระองค์ก็ทรงพระราชนิพนธ์รักษาของเดิมไว้. แต่ “คูผิวสีนวล
 ละอองอ่อน มลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น” นั้น เป็นของพระองค์เองโดยแท้.

- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ พระรามชมนางสีดาว่า “งามเนตรดั่งเนตรมฤคา”.
- “ ” ทศกรรฐ์ชมนางสีดาว่า “พิศเนตรดั่งเนตรมฤคิน”.
- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ อีเหมาชมบุษบาว่า “งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาศ”.
- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ทุษย์นต์ชมสกุนตลาว่า “สองเนตรงามกว่ามฤคิน”.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓).

ศกุนตลา
บทละครเรื่องสำหรับเล่นบนเวที
(แบบละครดึกดำบรรพ์)
๔ องก์จบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ละครไว้แล้ว ทรงปรับปรุงเป็นละครเรื่อง สำหรับแสดงบนเวที ๔ เรื่อง คือ:-

๑. ขอมดำดิน (พระร่วง).
๒. ท้าวแสนปม.
๓. พระเกียรติรถ
- และ ๔. ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓ และ ๔).

ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า ทรงพระราชนิพนธ์ศกุนตลา สำนวนที่ ๓ ในกลาง พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นอย่างช้า.

เปิดฉาก องก์ที่ ๓. สำนวนที่ ๓ ดังนี้:-

องก์ที่ ๓

ฉากที่ ๑

ห้องในกุฏิที่อยู่ของศกุนตลา
(เป็นฉากขึ้น)

(เมื่อเปิดฉาก ธรรมบาลีซึ่งบทหนึ่งคัดออกไม่อยู่. แล
โคตรมีพทพจนสีตั้งออกม.)

โคตรมี
ไปจาก
กุฏิ

ธรรม
เออแม่ศรีจ๋า, แม่ศกุนตลาอยู่ไหน?
ห่อนไปไหนพวกพวกอ้อที่ในกุฏิ แม่จ๋า
ก็แล้ว, ห่อนมีพวกอ้อที่ในกุฏิแล้ว, หนีไปไหน
กันจ๋าจ๋า, หนีไปไหนจ๋าให้แม่ศกุนตลาเห็นไปจ๋าจ๋า.

ในการที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ ปรับปรุงสกุนตลา ละครรำ (สำนวนที่ ๒) เป็นละคร ร้อง (สำนวนที่ ๓) นั้น:-

๑. เนื้อเรื่อง ไม่เปลี่ยนแปลง (จึงไม่ต้องการย่อเรื่อง).
๒. ทรงตัดรายละเอียดบ้าง เพิ่มบ้าง แต่เพลงที่เพราะๆ ยังอยู่ตามเดิมทั้งหมด.
๓. บทเจรจา ใช้ทำนองร้อยตามเดิม.
๔. ทรงตัดบท พระกัณณะมนี ที่ต้นฉาก ๓. ให้อนุสุชาและปียาวาท นั่งจัดดอกไม้ และโศคมือออกมาสนทนาด้วยเลขที่เดียว, ซึ่งกลับไปเหมือนต้นฉบับของกาลิทาส.
๕. พระราชทานนามบุคคลในเรื่อง คือ:-

ก. มิตรวาระสุ,	นกรบาลแห่งนครหัตดิน.
ข. ศรณกะระพ	} พราหมณ์ผู้เป็นทนต์ของพระกัณณะ.
ค. ศารทวัต	

๖. ทรงเปลี่ยนพระมาตุลีเป็นพระ มาตุลี ซึ่งกลับไปเหมือนชื่อเดิมในต้นฉบับ สันสกฤต.

๗. ทำนองที่ ๓ ฉาก ๒ มีบทลาของ สกุนตลา และคำสอนของพระกัณณะมนี เพิ่มขึ้น.

๘. ทรงใช้กาพย์ยานี บ้างในองก์ ๓ ฉาก ๑ และ ๒. และมีเพลงปรับไก่อ ต้นองก์ ๓ ฉาก ๑.

กุ่มกิล.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๔).

ครั้นถึงกลางปี พ.ศ. ๒๔๖๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด

การประกวดภาพ (ครั้งที่ ๓)

ที่พระราชวังพญาไท. สนพระราชหฤทัยในเรื่องการเขียนภาพ จึงได้เกิดมีภาพฝีพระหัตถ์ ชุด “ศกุนตลา” เป็นภาพสี่หลายภาพ และมีพระบรมราชาธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วนไว้ด้วย มีภาพดังนี้:—

๑. แลดูอรุณไขแสง	แสงแดงเรื่อเรืองเวหา.
๒. เหลือบเห็นดวงจำด้าขลับ	งามสรรพสะพรั่งดังเลขา.
๓. น้ฎาบุตรพระดาบส	งามหมดหาที่เปรียบมิได้.
๔. กลิ้งเกล้าเส้าโลมโฉมขง	อิงองค์กรกอดยอดสงสาร.
๕. อนึ่งพึงจำคำสอน	บังอรผู้ยอดเสนหา.
๖. ตัวเราเป็นเผ่าพงศ์กษัตริย์	จะรับนางเซซัดไม่ควรที่.
๗. ชิ่งแลดูแหวนที่แทนรัก	ทรงศักดิ์ขึงกนึ่งถึงโฉมฉาย.
และ ๘. ภาพท้าวทุษย์ขันต์พบกับศกุนตลาและโอรสที่สำนักพระเทพบิดร.	

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓) นั้นมี ๔ องค์ ไม่ได้แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมองค์ที่ ๓ และองค์ที่ ๔ สำหรับการแสดงในงานรื่นเริงของทวชนาครดลิตธานี ในเดือนธันวาคม ๒๔๖๓.

เมื่อจะซ่อมได้ทรงพระราชนิพนธ์ปรับปรุงใหม่ เป็นศกุนตลา (สำนวนที่ ๔) ทรงพระราชนิพนธ์องค์ที่ ๓ และที่ ๔ ก่อน และให้เรียกว่า ตอนที่ ๒.

ภายหลังจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์ ปรับปรุงองค์ที่ ๑ และ ๒ และให้เรียกว่าตอนที่ ๑.

การแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่อง ศกุนตลา ข้าราชการกรมมหรสพ เล่นบำเรอพระยุคลบาทในงานการรื่นเริงของทวชนาครดลิตธานี ณ สวนศิवालย์ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๓
นน:—

นางสาวกานแก้ว อภัยวงศ์ เป็น ท้าวทุษย์ขันต์.
นางสาวเครือแก้ว อภัยวงศ์ เป็น นางศกุนตลา.

ในการที่ได้ทรงปรับปรุงสกนตลา (สำนวนที่ ๓) ให้เป็นสกนตลา (สำนวนที่ ๔) นี้:-

๑. เนื้อเรื่องไม่เปลี่ยนแปลง (จึงไม่ต้องการย่อเรื่อง).
๒. ทรงตัด องค์กรที่ ๓ ฉากที่ ๓ ออก จึงไม่มีบท ลากวาง:-

“ให้อาลัยกวางน้อยกลอยสวาท
ไม่เกลียดขามกินมาให้บ่อน.”

๓. ทรงตัด องค์กรที่ ๔ ฉากที่ ๔ “เลื่อนลอยมาโดยนภากาศ” ออก ยกไปรวมกับฉากที่ ๓, ตัดบทเจรจาทิ้ง.

๔. ทรงรวมองค์กรที่ ๑ กับองค์กรที่ ๒ เข้าเป็นตอนที่ ๑, และองค์กรที่ ๓ กับองค์กรที่ ๔ เข้าเป็นตอนที่ ๒.

๕. ทรงพระราชนิพนธ์ให้เริ่ม ตอนที่ ๒ ด้วยบทอินทรวินิจฉัยชั้นที่ เป็นบทเปิดฉาก, ร้องทำนองสรภัญญะ, เป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความสงสารประทับใจ ดังนี้:-

• อัครมะบันดาล	อุประหารประหัตคู
บ้าน้อยละห้อยอยู่	ณ พะนัสพะนาลี
• ห่างองค์พระยอดรัก	วรอัคคะสามี่
โสภัสลยะพันทวี	กลษ์พะจะวาวาง.

ฯลฯ

๖. ทรงเปลี่ยนบทเจรจาทำนองร้าย ทั้งหมดให้เป็นทำนองกลอน,

เช่น “เดินไปไม่ทันถึงไหนก็ได้ยินเสียงสำเนียง
เสียงผู้ชายมาร้องเรียกที่หน้าบรรณศาลา.”

เปลี่ยนเป็น “เดินไปหน่อยก็ได้ยินเสียงสำเนียง
ชายร้องเรียกอยู่ที่หน้าศาลาใหญ่.”

๗. ในองค์กรที่ ๓ ฉากที่ ๔ บทเจรจาของ สรรณकरพ เปลี่ยนเป็นของโคตมี.

การที่ทรงตัดทอนลงนั้น ก็เพราะว่าทรงเป็นผู้จัดการแสดงด้วย. ข้อมจะทรงทราบเป็นแน่แท้ว่า “ขาวไป” ต้องตัดทอนลงบ้าง.

พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระราชทานพระคัมภีร์ฉบับอักษรขอม
“สกุณฑล” ซึ่งทำขึ้นเป็นเรื่อง “สกุณฑล” ไว้แล้ว. จึงขอัญเชิญพระราชทานคัมภีร์ฉบับ
พิมพ์:

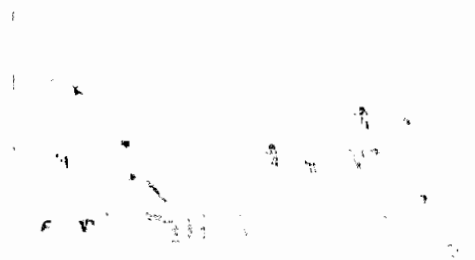

ท้าวมุขยันต์, กษัตริย์จักรพรรดิผู้ครอบครองแผ่นดิน, ในรัชสมัยประเทศ (อินเดีย)
โบราณ, เสด็จออกไปล่าเนื้อในป่าตามประเพณีของกษัตริย์สมัยนั้น, ประทับรถรบแรมอยู่ใน
ป่าหลายราตรี. เวลาอรุณ ๗ วันที่จะมีเหตุการณ์ ล้นจะทำให้เรื่องดำเนินต่อไป, ต้าวกษัตริย์
ต้นก่อนเสนาข้าราชการ. เมื่อได้ปลุกเสนาข้าราชการต้นทั้งหมดแล้ว ท้าวมุขยันต์จึงเสด็จออก
ล่าเนื้อตามเคย ... เห็นกวางดำตัว ๑, ซึ่งรูปร่างงดงามเกิดกวางดำตัวอื่น ๆ ... ท้าวมุขยันต์ทรง
รถตามกวางนั้นไปโดยรวดเร็ว, เสนาริติดตามไปไม่ทัน, ไปจนถึงชายป่า, เห็นกวางล้มแล้ว,
มองสิก็มีกฤษีตน ๑ มารั้งห้ามขอชีวิตกวางไว้, โดยขานางว่าพระกษัตริย์จะตามเสด็จไว้, ท้า
วมุขยันต์ได้ถามได้ว่ากวางกฤษีตนนั้นว่า, พระกษัตริย์จะตามเสด็จเวลานั้นไม่อยู่, แต่นางสกุณฑลา
ผู้พระกฤษีเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม, อยู่ที่อาศรมริมฝั่งน้ำเวลานั้น: ท้าวมุขยันต์ได้ทราบเช่น
นั้นจึงไปยิงอาศรม, และเมื่อจะมีให้เขารู้ว่าเป็นกษัตริย์ จึงปล่อยงูเถลิงทรงอย่างกษัตริย์
เสียก่อนแล้วจึงไป.

หมายเหตุ:- กษัตริย์เสนาได้ถือ ทรงกัมภีร์พระคัมภีร์.

แสดงอรุณไขแสง.

แสดงเห็นกวางดำตัว.

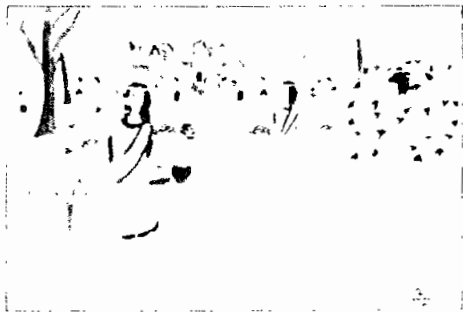
ท้าวทุษย์นต์เข้าไปถึงสวนดอกไม้ใกล้อาศรมแล้ว, แฝงพุ่มไม้ดูนางสกุนตลา กับนางพี่เลี้ยงและนางอื่นๆ ทำสวน. แฝงดูนางอยู่จนนางรู้สึกว่ามีคนแปลกมา, ท้าวทุษย์นต์จึงออกจากที่กำบัง, ทักทายนางไปสยกับนาง. ต่อมาจึงได้ทราบว่า นางสกุนตลานั้น เป็นบุตรพระมหาฤๅษีวิศวามิตรกับนางฟ้าชื่อเมษะกา, และพระกัณณะมุนี ได้เลี้ยงไว้แต่เยาว์. พระวิศวามิตรนั้น, ตามตำนานปรากฏว่าเป็นกษัตริย์โดยชาติกำเนิด, นางสกุนตลาจึงนับว่าเป็นผู้มีชาติสกุลสมควรจักอภิเษกสมรสกับกษัตริย์ได้. ท้าวทุษย์นต์ได้ทราบความเช่นนั้นก็ยินดี, แต่เห็นว่าจะอยู่เนิ่นช้ำต่อไปอีกก็ไม่เหมาะ จึงลากลับไปพักในป่าตามเดิม.

ในระหว่างที่พะเอินพวกบริวารของพระกัณณะ... ได้รับความรำคาญมากเพราะมีศาลาล่าหมาใหญ่, เห็นว่าพระกณณาจารย์ไม่อยู่, จึงเข้าไปทำลายกิจพิธีของพวกพราหมณ์บ่อยๆ. พวกพราหมณ์จึงพร้อมใจกันไปวิงวอนท้าวทุษย์นต์เข้าไปกรอองอาศรม, เพื่อเอาพระบารมีช่วยกำจัดพวกปีศาจ. ท้าวทุษย์นต์ก็รับเชิญด้วยยินดี. ดังนั้นท้าวทุษย์นต์กับนางสกุนตลาจึงได้มีโอกาสพบปะกันเนื่องๆ, จนเกิดรักกันขึ้น. ท้าวทุษย์นต์โลมสกุนตลา และนางก็ไม่ข้องขัด, จึงเป็นอันได้เป็นคู่กัน.

ต่อมาไปไม่ช้าท้าวทุษย์นต์ก็ต้องกลับไปนคร, หน้า, และรับรองว่าจะส่งทูตมารับนางเข้าไปกรุง.

จึงลาสกุนตลาและให้แหวนไว้ดูต่าง

แต่พะเอินได้บังเกิดเหตุร้ายขึ้น, คือวัน ๑ เวลาเช้าพระฤๅษีตนหนึ่งชื่อทรวาส ได้มายังอาศรม. เวลานั้นพระกัณณะไม่อยู่, และได้มอบหน้าที่ต้อนรับแขกไว้ให้สกุนตลาทำแทน, แต่พะเอินสกุนตลายังไม่ตื่น. ฉะนั้นฤๅษีทรวาส, ซึ่งเป็นคนใจร้อนและบ้ายศ, ไม่เห็นผู้ใดออกไปต้อนรับจึงโกรธ, และร้องแข่งผู้มาที่รับแขกนั้นว่า:

นี้ฤๅษีพระดาบส.

“แม่เวลานึงไปฝันถึงผู้ใด, ผู้ที่มุ่งพะวงหลงรักอยู่ ณ บัดนี้, จนไม่เอาใจใส่ใยดีต่อโยคีผู้ทรงพรต, จนล้มหมอนซึ่งนำที่ต้อนรับแขกผู้แปลกมา, ขอผู้นั้นจงล้มหน้า ถึงแม้เห็นก็อย่าจำได้, เหมือนคนมหาสุราซึ่งพูดอะไรไว้เมื่อขมเมา รุ่งขึ้นเช้าสว่างแล้วก็ล้มหมอนนั้นเจ็ด.”

กำลังเคล้าเล่าโลมโฉมของ.

นางพี่เลี้ยงของสกุนตลาได้ยื่นคำแข่งนั้น จึงออกไปบอกแก่ท้าวทราสว่า นางสกุนตลา จากกับสัว... จึงไม่สบาย, และมีได้ทราบเลขว่าฤกษ์มา, หากไม่คงจะออกไปต้อนรับด้วยความ เคารพ. พระท้าวทราสก็คอยคลายโกรธลงจึงตอบว่าจะถอนคำแข่งนั้นไม่ได้, แต่ให้พรไว้สำหรับ แก่, ก็คือว่าเมื่อใดเขาเห็นแหวนที่ให้ไว้เมื่อจากกัน จึงให้หนักได้ถึงความหลังและรู้จัก จำได้. นางพี่เลี้ยงปิดความเรื่องนี้ไว้ ไม่ให้สกุนตลาทราบ.

ครั้นเมื่อพระกัณเฑาะว์กลับมายังอาศรม, ได้ทราบว่าสกุนตลาได้กับท้าวทฤษณันต์แล้ว ก็มีความยินดี. พอถึงวันฤกษ์งามยามดี จึงสั่งให้นางพราหมณ์ชื่อโคตมี พาสกุนตลาไปนคร หัสตินพร้อมด้วยพราหมณ์ผู้เป็นศิษย์อีก ๒ คน. พระกัณเฑาะว์สั่งสอนและอวยพรให้แก่นาง สกุนตลา, โคตมีพราหมณ์กับพราหมณ์อีก ๒ คนก็พานางไปนครหัสติน.

เมื่อสกุนตลาเข้าไปเฝ้า ท้าวทฤษณันต์ นางไม่ได้, ไม่ยอมรับไว้เป็นชานา, เพราะอำนาจ คำแข่งของฤกษ์ท้าวทราส. ครั้นเมื่อสกุนตลาจะแสดง แหวนที่ได้รับประทานไว้ในวันนั้นเป็นพยานก็ปรากฏว่า แหวนได้หายเสียแล้ว ท้าวทฤษณันต์จึงไม่ยอมรับ นาง, และไล่ให้ไป; แต่โสมะราต, ปุโรหิต, กล่าว ขึ้นว่า ได้มีโหรทำนายไว้ว่าท้าวทฤษณันต์จะมีโอรส เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ, ฉะนั้นปุโรหิตขอรับนาง สกุนตลาไปไว้ที่บ้านของตนจนกว่าจะคลอดบุตร. ถ้าบุตรนั้นกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะ ก็จะทำราบ ได้ว่าเป็นโอรสของท้าวทฤษณันต์, และเมื่อนั้นก็จะ นำตัวนางเข้าไปถวายในวัง. ท้าวทฤษณันต์ก็อนุญาติ ตามความขอของปุโรหิต, ปุโรหิตจึงพานางออก ไป. พอออกไปพ้นท้องพระโรง ก็มีนางฟ้าตน ๑ ลงมาอุ้มเอานางสกุนตลาขึ้นไปสู่สวรรค์.

อนึ่งฟังจำคำสอน.

ตัวเราเป็นเผ่าพงศ์ษัตริย์.

อยู่มาไม่ข้ามเช้าประมงผู้ ๑ นำแหวนที่ขยวเร่ขายในนครหัสติน, เจ้าน้ำที่ฝ่ายนครบาล จับตัวได้ ได้สวนได้ความว่าแหวนนั้นได้มาจากในท้องปลา ซึ่งจับได้ที่ลำน้ำตำบลศักราวตาร, ใกล้เทวสถานอัน ๑ ซึ่งนางสกุณฑลาได้กล่าวไว้ว่าได้แวนมัสการ. นครบาลนำแหวนเข้าไป ถวายท้าวทฤษัณฑ์, ท้าวทฤษัณฑ์ก็จำได้ว่าเป็นแหวนที่ให้นางสกุณฑลาไว้เมื่อจากกัน. เมื่อได้ เห็นแหวนแล้ว ท้าวทฤษัณฑ์รำลึกได้ถึงสกุณฑลา ก็คลั่งไคล้ใฝ่ฝันถึงนางไม่ยอเว้น.

ร้อนถึงพระอินทร์... เล็งทิพยเนตรลงมาทราบเหตุการณ์แล้ว, จึงใช้พระมาตะลีลงมา เชิญท้าวทฤษัณฑ์ไปปราบยักษ์กาลเนมิที่กำลังจับตัวสูรบริวารตามาช้านาน. ครั้นปราบอสูร พ่ายแพ้ไปแล้ว, พระมาตะลีจึงพาไปตามทางฟ้า, จนถึงเขาหิมะภูฏ, จึงพาเข้าไปเฝ้าพระ- กศปเทพบิดรกับพระอหิติเทพมารดา.

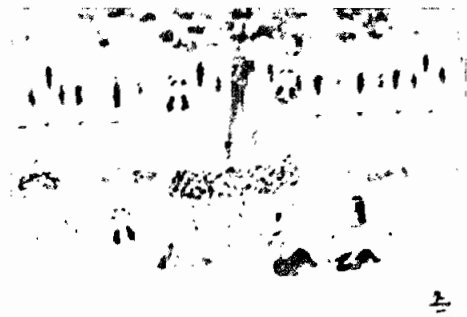
พระเทพบิดรทรงชมเชยท้าวทฤษัณฑ์ในการที่ได้ปราบอสูร, แล้วตรัสว่าจักประทาน นางงามคน ๑ เป็นบำเหน็จความชอบ. บัดนี้จึงตรัสให้หาตัวนางออกมา, จึงปรากฏว่า ก้อน นางสกุณฑลานั้นเอง, กับมีกุมารออกด้วยคน ๑ ซึ่งปรากฏว่าเป็นโอรสของท้าวทฤษัณฑ์กับนาง สกุณฑลา.

ท้าวทฤษัณฑ์จึงทูลลาพระเทพบิดรและพระเทพมารดา, พาสกุณฑลากับโอรสกลับยัง นครหัสติน, ได้เสวยสุขสำราญอยู่ด้วยกันชั่วนาน ครั้นเมื่อท้าวทฤษัณฑ์สิ้นพระชนม์แล้ว, พระโอรสผู้ทรงนามว่า ภรต ก็ได้ขึ้นทรงราชย์สืบสันตติวงศ์, และทรงเดชานุภาพปราบได้ทั่ว ชมพูทวีป, เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ, และนามแห่งประเทศจึงปรากฏว่า "ภารตฉะวรรษ" (แดนของภรต) จนตราบเท่าทุกวันนี้.

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ยังแลดูแหวนที่แทนรัก.

ที่สำนักพระเทพบิดร.

บทกวีเฉลิมพระราชมณเฑียรตรี

ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นปีที่มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ศิลป์ของไทยเรา. เราได้ชม ขอมดำดิน และศกุนตลาในเดือนเมษายน และฤกษ์ฤกษ์ตามลำดับ.

ถึงเดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคไปยังอ่างศิลา, ประทับแรมอยู่ ณ ที่นั้น ๒๘ ราตรี. ณ ที่นั้นได้ทรงพระราชนิพนธ์ “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” ขึ้น. มีพระราชนิพนธ์ คำนำเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๕๖ มีถ้อยคำตอนหนึ่งว่า:—

“ข้าพเจ้าบังค้ำหนึ่งดูถึงเรื่องรามเกียรติ์ อันเป็นเรื่องราวสำคัญที่ชาวไทยเรารู้จักกันดี อย่างซึ้งซาบถึงจริงอยู่, แต่มีน้อยตัวนักที่จะทราบว่ามีมูลมาจากไหน. ข้าพเจ้าเองก็ได้เคยรู้สึกเช่นนั้นมาแล้วแต่ก่อน ๆ จึงได้ตั้งใจให้เขียนกันกว่าจะทราบรู้ในเรื่องนี้. ตั้งความพยายามมาแล้วหลายปีว่าจะหาหนังสือได้เท่าที่พอใจ และต่อมาก็ค่อย ๆ อ่านไปดูไปไปตามแต่จะมีเวลาว่าง, บางฉบับก็รู้สึกว่าได้ความรู้พอที่จะขยายให้พวกนักเลงหนังสือด้วยกันฟังบ้างแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แต่งข้อความเหล่านี้รวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือขึ้น เรียกว่า “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์”.

“บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” มิใช่บทละคร แต่เป็นบ่อเกิดของเรื่องราวต่าง ๆ ที่กลายมาเป็นโขนและพระราชนิพนธ์บทละครดึกดำบรรพ์จำนวนมาก. “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” กล่าวถึง:—

รามायณ ฉบับสันสกฤต,
รามायณ ฉบับฮินดี,
รามเกียรติ์ ฉบับไทย,

ฯลฯ.

ลำดับเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องๆ ไปหลายชุด เพื่อประโยชน์ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เนื้อเรื่องจึงไม่ติดต่อกัน. ถ้าจะเรียงลำดับกาลเวลาในเรื่องรามเกียรติ์จะเป็นดังต่อไปนี้:—

(ตัวเลขในวงเล็บคือ วรรชนี—เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งมีเรื่องเดียวกัน.)

สุดาวตาร.	(๒).
พระอรชุนกับทศกรรฐ์.	(๓).
ฤษีเลี้ยงลูก.	(๓).
รามสูรชิงแก้ว.	(๔).
ชุดอภิเษกสมรส—	
ปราบดาตะกา.	(๑๓).
อภิเษกสมรส.	(๑๔—๑๕).
ชุดเสด็จมาหยัง—	
สุรปะนขามาหยัง.	(๒๓).
พระรามตามกวาง.	(๒๔—๒๕).
เพลงกา.	(๓๑—๓๒).
พิเภกฉกขบ.	(๓๓).
นางลอย.	(๓๔—๓๕).
จองถนน.	(๓๕—๓๖).
ชุดประเดิมศึกกลางกา—	
ศุกะสารณปลอมพล.	(๓๔).
สุกรีพห้กฉัตร.	(๓๕).
องคทศสื่อสาร.	(๓๘).
นาคบาศ.	(๔๓, ๔๕).
พรหมาศตร์.	(๔๘—๔๙).
กลสุขาจาร.	(๕๐).
พิธีกุมภนิยา.	(๕๑).

ปราสาทตาชะกา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ ตอน อภิเษกสมรส ซึ่งแบ่งเป็นสองชุด คือ:-

ชุด ปราสาทตาชะกา,
และ ชุด อภิเษกสมรส.

ในพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑
เรียกชื่อ นางยักษ์ ว่า กากนาสูร.

รายละเอียดก็แตกต่างกันเล็กน้อย คือในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ พระวสิษฐ กับ พระสวามิตร มาขอให้ทั้งพระราม และพระลักษมณ์ไปปราบยักษ์, แต่ในพระราชนิพนธ์ รัชกาล

ที่ ๖ ผู้มาคือ พระวสิษฐมนี, ส่วน พระวสิษฐนั้นเป็น ปุโรหิต อยู่ที่เมือง อโยธยาอยู่แล้ว, และพระสวามิตร ขอ พระรามแต่องค์เดียว. ท้าวชนกเป็นผู้ ที่ให้พระลักษมณ์ไปด้วย.

พระวสิษฐมนี ไปหาท้าวทศรถที่โยธยา, ทูลว่ายักษ์สองตนชื่อ สุวาหุ กับมารีจ รบกวนขังนัก ขอให้พระรามไปช่วยปราบ. ท้าวทศรถเป็นห่วง เพราะพระรามยังเยาว์ พระชนมายุเพียง ๑๖ เท่านั้น. แต่ในที่สุดก็ให้ไปและให้พระลักษมณ์ไปด้วย. ไปถึงป่าแห่งหนึ่งซึ่งเคยเป็นเมืองมลัชและเมืองกะรุษ ซึ่งตาชะกาแม่ของยักษ์สองตนนั้น ได้ทำลายเสีย. พระรามจึงแผลงศรคังหันไปในป่า ตาชะกาได้ยินเข้าจึงออกมาดู แล้วก็สู้รบกับพระราม, โดยแผลงตนเป็นกาใหญ่มหึมา. พระรามแผลงศรโคณกาสนชีวิต. พระรามกับพระลักษมณ์ ไปพักอยู่กับพระวสิษฐมนี อีก ๖ วัน ยักษ์สองตนนั้น จึงออกมาปรากฏตัว และแสดงอหิฤทธิ พระรามกับพระลักษมณ์จึงออกมาดู, และแผลงศรฆ่าสุวาหุตาย ส่วนมารีจนั้นโดนศรหนีไป.

เรื่องนี้แสดงฤทธิเดช ของพระรามาวตารเป็นครั้งแรก แต่บังเอิญต้องปราบสตรีเพศก่อนบุรุษ.

หมายเหตุ:- คำว่าชุดและตอนนั้น บางทีก็ใช้สับกัน.

อภิเชษกสมรส.

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องนี้ ย่อสั้นมากสำหรับการแสดงครั้งหนึ่ง. ส่วนพิธีอภิเชษกสมรสนั้นก็เหมือนของเดิม. มีบทบาททำนองโองการแข่งน้ำ ของพระวชิษฐเป็นสำคัญ, และแตกต่างไปจากของเดิมมาก, คือ เป็นการอภิเชษกสมรสสี่คู่ ก้อน้องของพระราม ๓ คน อภิเชษกกับน้องของสীดา ๓ คนด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดแผนผัง บริเวณที่จัดงานพิธีอภิเชษกสมรสไว้อย่างละเอียด, ตั้งอาสนะพราหมณ์, เตียงสำหรับกษัตริย์และคู่สมรสทั้ง ๔ คู่.

ในพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ของรัชกาลที่ ๑ มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้:—

พระรามกับสীดา แอบเห็นตัวกันแล้ว
ก่อนงานพิธี.

ท้าวชนกเห็นตัวพระรามก็อยากจะชก
สীดาให้ทันที แต่กระทำมิได้ เพราะเชษฐ
กษัตริย์เมืองอันมากแล้ว.

พระอินทร์ ได้เสด็จลงมาเป็นประธาน
ทั้งในวันยกสร และในวันพิธีอภิเชษกสมรส.

กษัตริย์แย่งกันเข้ายกสร จนพระ
อินทร์ต้องบอกว่า:—

“ตัวเรามาอยู่เป็นประธาน
อย่าถนลานจงผลัดกันมา.”

เสร็จปราบยักษ์แล้ว พระวิศวามิตรพาพระ
ราม พระลักษมณ์ไปกรุงมิลินา, เห็นโรงพิธีเข้าก็
หยุดพัก, แล้วท้าวชนกก็มาต้อนรับ. พระวิศวา
มิตรขอให้พระรามพระลักษมณ์ได้ชมธนู ซึ่งพระ
ศิวะประทานไว้ และยังไม่มีใครก่งได้เลย. ท้าว
ชนกก็ยื่นดีให้ชม กล่าวว่าได้ปฎิญาไว้ว่า ผู้ใด
ยกธนูนี้ได้ก็จะยกนางสীดาให้. พระรามอธิษฐาน
แล้วก็ยกธนูขึ้นได้ “ศรัทธาทางจับสายธนู
ยกชูด้วยฤทธิ์แรงขลัง ก่งตึงหักผึ่งกลางกำลัง
เสี่ยงตั้งสนั่น ณ แคนไตรฯ”. ท้าวชนกจะจัดพิธี
อภิเชษกสมรส ให้ไปเชิญท้าวทศพรผู้เป็นพี่ และ
พระน้องที่สังกาศยาบุรีมา, งานอภิเชษกสมรสนั้น
อภิเชษ ๔ คู่ คือ พระรามกับสীดา, พระลักษมณ์
กับอูรมิลินา, พระกรตกับมาณชาวี และพระศร
ฉนะกับศรตะเกียรติ, โดยพระวชิษฐ์เป็นผู้ค้ำ
เนินการร่วมกับพระศตานันท์ และพระวิศวามิตร.
เมื่อเสร็จพิธีแล้วท้าวชนกก็จัดการเลี้ยงและมีการ
มหรสพพลอง.

นาคบาศ.

บรรดาพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุด “นาคบาศ” เป็นชุดที่สำคัญมากชุดหนึ่ง, และเช่นเดียวกับเรื่องอื่นๆ หลายเรื่อง แตกต่างจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ไม่น้อย, เนื่องจากพระองค์ทรงยึดถือรามายณะฉบับที่ใกล้ชิดฉบับเดิมเป็นใหญ่.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ อินทรชิตออกรบขณะที่ยังกุมภกรรณยังไม่ล้ม ตามคำของพิเภก :-

“พระเจ้าพี่ยุทธกษัตริย์ยังหลับ   คงไม่คุมกองทัพผันผาย
แต่อินทรชิตฤทธิร้าย   เจ้าอุบายรู้เลศเวทมนตร์.”

อินทรชิตอาสาออกรบ ขณะที่ยังกุมภกรรณยังไม่ล้มอยู่. เมื่อพระราม พระลักษมณ์ยกพลออกสู้พิเภกออกรับหน้าก่อน จนจะปะทะกับอินทรชิต. สุครีพไม่ยอมให้อาหฺลานสู้กัน จึงตั้งสุนกระบี่ออกรบทันที อินทรชิตแผลงศรเป็นไฟ. พระรามแผลงศรเป็นฝนลงมาดับไฟ. อองคทกระโดดเข้าทักอินทรชิต. อินทรชิตรำมนตร์เป็นเมฆเหาะหลบไป. แปรขุนกระบี่ออกตาม ๘ ทิศ พบแต่รูปนิมิต. อินทรชิตได้จึงแผลงศร นาคบาศเป็นนาคมารัดพระรามพระลักษมณ์สลบไป. พิเภกออกต้อนพลลิงที่หนีซ่อนอยู่ในป่า และพยายามแก้พิษศร.

ฝ่ายทศกรรฐ์ดีใจมาก ใครจะให้สู้ตาได้เห็นด้วยตาว่า พระรามสิ้นชีวิตแล้ว, จึงให้ชั้นบุษบกไปคู่ถึงสนามรบ. นางศรีชดาไปด้วย และเป็นผู้บอกข่าวพระรามคงยังไม่สิ้นชีวิต เพราะว่า “หญิงใดไร้ศรีสามีตาย เป็นภรรยาวิโยคโสภณศัลย์ ชั้นบุษบกทองถ้องพรรณ จะผายผันลอบไปไปได้เลย.” ในที่สุดพระยาครุฑได้มาช่วยปราบนาคแล้วพระรามพระลักษมณ์ก็ฟื้น.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ พระลักษมณ์ออกรบ และต้องสรนาคบาศ.

ส่วนในพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๖ พระราม กับพระลักษมณ์ ออกรบด้วยกัน และต้องสรนาคบาศทั้งสององค์.

กลยุทธ์ของอินทรชิต ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ ก็แยบคายมากอยู่ :-

๑. ให้สู้เสนา ต่อสู้กับขุนกระบี่ทั้งสี่ตัวต่อตัว, พอยกัษจะเพลิงพล้ำ อินทรชิตก็แผลงศรเป็นไฟ.
๒. รำมนตร์รามหาเวท เป็นเมฆแล้วสร้างรูปนิมิตไว้ ๘ ทิศ ให้แปรขุนกระบี่หลงตามไป อินทรชิตแอบอยู่คอยหาช่องแผลงศร นาคบาศ.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ พระรามมาเห็นพระลักษณ์ต้องศรพธมาสตรีตนเองจึงสลบไป. ทศกรรฐ์เชื่อว่าพระรามได้สิ้นชีวิต จึงให้นางสีดาขนบุษบกมาดูให้เห็นด้วยตา.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พระรามกับพระลักษณ์ต้องศร นาคบาศ ด้วยกัน. ทศกรรฐ์เชื่อว่า พระรามได้สิ้นชีวิต จึงให้นางสีดาขนบุษบกมาดูให้เห็นด้วยตา.

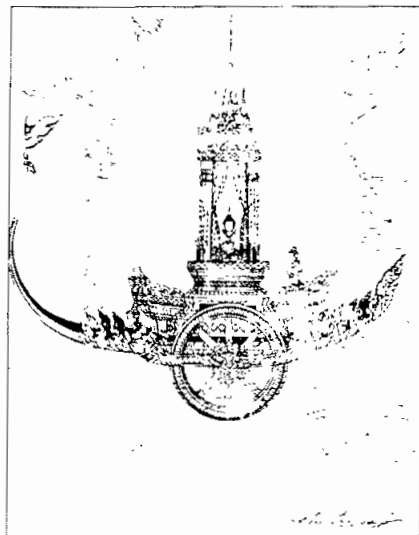

อุปนิสัยของพิเภกษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวหาญพอควร มิใช่เป็นผู้ขลาด :-

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑	เมื่อนั้น ความกลัวเพียงสิ้นชีวิต	พระยาพิเภกยักษ์ อสุราวิ่งหนีถนลาน ฯ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒	เมื่อนั้น หลบตัวกลัวหลานผลาญชีวิต	พระยาพิเภกยักษ์ วิ่งหนีเข้าไปไพรวัน ฯ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖	พญายักษ์กวดแก้วกทาธร เคจร่วมเดชพิเภกษณ์แต่เดิมมา	ไล่อสุรนิกรไม่รอหน้า บัดนี้เห็นอสุราก็ตกใจ ฯ

นอกจากนั้น พิเภกษณ์ ยังมีทหารคนสนิทที่ออกรบได้.

อนิล	สู้กับ	มโหธร.
อนล	„	ปรรศวะ.
ประมัติ	„	ศุกะ.
สัมปัติ	„	สารณ.

บุษบกของนางสีดา.

กลสุขาจาร.

พระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุด “กลสุขาจาร” นี้ ผู้เรียบเรียงยังไม่พบตัวบทพระราชนิพนธ์, พบแต่บทพระราชนิพนธ์ที่มีพระราชบันทึกว่า “บทร้องเก่าแก่มือใหม่ สำหรับแทรกในบทพระราชนิพนธ์เดิม.”

ย่อเรื่องจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒.

อินทรชิตมีกลอุบาย ทูลทศกรรฐ์ขอเบิกตัวนักโทษสุขาจารมาให้แปลงเป็นนางสีดา เอาใส่ท้ายรถไปมาให้พระราม พระลักษมณ์เห็น จะได้เลิกทัพลับไป. ทศกรรฐ์ก็ยินยอมให้เบิกสุขาจารมาเฝ้า และรับสั่งว่า ถ้าไม่ยอม จะทำร้ายญาติพี่น้องให้หมด. สุขาจารจำใจต้องยอม จึงแปลงกายเป็นสาวใช้น้ำดอกไม้ไปให้นางสีดาเพื่อคู่ตัว แล้วก็แปลงตัวให้เหมือนนางสีดา ตัดท้ายรถอินทรชิตไปยังสนามรบ. พระลักษมณ์ออกมาสู้รบ อินทรชิตแจ้งว่าจะกินนางสีดาให้, ให้มารับ. พระลักษมณ์ก็ยกให้นำไปส่งที่พลับพลา. อินทรชิตทำโกรธ แล้วก็ฟันคอสุขาจารโยนให้. พระลักษมณ์เสียใจกลับไปทูลพระราม. แต่ในที่สุดพิเทกก็ทูลว่า ไม่ใช่นางสีดา.

บทร้องเก่าแก่มือใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (บางตอน) มีดังนี้:-

สิงหโต • ทราบข่าวราวเรื่องรำพรรณ
ว่าพระลักษมณ์และปวงโยธา
กลับพินคั่นคงขึ้นมาได้
โห่ร้องก้องทั่วทั้งไพรวัน
ชะอินทรชิตลูกเรา
บอกว่าฆ่ามันบรรลัย

แห่งสารณตทศยักษา
อันม้วยมรณาแล้วนั้น
ไม่มีวัยชิวาอาศัย
กุมภณที่ขัดแค้นแน่นฤทัย
เหตุไรใจเบาฉนั้นได้
ด้วยศรฤทธิไกรวิไชยชาญฯ ๖ คำ.

ร้าย • จึงสั่งเสนารับคลาไคล
ให้เร่งเร็วมาอย่านาน

ไปหาอินทรชิตใจหาญ
มีการจะสนทนากันฯ ๒ คำ.

แขกบรเทศ • อรชรอันแอ่นระหวายทรง
กรายกรย่างเชิงจรลี

ร้าย • ครั้นถึงที่เฝ้าพระโอรส
กรานหมอบขอบกายอยู่แต่ไกล

• เมื่อนั้น
เสด็จเหนือแท่นรัตนัชชवाल
เห็นนางกับมหาเสนี
รู้ว่าสุขาจารฤทธิไกร

ลี้ลากระทุ่ม • จึงพิณิจพิศเพ่งเลงโฉม
งามภักตรงามเนตรจำเริญดา
งามโอษฐ์ดั่งหนึ่งจะข้มเข้ม
งามกรตั้งวงฉัตรทันต์
งามจรตกริยามารยาท
งามเอวงามอ่อนงามทรง

ร้าย • กระนั้นฤๅสมเด็จพระบิดา
ถึงใคร ๆ ได้เห็นนางเทวี
ชมพลางทางมีบรรหาร
จงจัดพลสกลไกร

เหมือนองค์ดีดามารศรี
ฤทธิการเสนีกัตามไป ฯ เพลง ๒ คำ.

นั่งลงประณตประนมไหว้
ที่ในพระโรงอลงการ ฯ ๒ คำ.

ลูกท้าวทศเสียรใจหาญ
ขุนมารก็ทอดพระเนตรไป
อสุรีก็คิดขื่นได้
แปลงเป็นอรไทสีดา ฯ ๔ คำ.

งามประโลมขั้วยวนเสนาหา
งามขนงนาสาวิลาวรรณ
งามเกษงามแก้มงามถัน
งามพรรณผิวเน้อลอององค์
งามนลาฏเป็นที่พิศวง
งามล้าอนงค์ในธาตรี ฯ ๖ คำ.

จะมีแสนเสนาหาโฉมศรี
นำที่จะหลงละลานใจ
สั่งเสนาमारผู้ใหญ่
ให้ทันแต่รุ่งสุริยา ฯ ๔ คำ.

พาก • งามรตอุไรอรชร
สมควรแก่ออมกุ่มกัณฑ์
งามหมู่หุ่หุโยธา
ได้ฤกษ์เล็กเหล่าพลไกร

งามดั่งอมร
สารถ์โลทัน
กรกุ่มสาตรา
มุงจิตรเอาไชย

นิมิตรวิจิตรดีครัน ฯ
นั่งคอยจะขับโคลกลา ฯ
แลหลามละลี้วลานใจ ฯ
แก่หมู่พวงพลไพรวัน ฯ เชิด.

ถ้า • เสนาะเสียงเรไรจักจั่นแจ้ว
ชาวประโคมก็ประโคมปักดอง
อันหมู่กระบี่พล
เสียงเพรียกพร้อมกันทำการ

ไก่อ่แก้วขานขันสนั่นก้อง
กาดม้องแตรสังข์กังสะदान
ก็ตั้นตนทุกกองทวยหาญ
อ้ออ้ออลหม่านทั้งทัพไชย ฯ ๔ คำ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักขึ้นใหม่ ณ ตำบล หุ้งส้มบ่อย เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาพระฤกษ์ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๕๖ เวลาพระฤกษ์ ๓ โมง ๓๕ นาที, พระราชทานนามว่า “พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”.

ในวันเดียวกันนี้เอง ให้ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม
สกุลให้แก่คนไทยเป็นครั้งแรก เริ่ม
ด้วย “สุขุม” ของท่านเจ้าพระยา
ยมราช ผู้เป็นแม่กองควบคุมการก่อสร้าง
พระตำหนักใหม่นั้น.

ในเวลาไม่ช้าต่อจากนั้น รายนามผู้แสดงละครพระราชนิพนธ์
ในสุจิตร์ก็จะปรากฏนามสกุล, และชื่อตัวละครในเรื่อง
พระราชนิพนธ์ ก็จะมีนามสกุลด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญกุศลในงานพระราชพิธีราชฤทธิมงคล ขึ้นพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๕๖ ตั้งแต่เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ. ถิ่นนั้นมีละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนลงสวนดวายแหวน. เวลา ๓ ยาม ๑๗ นาที ๘ วินาที ได้พระฤกษ์ขึ้นพระตำหนัก.

ต่อจากนั้นอีก ๓ วัน, คือในวันที่ ๑๕-๑๖-๑๗
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖, มีงานฉลองพระตำหนัก. ข้าราชการแสดงละครพระราชนิพนธ์สองเรื่อง คือ :-

“จัดการรับเสด็จ”

และ

“หัวใจนักรบ”.

จัดการรับเสด็จ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครได้ทุกชนิด. เรื่อง "จัดการรับเสด็จ" นี้ คงจะเป็นเรื่องตลก สั้น ๆ เรื่องแรกของพระองค์, ทรงพระราชนิพนธ์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๖.

เรื่องนี้เป็นเรื่องล้อเลียนสังคมต่างจังหวัด.

มีการแสดงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึงสามวาระ คือ:-

พระยาศรีบุรีรมย์, ผู้ว่าราชการเมืองศรีภิรมย์, ได้รับโทรเลขว่าเจ้านายพระองค์หนึ่ง จะเสด็จมายังเมืองนั้น จึงต้องจัดเตรียมการรับเสด็จเป็นการใหญ่, ให้หัวหน้าส่วนราชการในเมืองนั้น ตลอดจนกรรยาบางคนช่วยเหลือ. แต่ในที่สุดปรากฏว่าเป็นเรื่องแก้แค้นส่วนตัวของชายคนหนึ่งเท่านั้น.

๑. ในงานพระราชพิธีราชกกุธมงคล (๑๕-๑๖-๑๗ สิงหาคม).
๒. ในงานต้อนรับ สมุหเทศาภิบาลที่มาประชุม (๑๑ ตุลาคม).
๓. ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวง (๖ มกราคม).

เมื่อแสดงครั้งแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ข้าราชการผู้ใหญ่แสดง ดังนี้:-

พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์	เป็นผู้ว่าราชการเมือง.	พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ	เป็น ปลัดเมือง
เจ้าหมื่นไวยวรรณารถ	,, ยกบัตรเมือง.	พระยาจักรปาณีสรีศรีสวัสดิ์,	ผู้พิพากษา.
พระยานรฤทธิราชหัช	,, สัสดีเมือง.	นายศิลป์ ปรีญาตร	,, กลังเมือง
พระยาอภัยวานิช	,, ผู้ช่วยราชการ.	นายจำเรศ	เป็นผู้บังคับกองตำรวจภูธร
พระยาราชสาส์นโสภณ	,, คนใช้.	หลวงศักดิ์นายเวร	เป็น ชาวบางกอก.
นายพลพัน หุ้มแพร	,, คุณหญิงห้อย.	พระยาประเสริฐสุภกิจ	,, แม่ลำไย.
	และ ม.จ. ปิยะบุตร	เป็น	แม่ขจร.

ทรงใช้ชื่อแม่ลำไย เป็นครั้งที่สอง.

ทรงกล่าวถึงโรงเรียนราชินีในบทละครเป็นครั้งที่สอง.

เราได้ทราบว่ามีเสื่อนอกผู้ชายตัวหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ราคา ๓ บาท

หัวใจนักรบ.

ละครพูด ๓ ชุด

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

เพื่อ

ปลูกใจนักรบไทย.

วรรณคดีสโมสรได้คัดเลือกให้เป็นยอดของบทละครพูด

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗.

ในสมัยที่คนไทยมีโอกาสได้เป็นเสือป่า และ
เยาวชนได้เป็นลูกเสือนั้น, พระภิรมย์รากร รัง
เกี้ยวทั้งเสือป่าและลูกเสือ, ห้ามลูกคนเล็กไม่ให้
เป็นลูกเสือ และจะให้ลูกคนโตหนึ่งทหาร, รัก
แต่ลูกชายคนกลางที่อ่อนแอ และทั้งรังแอบเป็น
ชู้กับแม่เนย์ เมียน้อยของตน. แม่เนย์มีพี่ชายชื่อ
นายชุ่นเบ้ง เป็นคนคอยช่วยพระภิรมย์ในเรื่อง
ต่าง ๆ. ต่อมาเกิดการรบพุ่งขึ้นมาจริง ๆ, พระ
ภิรมย์ได้เห็นเหตุการณ์ที่เสือป่า และลูกเสือกระ
ทำจริง ๆ, ลูกคนใหญ่อาสาถือหนังสือไปขอกำลัง
รบ ถูกยิงตาย, แล้วลูกคนเล็กอาสาไปแทน. ใจ
พระภิรมย์ก็เริ่มเปลี่ยนไป ตั้งแต่การช่วยตาม
หมอนจนถึงยกปืนขึ้นยิงต่อสู้ข้าศึกเอง. ข้าศึกมี
กำลังมาก เข้ามายึดบ้าน และจับพระภิรมย์ขัง
ที่กำลังจ่อปืนอยู่. พระภิรมย์ถูกชำระ, ข้าศึก
พยายามถามข้อความ ซึ่งเป็นความลับทางทหาร
พระภิรมย์ไม่ยอมบอก จะยอมตายเสียดีกว่า.
ต่อมาข้าศึกก็ล่าถอยไป ฝ่ายไทยเข้ามาแทนที่
พระภิรมย์จึงสมัครเข้าเป็นเสือป่า.

นักศึกษาทั้งหลายพึงสังเกตด้วย :-

๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งกองเสือป่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔.
๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการ
แสดงตำนานเสือป่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "เพื่อนตาย"
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ในเรื่องมีเสือป่าพญา
ยามต่อสู้กับศัตรูที่มณฑลหัตดินบุรี.
๔. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "ขอมดำดิน"
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕.
๕. ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์
เรื่อง "หัวใจนักรบ" นี้. เสือป่าต่อสู้กับ
ข้าศึก ที่มณฑลหัตดินบุรี.

เป็นการปลูกใจมากขึ้นเป็นลำดับ.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดง “หัวใจนักรบ” ครั้งแรกในงานพระราชพิธีราชาศุภมงคลวันที่ ๑๕-๑๖-๑๗ สิงหาคม ๒๔๕๖ พระยาเทพทวาราวดี เป็นตัวพระภิรมย์.

แต่ต่อจากนั้นมา พระยาบุรีนวราชภูได้เป็นตัวพระภิรมย์, ได้ทำชื่อเสียงว่า แสดงได้ดีถึงขนาด.

เรื่องนี้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงนิสัยจิตใจของพระภิรมย์ ดังต่อไปนี้:-

แยม:- คุณมีความเห็นผิดกับใคร ๆ เขาไปทั้งบ้านทั้งเมืองนะซีคะ เสือป่ากับลูกเสือใคร ๆ เขาก็แลเห็นประโยชน์ทั้งนั้น คุณเห็นไม่เป็นประโยชน์.

พระภิรมย์:- เฮ๊ย...อ้ายสี่ กูก็เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย. เอากับมันสักตั้งเถอะวะ.

พระภิรมย์:- ฉันทเป็นคนไทยคน ๑ ฉันทก็มีหน้าที่ต่อผู้ศัตรูของชาติไทย.

พระภิรมย์:- อูไร ลูกรักของพ่อ ถึงเวลาแล้วที่หล่อนจะต้องทำใจกล้าหาญอย่างผู้ชาย. เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้า, สอนลูกหล่อนให้มันรู้สึกได้ว่า ฝายของมันเกิดมาไม่เสียชาติ, ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอมเอาใจออกหาก.

พระยาบุรีนวราชภูเป็น พระภิรมย์วรากร.

ฉาก

มณฑลหัตดินบุรี
เช่นเดียวกับในเรื่อง “เพื่อนตาย”.

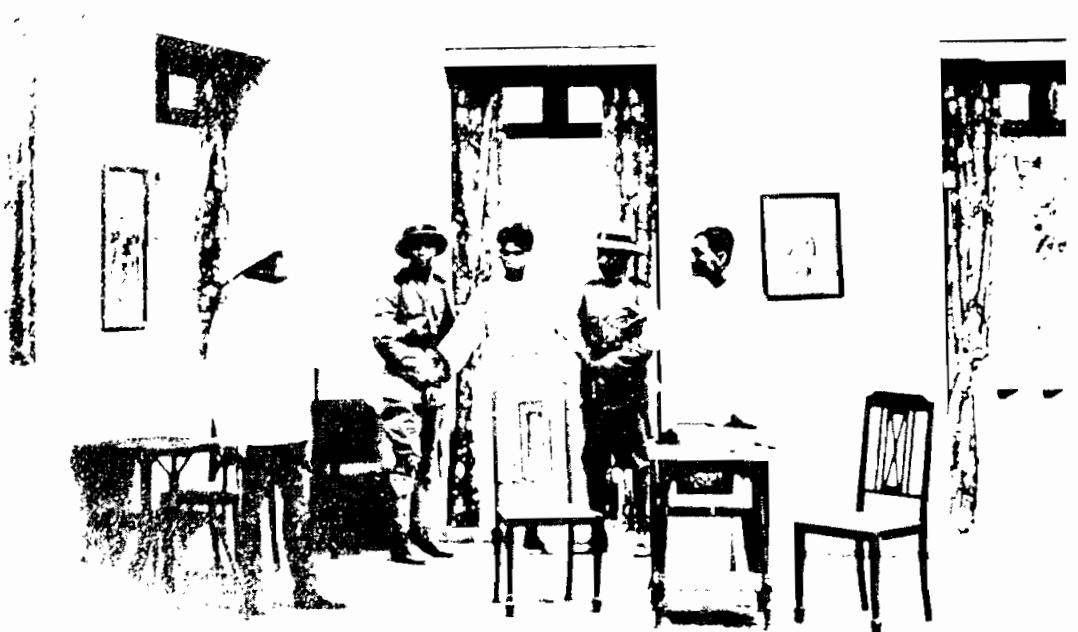
กองทัพข้าศึกมาจาก “ช่องฮอย”.
ตามเรื่องใน “The Locusts”
และ “ตักแตน”.

“ช่องฮอย” เป็นที่ตั้งรัฐบาล
ของอาณาจักรมังกรทอง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นนายหมวดโท หลวงมณีราชดรุ์บำรุง,
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓.

ดิฉันเห็นโดยจริงใจว่า คุณหลวงมณี มีข้อ
ที่ควรชมเชยอยู่มากที่สุด ก็คือข้อที่เป็นเสื่อป่า.

คุณพระก็เป็นผู้ใหญ่แล้วนะขอรับ ระวังปากกลอน้อย
จะดีกว่า ผมไม่อยากจะต้องจับคุณพระไปอีกคนหนึ่งเลย.

พระภิกษุแต่งเสื้อป่า เข้ามาทางซ้าย.

หัวใจนักรบเป็นบทละครที่มีผู้แสดงทุกยุคทุกสมัย เช่น:-

๑. ในงานพระราชพิธีราชฤทธิมหามงคล พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ๒๔๕๖.
๒. ในงานเลี้ยงพระราชทานสมุหเทศาภิบาลที่มาประชุม ๒๔๕๖.
๓. ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวงที่สวนศิवालีย์ ๒๔๕๖.
๔. แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ๒๔๕๗.
๕. แสดงที่จังหวัดสงขลา เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบึงกุ่มใต้ ๒๔๕๘.
๖. แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ๒๔๖๓.
๗. กรมเสนาธิการเสื้อป่าจัดแสดง ๗ วัน ที่สวนมิสกวัน ๒๔๖๓.
๘. แสดงทางโทรทัศน์สี ช่อง ๗ จัดโดยคณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๕๑๕.

จิตรลดาสภาคาร.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร, ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์, ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งทวิปัญญาสโมสร และมีโรงละคร ทวิปัญญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น.

บัดนี้ ในทำนองเดียวกัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดสร้างพระตำหนักจิตรลดารโหฐานเป็นที่ประทับถาวรแล้ว, ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งจิตรลดาสภาคาร เป็นสโมสร มีการเลี้ยงและแสดงละครได้.

จิตรลดาสภาคาร ตั้งอยู่ตรงหน้าพระตำหนักทางทิศตะวันออก, มีงานฉลองจิตรลดาสภาคารวันเสาร์ที่ ๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๖.

ระเบียบ
การเล่นสมัชชใหม่
ในงานราตรีสโมสร
ฉลองจิตรลดาสภาคาร

ภาคที่ ๑

ชุดที่ ๑.	เล่นนิทาน	— ท่านอาจารย์ฮอด และบริษัท.
ชุดที่ ๒.	ไต่ลวด	— มิสเตอร์เฟลาเวอร์ และบริษัท.
ชุดที่ ๓.	ม้าฉลาด	— ของโคโลเนล ฮีสแมน.
ชุดที่ ๔.	เล่นกล และแสดงวิชาอาคมอย่างน่าอัศจรรย์	— โปรเฟสเซอร์ ไดมอนด์.

ภาคที่ ๒

ละครพูดชุดเดียวอย่างจับใจ
เรื่องชื่อ
ฟอกไม้ขาว

ภาคที่ ๓

ละครสะดุ้งเวียง เล่นละครร้อง ชื่อ “ตั้งจิตรคิดคลัง” ฝูปาก “ไก่เขียว”.

ฟอกไม้ขาว.

สภานายกทรงพระราชนิพนธ์.
(เป็นเรื่องซึ่งอาจมิได้สักการาหนึ่ง).

เรื่องนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์
อย่างกะทัดรัด แนบเนียน เป็นที่สุด.

มีโฆษณาว่า

“เป็นละครพูด ชุดเดี่ยวอย่าง จับใจ”.

อันที่จริงเป็นละครสดใจ
หรือโสกนาฏกรรมมากกว่า.

ผู้อ่านเรื่องนี้ ควรจะอ่านเรื่อง
“เหลือแก่” หรือ “บัวงาม”
และเปรียบเทียบกันด้วย.

ตัวละคร

หลวงพรพานิชกรรม อายุประมาณ ๔๐ สภานายก.
นายบุญส่ง ” ๒๘ ผู้ช่วยปฏิคม.
จาร์ส (กรรขาหลวงพร) ” ๒๖ ผู้ช่วยเลขานุการ

สถานที่

เจดีย์หน้าห้องนอนของจาร์สในบ้านหลวงพรพานิชกรรม.

ในระยะหลังนี้ สโมสรละครสมัครเล่น
จัดการแสดงเรื่องนี้ทางวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔
เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๕.

หลวงพรพานิชกรรม รับจาร์สมาเป็นกรรขาทันที ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่า จาร์สเคยมีสามี และเปลี่ยนตัวสามีมาหลายคนแล้ว, โดยหวังว่าจาร์สจะกลับตัวได้. แต่ในระยะ ๑ วันที่ผ่านมา นายบุญส่งสามีคนแรกของจาร์ส มาหาจาร์สบ่อย ๆ มาช่วยนำเงินไปชำระหนี้ และติดต่อกับเจ้าหนี้ให้, แต่หลวงพรไม่เชื่อว่าเป็นเรื่องธุรกิจธรรมดา หาวว่าจาร์สยังประพฤติชั่วแก้ไขไม่หาย, เหมือนผ้าที่เปื้อนของโสโครก ฟอกไม้ขาว ต้องฉีกทิ้ง. เมื่อปรากฏว่าหลวงพรไม่ยี่ดื้อถึงกับบอกไล่จาร์ส นายบุญส่งจะยื่นมือเข้ามาให้ความอุปการะ, แต่จาร์สก็ปฏิเสธเพราะเธอกลับตัวได้แล้วจริง ๆ, เห็นคุณค่าของสามีคนสุดท้าย และตั้งใจแน่วแน่ว่า จะไม่รับความอุปการะจากใครอื่นอีก นอกจากสามีของเธอ. แล้วเธอก็ร้องไห้หนีเข้าห้องไป. นายบุญส่งบอกหลวงพรว่าเกรงจะเกิดเหตุอันตรายขึ้น หลวงพรก็เข้าไปในห้องจาร์ส กลับออกมาด้วยอาการโสกเศร้าตกใจ ถือขวดยาออกมาด้วย.

บัวทอง พัฒนถาบุตร
ผู้แสดงเป็น “จาร์ส” สมัยวิทยุโทรทัศน์.

ตั้งจิตระคิดคลัง (๑).

ละครเรื่อง ของคณะละครสคู่เวียง
ฝักปาก “ไก่เขียว”.

ละครแต่งขึ้นใหม่มิใช่หยอก
ตามแบบใหม่สี่วิไลซ์ให้โนติช
เป็นเรื่องใหม่จับหัวใจใครมาดู
“สคู่เวียง” ซอละครเล่นตอนนี้

จะขอบอกยบุลแสดงไม่แกล้งปิด
ชื่อ “ตั้งจิตระคิดคลัง” ดังหุด
น้ำตาพรูเพียงจะพ้อยู่กับที่
ใครไม่ชอบก็มิสี่วิไลซ์เอช ๆ.

ลำดับฉาก

- ชุดที่ ๑ “ชื่นใจไม่สมัค” ฉาก : ห้องรับแขกที่บ้านคุณแม่สาริกา ที่แพรงนรา กรุงเทพฯ ฯ.
- ชุดที่ ๒ “ความรักพาไป” ฉาก : ห้องรับแขกที่บ้านนายสมชัย ริมวัดมหารณพาราม กรุงเทพฯ ฯ.
(สมมุติว่าภายหลังชุดที่ ๑ ครึ่งชั่วโมง แต่ถ้าเล่นแผนแท้
ต้องภายหลัง ๔ ชั่วโมงจึงจะพอ.)
- ชุดที่ ๓ “รถไฟพาจร” ฉาก : สถานีรถไฟหัวลำโพง. (สมมุติว่า ภายหลังชุดที่ ๒ ราว ๑๕
นาที.)
- ชุดที่ ๔ “ตามสมรพบได้” ฉาก : ห้องรับแขกในบ้านเจ้สัวตั้งแซ ที่เมืองบน. (สมมุติว่าภายหลัง
ชุดที่ ๓ ประมาณ ๘ ชั่วโมงกับ ๑๗ นาที ๓๕ วินาที
กับ ๙ ^๕/_{๑๐} วินาที.)
- ชุดที่ ๕ “สมใจได้สนิท” ฉาก : ห้องนอนในบ้านเจ้สัวตั้งแซ ที่เมืองบน. (สมมุติว่าภายหลัง
ชุดที่ ๔ ประมาณ ๖ ชั่วโมงเศษ คำนวณยังไม่ตก.)
- ชุดที่ ๖ “ตั้งจิตระคิดคลัง” ฉาก : ห้องนอนในบ้านสมเด็จพระยาบรมมหาประทีปแก้ว
เจริญฟ้า ที่ปากคลองสาร. (ภายหลังชุดที่ ๕ ประมาณเท่าใด
ก็ไม่มีใครกล้าถามเจ้าของละคร เพราะท่านกำลังฝันเสีย.)

ชื่นใจไม่สมัค.

ละครเรื่อง โดย “ไก่เขียว”
สำหรับละครสดดั่งเวียง.

ตัวละคร.

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประทีปแก้วตรีงฟ้า ผู้สำเร็จราชการอำเภอปากคลองสาร
อายุประมาณ ๖๐ ปี บ้าตึกหา อายกมีเมียสาว.

นายสมชัย อายุประมาณ ๒๔ ปี รูปร่าง ซื่อตรงสุจริต หรุกราเลิวิไลยทุกอย่าง.
นายสามารถ เพื่อนนายสมชัย อายุประมาณ ๒๓ ปี กับ ๗ เดือน กับ ๘ วัน กับ ๒ ชั่วโมง.
นายหอยโข่ง ทนายสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประทีปแก้ว ฯ.

เจ้สัวตั้งแซ พ่อกำมั่งมี อายุประมาณ ๕๕ ปี.

เด็กสี่มา บ่าวนายสมชัย.

คุณสาริกา หญิงหม้าย อายุประมาณ ๔๕ ปี.

แม่วิไล บุตรีคุณสาริกา อายุประมาณ ๒๐ ปี รูปร่างกิริยามารยาทดี หรุกราทัวไป
ทั้งตัว.

แม่มะม่วง ภรรยาเจ้สัวตั้งแซ อายุประมาณ ๕๐ ปี.

ตำราย สาวใช้ของแม่วิไล.

ตัวไม่ใช่ละคร

เจ้าของละครสดดั่งเวียง (ได้ยินแต่เสียงแหวก ๆ อยู่ในฉากเป็นพื้น).

ผู้จัดการที่ ๑.

หลวงนฤมิตรสรณีย์ (เอเย่นต์ของละครสดดั่งเวียง).

(นอกจากนี้มีตัวไม่ใช่ละครอีกก็ตัวนับหาตัวไม่.)

โอม !

มหาสรณีนานาฎกะ
อุตุตริกัญชุนันะ
สัมฤทธิกันเทานีละ

โอม

ศุภมัสตุม.

ละครตั้งเวียงฝักปากไก่เขียว เรื่อง ตั๋งจิตรกิดกั้ง
ในสูจิบัตร เรียกชื่อเรื่องว่า ผูกจิตรกิดกั้ง ส่วนในหนังสือ
บทละครที่พิมพ์เป็นเล่ม เรียกชื่อเรื่องว่า ขันใจไม่สมัก.

ย่อเรื่อง:— วิไลรักสมย์ แต่มารดาจะยกให้สมเด็จพระเจ้า-
พระยาฯ เธอจึงหนีไปเมืองเหนือ. นายสมย์ตามไป, สมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ ก็ส่งคนตามไป. นายสมย์ปลอมตัวเป็นผู้หญิง
ไปอยู่กับวิไล ถูกเจ้าของบ้านเกี้ยว. ขณะนั้นคนของสมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ แอบลักพาวิไลกลับมากรุงเทพฯ. วิไลมาอยู่
บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ, กลุ้มใจจึงกินยาตาย. สมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ เห็นเข้าก็เป็นลมล้มลงตาย. นายสมย์มาถึงเสียใจ
จึงยิงตัวตาย.

ชุดที่ ๔ “ตามสมรพบได้” ฉาก : ห้องรับแขกในบ้านเจ้าตัวตั้งแซ (เมื่อเปลี่ยนฉาก
แล้ว แต่ยังไม่เปิดม่าน หลวงนฤมิตรสรณีย์เดินออกมาที่กลางโรงพบกับผู้จัดการที่ ๑).

หลวงนฤมิตร — ไม่ได้การละขอรับ กนดูๆ เหมือนจะบ่นกันบ้างแล้วว่าเบื่อ.

ผู้จัดการ — เอ๊ะ! ก็เบื่อทำไมไม่ไปเสียเล่า เงินทองเราก็ได้ไว้แล้ว ถึงจะไปเราก็กิน
เสียประโยชน์อะไร.

หลวงนฤมิตร — ผมก็ได้พูดคุยกับชนหลายรายแล้ว แต่เขาไม่ไป เขาจะดูให้ตลอดให้ได้.
ก็นั่นยังมีเหลืออีกมากหรือครับ?

ผู้จัดการ — อ้อ ยังเล่นต่อไปได้อีกราว ๖ ชั่วโมง.

หลวงนฤมิตร — จะตัดบ้างไม่ได้หรือครับ?

ผู้จัดการ — จะตัดตรงไหน?

หลวงนฤมิตร — ตัดชุดนี้ไม่ได้หรือครับ?

ผู้จัดการ — ตัดยังไงได้ ทั้งนายโรงทั้งนางเอกเขาออก เขาจะฉุนใหญ่ประไรละ ถ้า
ตัด บางที่เขาจะพันเสียไปได้อีก ๖ วันก็ได้ ถ้าไม่ร้อนถึงเจ้าคุณมรราช ก็นับว่าดีละ.

(ในที่สุดท่านเจ้าของละครยอมให้ตัดชุดที่ ๔ ออก.)

เพลงสมิงทอง.

- ลูกคู่ — นายสมย์รูปสง่าหน้าบานเบิก หัวเราะเก๊กเก๊กเพราะเสนาะเสียง
สาววิไลนั่งแนบก็แอบเอียง ไม่ห่ล็กเลียงเล่นจรตผิดทำนอง
- สมย์ — โอไมเคีย อย่าให้เสียเวลาที่ ขอบุบที่พอให้กลายหายหม่นหมอง
- วิไล — อื้ออะไร คุณแม่ รังแกน้อง
- สมย์ — ขอชื่นจิตรชิตชม ภิรมย์รัก เราอยู่สอง, ต่อสองไม่มีใคร
ตัวน้องไซร์ไม่สมักหรือไฉน
- วิไล — ก็สมักรักพื่นเต็มใจ แต่ว่าไฟยังสว่างกระจ่างตา
- สมย์ — ถ้าแม่ไฟปิดมืดปดป้อแล้ว จะให้ชมน้องแก้วจริงหรือจำ
- วิไล — อื้อ คุณิ พุดเข้าไม่เข้าท่า
- สมย์ — ใครจะว่าเราได้วิไลน้อง ให้เป็นคู่คู่กันสนิทสอง
- วิไล — เรานายโรงนางเอกท่านเสกสรร ไม่ควรจะอับอายชนหมายมอง
- วิไล — ก็ตามใจไม่ต้องขัดใจกัน ๆ ๑๐ คำ ๆ.

เพลงตะนาวแปลง.

- ลูกคู่ — นายสมย์รูปสวยสำรวชิ่ง ตระกองกอดขอดหญิงผู้มิ่งขวัญ
- สมย์ — จะรักเจ้าโฉมเฉลาเสาวพรรณ เกษมสันต์สมรสสมัครกันรมย์
จะจุมพิศพิศสวาสดีไม่ขาดห้อง จะตามออกพลอดพร้องก้องขรม
จะจับมือถ้อแขนแสนนิยมน จะเขยนมชมเล่นไม่เว้นวาง
จะตามวอนบงอรอนงค์น้อง ให้เข้าห้องแนบนิทร์สนิทข้าง
จะลুবกลำรำไปไม่จัดจาง แขนจะกางคอยประโลมแม่โฉมตรู
- ลูกคู่ — พุดเท่านั้นพลันจับกระชับมุด แล้วกอดนุชแนบข้างท่าทางทรู
เชิญขึ้นเตียงเคียงประคองทำนองชู อื้อ นำดูนักละครตอนน้อเอ๋ย ๆ โลม ๘ คำ ๆ.

ตั้งจิตระคิดคลัง (๒).

ละครเรื่องไก่เจี๊ยบ

ผู้ปาก “เจ้าเงาะ”

ของคณะละครเร่เร่กำดัด

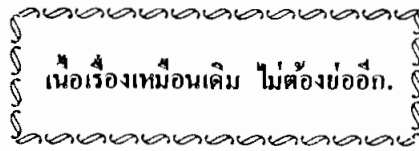
โลดโผนโลนตักโหยนพลัวะหะหะเอ้อย่างเอกอุที่สูงสุดในโลก

วันเสาร์ที่ ๓๒, วันอาทิตย์ที่ ๓๓ เดือนนี้

(ลงโรงเวลา ๒๘ นาฬิกา).

๖ ปีหลังจากการแสดงละครเรื่อง ตั้งจิตระคิดคลัง (๑) ผู้ปากไก่เขียวของคณะละคร
สตูดิโอเวียงฉลองจิตรลดาสภาการ ใน พ.ศ. ๒๔๕๖, ตั้งจิตระคิดคลัง (๒) ก็ปรากฏขึ้นในหน้า
กระดาษหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ฉบับที่ ๓๘, ๓๙, ๔๐, ๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๔ และ ๔๕ ในเดือน
กันยายน-ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒. หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ทรงเขียนภาพประกอบ.

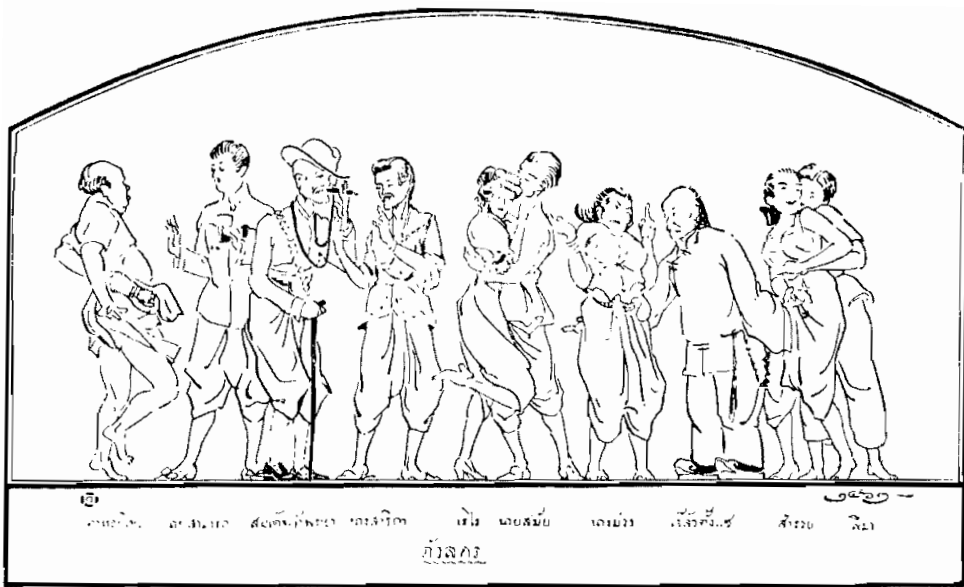

คณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตประกาศว่ายังหาตัวละคร
รวบรวมเป็นคณะไม่ได้... เพียงแต่มีหญิงที่รับจ้างทูลถน
หน้าที่ทำการ... สมัย... คน ๑ แล้ว. กำลังสั่งสอนให้
... ใช้สบู่อูตัว เพื่อจะได้ล้างคราบเสียบ้าง. นอกจากนั้นเงิน
เก่า... ได้รับปากว่าจะให้บุตรของเขามาสักเป็นละครอีก
คน ๑.

ขอเชิญเทกัณมาทั้งเมือง ถ้าใครไม่ได้ดูเหมือนไม่ได้ขึ้นบั้นเทิง
ตอนที่ขึ้นรับประกันว่าต้องหัวเราะจนฟันโยก
ตอนโสกต้องโสกจนไม่มีผ้าจะเช็ดน้ำตา
มีทั้งฮาป่าฮาบ้านประสานกันไป.

บท “ตั้งจิตรคิตคลั่ง” ใหม่^๕ เปลี่ยนไปจากฉบับเดิม ดังนี้:-

๑. ตัดตัวไม่ใช่ละครออกทั้งหมด.
๒. สืบเนื่องจากข้อ ๑ บทเจรจาขณะยังไม่เปิดม่านจึงไม่มี.
๓. เปลี่ยนชื่อนางเอก จากวิไล เป็นเรไร.
๔. ให้นามสกุลตัวละคร ดังนี้:- นายสมย์ ฟรีสกุล,
นายสามารถ โก่อ่ง,
นางสาริกา เรียมเร,
นางสาวเรไร เรียมเร.
๕. จัดฉากใหม่ ดังนี้:-

- ชุดที่ ๑. ขึ้นใจไม่สมัค.
- ชุดที่ ๒. ความรักพาไป.
- ชุดที่ ๓. รถไฟพาจร.
- ชุดที่ ๔. ตามสมรพบได้.
- ชุดที่ ๕. เพลินใจพลาดท่า.
- ชุดที่ ๖. ออกบ้านิด ๆ.
- ชุดที่ ๗. ตั้งจิตรคิตคลั่ง.

นอกจาก ๖ ข้อที่กล่าวมาแล้ว ตั้งจิต
คิดคลั่ง (๒) ยังเปลี่ยนไปจากเดิม ก็คือ :-

- ก. คำเจรจาแก้ไขใหม่.
- ข. เนื้อร้องเพลงแก้ไขใหม่.
- ค. ทำนองเพลงเปลี่ยนใหม่.

เรไร - แคว้นไฟ, ช่างสว่าง, กระทั่งตา

เนื้อร้องใหม่ เพลงสมิงทอง

ลูกคู่ — นายสมย์รูปสง่าหน้าบานเบิก
 สมัย — เออเขาช่างบำเพ็ญเช็ดดับดี
 เรไร — ตาเจ้ตัวแกเบ็งเชิงสงสัย
 ลูกคู่ — หัวเราะพลางนางแนบและแอบเอียง
 สมัย — โอไมเดี่ยอย่าให้เสียเวลาพี่
 เรไร — อื้ออะไรดูแน่นิ่งแกน้อ
 สมัย —
 ขอชื่นจิตชิดชมภริมย์รัก
 เรไร — ก็สมักรักพื่อนั้นเต็มใจ
 สมัย — ถ้าแม่ไฟปัดมดบดบื้อแล้ว
 เรไร — อื้อดูซิพูดเข้าไม่เข้าท่า
 สมัย —
 เรานายโรงนางเอกข้อมเสกสรร
 ไม่ควรจะอับอายชนหมายมอง
 เรไร —
 ลูกคู่ — นายสมย์ได้ที่ซิกซชวน
 ครั้นสมัยสวมสอดกอดเข้าไว้

หัวเราะเก๊กหน้าขันครันฟ้าผี
 ว่าเราพี่น้องไม่มองเมียง
 คุณบ้าม่วงดูใหญ่ไม่กล้าเถียง
 ไม่หลีกเลียงเบี่ยงบิดผิดทำนอง
 ขอจูบที่พอกตายวายหม่นหมอง

เราอยู่สองต่อสองต้องอวยใคร
 หรือน้องไม่สมักหรือไฉน
 แต่ว่าไฟยังสว่างกระจ่างตา
 จะให้ชมน้องแก้วจริงหรือจำ

ใครจะว่าเราได้เรไรน้อง
 ให้เป็นคู่ครองกันสนิธสอง

ถ้าฉนั้นก็ต้องเกี่ยวฉนั้นไป
 แม้เรไรทำชวนทำก่อนให้
 แม้เรไรก็ข้มพรมพรายพรรณ ฯ ๑๔ คำ ฯ

พญามังกร.

บทละครพระราชนิพนธ์ ซึ่งอาจสงเคราะห์ให้อยู่ในประเภทเดียวกับ “ตั้งจิตระคิดคลัง” ก็คือเรื่อง “พญามังกร” นี้. ทรงพระราชนิพนธ์บอกกล่าวไว้ ดังนี้:—

“ผู้แต่งขอปกเกล้าผู้อ่านไว้ว่า หนังสือ
นี้แต่งขึ้นเพื่อนอนอ่านเล่นขำ ๆ ไม่ใช่
สำหรับว่าหรือคำเปรียบเทียบกับผู้ใด เพราะ
ฉันไม่ควรให้ตกไปในมือผู้ที่จะไม่เข้าใจ
ความประสงค์อันซื่อตรงของผู้แต่ง ฯลฯ.”

ละครร่ำ

(ฤาจะไม่รำก็ตามใจ)

เรื่อง พญามังกร

(บททรจนากลางเก่ากลางใหม่ ตามเค้าสรณีย์)

ตัวอย่างคำประพันธ์

สดาขงเสริม • เจ้าคู่ชีวิตเอ๋ย เจ้าคู่ชีวิตของเรียม หน้าตานงเขาวัว เจ้าเหลือจะเรียม
แสนให้สม นำโลมเล้า เข้ายวน ขวนเจ้าภิรมย์ นำเชชนำชม นำชิดนำเคียง ตามเขียงโบราณ
แต่ครั้งนั้นจะทำ ไปเช่นนั้น มันเป็นละคร มันก็ไม่แปลก กว่าเขาสิหล่อน แม่หัวใจหวาน พัง
จึงต้องปล้ำ ขย้าอนงค์ นมมิงคราญ ดูจะจัดจ้าน ดูท่าทาง เหมือนอย่างจริง ร้องกรดีขึ้นช้
แม่ศรีไสว แม่ไวต์โรส พังจะสับโป๊ส บับสอเจ้าไว้ จนให้หนึ่ง ฯลฯ.

เรื่องสมควรจะเหมาะสำหรับวิเคราะห์มากกว่าการแสดง
มีเพลงชื่อแปลก ๆ อยู่ ๓๐ เพลง มีตัวอย่างดังนี้:—

นกดินสอพอง,	ลาวผู้ปอบ,	เขมรขมุกขมัว,
สามสิบสามเส้า,	ตกคลัง,	เขมรมรกฏ,
มอญมรवाद,	มอญโข่ง,	สดาขงเสริม.

พญามังกร แห่งปรีดินคร
เล่นว่าว. มีพายุ ว่าว
จึงขาดลอยไป. พญา
มังกกรตามว่าว ไปถึงเมือง
มอญ แล้วได้ธิดาพญา
มอญเป็นชายา.

A Real Ghost.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓. ภายใน ๖๗ วัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้น. บัดนี้ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องนี้ พระราชทานแก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมการศึกษา, พระมหากษัตริย์คุณอันยิ่งใหญ่ หาท่าเปรียบมิได้.

A Real Ghost.

A Play in One Act

Specially written for the Students of the Royal Pages College (2456)

By Sri Ayudhya.

ที่ “ร้านเหล้า” Green Dragon ตำบล Fallowfield ในชนบท ประเทศอังกฤษ, ชั้นบนมีห้องพักผู้เดินทาง ทำนองโรงแรมข้อมๆ, ชั้นล่างมีห้องโถง ชายเหล้า. มีสิบเอกกับพลทหาร แห่งกองทหารรักษาดินแดนมาพักอยู่. บุคคลอื่นที่มาถิ่นเหล้า มี “นักกีฬา” จากลอนดอน, ชาวนา และตำรวจผู้หนึ่ง, นอกนั้นก็มีเจ้าของร้านที่ออกมาให้บริการและสนทนาด้วย.

ในการสนทนาได้ความว่ามีคนเคยผูกคอตายในห้องชั้นบน. ตั้งแต่นั้นมา ก็ลือกันว่าผีคู่ มีคนเคยเห็นหลายครั้ง. ทุกคนมีความหวาดกลัวยกเว้นนายสิบเอกผู้นั้น ว่าจะไม่นอนจะอยู่คอยคู่ผีให้ได้. ในตอนดึกผีก็มาจริง ๆ นายสิบเอกถือหอกปลายปืนเข้าไปสู้ และแทงผีจริง ๆ. ตำรวจต้องจับนายสิบเอกไป เพราะผีที่มาจริง ๆ นั้น คือคนจริง ๆ.

มีพระราชบัณฑิตกษัตริย์ว่า:—

The play is suggested by a short story by W.W. Jacobs, but is not an adaptation of it.

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๕๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เพื่อพระราชทานรางวัลแก่นักเรียน, ทอดพระเนตรการกีฬา. เมื่อได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแล้ว ได้ประทับเสวยพระกระยาหาร แล้วทอดพระเนตรละครพูดของนักเรียน ๒ เรื่อง คือ:—

A Real Ghost และ ชิงนาง

(เสด็จตัวละคร A Real Ghost ตัดที่

ห้าง John Sampson & Son.)

ท้าวแสนปม (ละครจำ).

ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นปีที่ได้พระราชนิพนธ์ บทละครสำคัญ ๆ หลายเรื่อง
เริ่มด้วย :-

ขอมคำคืน,
ศกุนตลา,
หัวใจนักรบ.

เท่านั้นยังไม่พอ ก่อนจะสิ้นปี เรายังได้พระราชนิพนธ์บทละครที่มีค่าอย่างยิ่งอีก
เรื่องหนึ่งคือ :-

ท้าวแสนปม.

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปช้อมรบ ณ จังหวัดภาคตะวันตกในฤดูแล้ง, แต่บางปีก็ให้
เสด็จไปเดินทางไกลแทน, เช่น ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ นี้ ให้เดินทางไกลไปสักการะสมเด็จพระ
นเรศวรมหาราช ที่ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, เสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไปในป่ากับ
เสด็จและลูกเสด็จ.

วันที่ ๒๐ มกราคม เวลาเช้า ๑ โมง ๑๕ นาที พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เครื่อง
เสด็จป่า ทรงม้าพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินออกจาก
พระราชวังสนามจันทร์ตามทางเกวียนเดิม ฯลฯ.

วันที่ ๒๒ มกราคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไป
๓ วันจึงถึงเมืองอู่ทอง, เป็นระยะทาง ๑๗๑๒ เส้น, แล้วเสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไปอีก
๒ วัน จึงถึงดอนเจดีย์ แขวงจังหวัดสุพรรณบุรี.

ข้ากลับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช
ดำเนินออกจากดอนเจดีย์เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ระยะ
ทาง ๔๕๐ เส้น ถึงที่ประทับแรมตำบลบ้านโข้ง. ณ ที่นั้น
ได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ท้าวแสนปม” สืบเนื่อง
จากที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปถึงเมืองอู่ทองในครั้งนั้น.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง ท้าวแสนปม
นี้ เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ที่ตำบลบ้านโง้ง
เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖. เสร็จที่ค่าย
หลวงบ้านโป่ง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์,
และได้ทรงเกลากล่อมสี่ม้ออีก แล้วเสร็จ
บริบูรณ์ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่
๑๕ มีนาคม ๒๔๕๖.

ในพระราชบันทึกคำนำ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ มีพระบรมราชาธิบาย
เรื่องตำนานเดิม กล่าวคือ เรื่องพระราชธิดาของท้าวไตรตรังษ์ เสวยมะเขือแล้วก็ประสูติ
พระโอรส โดยมีนายแสนปมเป็นบิดา. จบลงด้วยพระบิดา ทำอุ๋ ด้วยทองคำให้พระโอรส,
จึงมีพระนามว่า “อุ๋ทอง”.

พระชินเสนบุตรราช, ลูกท้าวศิริไชย, ลาพระ
บิดาไปคู่ตัวนางอุษาที่นครไตรตรังษ์. ไปถึงแล้ว
ก็ปลอมเป็นแสนปม ไปอยู่กับคนเฝ้าสวนหลวง,
จึงมีโอกาสแอบดูนางอุษา เวลาสวนและอาบน้ำ.
ทั้งสองนี้รักกันทันทีเมื่อพบกัน. พระชิน
เสนจึงจามระเขือใบใหญ่ เป็นจดหมายโต้ตอบ
กับนาง เมื่อรู้แน่วางรักแล้วจึงเข้าไปหานาง
ถึงบนตำหนัก โดยไม่มีใครรู้เห็น.

ต่อมาท้าวศิริชัยประหาร พระชินเสนจึง
ต้องลางนางอุษากลับไปเมือง.

เวลาผ่านไป นางอุษาคงอดกุมาร. ท้าวไตร
ตรังษ์เดือตร้อน เพราะนางไม่บอกชื่อบิดาของ
พระกุมาร. จึงปรึกษาพระมหาราชครูแล้วบ่าว
ประกาศไปยังเมืองต่าง ๆ ว่าได้อิฐฐานว่าพระ
กุมารรับอาหารจากผู้ใดผู้หนึ่งคือบิดา, และจะยก
นางอุษาให้. พระชินเสนจึงมาอีกครั้งหนึ่ง ปลอม
ตัวถือข้าวเหนียวมาก้อนหนึ่ง พระกุมารก็รับไป.
ท้าวไตรตรังษ์โกรธมากได้นางอุษา พระชินเสน
จึงรับไปฝัง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระราชวินิจฉัยว่า “เรื่องราวแห่งจักรียบุคคล
อันมีปรากฏอยู่ในตำนานต่าง ๆ ... โดยมากย่อม
มีความจริงเป็นเค้าอยู่บ้าง”. จึงได้ทรงค้นคว้า
เกี่ยวกับเรื่องเมืองไตรตรังษ์ เรื่องพระเจ้าศิริชัย
เชียงแสน ฯลฯ แล้วผูกเป็นเรื่องขนตามที่ได้ทรง
สันนิษฐาน.

๑. เมืองไตรตรังษ์นั้น อาจเป็นเมือง
สระบุรี.
๒. พระเจ้าศิริไชยเชียงแสนนั้น อาจ
มีพระนามว่า ชินเสน แล้วเพี้ยนเป็นเชียง-
แสน.
๓. พระเจ้าอุ๋ทองนั้น คงจะเรียกพระ
นาม ตามเมืองอุ๋ทอง.

พระราชนิพนธ์บทละคร “ท้าวแสนปม” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์จากข้อสันนิษฐาน, จะใกล้เคียงกับความเป็นจริงเพียงใด ไม่มีผู้ใดตอบได้. แต่ที่ทราบแน่นอนก็คือ กระบวนกลอน อยู่ในขั้นที่หาเปรียบเทียบได้ยาก เช่น:—

พราหมณ์เค็ดน้ำเต้า.

ในลักษณะนั้นว่านางจายเอ๋ย
ออกผ่าราวสุมรุ่มไฟ
เสียแรงเกิดมาเป็นนักรบ
สู้กรากกรำล้าปากยากนาน
ได้เห็นแก้วประเสริฐเลิศชม
เคยพบสาวฟ้าสุราลัย
โอ้แก้วแวววับข้างจับจิต
โอ้เออมสุดล้ำตั้งหาหิน

กระไรเลขหัวอกหมกไหม้
ทำไฉนจะพ้นไฟพราญ
เผ่าหงส์ทรงกรหมหาศาล
ยอมเป็นปมเป็นปานประอะไป
จะนิยมก้อนกรวดกระไร ได้
ฤจะไผ่ต้องชาวเม็ดหิน
จะใคร่ปลิดปลดมาดังถวิล
จะได้สมดังจินต์ฉันใด ฯ ๘ คำฯ.

ทองย่อน.

ในลักษณะนั้นว่าน่าประหลาด
เหตุไฉนย่อท้อรอร่า
เห็นแก้วแวววับที่จับจิต
เมื่อไม่เออมจะได้อย่างไรมี
อันของสูงแม้ปองต้องจิต
มิใช่ของตลาดที่อาจซื้อ
ไม่คิดสอขมัวกอดคอกไม่ร่วง
ดูแต่ภูมิรินที่ขยับินตอม

เป็นเชื้อชาตินักรบกลั่นกล้า
ฤจะกล้าแต่เพียงว่าที่
โยไม่คิดอาจเออมให้ถึงที่
อันมณีฤจะโลดไปถึงมี
ถ้าไม่คิดปั้นไผ่จะได้ฤ
ฤแย่งซื้อถือได้โดยไมยอม
คงขาดดวงบุปผชาติสะอาดหอม
จึงได้ออมอบกลิ่นสุมาลี ฯ ๘ คำฯ.

ท้าวแสนปม (ละครเรื่อง).

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๘, ปีสุดท้ายในรัชกาลของพระองค์, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดัดแปลงบทพระราชนิพนธ์ ละครร่ำ ให้เป็นแบบดึกดำบรรพ์, แบ่งเป็น ๓ องก์, ๗ ตอน.

การดัดแปลงนั้น ต้องทรงดัดแปลงมาก แต่กลอนที่ไพเราะก็ยังมีอยู่ทั้งหมด, ดัดบทท้าวศิริไชยและพระราชทานนามพี่เลี้ยงนางอุษา ว่า นางรววยริน, และ นางชื่นจิต. และเพิ่มจำนวนเพลงขึ้นเป็นอันมาก

พระชินเสนยกพลมาใกล้นครไตรตรึงษ์ แจ้งคนสนิทและเสนาให้ทราบว่าจะไปคูตัวนางอุษา, แล้วก็ปลอมแปลงพระองค์ไปสมัครทำงานกับตาเฒ่าคนเฝ้าสวนหลวง. ในไม่ช้าก็ได้เห็นนางอุษาลงมาชมสวน พระชินเสนก็นำดอกไม้เข้าไปถวาย. นางอุษาแลเห็นเข้าก็นึกชอบ, เพราะเห็นว่าดวงตาเฒ่าไพเราะ. หลังจากนั้นพระชินเสนก็จามระเขือเป็นข้อความ ส่งไปถวายในวัง. นางอุษาเขียนตอบ พระชินเสนจึงแน่ใจว่านางรักแล้ว จึงเข้าไปหาถึงในตำหนักและได้นางอุษาเป็นชายา. ต่อมาพระชินเสนต้องกลับเมือง. นางอุษาได้คลอดพระกุมาร แต่ไม่ยอมเผยนามของพระชินเสน. ท้าวไตรตรึงษ์จึงป่าวประกาศไปยังเมืองต่างๆ ว่าได้อิฐฐานว่าพระกุมารรับอาหารจากผู้ใด ผู้นั้นเป็นบิดาของพระกุมาร. เจ้าต่างเมืองมา. พระชินเสนก็มาด้วย ปลอมตัวถือข้าวเข็นมา. พระกุมารก็รับไปสวย ท้าวไตรตรึงษ์โกรธ แต่พอทราบว่าเป็นแม่ทัพใหญ่ ก็ยกนางอุษาให้.

นักศึกษา วิชาละคร กวีศึกษา
เปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้:—

๑. เปรียบกับ เรื่อง “สังข์ทอง”
ตอนเสียงพวงมาลัย.

๒. เปรียบฉากสวนกับเรื่อง “พระ
ลอ”

๓. เปรียบฉากริมหน้าต่าง กับ
เรื่อง “วิวาห์พระสมุทร” (มีเพลงคลื่น
กระทบฝั่งกับบังใบเหมือนกัน).

บังใบ (วิวาห์พระสมุทร)

ได้ยืมคำสำเนียงเสียงเสนาะ
แสนไพเราะสรกเป็นหนักหนา.

บังใบ (ท้าวแสนปม)

ได้ยืมคำสำเนียงเสียงเสนาะ
แสนไพเราะทุกคำสำเนียงได้.

เปรียบเทียบเพลงละครรำ และละครร้อง

สร้อยเพลง (ละครรำ)

โอ้วดวงใจอยู่ไกลลิบ
เหมือนดวงดาววาววาวอยู่ไกลครัน
เสียแรงข้ออุษานารี
ปล่อยให้นั่งฟูมฟอกกรรม
รสใดไม่เหมือนรสรัก
แต่มาได้เชยชมสมใจ
อ้อองค์เทवासูรารักษ์
ช่วยคลายให้ชู้คู่ชิวานต์

เหลือจะหยิบมาชมภิรมย์สันต์
ซิดสวรรค์สุดเอื้อมมาเชยชม
ไยไม่มีเทวมาอุ้มสม
ร้อนระบมอนาจจะขาดใจ
หวานนักหวานใดจะเปรียบได้
ชมใดไม่เทียบเปรียบปาน
ทรงฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์มหาศาล
เสี้ยวชานรักบังอย่างข้านี้ ฯ

สร้อยเพลง (ละครร้อง)

โอ้วดวงใจอยู่ไกลลิบ
เหมือนดวงดาววาววาวอยู่ไกลครัน
เสียแรงข้ออุษานารี
ปล่อยให้นั่งฟูมฟอกกรรม
อ้อองค์เทवासูรารักษ์
ช่วยคลายให้ชู้คู่ชิวานต์

เหลือจะหยิบมาชมภิรมย์สันต์
ซิดสวรรค์สุดเอื้อมมาเชยชม
ไยไม่มีเทวมาอุ้มสม
ร้อนระบมจิตใจคงไฟฟราน
ทรงฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์มหาศาล
เสี้ยวชานเสนหามาไวไว ฯ

กลันกระทบฝั่ง (ละครรำ)

อ้อสาวสุรางค์นางสวรรค์
จะวอนอมรมแนบไย
เขาวมาลย์เผยบานบุญชรมาศ
แสงนางสว่างไกววัล
อ้อองค์นงลักษณ์ล้านกัณเตร
รักพามาได้ไม่ลำเค็ญ
เหมือนเดินทางมากกลางถันกัณดาร
แม้แต่เพียงฝั่งเสี้ยงก็เย็นใจ

เลอสรรหาที่เปรียบมิได้
เห็นไม่จำเป็นเช่นนั้น
แสงพิลาศกระจ่างกลางสวรรค์
ยิ่งกว่าแสงจันทร์เมื่อวันเพ็ญ
แสนวิเศษเจ้าเอยไม่เคยเห็น
ขอลูเป็นขวัญตาขใจ
ได้มาเห็นลำธารนทีใส
เหนือยเท่าใดหายเหนือยเมื่อล้า ฯ

(ฉบับละครร้องมีแก้คำเล็กน้อยและแบ่งเป็น ๒ เพลง กลันกระทบฝั่ง และนาคราช.)

เวรอันเต.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งสโมสรขึ้นตั้งแต่สมัยวังสราญรมย์, เรียกว่า “สโมสรสามเหลี่ยม”, สมาชิกมีสิทธิใช้เครื่องหมายสโมสรเป็นคุณสมบัติบนรูปสามเหลี่ยม. สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร และจัดการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งหลังอาหาร, สัปดาห์ละครั้ง, โดยมากเป็นวันเสาร์, แต่บางทีก็เป็นวันพุธ, เรียกว่า “เวรอันเต”.

การจัดแสดงดังกล่าวนี้เป็นเครื่องช่วยให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครขึ้นมาอีก สำหรับเวรเลี้ยงของพระองค์หรือเวรของผู้อื่นที่กล่าวกราบบังคมทูลขอพระราชทาน.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ “เวรอันเต” ที่มีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ มีดังนี้:—

เวรอันเต ๑.	ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	มหาดมະ.
เวรอันเต ๒.	ของพระยาประสิทธิศุภการ	หม่อมจำเป็น.
เวรอันเต ๔.	ของเจ้าพระยาอภัยราชามหายศิทธิธรรมธร	หมื่นประมาทศาล, และ น้อยอินทเสน.
เวรอันเต ๕.	ของ ม.จ. ปีย์บุตร	เห็นแก่ลูก, และ ชิงนาง.
เวรอันเต ๑๑.	ของเจ้าพระยาศรีวิชัยชนินทร์	พระรามตามกวาง.
เวรอันเต ๑๓.	ของพระยาวิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์	นางลอย.

คำว่า “เวรอันเต” นี้เกิดขึ้นระหว่างเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จยุโรปครั้งหลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินรักษาพระนคร, กับเจ้านาย ข้าราชการได้มาประชุมกัน ณ บริเวณพระที่นั่งอภิเชษฐสถิต เป็นประจำ. แล้วจัดเวรผลัดเปลี่ยนเลี้ยงกันขึ้น ณ ศาลาล้างคางจาก ซึ่งเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ ขนานนามว่า “ศาลาอันเตปริกฐิณ”. แต่ชื่อนี้เรียกยากจึงเรียกกันย่อๆ ว่า “ศาลาอันเต,” “การเลี้ยงอันเต” และ “เวรอันเต”.

แก้แค้น.

ในต้น พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดขึ้นหลายเรื่อง คือเรื่อง :-

แก้แค้น,
มหาตมะ,
ต้อนรับลูก,
และ หมั้นประมาทศาล,

เรื่อง “แก้แค้น” นี้ เป็นละครพูดพระราชนิพนธ์องค์เดียว ทรงเรียบเรียงเสร็จเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗.

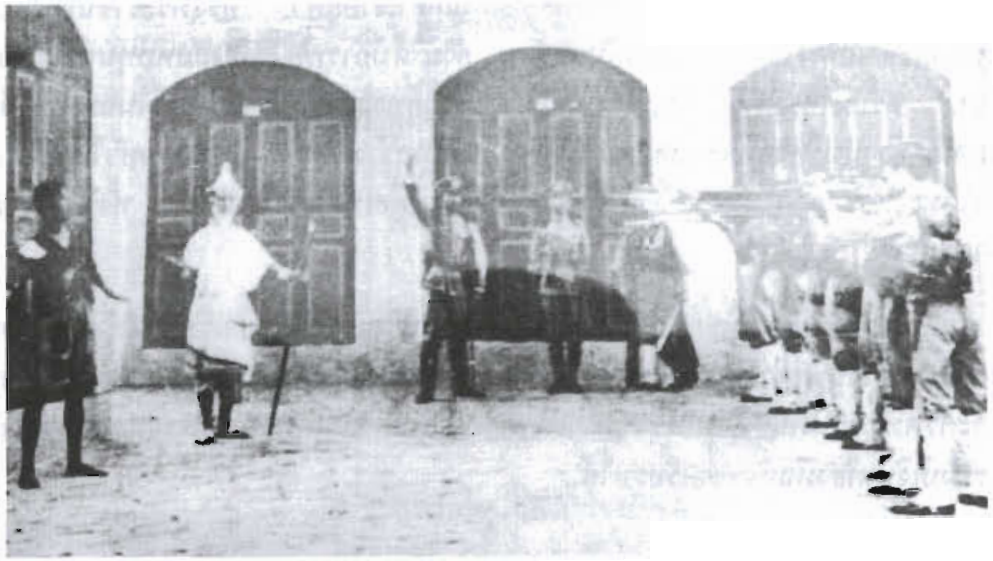
พระประเสริฐโมตรี กับพระวิเศษลัญจการ เป็นเพื่อนที่รักใคร่กันคุดพัน้อง. แต่พระประเสริฐไปยุโรปเสียหลายปี, ผ่ากสายหยุดผู้เป็นหญิงคู่รักไว้. เมื่อพระประเสริฐไม่อยู่ สายหยุดประสบเคราะห์กรรมไม่มีที่อยู่ พระวิเศษจึงรับมาให้อยู่กับน้องสาวของตน ต่อจากนั้นน้องสาวผู้นั้นก็แต่งงานย้ายไปอยู่กับสามี. เมื่อพระวิเศษได้อยู่ใกล้ชิด ลงท้ายก็แต่งงานกับสายหยุด, กล่าวว่่าเพื่อป้องกันครหานินทา. พระประเสริฐกลับมาถึงกรุงเทพฯ ๗ จึงคิดแก้แค้น, บังคับด้วยปืนให้พระวิเศษกินยาเม็ดหนึ่ง ตนจะกินอีกเม็ดหนึ่ง โดยที่ไม่ทราบว่่าเม็ดไหนเป็นยาพิษ. เมื่อกินเข้าไปแล้ว พระประเสริฐได้ยินเสียงสายหยุดพูดคำคนใจอยู่ข้างใน จึงรู้สึกตัวขึ้นมาว่า อันที่จริงตนเคราะห์ดี ที่ไม่ได้แต่งงานกับสายหยุด, แล้วบอกพระวิเศษว่า ยาทั้งสองเม็ด มิใช่ยาพิษ ตั้งใจจะทำโทษให้ตกใจเท่านั้น.

เมื่อมีงานฉลองพระชนมายุ ๖๐ พรรษาของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี. พระมาตุจฉาเจ้า, (เมื่อพระชนมายุจริง ๖๒ พรรษาเศษ) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงเรื่องนี้ ณ พระที่นั่งนงคราญ ในพระราชวังดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗.

สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดน จัดแสดงที่กรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖.

พระมหามนตรีศรีอรรถกฤษ์สมุห (ผู้ที่ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ มาครบ ๖๐ ปีแล้ว) เป็นผู้แสดงในเรื่องนี้.

นายสนเศรษฐีจะถูกขังเข้า.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “มหาตมะ” นี้ เค้าเรื่องเหมือน “หัวใจนักรบ”. นอกจากนั้น เรื่อง “มนุสฺโส สตี” ซึ่งผู้เรียบเรียงได้แต่งขึ้นตามแนวเรื่อง Jedermann ของ Hugo von Hofmannsthal ก็คล้ายเรื่อง “มหาตมะ” นี้ด้วย.

การเรียไรเงินสร้างเรือบ “พระร่วง”.

เนื่องจากละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่องผูกพันอยู่กับการเรียไรเงินสร้างเรือบ ท่านผู้อ่านคงจะให้ภัย ในการที่ผู้เรียบเรียง จะกล่าวถึงเรื่องการเรียไรเงินครั้งนี้ ให้ท่านทราบอีกสักเล็กน้อย.

ความคิดที่จะซื้อเรือบนั้น เกิดขึ้นที่สโมสรเสือป่า สืบเนื่องมาจากพระบรมราโชวาทหลายครั้งหลายหน ให้คิดถึงชาติบ้านเมือง และการป้องกันประเทศ, อาจสืบเนื่องมาจากการแสดงตำนานเสือป่าด้วย. บุคคลที่เป็นเสือป่าคณะหนึ่งประกอบด้วยข้าราชการทั้งในและนอกพระราชสำนัก ได้ประชุมกันเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๕๖, เห็นว่าควรจะมีการเรียไรหาเงินสร้างเรือบให้แก่ราชนาวีสยาม.

ความคิดนั้นคงระงับอยู่ จนกระทั่งมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้อุบัติขึ้นในทวีปยุโรป ในสัปดาห์ต่อมา จึงเห็นความจำเป็นมากขึ้น. เสือป่าคณะนั้นจึงมอบหมายให้เจ้าพระยาอภัยราชา มหายุทธธรรมธร เป็นหัวหน้า นำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ดังนี้ จึงได้มีพระราชหัตถ์เลขาลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๗ พระราชทานไปยังเจ้าพระยาอภัยราชาฯ มีพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้ง “ราชनावีสมาคม” และให้ราชनावีสมาคมดำเนินการเรียไรก็ได้. พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ๘๐,๐๐๐ บาท กับยอดเงิน ๑๑๖,๓๒๔ บาท ซึ่งเหลือจากการจัดงานพระราชพิธีท้าวสุภักเษกในรัชกาลที่ ๕ เป็นทุนประเดิม.

“ส่วนเรือที่จะได้ส่งเข้ามาตามความคิดนั้น เจ้าพระยาอภัยราชาขอให้เราคิดนามให้ เรานึกได้ถึงพระวีระกษัตริ์ อันเป็นที่นิยม นับถือของชาวไทยทั่วไป ก็คือ พระร่วง ซึ่งถือกันโดยมากกว่าพลึง เห็นว่าเป็นนาม อันเป็นสวัสดิมงคลอยู่”.

หนังสือพิมพ์คริสต์สมิตช่วยโฆษณา ดังนี้:-

เอ๊ะ!
 นี่ทำไมเรือจึงขาดอยู่เช่นนี้?
 เพาะพวกเรายังดั่งเงินเรียรายไม่
 พอนั้นสิ จึงไม่ได้เห็นเรือเต็มลำ.
 ออกจะน่าเสียดายอยู่นะ?
 ช่วยกันดั่งเงินอีกสักกัปกัหนึ่ง
 และช่วยกันซักข่วนญาติมิตรที่วัยเถิด
 โปรดช่วยกันหน่อย !!

ภำพ็องฝัองพว่ฉ่ง
(โถลลวี่ชัฎมวี่)

๑ ภำพ็องฝัองพว่ฉ่ง
ทบงชัฎสัฟไฟหม
รือชัฎว่เชอทจ
บ้ำงทบปไฟทอวีทว

มทงนพ
อเคทว
กสอชัฎก
เห็อดนพ

๑ บอชอชบแผลลยอญฉัฎกสว
ทำหมทงสวทชัฎน
ชัฎยพชัฎทปอ
ชอททหมพทนพชัฎน

กสอททงชัฎ
แหม่งมอช
ชัฎยฉัฎ
ชัฎน

๑ ดนินไต้เตลลยช
กอบกิลลยอทง
ทอชัฎไฟทอชัฎน
อชัฎนททชัฎน

ภำช สอจจก
กชอชัฎกชัฎ
สวชัฎอ ทอชัฎ
นลลยชัฎ

๑ ดทททอชัฎทอชัฎ
ทอชัฎทททททท
ชัฎนลลยชัฎทท
ททชัฎนทททททท

ทท
นลลยชัฎ
นลลยชัฎ
นลลยชัฎ

๑ ทททททททท
รือชัฎไฟทอชัฎ
นลลยชัฎทททท
นลลยชัฎนลลยชัฎ

ทททท
นลลยชัฎ
นลลยชัฎ
นลลยชัฎ

๑ ทนข่มขู่
แถมเมื่อสมกับ
โทษพัวพันอันผล
พอที่จะทนกัน

ทางสกล
ขลุ่ยหิน
กมลขก
อวี

๑ ทนทิวสนัสน
ฉิระชาตีกจร
จาเนนเส็กเตยโต
เมองจเจื่องเพ็ญยงผล

ช่องไหว อยู่เอ
จากหม
เกินปิติทะ
ปนาชัย

๑ คอมน้ำจืดใสดมจ
เพื่อไว้กมาทงทะเล
พอที่จาเดหือมผล
พาททะเลสู

ทางชล ไหวนอ
จกวี
นพเมฆา
เส็กมณู

๑ ทนกลีวงแลวมาก
แต่สที่โต
กลันเมื่อพรวมมี
ขอเพื่อนเราเร่งโต

มกลชัย
ยงสที่โต
ชมมชีพ อยู่นอ
คู่บด

๑ เภมัทนขกแลว
ที่ใจเหลือปอองก
แต่ช่องดะนึ่งสีจ
ยังนึกก็ยังธ

พอคณ
เส็กกส
ชลมมค
แนวโร

๑ ยุททมิอาจเข
เว็ดรติขัตติลท
เมลงหม่อปกิณเือง
เหมือนหนึ่งร่วขรรค

ตระขี
สีมธ
นงเทพ
จีต สีตม

๑ อภิเศกขบขันมหาทพ
สมเด็จพระโอบพระสัทธา
ผู้ทรงอุปสุทนต์
ทำใจไม่ขบขัน

พหุของดี
ที่ขบขัน
ยศศักดิ์
สิ่งดี

๒ ทวีตอยู่แล้ว
เพียงแต่รับสัพพะ
ก็มิได้พอจจ
แม้ว่าไม่เคยนึก

เพียงพอ ฤท
ทันดี
องพระ เพื่อนอง
โปรดคนึง

๓ กำเนิดอยู่พร้อม
มลทินทุกสิ่ง
เมื่อไรจะได้
ใจจนชอบใจ

จน
ที่พร้อม
สู่เทศ สัทธา
จิตใจ

๔ ไฉนจะชอบใจ
แม้ช้อยกนิไฉน
จนสิ้นสมใจ
เห็นพร้อมกันแล้ว

ฉากใจ
จิตแท้
มุ่งมา
สู่สัทธา

กรม. ๒๒๒๒ ๒๒

พระราชนิพนธ์ “รำพึงถึงพระร่วงนี้” ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๕, ขณะทรงเสวยที่เสวยมาคม ยังได้เงินเรียไรไม่ครบจำนวนที่ต้องการ.

เราจึงได้ทราบจากพระราชนิพนธ์นี้ว่า เหตุใด พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

“จึงส่งตะเกาปลา สู่เทศ จีนเฮ.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนาม

“พระร่วง”

ให้แก่เรือรบหลวงที่จะสร้างขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๗.

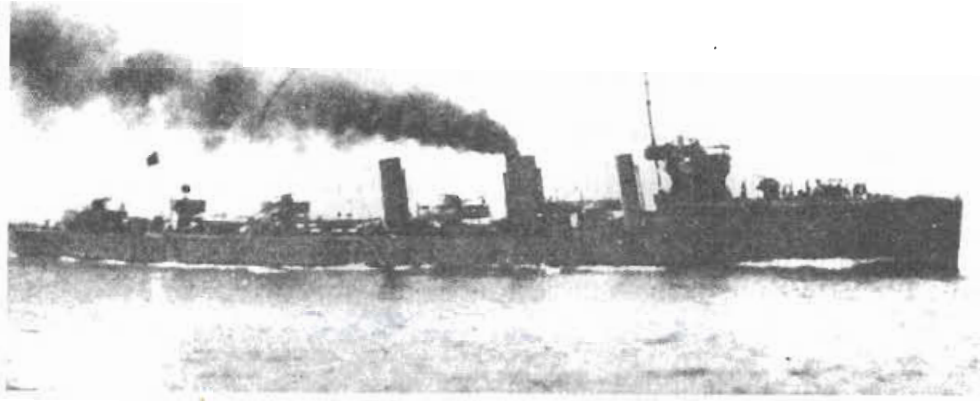
ครั้นถึงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๘

ซึ่งนับเป็นเวลา ๒ ปีพอดี เรือรบลำใหม่ของอังกฤษ ชื่อ Radiant ลงน้ำ.

รัฐบาลสยามได้จัดการซื้อเรือ Radiant มาเป็นเรือรบหลวงพระร่วง

เดินทางมาถึงประเทศสยาม เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๖๓

แล่นข้ามสันดอน เวลา ๔ ล.ท.

เรือรบหลวง พระร่วง ในอ่าวสยาม.

มีการแสดงละครพระราชานิพนธ์ ฉลองเรือรบหลวงพระร่วง ดังนี้:—

๘ ตุลาคม ๒๔๖๓ เรื่องขอมดำดิน (คือละครรำเรื่องพระร่วง).

๑๐ ตุลาคม ๒๔๖๓ เรื่องพญาราชวงศ์ (คือเรื่องเกี่ยวกับกองทัพเรือ).

เสด็จพระราชดำเนินบิณฑิไต้.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสบิณฑิไต้หลายครั้ง ไม่นับครั้งที่ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ขณะที่ยังทรงพระเยาว์ เช่น ใน ร.ศ. ๑๐๘ ก็นับได้ ๔ ครั้ง คือ:-

- (๑) ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ก่อนเสวยราชย์,
  - (๒) พ.ศ. ๒๔๕๘,
  - (๓) พ.ศ. ๒๔๖๐,
- และ (๔) พ.ศ. ๒๔๖๓, ครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึงสหพันธรัฐมลายูของอังกฤษ.

ปล่อยแก้.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองบิณฑิไต้ครั้งแรก ใน ร.ศ. ๑๒๘ นั้น ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร. ได้ทรงเผยแพร่กิจการละครพูดไปยังหัวเมืองเป็นครั้งแรก, มีการแสดงละครเรื่อง "ปล่อยแก้" ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒). มีพระราชบันทึกในเรื่องจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองบิณฑิไต้ ร.ศ. ๑๒๘ ไว้ดังนี้:-

"ละครสราญรมย์ที่เล่นเมื่อคืนนี้ นับว่าเป็นอันเรียบร้อย เป็นที่พอใจของคนที่มาดูมาก . . . . ที่ซึ่งจัดไว้เป็นที่นั่งคนดูนั้นไม่มีว่างเลย บ็อกซ์มี ๑๒ บ็อกซ์ มีเก้าอี้บ็อกซ์ละ ๖ เก้าอี้ ชายบ็อกซ์ละ ๓๐ บาท เต็มหมด. นอกนั้นก็เก้าอี้ปลักและชั้นบันไดที่นั่ง ชายตัวราคาถูก ๆ ตั้งแต่ ๓ บาท ถึง ๑ บาท. ได้เงินรวมเบ็ดเสร็จประมาณ ๘๐๐ บาท ยังกำไรแกรมและบทร้องอีกสัก ๔๐ บาท . . . อยู่ในฐานะรวย . . . เงินนี้ . . . อุทิศถวายเป็นค่าปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุ."

อีกตอนหนึ่ง มีพระราชบันทึกว่า:-

“ละครที่เล่นนั้นคือเรื่อง “ปล่อยักษ์” ..... มีแก้ไขและเพิ่มเติม
ลำเข้าไปหลายแห่ง จึงเรียกว่าละครพูดเกมลำ. บทร้องนั้นแต่งขึ้น
ใหม่บ้าง ของเก่าบ้าง. ในตอนที่ ๑ อ้ายเพ็งกำลังกวาดบ้านร้องลำ
ต้อยต้ง บทที่ใช้บทที่แต่งไว้สำหรับเรื่อง วังต์ คือ “เสียแรงได้เกิดมา
จะหากันโสกไซ ฯลฯ” นั่นเอง. พระพลากรนั้นร้องลำท่อย่อน .... มี
บทใหม่ว่า “อยู่เดียวเปลี่ยวอกนอนหนาว ฯลฯ” ..... ในตอนที่ ๒ มี
แก้ไขมากหน่อย .... เพลงของแม่จัน เปลี่ยนลำเป็นตะนาว .... แม่
ถนอมจะหนีไปจากบ้าน ... แล้วมาหวนนึกอาลัยร้องลำธรรณร้องให้ บท
ใหม่ว่า “โอ้ว้ออกเอื้ออกถนอม จะตรมตรอมโสกเศร้าเฝ้าถวิล ฯลฯ”.
นายจวงปั่นหน้าต่าเข้ามา .... รู้สึกเหมือนขนแฉนเมือขนบ้านขนข้าง
ร้องลำสับท เนื้อใหม่ว่า “ครานี้ขนแฉนแฉนสะท้าน ให้เค็ดคพล่าน
พลุ่นแฉนขนข้อง ฯลฯ” แล้วพูดกันต่อไป .... ร้องลำสุดสงวน เนื้อ
ใหม่ว่า “ครานี้พระไวยวิไลโถม หลงประโลมสร้อยฟ้ามารศรี ฯลฯ”.
ถึงตอนที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ ... นายจวงแต่งตัวแปลงเป็นผู้หญิง ... อ้าย
เพ็งเข้าไปพบและเกี้ยว .... ร้องลำโลมตลก ก้อลำนักสวด “ว่าพหลวง
กางกร” คนดูอยู่ข้างจะชอบมาก. ตอนที่ ๓ เดินความตามเรื่องเดิม
โดยมากมีแทรกลำ ๒ แห่ง. หลวงเกียรติคุณร้องลำพราหมณ์คีตนาเต้า
บทใหม่ “ช่างกระไรใจหายเสียคายถูก ใจยังผูกพันห่วงดวงสมร ฯลฯ”,
กับอีกแห่งหนึ่งอ้ายเพ็งร้องลำนักสวดลือนายใช้บทเก่า “เสียคายงาม
ทรมาสวาทประหลาดตา ฯลฯ”. ตอนที่ ๔ มีลำแทรก ๕ แห่ง. นาย
จวงร้องลำแป๊ะบทใหม่ “เจ้าอยู่เดียวเปลี่ยวอกฟกนอนถ คฤหาสน์ห้อง
ชานและลานสวน ฯลฯ”. แม่ถนอมร้องลำเทพบรรทมใช้บทเดิมของ
จำโดม. ผีนร้องลำสุรินทรหุบทเดิม. แม่อาบร้องลำพระเนรศวรชน
ข้างบทเดิม ต่อไปนี้ก็ไม่มีการแทรกแซมอีก ดำเนินเรื่องไปจนจบ แล้วจึง
เข้าแล้วร้องขอพระเกียรติ ใช้บทที่ร้องในกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ
งานรัชมังกลาภิเษก แล้วสรรเสริญพระบารมี.”

ก่อนการแสดง มีพระราชบันทึก ว่า:-

“ถ้าวันนี้กำหนดจะเล่นละครที่พลับพลา..... คราวนี้ออกแปลก
หน่อยด้วย คือมีร้องแกม ซึ่งยังไม่เคยเล่นเลย ครั้งนี้นับว่าเป็น
การทดลอง ถ้าเป็นที่เรียบร้อยดี บางทีจะได้ดูละครพูดแกมลำ
เช่นนี้ ในกรุงเทพฯ บ้าง.”

ตัวละครเรื่องปล่อยแก่ที่นครศรีธรรมราช ครั้งนั้น คือ:-

พระพลากรบริรักษ์
หลวงเกียรติคุณกรรชิต
ขุนบรรเทิง
นายจวง
อ้ายเพ็ง
อ้ายสา
แม่ถนอม
แม่จัน
แม่เอม
ผิน

พระเทพทวารวดี.
หลวงอภิรักษ์ราชฤทธิ.
พระยาราชวัลลภานุสิทธิ.
หม่อมหลวงเฟื้อ.
นายวรการบัญชา.
นายหวัง.
นายหลาบ.
หม่อมหลวงพิน.
นายพงษ์.
นายอยู่.

มีพระราชบันทึกในเรื่องตัวละคร ว่า:-

“นายวรการเป็น “อ้ายเพ็ง” นั้น แข็งแรงได้
ฮามาก ฝ่ายหม่อมหลวงเฟื้ออยากเป็นผู้ชาย
มานานแล้ว ครั้งนี้ได้สมประสงค์ก็เล่นดี
เข้าคู่กับนายหลาบพอสมควร ส่วนเจ้าคุณ
เป็น “ขุนบรรเทิง” นั้น ไม่จำเป็นจะต้อง
กล่าวว่าเป็นอย่างไร เพราะเป็นของที่ทราบอยู่
ทั่วกันแล้ว.”

“ขุนบรรเทิง”

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ท่านผู้อ่านย่อมจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกิจการละครพูดเพียงใด, และทรงปรับปรุงงานละครของพระองค์อย่างไร.

การเผยแพร่กิจการละครพูดในหัวเมืองขยายกว้างขวางขึ้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบักย์ใต้ ครั้งต่อไป, ที่เรียกว่า ครั้งที่ ๒, ระหว่างวันที่ ๔ มิถุนายน ถึง ๕ สิงหาคม ๒๔๕๘, มีการแสดงดังต่อไปนี้:-

ที่สงขลา

เรื่อง หัวใจนักรบ.

ที่นครศรีธรรมราช

เรื่อง เผลลγκα

ขอมดำดิน

ไม้โกธร

ต้อนรับลูก

หมื่นประมาทศาล

ชิงนาง

และ มหาตมะ.

ครั้งนี้เก็บเงินค่าเข้าชม เก้าอตะ ๑ บาท ถึง ๕ บาท ได้เงินส่งเข้าสมทบทุนสร้างเรือรบ ๔๐๐๐ บาทเศษ, เฉพาะมหาตมะ ได้ ๑๒๐๐ บาท.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำบทละครพระราชนิพนธ์ ไปจำหน่ายด้วย ดังนี้:-

มหาตมะ	เล่มละ	๕ บาท.
หัวใจนักรบ ปกอ่อน	„	๔ „
„ ปกแข็ง	„	๕ „
ศกุนตลา	„	๑๐ „
ขอมดำดิน	„	๖ „

ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทางกรุงเทพฯ ส่งหนังสือพระราชนิพนธ์ไปจำหน่ายเพิ่มเติมอีก คือ:-

มหาตมะ	หัวใจนักรบ	น้อยอินทเสน
ชิงนาง	หมื่นประมาทศาล	ต้อนรับลูก.

ระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองบักขี้ไต้ ครั้งที่ ๒ นี้ ผู้ใช้นามปากกาว่า “สั๊กซี่” ได้บันทึกจดหมายเหตุส่งพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทย, แล้วพิมพ์เป็นเล่มภายหลังให้ชื่อว่า:—

จดหมายเหตุ

เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลบักขี้ไต้

ของสั๊กซี่

๔ มิถุนายน — ๕ สิงหาคม ๒๔๕๘.

มีเรื่องที่น่าสนใจดังนี้:—

๒๓ มิถุนายน ๒๔๕๘ (ที่ตำบลนาวิก พัทลุง) เวลาค่ำ มีละครพูด สมาชิกเสื่อป่า นายหมวดตรี ฟิน พฤกษ์ศรี ประจำกองร้อยที่ ๔ เมืองพัทลุงเป็นผู้แต่งเรื่องขึ้น, ตั้งชื่อเรื่องว่า “พ่อตาใจดี”. ในคำพ่อตาสอนลูกเขย มีภาษิตเป็นสำนวนชาวนอกคล้ายบทหนึ่งในสุภาษิตพระร่วง แสดงว่าชาวเมืองนี้ เขาก็มีภาษิตเช่นเดียวกันว่า “เสื่อพีเพราะป่าปก ป่าที่รกเพราะเสื่อขัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง หญ้าที่ยังเพราะดินดี”.

๒๔ มิถุนายน ๒๔๕๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแหวนบสนาฬิกาอักษรพระบรมนามาภิไธยลายทองคำ เป็นพระราชบำเหน็จ แก่นายฟิน พฤกษ์ศรี ผู้แต่งบทละครที่ได้เล่นถวายทอดพระเนตร.

สั๊กซี่ออกความเห็นด้วยว่า:—

“การแต่งบทละครนั้น บางคนจะเข้าใจว่าจะทำได้ง่าย..... แต่การที่จะแต่งเรื่องพอให้ผู้ดูได้ฟังได้เป็นของขำกมิใช่เล่น เพราะคนที่แต่งเรื่องละครได้ดี ๆ ย่อมนับว่าเป็นจิตรกร หรือถ้าจะเปรียบอีกอย่างหนึ่ง ก็เหมือนนายช่าง (Artist) อย่างพิเศษ มีความรู้รอบตัว ช่างสังเกต ช่างคิด รู้จักความชำ มีบั้นจิตอยู่ในตน.”

ต้อนรับลูก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ โดยทรงแปลจาก
เรื่องภาษาอังกฤษของ Pearl Humphrey เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๗.

เรื่องต้อนรับลูกนี้ เป็นโศกนาฏกรรมที่เศร้าอย่างถึงขนาดทีเดียว.
เจ้าของเรื่องเดิมผูกเรื่องอย่างกระทัดรัด จบเรื่องได้อย่างสมบูรณ์
ภายในระยะเวลาเพียงครึ่งเดียว. เรื่องเศร้าเช่นนี้ผู้ชมอาจไม่ชอบ
แต่เป็นเรื่องที่ดีมากสำหรับฝึกตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บท
ของนายอ่ำ และอ่ำแดงริด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว เคยทรงแสดงเมื่อวันปีใหม่ พ.ศ.
๒๔๖๐ ณ สวนศิวิลย์. ทรงแสดงบทของ
นายอ่ำ.

เข้าใจว่ามีการแสดงเรื่องนี้เป็นครั้งแรก
เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๗.

มีการแสดงในงานสมโภชพระบรม-
ธาตุ ทนนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๑
กรกฎาคม ๒๔๕๘.

นักเรียนมหาดเล็กรับใช้แสดงถวาย
ทอดพระเนตร เมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๕๘.

นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ ได้
จัดแสดงครั้งหนึ่งในงานชุมนุมประจำปี
ของสมาคมศิษย์ไทย ในราว พ.ศ. ๒๔๖๗
หรือ ๒๔๖๘.

นายอ่ำ อ่ำแดงริด สามภรรยา เป็นชวานา
อยู่ในชนบท, มีลูกชายคนหนึ่งชื่อเอม ไปทำมา
หากินในกรุงเทพฯ ๑๒ ปีแล้ว ยังไม่กลับมา.
ต่างก็คิดถึงลูก จึงพยายามเก็บหอมรอมริบจะส่ง
เงินไปให้ จะได้กลับมา. นายอ่ำมีน้องสาวชื่อ
อ่ำแดงดี มาหาและสนทนากัน แล้วเลขอาสา
เฝ้าบ้านให้ ขณะที่พี่ชายพี่สาวก็มีธุระต้องไป
เยี่ยมไข้.

นายเอมโผล่เข้ามาโดยไม่มีใครรู้ตัว, แต่
อ่ำแดงดีเห็นเข้าก็จำได้. นายเอมบอกว่า เกรง
พ่อแม่จะตกใจ จะบอกว่าเป็นคนเดินทางมาเอา
สียสักก้อนหนึ่ง, รุ่งเช้าจึงจะบอกว่าเป็นลูก. พ่อ
พ่อแม่กลับมาแล้ว อ่ำแดงดีก็ลาไป. นายอ่ำ
อ่ำแดงริดยอมให้คนเดินทางผู้นี้อาศัยคืนหนึ่ง,
เพราะเขารวย, คงจะให้เงินเป็นค่าตอบแทน.
แต่คืนนั้นชวานาขี้เมาเมื่อยลึกลับชอบ, อยากรวย
เร็ว เพื่อเอาเงินส่งไปให้ลูกชาย, จึงลอบเข้าไป
กระทำการ ซึ่งทำให้ต้องเสียใจ ไม่มีทางแก้ให้
หายได้.

หมิ่นประมาทศาล.

ละครพูดองค์เดียว

ของ

ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงในงานเลี้ยงสมัชชิกสโมสรสามเหลี่ยม เวิร์จ พระยาอภัยราชาฯ ควบคู่ไปกับเรื่อง “น้อยอินทเสน” เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๗.

มีการแสดง เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๕๘ ในงานสมโภชพระบรมธาตุที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในคราวที่เสด็จ พระราชดำเนินประพาสบึงไต้ ครั้งที่ ๒.

เรื่อง “ดวงดารา”, ที่ผู้เรียบเรียงคัด แปลงมาจากเรื่อง “In Pot” ของ Harold Simpson, มีรูปเรื่องคล้ายกับเรื่องนี้.

อัยบักกล่าวว่า “คราวนำพอได้เท่า ตัดสินให้ออกไปใส่คุก ขอให้ได้เท่านั้นถึง... กันยายน... จะได้เห็นใจคนที่ต้องติดคุกมั่งนะ ครับ”.

คณะข้าราชการจังหวัดพัทลุง แสดง ถวายทอดพระเนตรที่พลับพลา นาดก กะโรม นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๐.

หลวงพิทักษ์ธรรมบุญกิจ ผู้พิพากษาอยู่ที่ บ้าน เป็นเวลากลางคืนใกล้จะถึงเวลาอน. หลวงพิทักษ์สนทนากับคนใช้ แล้วก็เข้าไปนอน. เจ้าคนใช้ก็ขี้เกียจปิดหน้าต่าง จึงมีผู้ปีน ขึ้นมาในลักษณะของผู้ร้าย. ผู้คนที่อัยบักผู้มี ฉายาว่า หลวงราชกิจมือขาว. หลวงพิทักษ์ตื่น ขึ้นเพราะได้ยินเสียงเก้าอี้ล้ม, ตีปิ่นออกมา แต่ อัยบักแอบอยู่ แหย่ปิ่นเอาไปได้ เลยใช้ขู่บังคับ เจ้าของบ้านได้ตามใจ. อันที่จริงนั้นอัยบักเคย ถูกหลวงพิทักษ์พิพากษาจำคุกมาแล้ว, และมี เรื่องข่มขืนอยู่ในใจ, ขี้เกียจขอความกรุณาต่อ ศาลแล้ว ก็ไม่ได้รับความกรุณา. ในคืนนี้ จึงมา ยั่วเล่น ทำนองผู้ต้องห้ามอำนาจกว่าผู้พิพากษา, ซึ่งถ้าอยู่ในศาลก็เป็นการหมิ่นประมาทศาลอย่าง แน่. ในที่สุดอัยบักก็ขอออกไปเป็นที่ระลึกลึก น้อย แล้วก็ลาไป.

หมอลำเป็น.

ละครพูด ๓ องก์
แต่งจากเรื่องภาษาฝรั่งเศส ของ โมลิแยร์
โดย
ศรีอยุธยา.

เรื่องภาษาฝรั่งเศสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาทรงพระราชนิพนธ์คือ
Le Médecin Malgré Lui ของ Jean-Baptiste Poquelin ซึ่งมีสมญาว่า Molière.

Molière เป็นนักประพันธ์บทละครขบขัน
ชั้นเยี่ยมของโลกคนหนึ่ง, มีชีวิตอยู่ใน
สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศส.

ดาสักกับยายมาเป็นสามีภรรยา อยู่ในชนบท
มีปากเสียงกันอย่างรุนแรง จนยายมากัดจะแกดั่ง
สามีเสียให้เซ็ด. พอดีกับมีคนมาบ่าวร้องเสาะ
แสวงหาหมอไปรักษาลูกสาวหมั้นจำเนียร, ยาย
มาเลขรับเสนอว่าสามีของตนเป็นหมอวิเศษ, แต่
มีนิสัยประหลาด ถ้าไม่ทุบต๊ะจะไม่รับว่าเป็นหมอ.
มีผลคือดาสักถูกทุบต๊ะ และจำต้องรับว่าตัวเป็น
หมอ แล้วก็ถูกพาไปหาหมั้นจำเนียร. ลูกสาว
หมั้นจำเนียร, ซ้อจินดา, แกดั่งทำเป็นใบ้ เพราะ
บิดาบังคับจะให้แต่งงาน โดยที่เธอมีคู่รักอยู่แล้ว
คือ นายเหลื่อม. หมั้นจำเนียรหาว่านายเหลื่อม
ยากจน. นายเหลื่อมเข้ามาขอความช่วยเหลือจาก
ดาสักผู้ซึ่งต้องทำตัวเป็นหมอ, จึงกบคิดกันให้
นายเหลื่อมปลอมตัวมาเป็นผู้ช่วยแพทย์ เพื่อพบ
คู่รักของตน. ดั่งนั้นจินดาจึงหลุดออกมาได้ และ
ปรากฏว่านายเหลื่อมได้มรดกจากญาติก่อนใหญ่
หมั้นจำเนียรจึงไม่รังเกียจ.

เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่
สมัยวังสราญรมย์ คณะกรรมการทวิปัญญา
สโมสรจัดพิมพ์เป็นเล่ม แต่ยังหาหลักฐาน
เกี่ยวกับการแสดงครั้งแรกไม่ได้ จน
ปรากฏว่ามีการแสดง ในงานเลี้ยงสมาชิก
สโมสรสามเหลื่อม เวรพระยาประสิทธิ์
ศุภการ, ในต้น พ.ศ. ๒๔๕๗.

ทหารรักษาวัง กองพัน ๓ จัดแสดง
ในโอกาส ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม
โรงพยาบาล ๓ สวนราชฤดี จังหวัดนครศรี-
ธรรมราช เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๖๐.

โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ขอ
พระบรมราชานุญาต จัดแสดง เมื่อเดือน
พฤศจิกายน ๒๔๖๕.

เจ้าคุณเจ้าชู.

ละครพูด ๔ ชุด
แต่งแปลจากภาษาอังกฤษ

ของ
อาร์เธอร์ ริง ปิเนโร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสบั๊กซ์ใต้ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๐ เมษายน ถึง ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๖๐. ระหว่างเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นมีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ที่ภูเก็ท และนครศรีธรรมราชหลายเรื่อง รวมทั้งเรื่องเจ้าคุณเจ้าชูนี้ด้วย, แสดงที่นครศรีธรรมราชเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม. คณะข้าราชการมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นผู้แสดง.

เรื่องเจ้าคุณเจ้าชูนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ แต่งแปลจากบทละครภาษาอังกฤษ ชื่อ The Gay Lord Quex ของ Sir Arthur Wing Pinero. เป็นละครพูด ๔ ชุด.

ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนีตั้งแต่ในระยะต้นของรัชกาล แต่หาหลักฐานการแสดง ก่อนที่นครศรีธรรมราชยังไม่ได้.

การต่อสู้ในทางความคิดระหว่างพระยาวิกรมสิงหนาทกับแม่ศรี ในตอนนี้นั้น น่าฟังมาก.

ฉาก

- ชุดที่ ๑ ร้านตัดเสื้อของแม่ศรี ถนนเจริญกรุง เวลาบ่าย.
- ชุดที่ ๒ สวนในบ้านคุณอ่วม ที่สามเสน เวลาเย็น.
- ชุดที่ ๓ ห้องนอนคุณหญิงวันในบ้านคุณอ่วม เวลากลางคืน.
- ชุดที่ ๔ ร้านตัดเสื้อของแม่ศรี วันรุ่งขึ้น.

พระยาวิกรมสิงหนาท เคยมีเรื่องรักใคร่มา มาก จนได้ชื่อว่าเป็นเจ้าคุณเจ้าชู, แต่บัดนี้จะกลับตัวมาแต่งงานกับแม่สงวน. ส่วนแม่สงวน นั้นยังสองจิตสองใจ เพราะเคยรักอยู่กับร้อยเอก เอื้อ. บุคคลดังกล่าวนามนี้ ขอบมาที่ร้านตัดเสื้อของแม่ศรีที่ถนนเจริญกรุง. แม่ศรีตั้งใจจะช่วยเหลือ ร.อ. เอื้อ จึงพยายามจะล่อเจ้าคุณให้มัวเรื่องกับตน แต่ไม่สำเร็จ. บังเอิญพระยาวิกรม พบกับคุณหญิงวันผู้ที่เคยรักใคร่กันมาก่อน, แม่ศรีก็พยายามจะจับผิดว่าเจ้าคุณมีเรื่องกับคุณหญิงวันอีก. เหตุการณ์ตอนกลางคืนวันนั้น พาตัวแม่ศรีเข้าไปหัวพันอยู่กับท่านเจ้าคุณด้วย จะพากันเสียชื่อหมด, แต่พระยาวิกรมสิงหนาทฉลาดและมีจิตใจมั่นคง แม่ศรีเลิกกลับใจจะช่วยท่าน. รุ่งขึ้นแม่ศรีพยายามขู่ ร.อ. เอื้อ เช่นเดียวกับที่เคยขู่เจ้าคุณ แต่คราวนี้ขู่สำเร็จ ร.อ. เอื้อจูบเธอที่หนึ่ง ซึ่งแม่สงวนแอบเห็นเข้า. แม่สงวนจึงไม่มีความลังเลใจอีกแล้ว.

The Man in Khaki.

An Original Drama in One Act.

by

Sri Ayudhya.

An Episode of 1914.

เรื่อง The Man in Khaki นี้ ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๕๘ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๕๙. เป็นที่สังเกตว่า ตั้งแต่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ อุบัติขึ้นในยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องกิจการสงครามหลายเรื่องด้วยกัน, ทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์บทละครและไม่ใช้บทละคร.

หลังจากการสู้รบ "The Battle of Mons" ในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ กองทัพอังกฤษได้รุกเข้าครอบครองดินแดนประเทศฝรั่งเศส ส่วนหนึ่ง. ท่านพลโท Von Eisenburg จะใช้คฤหาสน์ Coucy เป็นที่พักอาศัยระยะหนึ่ง. ในคฤหาสน์นั้นมีเหลือแต่คนแก่และผู้หญิง คือผู้ตระกูลผู้เมีย ลูกสาวชื่อ หลุยส์ กับคนใช้ ๒ คน. หลุยส์นั้นชอบคู่รักที่บาดเจ็บไว้มิให้พวกเยอรมันรู้, คนใช้กำลังจะหาทางให้หลบหนีไปโดยเร็ว.

ในการหลบหนีนั้น ทหารเยอรมันเห็นเข้า. ผู้หนึ่งแต่งเครื่องแบบสีทากีของอังกฤษ. ท่านนายพลจึงสั่งให้ค้นให้พบจะยิงเป้าเสีย. ในไม่ช้าทหารเยอรมันก็จับตัวได้ แต่ผู้ที่ถูกจับนั้นปรากฏว่าเป็นเยอรมัน. ท่านนายพลก็ทำให้ยิงเป้า, เพราะเป็นเยอรมัน แต่งเครื่องแบบทหารอังกฤษก็แปลว่าหนึ่งกองทัพ. นายร้อยคนหนึ่งไปสอบสวนมารายงานว่า ผู้ที่ถูกจับคือลูกชายของท่านนายพลเอง ท่านนายพลสอ ดั่ง แต่ก็ไม่ยอมถอนคำสั่งของตน.

นาย R. Pradère-Niquet ที่ปรึกษา
กฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้แปล
เป็นภาษาฝรั่งเศสพูดเกล้า ๆ ถวายดังนี้.

L'Homme en Khaki.

Episode de 1914

Drame en un acte

par

Sri Ayudhya.

Traduit par R. Pradère-Niquet.

ในฉบับพิมพ์ที่ดี มีลายพระราช
หัตถ์แก้ไขชื่อเรื่องเป็น

A Man in Khaki.

แต่เมื่อพิมพ์เป็นเล่ม ก็มีได้แก่ตาม.

เรื่องนี้ผู้เรียบเรียงได้แปลเป็นภาษาไทย
ใน พ.ศ. ๒๕๑๘ นี้ ให้ชื่อว่า:-

จับเสือ

ผู้ร้ายแฝง.

ละครพูดของศรีอยุธยา
(ชุดเดี่ยวจบ.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเรื่องนักสืบมาตั้งแต่สมัยที่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร, ดังจะเห็นได้จากเรื่องนิทานทองอิน ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ในนามของ “นายแก้ว นายขวัญ”, และเรื่อง “ผู้ร้ายแฝง” นี้ ก็คล้ายกับเรื่อง “นายสุวรรณอุกขโมย” ซึ่งอยู่ในชุดนิทานทองอินนั้น.

เรื่องนี้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๘.

มีการแสดง เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ในงานประจำปีของจิตรลดา สภาการ.

ข้าราชการ แสดงในงานเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระพันปีหลวง เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

มีการแสดงเก็บเงินบำรุงกรมatico เรือนแพทย์เสือบาด้วย.

กระทรวงศึกษาธิการ เคยจัดให้เป็นแบบเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๑.

พระยาอารักษ์ราชกร มีหนี้สินมาก คิดหาหนทางที่จะได้เงินมาใช้หนี้ ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ. จนกระทั่งคืนวันหนึ่ง ขโมยขึ้นบ้านเปิดตู้เซฟ ขโมยเงินและจับพระยาอารักษ์มัดไว้กับเก้าอี้. เงินนั้นจำนวนแปดหมื่นบาท เป็นเงินหลวง จะนำไปส่งธนาคารในวันรุ่งขึ้น.

พระยาพิศมัญเฝ้ากับพระวิเชียรชโยดมมาถึงบ้านพระยาอารักษ์ฯ ช่วยกันแก้มัดออก แล้วสอบถามเรื่องราว. ปรากฏว่าทั้งตัวพระยาอารักษ์ และภรรยาถูกวางยาด้วย, และเครื่องเพชรก็หาย. พระยาพิศมัญฯ สงสัยว่าจะเป็นเรื่องลึกลับ. พระวิเชียรฯ ช่วยสะสางให้. ปรากฏว่าทำให้การของพระยาอารักษ์และคนใช้มีพิรุณหลายอย่าง เป็นเหตุให้พิศมัญฯ ได้ว่า พระยาอารักษ์สร้างเรื่องขึ้นเองทั้งสิ้น, และเงินนั้นก็ซ่อนอยู่ ไม่หาย.

A Queer Burglary

An original play in one act

by

Sri Ayudhya,

B.E. 2458.

Note: The play was originally written in Siamese, in which form it has been presented before a private audience. The present English version was prepared by the author himself specially for presentation by the students of the Royal Pages' College, B.E. 2458.

เป็นเรื่องที่แต่งที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์พระราชทานแก่นักเรียน โรงเรียนมหาดเล็กหลวง. ครูและนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงที่โรงโขนหลวง เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๘.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตัวอย่างในการแปล ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอีกวาระหนึ่ง.

เราทราบจาก บทพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษว่า ทรงพระราชนิพนธ์ระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑.

การที่ได้ทรงเปลี่ยน ข้าราชการทุจจริต เป็นผู้จัดการบริษัทอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทุจจริตนั้น ทำให้ย้อนกลับมาเห็นว่า ในประเทศสยาม “ราชการ” เป็นอุตสาหกรรมใหญ่.

แปลหมิ่นบาท ในประเทศสยามขณะนั้นเท่ากับแปลพันปอนด์ในประเทศอังกฤษ.

เป็นที่สังเกตว่า พระราชทานนามนักสืบในเรื่องนี้ว่า “Bond”.

John Bennington ผู้จัดการบริษัทเหมืองทอง Jocasta ที่ Manchester ประเทศอังกฤษ กำลังเคียดแค้นเรื่องหนี้สิน วานให้ Sir George Savory, Bart. ช่วยสนับสนุน กรณีกู้เงินธนาคาร. บังเอิญ Sir George จะไปรับประทานอาหารค่ำกับนายธนาคารในวันนั้น; นาย Bennington ขอให้แวะกลับมาบอกข่าว หลังจากการรับประทานอาหาร.

Sir George แวะมาตามที่ขอร้อง พาพันตำรวจตรี Bond มาด้วย. แต่เมื่อมาถึงก็ปรากฏว่าขโมยเงินบ้าน วางยาเจ้าของบ้านทั้งสองก่อน, แล้วก็เจาะหน้าต่างเข้ามาผัด John Bennington ติดเก้าอี้ในห้องข้างบน และมัดคนใช้ไว้เชิงบันไดห้องข้างล่าง, เงินแปลหมิ่นของบริษัท และเครื่องเพชรของภรรยา (ซึ่งขี้มเขามา) ก็หายไป. แต่ปรากฏจากการสืบสวนว่า โจกรมรายนี้นี้แปลกประหลาดอย่างยิ่ง.

Three Little Plays.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษ เรื่องสั้น ๆ ๓ เรื่อง พิมพ์เป็นเล่ม เรียกว่า Three Little Plays คือ :-

- i. A Real Ghost.
- ii. A Queer Burglary.
- iii. The Man in Khaki.

มีคำนำแจ้งที่มาของพระราชนิพนธ์เหล่านี้ตลอดจนพระราชประสงค์ในการที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย. Three Little Plays นี้ พิมพ์ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

Three More Little Plays.

ในปลาย พ.ศ. ๒๔๕๕ และต้น พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษเรื่องสั้น ๆ อีก ๓ เรื่อง, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมพิมพ์เป็นเล่ม เรียกว่า Three More Little Plays คือ :-

- i. The Eliminists.
- ii. A Statesman's Wife.
- iii. The Taming of Uncle Gideon.

The Eliminists.

An "Artistic" Comedy

in

One Act.

Adapted from A.E. Johnson's Short-Story*

by

Sri Ayudhya.

*Note :- The Story appeared under the title of "Drawn Blank", in Pearson's Magazine, February 1917.

Peabody สามักริยา มีบ้านอยู่ใน "ถิ่นศิลปะ" แห่งนครลอนดอน. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Sylvia ผู้เป็นกริยา มีชีวิตอยู่ได้เพราะชั้นชมยินดีในศิลปะ. ดังนั้นในบ้านจึงมีภาพเขียนแปลกๆ และมีศิลปินมหาเสมอๆ. ในเรื่องภาพเขียน ศิลปินก็มีแนวต่างๆ กัน. แต่บัดนี้ Sylvia นิยมชมชอบพวกช่างทอน, เช่น เขียนหูซ้ายแล้วก็ไม่ต้องเขียนหูขวา, ตัดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นออก. James ผู้เป็นสามีอนุโลมตามใจกริยาเสมอ. แต่ John ผู้น้องมาเยี่ยมจากแคนาดาประหลาดใจมาก. ในวันนั้นมีศิลปิน ๓ คนมาก ช่างเขียนวาดภาพ Sylvia แต่ตัดทอนเสียจนเหลือแต่กระดาษเปล่า; กวีประพันธ์บทกลอนชม Sylvia แต่เป็นกระดาษเปล่า อ่านได้แต่ในใจ; นักประพันธ์เพลงแต่งเพลงสรรเสริญ Sylvia แต่เป็นเพลงที่ไม่มีเสียง. Sylvia พ้อใจมาก. James จึงตอบแทนศิลปินทั้งสามด้วยเช็กไม่ลงจำนวนเงิน. แต่เงินในธนาคารก็ไม่มี.

ศิลปิน "School" ต่างๆ ที่กล่าวถึง
กันคือ

Futurists.

Cubists.

Triangulists.

Neo-Futurists.

Super-Cubists.

Triple-Triangulists.

Rectangular Circlists.

Vermiformular Contortionists.

Neo-Realists.

Eliminists.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องว่า

พวกช่างทอน

A Statesman's Wife,

A Domestic Picture in 3 Panels

by

Sri Ayudhya.

ทรงพระราชนิพนธ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๐.

(เรื่องทั้งหมดเกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมง คือ ตอนค่ำ, เช้าวันรุ่งขึ้น และเย็นวันเดียวกัน.)

Cecil Samford-Courtney ผู้แทนราษฎร ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการด้วย. ท่านผู้นี้เล่นการเมืองจนกริยา, ชื่อ Ruth, รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง, ไปไหนๆ สามก็ไม่ได้ด้วย, วันครบรอบปีของการสมรส สามก็จำไม่ได้. มีปากเสียงกันจนเบื่อ. Ruth รู้จักเพื่อนหนุ่มอยู่คนหนึ่ง ชื่อ Hugh Stanley, เป็นหนุ่มสังคม. Hugh ชักชวนให้ Ruth หนีไปอยู่ด้วยกันที่หัวเมือง. Ruth กำลังหัวเสีย โกรธสาม ก็เลยตกลง หนีขึ้นรถยนต์ไปด้วยกัน.

ทางฝ่าย Cecil ไปงานที่บ้านท่านรัฐมนตรีว่าการ. บังเอิญไปมีปากเสียงกับกริยาของท่านรัฐมนตรีว่าการ เป็นเหตุให้ Cecil ต้องลาออก และคิดถึงกริยาขึ้นมา, จึงกลับบ้านชื่อของขบวนการที่แต่งงานมาให้. ส่วน Ruth นั้น รถยนต์เกิดอุบัติเหตุ แต่ไม่เป็นอันตราย. Hugh โกรธ ทั้ง Ruth ไร้กลางถนน, Ruth จึงกลับบ้าน. มีปัญหาอยู่แต่ว่าเธอจะแข็งแรงแก่สามของเธออย่างไร.

เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในครอบครัวของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้มากเมืองอังกฤษ. อาจทรงสองซิมกลางดูก่อนว่าประชาชนคนไทยจะเข้าใจเพียงไร. และเมื่อ “ไม่มีหวัง” แล้ว จึงได้ทรงสร้างคฤหาสน์ เมืองประชาธิปไตยขึ้นในสัปดาห์ต่อมา.

ผู้เรียบเรียงชอบเรื่องนี้มาก จึงได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระบรมราชานุญาตแปล และให้ชื่อเรื่องว่า:-

กรรยาข้าราชการสำคัญ.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องว่า

กรรยาของข้าราชการสำคัญ.

นายเจือ สตะเวทิน ใน “ภาษาและหนังสือ” เรียกว่า

เมียรัฐมนตรี.

The Taming of Uncle Gideon.

A Farcical Episode in One Act,

by

Sri Ayudhya.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยว่า:—

ทรมานลุงกิเดียน.

Gordon กับ Maggie Gold กำลังจัดอาหารสำหรับเลี้ยงลุงกิเดียน, ต้องทำให้ดี เพราะลุงกิเดียนเป็นคนจู้จี้ เอาใจยาก นิสัยโง่งมงาย ไม่เกรงใจใคร, และเป็นญาติผู้ใหญ่ที่อาจให้มรดกด้วย. บังเอิญเพื่อนเก่า ชื่อ Blunt มาหา. นาย Blunt อาสาจะปราบหรือ “ทรมาน” ลุงกิเดียนเพื่อแก้หนี้ เริ่มด้วยคบคิดกับแม่ครัวให้ขโมยมาลาสาแवाद ถ้าลุงกิเดียนมันเรื่องกับข้าวของกิน. และถึงเวลาให้เริ่มรับประทานกันโดยไม่ต้องรอลุงกิเดียน. ลุงกิเดียนมาถึงแล้ว เห็นคนไม่เอาใจใส่แค้น ก็หัวเสีย, ได้ว่าที่กับนาย Blunt เป็นการใหญ่. Maggie ก็สนุกผสมโรงด้วย จนลุงกิเดียนตัดญาติกับ Gordon. แต่ภายหลัง นาย Blunt “เทศน์” ลุงกิเดียนเสียจนยอม, ขอบใจนาย Blunt ที่ได้ช่วยเผยความจริง และถอนคำพูดที่ตัดญาติ, กลับ “ญาติดี” กันทั้งหมด.

นักเรียนราชวิทยาลัย แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียนบางขวาง เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖.

“Your wealth, Sir, has been your misfortune, in that it has been the means of getting you deceived right and left by people who want some benefit out of you.”

เรื่องนี้ ศาสตราจารย์ เซเดส์ ขอพระบรมราชานุญาต แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสให้สมาคมฝรั่งเศส แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงโขนหลวง มิสกวัน เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๖๖.

ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษ ๒ เรื่อง พระราชทานแก่นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง การแสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษที่สวนมิสกวันก็มีบ่อย ๆ คือ:-

A Real Ghost นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงเมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๘ เก็บเงินสมทบทุนสร้างเรือ “พระร่วง”.

A Queer Burglary ครูและนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๘ ซึ่งเป็นวันที่เสด็จพระราชดำเนินไปก่อศิลาพระฤกษ์สร้างตึกโรงเรียนมหาดเล็กหลวง.

A Good Interpreter และ The Earl of Claverhouse ข้าราชการแสดงเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๕๕ เก็บเงินสมทบทุนสร้างเรือ “พระร่วง”.

Three More Little Plays ทั้ง ๓ เรื่อง คณะละครกิตติมศักดิ์ แสดงเก็บเงินอุดหนุนสภาอากาศสัมพันธ์มิตร เมื่อวันที่ ๔, ๑๑ และ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๖๐. (สมเด็จพระพันปีหลวงทอดพระเนตรเมื่อวันที่ ๑๔.) เป็นครั้งแรกที่ผู้แสดงละครพูดพระราชนิพนธ์เป็นชายจริงหญิงแท้ นามผู้แสดงมีดังนี้:-

The Eliminists. ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์.
หลวงศรีบัญชา.

ม.จ. สกลวรรณากร. พระพิพิธสมบัติ.

ม.จ. จุตติศ.

น.ส. ลำจวน บุณนาค.

นางทรงพลรบ.

A Statesman's Wife.

พระยาบุรีนวราชฐ์.

พระยาไพศาลศิลปศาสตร์

พระสุนทรลิขิต.

น.ส. ดินจง บุณนาค.

ม.ล. คลอง ไชยันต์ ณ กรุงเทพฯ.

The Taming of Uncle Gideon.

ม.จ. สิทธิพร.

พระปรีชานุศาสน์.

พระยาสุพรรณสมบัติ.

น.ส. วัน วาระศิริ.

คุณหญิงกุบาลันเทิง.

การแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ ๓ เรื่อง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้น หนังสือพิมพ์ Bangkok Times วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๖๐ ลงข่าว รวมทั้งวิจารณ์ ว่า:-

คนแน่นเต็มโรง.

เรื่อง The Eliminists นั้น ผู้ดูหลายคนได้อ่านเรื่องสั้นในวารสาร (Pearson's Magazine) มาแล้ว จึงสนุกมาก.

เรื่อง A Statesman's Wife นั้น ใช้แนวความคิดของ Mrs. Humphry Ward ในเรื่อง "The Marriage of William Ashe", แต่เรื่องเดิมมิได้จบเป็นสุขนานุกรม. นักประพันธ์ได้นำแนวความคิดนั้นมาแต่งเป็นเรื่องต่างๆกัน. "ศรีอยุธยา" ได้วาดภาพใหม่อย่าง "เห็นอกเห็นใจ" และจัดแสดงได้ดีมาก.

เรื่อง The Taming of Uncle Gideon นั้น น.ส. เนียน บุณนาค แสดงเป็นสาวใช้ (ที่ไม่มีบทบาทจะต้องพูด และไม่ปรากฏในสูจิบัตร).

Bangkok Times กล่าวต่อไปว่า ตัวละครส่วนใหญ่แสดงได้ดีมาก เสียอย่างเดียวคือ พูดค่อยไป. ขณะซ้อมควรให้คนหูตึงมานั่งที่กลางโรง แล้วคอยตะโกนบอกว่า "ไม่ได้ยิน". แต่ On the other hand one must bear in mind that no European cast here ever ventured to present a "Lakhon phut".

← **ภรรยาข้าราชการสำคัญ**

สมัชชวิทย์ โทรทัศน์.

"คุณบีบหัวใจฉันค่ะ."

เจริญ วรรณะสิน และ ม.ล. นลินี วัฒนสุข.

A Good Interpreter.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร แปลจากภาษาฝรั่งเศสของ Tristan Bernard เรื่อง "L'Anglais tel qu'on le parle". มีสองสำนวน เป็นบทละครไทยปนอังกฤษทั้งคู่ ดังนี้:—

๑. A Good Interpreter บทละครภาษาอังกฤษมีไทยปน ฉากในมลายู.
  ๒. ล่ามดี บทละครภาษาไทยมีอังกฤษปน ฉากเมืองสงขลา.
- ทั้งสองเรื่องมุ่งให้ผู้ที่รู้ทั้งสองภาษา อ่านหรือดู.

นายล้น ลี้ละเสน พาลูกสาวคุณหลวง กักดี ซื่อสายหยุด หนีไป Kuala Kedah ในสหพันธรัฐมลายู, ไปพักที่โรงแรมชื่อ Penang Hotel. ที่ต้องพาหนีนั้นเพราะว่าคุณพระสมบุรณ์ เจ้าของบริษัทที่นายล้นทำงานอยู่ ไม่ยอมรับนายล้นเข้าเป็นผู้ร่วมถือหุ้น, เป็นเหตุให้คุณหลวงกักดีไม่ยอมขกลูกสาวให้.

คุณหลวงกักดีเที่ยวตามหาหนุ่มสาวไปถึง Kuala Kedah แต่คุณหลวงพูดภาษาอังกฤษไม่เป็น ต้องใช้ล่าม. John Smith ผู้ที่มาทำงานแทนล่ามชั่วคราว บังเอิญพูดไทยไม่เป็น, หวังว่าจะไม่มีคนไทยมาที่โรงแรมในวันนั้น. แต่ปรากฏว่าคุณหลวงกักดีมา และต้องการพบตำรวจ เพื่อให้สืบเรื่องลูกสาว. John Smith เลียงไม่พิน ก็ต้องทำหน้าที่ล่าม และแปลคิดแจ้งตำรวจว่า คุณหลวงกักดีถูกล้างกระเป๋าสมุดพกหายไป. เรื่องยุ่งกันใหญ่ บังเอิญมีโทรศัพท์ทางไกลมาจากสงขลาว่า บัดนี้คุณพระสมบุรณ์ยินยอมให้นายล้นร่วมเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทแล้ว เรื่องจึงจบลงได้โดยนาย John Smith งามมาก.

A Good Interpreter เป็น A Farce in one act, adapted by Sri Ayudhya. เข้าใจว่าทรงพระราชนิพนธ์เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๕.

มีการแสดงครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๕๕ ณ สวนมิสกวัน เก็บเงินบำรุงราชนาวิสามคม เพื่อชอเรือรบ, ผู้แสดงเป็นชายล้น สุจิตร์แจ่งนามไว้ ดังนี้:—

ตัวละคร

John Smith	Prince Siddhibara.
Luang Bhakdi	Phya Medhā Dhibodi.
Luan Lilasen	Prince Khechara.
Inspector of Police	Phya Dharmasakti.
A policeman	Prince Chuladis.
A Chinese Boy	Mr. Thuan Dharmājiva.
Saiyud	Phra Boromabad Bamrung.
The Cashier	Prince Sudhāsī.

ล่ามดี.

พระราชนิพนธ์ เรื่อง “ล่ามดี” ก็คือ “A Good Interpreter” นั่นเอง, แต่แปลภาษาอังกฤษกลับเป็นไทย และแปลภาษาไทยกลับเป็นภาษาอังกฤษ, ยกเว้นภาษาฝรั่งเศสประโยคเดียวที่ไม่ต้องแปล. เปลี่ยนฉากเมือง Kuala Kedah เป็นสงขลา. แต่ John Smith ชื่อล่ามนั้น โอนมาให้เป็นชื่อของบิดานางเอก. ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่าทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ล่ามดี” นี้ ที่หลัง A Good Interpreter, แต่มีผู้นิยมจัดแสดงมากกว่า และเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่า. เป็นเรื่องเบาสมอง ทรงพระราชนิพนธ์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมแบบไทย ได้ดียิ่ง.

เข้าใจว่ามีการแสดงที่สวนศิวาลัย ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นครั้งแรก และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นยอนสมิท.

หลังจากนั้น

มีการแสดงที่ภูเก็ต (๒๘ เม.ย. ๖๐)
และที่นครศรีธรรมราช (๕ พ.ค. ๖๐).

นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียน (๒๓ ม.ค. ๒๔๖๐).

เสมือนของโรงแรมในเรื่อง “A good Interpreter” เป็นผู้หญิง, แต่ในเรื่อง “ล่ามดี” เป็นผู้ชาย.

ริชาร์ด ดิกสัน, ชายหนุ่มอังกฤษ, พาลูกสาวของ นายยอนสมิท, ชื่อ เบ็ตตี, หนีมาจากป็นัง มาพักอยู่ที่โรงแรมสงขลา, เมืองสงขลา. ที่ต้องพาหนีเพราะบิดาตั้งข้อรังเกียจว่า ผู้ชายยังไม่มีความรู้ ไม่ได้ถือหุ้ในบริษัทที่ทำงาน. นายยอนสมิท ติดตามมาถึงสงขลา แต่ท่านผู้พูดภาษาไทยหาเป็นไม่ ต้องใช้ล่าม. และก็ยังเอิญจริงๆ ที่ล่ามลากิจส่วนตัว ส่งนายยอนที่พูดอังกฤษไม่เป็นมาทำหน้าที่แทน; ที่รับมาแทนก็เพราะเชื่อว่า จะไม่มีคนอังกฤษมา. ครั้นนายยอนสมิทมา ล่ามจำเป็นผู้นี้ก็ต้องสู้, แปลอย่างเตาสดให้พ้นๆ ไป, เป็นเหตุให้ตำรวจต้องไปจับริชาร์ด ดิกสัน ในฐานะที่เป็นผู้ขโมยสมุดพก. โชคดีอย่างยิ่งที่ได้ข่าวทางโทรศัพท์จากป็นังว่า บัดนี้ ริชาร์ด ได้เลื่อนฐานะเป็นผู้ถือหุ้ในบริษัทที่ตนทำงานแล้ว, ยอนสมิท จึงยกลูกสาวให้ผู้รั้งที่ขโมยสมุดพก.

เจ้าคุณเทศา.

บทละครเรื่องนี้มิใช่พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ชื่อ “เจ้าคุณเทศา” เป็นชื่อที่พระราชทานแก่บทละครที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ ให้จัดการแสดง.

ท่านเซอร์ มอนตะกิว มาร์ติน ได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษให้เป็นเทศา ปกครองอาณานิคมเกาะมันตะแลนด์ ในมหาสมุทรอินเดีย. ท่านเป็นโสด และข้าราชการในขณะก็เป็นโสดด้วยกันทุกคน.

วันหนึ่งสตีลลาญาติห่าง ๆ ของเจ้าคุณเทศา มาเยี่ยม. พอดีกับท่านรัฐมนตรีคาร์ลตันผู้เป็นพ่อหม้ายกับน้องสาวและบุตรมาถึงเพื่อพักผ่อน.

บังเอิญดอกคันทางจรเข้ที่นั่นกำลังบาน. กล่าวกันว่ารอยบีบจึงบานครั้งหนึ่ง และเมื่อบานจะเกิดโรคระบาด คือโรครัก; และก็จริงเสียด้วย, จึงสนุกกันใหญ่.

His Excellency The Governor.

คณะข้าราชการ และสุภาพสตรีที่ศึกษามาจากต่างประเทศ ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษมาหลายเรื่องแล้ว, จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แสดงบทของผู้อื่นบ้าง. ดังนี้จึงมีการแสดงเรื่อง

His Excellency The Governor ของ Robert Marshall ณ โรงโขนหลวงมัสกวัน เมื่อวันที่ ๑๑ และ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑, เก็บเงินให้สภากาชาดและกรมแพทย์เสือบ้า.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร “เจ้าคุณเทศา” ทั้งสองคืน. คืนแรก สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ตามเสด็จทอดพระเนตรด้วย.

ผู้แสดงคือ:—
น.ส. วัน วารศิริ
พระยาสุพรรณสมบัติ
พระยาราชาดรณรงค์ย์
หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรร

น.ส. ลำจวน บุนนาค
พระยาบุรีนวรราชฐ์
พระยาไพศาลศิลปศาสตร์
พระสุนทรลิขิต
พระยาศรีวิกรมชาติย์

น.ส. ดินจง บุนนาค
หม่อมเจ้าสิทธิพร
หม่อมเจ้าสกลวรรณการ
หลวงศรีบัญชา
หม่อมเจ้าจุลดิศ.

you and I know that you are too pure and good
to despise a passion that is at its height.
(Nearly falls) I do not ask you to answer me now.
Oh, how for words, not words. And I feel a certain in-
This is convenience in addressing you from this
structure. (Nightingale heard singing) Hark!—a
nightingale, singing a love-song to the moon!

ภาพถ่ายส่วนหนึ่งของบทละคร His Excellency The Governor มีหลายพระราชหัตถ์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แก้ไขเพิ่มเติม แทรกอยู่ด้วยนี้ ทำให้ผู้เรียบเรียง
ฉงนสนเท่ห์เป็นอย่างยิ่ง.

ผู้เชี่ยวชาญในการพิมพ์ได้ตรวจดูแล้วให้คำวินิจฉัยว่า ต้น
ฉบับที่มีอยู่นี้เป็นสำเนาการพิมพ์แบบ Spirit Duplication,
คือพิมพ์ด้วยวุ้น, ครั้งหนึ่ง ๆ พิมพ์ได้ ๕๐ ถึง ๑๐๐ แผ่น.
และลายพระราชหัตถ์แก้ไขเพิ่มเติมนั้น ทรงเขียนก่อน
อัดสำเนาอย่างแน่นอน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน พระบรมราชูปถัมภ์แก่การ
แสดงละครครั้งนั้น. แต่เหตุใดจึงต้องทรง “ตรวจปรูฟ” ด้วยพระองค์เอง (มีแก้ประมาณ ๓๐
แห่ง) ทั้งๆ ที่มีกรมราชเลขาธิการอยู่ทั้งกรม? การพิมพ์แบบ Spirit Duplication มิใช่วิธีการ
ของกรมราชเลขาธิการ.

สอบดูอีกทางหนึ่ง ได้ความว่า เรื่อง His Excellency The Governor นี้ เริ่มแสดงที่
Court Theatre ณ กรุงลอนดอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ และพิมพ์จำหน่ายเป็นเล่ม เมื่อ พ.ศ.
๒๔๔๔. ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการแสดงละครเป็นอย่างยิ่ง และยัง
ประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ.

จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ต้นฉบับที่ถ่ายภาพมาแสดงข้าง
บนนี้ เป็นฉบับที่ทรงรับพระราชภาระ ตรวจแก้ไขให้ถูก
ต้องสำหรับการซ้อมละคร ที่ประเทศอังกฤษ เมื่อปลาย
พ.ศ. ๒๔๔๔ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๔๕?

เหลือแก้ว.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “เหลือแก้ว” นเสร็จเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๘.

การที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนคนไทย ได้มีนามสกุล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๖ นั้น ในชั้นต้นก็ยังมี การผ่อนผัน ยังไม่บังคับตามพระราชบัญญัติ และยังไม่แพร่หลาย. บทละครพระราชนิพนธ์ จึงยังมีตัวละคร ที่ไม่มีนามสกุลต่อมาเป็นเวลาประมาณ ๒ ปี. เรื่อง “เหลือแก้ว” ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแรก ที่ตัวละครมีนามสกุล.

พระทิมลมธเป็นพ่อหม้าย มีทฤษฎีอยู่ ว่า ผู้หญิงจะไม่มีวันประพฤติชั่ว ถ้าสามียก ข่องเลี้ยงดูแบบเป็นเมียคนเดียว. คุณพระจึง จะแต่งงานกับสลับ ผู้ที่ประวัติว่ามีชู้, ทั้ง ศัวมาหลายรายแล้ว. เพื่อนฝูงของคุณพระก็ ประหลาดใจทั้งนั้น. พระทิมลมธมีบุตร ชื่อ สัจจวาลย์ รักกันกับร้อยเอกหลวงขงขจรจิต, แต่ ก็ปรากฏว่าหลวงขงเคยเป็นสามีของแม่สลับ มากครั้งหนึ่ง. ตัวสลับเองติดต่อกับนายเปรม กามะนันท์ และหลอกคุณพระตลอดเวลา; ลงท้ายก็หนีคุณพระ ไปกับนายเปรมอย่างที่ทำ กับคนอื่น. หลวงขงพยายามขัดขวาง กลับ ถูกสลับหาว่ามาเกี่ยวตน ซึ่งทำให้สัจจวาลย์เข้า ใจผิดไปด้วยว่า หลวงขงยังมีจิตใจผูกพันอยู่ กับสลับ. แต่ในที่สุดความจริงก็หนีความจริง ไปไม่พ้น.

เรื่องนี้ คล้ายกับเรื่อง “ฟอกไม่ขาว” ก็คือความคิดคล้ายกัน แต่ผลกลับ ตรงกันข้าม.

เรื่องฟอกไม่ขาว สั้น กะทัดรัด ส่วนเรื่องเหลือแก้ว ขาว ละเอียด พิสดาร มากกว่า.

แม่สลับ ตัวสำคัญในเรื่องนี้นั้นเดิม พระราชทานชื่อว่าแม่ส่อง. ทรงแก้เป็นแม่ สลับ ระหว่างเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์.

บทละครเรื่องนี้ถูกตัดออกจากบัญชี พระราชนิพนธ์บทละคร เพราะได้ทรง เปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น “บัวมาร”, แต่ในต้น ฉบับลายพระราชหัตถ์ยังเป็น “เหลือแก้ว” อยู่อย่างเดิม.

บ่วงมาร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขเรื่อง “เหลือแก้ว” เป็น “บ่วงมาร” ในฉบับพิมพ์ดีด ตามภาพถ่ายนี้.

เมื่อได้พิมพ์เรื่องนี้เป็นเล่ม มีฝั่งเวที ทรงเรียก ช่างขวาของผู้แสดง มิใช่ช่างขวาของคนดูละคร, เปลี่ยนจากเดิม.

(ดูเรื่องหาโล่ห์ (๔ องค์) หน้า ๕๔ ด้วย).

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการแสดงครั้งแรก ที่สวนศิวาลัย เมื่อวันที่ ๑๔-๑๕ ตุลาคม ๒๔๕๕, เก็บเงินบำรุงสภาภาษาสยาม, และทรงแสดงเป็นตัว พลโท พระยาพิไชยรณฤทธิ์.

ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง สำหรับต้นเสียงร้องระหว่างปิดฉาก ร้องล่าอาเฮีย ดังต่อไปนี้:-

“บรรดาบ่วงใดใดในสงสาร
จะเสมอบ่วงมารหามีไม่
พญามารพาลรั้มัดดวงใจ
แน่นแน่นได้สนิทเพราะฤทธิ์กาม
เดชใดใดไม่เท่าโมหเดช
ไฟกิเลสเผาฤดีสุดที่ห้าม
แม้ผู้ใดลวงติดบ่วงกาม
ยิ่งกว่าสารติดทามที่ล้ามไว้.”

นิพนธ์โดย - *พระยาพิไชยรณฤทธิ์*

บ่วงมาร

เหลือแก้ว

ละครพูด ๔ ชุด

ของ

ศรีอยุธยา

แต่งเสร็จวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

หนามยอกเอาหนามบ่ง (๑).

ละครชวนหัวสลัปล้ำ

ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะจัดแสดงละครประกอบบทเพลง มาตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร แต่ไม่เกิดผล, เพราะทรงจัดแสดงละครสังคีตเรื่อง “วังต์” ไม่ได้. เวลามานาเกือบ ๑๐ ปี จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงเป็นผลสำเร็จ เมื่อทรงพระราชนิพนธ์และทรงจัดแสดงเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” ในงานประจำปีของจิตรลดาสภาคาร เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๕๘.

ที่เมืองตรังกันต์, ในแคว้นนี้มันต์สลันต์, มีข่าวว่าทหารกรมทหารม้าที่ ๒๘ จะมาเยี่ยม. คุณมก็อปฟ์ผู้เป็นนกรภิบาล ต้องเตรียมอาหารไว้รับรองจนพลเมืองจะต้ออด. มาร์กะเรทดูเหมือนจะตื่นแต่ในมาก เพราะเข้าใจว่าร้อยตรีฟอนเชอน คู่รักของตนจะมากองทหารด้วย. ก่อนที่ทหารจะมา สปีลมันน์ นักแสดงละครปรากฏตัว และสนิทสนมกับประชาชนโดยรวดเร็ว.

ครั้นทหารมาถึง นอกจากอาหาร นายทหารอยากจะได้คู่แต่งงาน โดยให้เข้าแถวจับคู่ตามลำดับอาวุโส. ด้วยเหตุนี้ผู้บังคับการ พันเอกออร์คนุง จะได้มาร์กะเรท, เลย์บุงกันใหญ่. สปีลมันน์ปลอมเป็นแอ็กเซลเลนซ์ นายพลโท ไพรแฮร์ฟอน ค็อนเนเว็ตเตอร์ อนุต์ บลิตเซินดอร์ฟ มาช่วย. มีคนชี้หน้าว่า “ปลอม” แต่อันที่จริงท่านผู้นี้คือ พระขุพราขเจ้า ฟรีดริช ฟรานซ์ เฟอร์ดินันด์ โยฮัน อะคัลเบอร์ต์ รัชทายาทแห่งแคว้นนี้มันต์สลันต์.

เรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” นี้ มีเค้า “วังต์” อยู่บ้าง มีผู้ปลอมตัวเป็นผู้เล่นดนตรีคล้ายกัน, และมีสามสาวพี่น้องเช่นเดียวกัน.

เนื่องจากมีตัวละครมาก นักเรียนมหาดเล็กหลง จึงได้มาร่วมแสดงฉลองพระเดชพระคุณด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นสปีลมันน์.

เรื่องนี้เกี่ยวกับทหาร อาจกระทบกระเทือน จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์เตือนไว้ว่า:-

ศักระวาท่านผู้ดูละคร
หรืออ่านกลอนบทร้องของข้าเจ้า
ขอให้ท่านออมอดงการเดา
ขออย่าเฝ้าจับผิดคิดมากมาย
ละครนี้มิได้เฝ้าว่าเปรียบ
การกระทบกระเทียบไม่พึงหมาย
หวังแต่เพียงให้สุขสนุกสบาย
ท่านทั้งหลายเข้าใจไว้ด้วยเทอญ.

หนามยอกเอาหนามบ่ง (๒).

ละครชวนหัวสลบล้ำ
(บทแก้ไขใหม่)

ของ
ศรีอยุธยา.

เนื่องจากพระราชนิพนธ์ “ศักระวา” นั้นไม่เกิดผล หรือด้วยเหตุอื่นก็ตาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” ใหม่. การแก้ไขนั้นแก้ไขมาก.

เปลี่ยนชื่อ
ชื่อ: ดร. ทน
ชื่อ: บุธรรม
เป็นชื่ออักษร

เปลี่ยนให้
เอธิโอเปีย เป็น พี่ใหญ่
และมาร์ก:เรทเป็นน้องสุดท้าว.

เปลี่ยนชื่อ
เป็น มาร์ก:เรท เป็น พี่ใหญ่
เป็น บอดี้แมน ชื่อ อีวี ปัดมอ
เป็น บอดี้แมน ชื่อ อีวี ปัดมอ
เป็น บอดี้แมน ชื่อ อีวี ปัดมอ

ตัดบทพระ
บุพผนออก
ทิ้งหมด.

ตัดบท พลทหาร
เมธ วัชรวิชัย
ท้าว และ อัญชัญ
ทิ้งหมด.

ลดบทพระ
และ: ตม
รัตนวง ลว
เพื่อมีให้
บททก: กัด.

แก้ไข แก้ไข ชื่อ พล
ท้าวเหี้ยมเป็ร์ เน้น ชิด ออก ๑๐๑ และ
แก้เป็น ท้าวเตี้ยเป็ร์ ชรันดี มี ๑๐๑ และ.

ความหมายของชื่อเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” ส่วนตอนที่ ๒ ไม่เด่นชัดเท่าใน
ส่วนที่ ๑.

พระราชนิพนธ์ละครชวนหัวสลับลำเรื่อง “หนามขอกเอาหนามบ่ง” ทั้งสำนวนที่ ๑ และที่ ๒ มีเพลงดี ๆ หลายเพลง บางเพลงก็จำ ๆ เช่น :-

เพลงวิลันดาโอด.

สาวน้อยคอยจำคำข้าสอน
เมื่อแรกพบเขาจ้องอย่ามองดู
หญิงคนใดได้ง่ายชายเขาค่อน
ยังทำอายหดหู่ดูที่กลัว

แม่บังอรหวังชายหมายเป็นคู่
ต้องล่อชูด้วยที่ตระหนัตัว
ว่ารีบร้อนหมดกระดากอยากมีผัว
เหมือนยังยั่วเข้าชายให้หมายมอง ฯลฯ.

บางเพลงก็เพราะและเศร้า เช่น :-

เพลงตะนาวแปลง.

ไอ้ออกเอ๋ยออกฟอกอนาถ
เมื่อตาจับตาชูคูชิวาน
ถึงอยู่แค่แลไปเหมือนไกลแสน
เสียแรงอยากเห็นชูสูพารา

เหมือนเพลิงกาจกองเถกิงมาเรียงผลาญ
เหมือนไฟราญรมไหม้ในอุรา
คูก็มั่นกำบังอยู่หลังผา
ถึงยามมามาพรากไปจากกัน ฯลฯ.

ย่อเรื่องสำนวนที่ ๒ :- พลเมืองเมืองโนแวย์
โนแวย์โนแมนสแลนด์ กำลังอดอยาก, ต้อง
อนอมอาหารไว้เลี้ยงต้อนรับกองทหาร. ในกอง
ทหารนั้นมี ร.ต. แฟร์ กูร์กของมาร์กะเรทมาด้วย.
ขณะที่กำลังเตรียมตัวรับทหารอยู่นั้น เมร์รีแมน
กับคณะละครของเขาปรากฏตัวขึ้น และไม่
ซำก็เป็นที่มิตรกับประชาชน. กรันกองทหารมา
นคราภิบาลซื้อแฟตเหตต้อนรับอย่างเต็มที่, และ
ทหารก็ต้องการทุกอย่าง. ตั้งแต่อาหารการกิน
ตลอดจนผู้หญิง. ลงท้ายก็ให้เจ้าแฉกจับคู่จะแต่ง
งานกัน. ท่านผู้บังคับการ พันเอกฮอดสเปอร์
จับคู่ได้มาร์กะเรท, ให้บาทหลวงมาทำพิธี
สมรส. เมร์รีแมนจึงปลอมเป็นบาทหลวงมา
ด้วยความช่วยเหลือของเอลิสะเบท พี่สาวของ
มาร์กะเรท. ท่านบาทหลวงออกอุบายแก้เรื่อง
ร้ายให้กลายเป็นดีได้.

บทส่งท้ายดีเยี่ยม ดังนี้ :-

เพลงสร้อยสนตัด

เสียแรงเกิดมาอย่าเสียที่
ที่ได้มีทั้งชาติศาสนา
ทั้งมีกษัตริย์ชาติยา
เป็นปิ่นประชาชาวเรา
ไม่ควรนั่งนิ่งทั้งหญิงชาย
ไม่ควรให้อายชายหน้าเขา
อย่าให้ใครดำนตีเรา
ว่าเอาแต่แก่งแย่งกัน
เพ่งดูประโยชน์หนุ่มมาก
ตัวยอมลำบากทุกสิ่งสรรพ
ปราณีประนอมพร้อมกัน
ทุกวันมุ่งรักสามัคคี ฯลฯ.

พระราชนิพนธ์เรื่อง “หนามขอกเอาหนามบ่ง” จำนวนที่ ๑ มีบทร้องและบทพากย์
จำนวน ๓๗ บท เมื่อได้ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขเป็นจำนวนที่ ๒ ทรงตัดออก ๕ เพิ่ม ๕
บทร้องที่ทรงตัดออก มีดังต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง:—

เพลงฝรั่งรำเท้า.

อังกองทหารชำนาญนัก
จะใช้เดินอย่างไรได้ตามใจ
นายทหารเหมือนอย่างนายช่างกล
เ็นดูพลที่สุดเหมือนบุศรา
ทั้งนั่งเดินขึ้นนอนต้องสอนเขา
สมองเขาน้อยใหญ่เท่าใดมี
อันจะใช้สมองตริตรองคิด
ใช้สมองคิดมากจะยากนาน
ต้องคอยหมั่นชุกอรอรับใช้
ดังนี้จะเป็นสุขทุกโมงยาม

เหมือนเครื่องจักรฉบับฉบับที่ปรับใหม่
บมิได้เห็นจเห็น้อยสักเวลา
คอยไขพลเดินไปได้ทุกท่า
ยังไม่รู้เตียงสาและซั่วดี
ทั้งกินเข้ากินน้ำคอยจ้ำจี้
ไม่ต้องใช้สักที่ไม่ต้องการ
มันมิใช่เป็นกิจของทหาร
คอยแต่อ่านข้อบังคับรับทำตาม
ถึงแม้ไม่เข้าใจไม่ต้องถาม
เข้าสงครามคงตายสมหมายเอช ๆ.

เนื่องจากได้ทรงแก้ไข ตัดตัวละครพระยุพราช, บทกาพย์ยานี ที่มีคามหมายมาก
ก็ถูกตัดตามไป, ตอนหนึ่งมีความดังนี้:—

บทพากย์.

หญิงชายทั้งหลายนั้น
ทหารและพลเรือน
ชาติเดียวกันทุกคน
มัวแก่งและแย่งดี
ทหารอย่าข่มเพื่อน
พลเรือนอย่าใจพาล
ต่างฝ่ายต้องฟังกัน
โบราณะสุภา
เสียพี่เพราะป่าปก
ดินเย็นเพราะหญ้าบัง

ควรเห็นกันว่าเป็นเพื่อน
จงฟังคำและจำดี
รักแต่ตนจะเสียที่
จะแตกพวกไม่ควรการ
พลเรือนก็เท่าทหาร
อย่าชิงชังซึ่งโยธา
ทุกสิ่งสรรพี่สำเร็จนา
ษิตะกล่าวก็ควรฟัง
และป่ารกเพราะเสียยัง
และหญ้ายังเพราะดินดี ฯลฯ.

วิวาห์พระสมุท.

ละครพูดสลับคำ

ของ

ศรีอยุธยา.

งานละครพระราชานิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก้าวหน้าไปถึงจุดเด่น สวยสดงดงาม ในเรื่องวิวาห์พระสมุทนั่นเอง.

“หนามขอกเอาหนามบ่ง” กับ “วิวาห์พระสมุท” เป็นบทละครพี่น้อง มีกำเนิดที่สวนจิตรลดาทั้งคู่, อายุต่างกัน ๑ ปี. ทรงจัดแสดงเรื่อง “วิวาห์พระสมุท” เป็นครั้งแรกในงานประจำปีของจิตรลดาสภาการ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๕๕.

ประชาชนพลเมืองของเกาะอัลฟาเบตา มีความสุขเป็นปกติอยู่. ท้าวมืดผู้ครองนครมีธิดาชื่อ อันโดรเมดา ซึ่งอันเดร เจ้าตำรงครหลงรัก. แต่อันเดรมีคู่แข่งคือ คอนสตันตินัส สหายของหลานหัวหน้านักบวช.

ขณะนั้นเรือรบอังกฤษชื่อ อ็อกسفอร์ด ได้เข้ามาจอดอยู่ในอ่าว. เด็กหลี่ มีหางเปียเป็นก๊กอยู่ในเรือรบ ลงมาเที่ยวบนบก. ไม่มีใครเคยเห็นคนจีนมาก่อน ฝ่ายของคอนสตันตินัสจึงทำอุบายให้พลเมืองเชื่อว่า เป็นผีทะเล ผู้แทนของพระสมุทที่มาทวงส่วย เพราะครบรอบร้อยปีแล้ว, และวิธีสังส่วยก็จะต้องให้เจ้าหญิงอันโดรเมดาไปสมรสกับพระสมุท หรือกับผู้ที่พระสมุทให้มาเป็นตัวแทน. คิดอุบายกันว่าจะให้เด็กหลี่ตัวคอนสตันตินัสว่าเป็นผู้แทนพระสมุท. ขื่อนนาวาเอกไลออนแก่ได้โดยอ้างว่า กองทัพเรืออังกฤษเป็นเจ้าทะเล ข้อมเป็นทูตของพระสมุทที่มีสิทธิตัวผู้แทนพระสมุทได้. ฝ่ายเจ้าชายอันเดรจึงมีชัยชนะในที่สุด.

เช่นเดียวกับในเรื่อง “หนามขอกเอาหนามบ่ง,” “วิวาห์พระสมุท” ต้องใช้ตัวละครจำนวนมาก เพราะมีทั้งพลเมืองและทหารเรือ, นักเรียนมหาดเล็กหลวง จึงได้มาร่วมแสดงฉลองพระเดชพระคุณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นนาวาเอกเอ็ดเวิร์ด ไลออน.

ในการแสดงครั้งสุดท้าย ในรัชสมัยของพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๓, ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๖๔ ณ พระราชานิเวศน์มฤคทายวัน ทรงแสดงเป็นท้าวมืด.

ในบทละครพระราชนิพนธ์วิชาวพระสมุท มีเพลงเพราะ ๆ เป็นอันมาก เช่น

เพลงปีแก้วน้อย.

โคมเจลาเขาวพาย่าเจลี่ว
ไม่เคยเห็นนารีที่ต้องตา
พ็ขอรำคำขาดในชาตินี้
เมื่อนวลน้องไม่ปองปรองดองรัก

พี่เคยเที่ยวเจนนิตทุกทีสา
จนพบแก้วกัลยาจึงสร้างรัก
ไม่ขอมือคู่นให้เสียดัก
ขอเชิญชั้กดาบฟันที่บรรลัย ฯ

เพลงบทนี้ทรงพระราชนิพนธ์แทรกเข้าที่หลัง. เพลงนี้จำเป็นจะต้องสันเป็นธรรมดาแต่
ข้อความแจ่มแจ้งสมบูรณ์ และมีน้ำหนักมาก, สุภาพสตรีไม่ต้องการทราบซึ่งไปกว่านี้ แต่ก็
เป็นบทร้องเดี่ยว นักเลงละครอาจอยากดูบทร้องคู่, ที่เรียกว่า Love Duet, ก็ต้องดูบทต่อไปนี้ :-

เพลงตะนาวแปลง.

แมรี- เมื่อสายฉันทะวันจะขอแสง
เห็นแสงแดงจับน้ำทะเลกว้าง
ใจคึกคึกรำกุกถึงบ้านพลง
แสนอ่าววังเสรว้าจิต

ไลออน- อนิจจา!
เมื่อลมโซยโอยกลิ่นผกากรุ่น
หอมไม้ฉุนรวขรินช่นนาสา
กลิ่นสุคนธ์ตระหลบอบอร่า
ยังคิดถึงเกหา

แมรี- อ้ออกรรม
เมื่อยามยิ่นเสียงนกวิหกแก้ว
ร้องแจ้วแจ้วเสียงใสในต้นส้ม
คิดถึงเพลงดนตรีที่เกษขม
ไอ้อารมณ์ชอกช้ำ

ไลออน- ระกำใจ!
เมื่อยิ่นเสียงดนตรีที่เกษเล่น
นึกฝันเห็นความสุขยิ่งทุกซ์ใหญ่
นึกถึงคราวเล่นระบำจหน้าใจ
ราวจะใช้เพราะกนึ่ง

แมรี- ชิงอร่า.

เมื่อสายฉันทะวันจะขอแสง
ปริม บุนนาค กับ ประจวบ บุรานนท์

แต่ในบทละครพระราชนิพนธ์ “วิวาห์พระสมุทร” นี้ เพลงที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุด
คงจะเป็นหนึ่งในสอง ต่อไปนี้:-

“อันไตรเมตาสูดาสวรรค์,
หรือ
“เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก.”

เพลงกลั่นกระทบทิ้ง.

อันไตรเมตาสูดาสวรรค์
ขอเชิญสาวสวรรค์ขวัญฟ้า
ถึงกลางวันสุริยันแจ่มประจักษ์
ถึงราตรีมีจันทร์อันอำไพ
อ้าดวงสุริย์ศรีของพี่เอ๋ย

ยิ่งกว่าชีวันเสนาหา
เปิดวิมานมองมาให้ชื่นใจ
ไม่เห็นหน้ายังลัษณ์ยังมีดีใหญ่
ไม่เห็นโฉมประโลมใจก็มีมล
ขอเชิญเขยน่าต่างนางอีกหน.

๑๑๑

วิวาห์พระสมุทร สมัยวิทยุโทรทัศน์.
ประภาพร อาขุบุตร กับ จามร โชติกเสถียร.

จากตัวนายโรงขึ้นร้องเพลงอยู่ใต้หน้า
ต่างของนางเอกลี มีอยู่ในวรรณคดีมากมาย
หลายเรื่องทั้งไทยและเทศ. ท่านผู้อ่านโปรด
เทียบกับเรื่องของไทย ๑ เรื่อง และเทศ ๑
เรื่อง ต่อไปนี้:-

ในเรื่องท้าวแสนปม พระชินเสนร้อง
เพลงกลั่นกระทบทิ้ง นางอุษาตอบด้วยเพลง
บังใบ เช่นเดียวกัน ดังนี้:-

บังใบ ๑ ได้ยินคำสำเนียงเสียงเสนาะ แสน
ไพเราะทุกคำจำเสียงได้ ฯลฯ

ในเรื่อง Romeo and Juliet, Romeo
เปรียบ Juliet เป็นพระอาทิตย์เช่นเดียวกัน
(ไม่จำเป็นจะต้องเปรียบนางกับพระจันทร์
เสมอไป).

Romeo :- Arise, fair sun, and kill the
envious moon. etc.

เพลงสามเส้า.

บทร้องสลับ—นายทหารกับหญิงสามคู่

- หญิง — เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก
 ชาย — เป็นผู้ชายยิ่งยากกว่าหลายเท่า
 หญิง — หญิงต้องเจ็บมกยามาแต่เขี้ยว
 ชาย — ชายต้องเฝ้าวิงวอนให้หล่อนรัก
 หญิง — หญิงถึงรักก็ต้องแสวงแก้แค้นทำเฉย
 ชาย — หวังให้ชายอยากเซบยิ่งขึ้นหนัก
 หญิง } — ต่างคนต่างซัดกันนำขันทัก
 ชาย } — ที่แท้ต่างสมักรจะรักกัน
 หญิง — วิสัยหญิงต้องอาย
 ชาย — ยัวชายซิด
 หญิง — หญิงข่อมตจวิต
 ชาย — จิตชายสั้น
 หญิง } — ถ้าแม้รักจริงแล้วไม่แคล้วกัน
 ชาย } — เสน่ห์พันผูกสนิทชิดชมเอย ฯ

นายทหารเรือกกับหญิงสามคู่ ร้องเพลงนี้
 เป็นภาพที่ติดหูติดตาจิตใจของผู้หญิงนัก.

วิวาห์พระสมุท ๑๖ ก.พ. ๒๔๖๑

“พระยาประสิทธิ์ศุภการ เป็นอันดร, ไซมพลีนัก.

นายกวด หุ้มแพร เป็นอันโครเมตา มีสง่าสมกับจะเป็นนางเอก.”

จากดุสิตสมิต.

ผู้เรียบเรียงเดินทางไปเยี่ยมชมการชุมนุม
 นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษครั้งหนึ่งที่
 โรงเรียน Kingswood เมือง Bath, เมื่อ
 เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔. ปรากฏว่า
 นักเรียนไทยจะจัดงานฉลอง การที่พระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
 สถาปนา “สามัคคีสมาคม” ครบรอบ ๕๐ ปี,
 โดยการจัดแสดงละครพระราชนิพนธ์หลาย
 เรื่อง, ตัดตอนสำคัญมาแสดงบนเวที, รวม
 ทั้งเรื่อง “วิวาห์พระสมุท” ด้วย.

ผู้เรียบเรียงได้ไปเยี่ยมชมการชุมนุมเมื่อ
 วันที่ ๖ สิงหาคม แต่การแสดงละครพระราชนิ
 พนธ์ต่างๆ กำหนดในวันที่ ๑๑ สิงหาคม
 จึงมิได้มีโอกาสชม. ได้แต่เข้าฟังการได้วาที่
 ค่ำวันนั้น, หัวข้อได้วาที่ของฝ่ายเสนอ คือ:—

“เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก.”

บทละครพระราชนิพนธ์ “วิวาห์พระสมุทร” นี้, นอกจากจะสวยสดงดงามแล้ว, ยังได้นำความจริงในสังคม มาตีแผ่ให้เห็นในบทเพลงต่างๆ เช่น :-

เพลงแขกหนึ่ง.

ผู้ใดมีอำนาจวาสนา
กำหนดคือยุติธรรมจงจำไว้
ใครหมัดข้อมต้องถ่อมกายขอบ
กอกระแวงเขมยอยู่ละเอ
มีอำนาจวาสนาวาจาสิทธิ์
ถึงพูดผิดกำหนดชั้ดลงบึง
กำหนดเล็กถูกเด็กก็เถียงได้
ต้องข้อมหมัดโตไว้ไว้ภัย

ธรรมดาทำอะไรก็หาได้
ใครหมัดใหญ่ได้เปรียบเรียบเที่ยวเกลอ
ต้องคอยหมอบคอยกราบราบที่เขวเหนอ
มิได้กล้าเผชิญขึ้นดั่งดั่ง
พูดสิ่งใดไม่ผิดเพราะฤทธิ์ขลัง
กลายเป็นพูดถูกจึงไปทั้งเพ
จะส่งเสียงเถียงไปไม่ไหวเหว
เดินไอ้เอ้วางบึงให้ถึงดี ๆ

และ

เพลงโยสลัม.

ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า
ถึงรู้มากไม่มีปากลำบากตา
ถึงเป็นครูรู้วิชาปัญญามาก
เหมือนเต่าฝังนั่งข้อฮ้อรำคาญ
ใครช่างพูดพลิกแพลงเหมือนแรงมาก
ถึงรู้น้อยถ้อยคำให้ขำดี

หนังสือตรมมีปัญญาไม่เสียหลาย
มีอุบายพูดไม่เป็นเห็นบ่วยการ
ไม่รู้จักใช้ปากให้จืดจาง
วิชาชาญมากเปล่าไม่เข้าที่
คนนิยมลมปากมากเจ้าวที่
คงเป็นที่สมคนทีเผลอใจ ๆ.

แม้แต่เพลงของเด็กหลี ก็เป็นความจริงทั้งสิ้น :-

จีนต้องเซียง.

เจ้าฉีหลานักหนาอย่าลูหมิง
ผู้จักทางหากึง ไม่เลือกท่า
ยอมเป็งก็กึงเป็งบ้อยถ้อยกา
ทงลำบากอยากหาซึ่งง้อนทอง

๑ ล ๑.

ข้อที่น่าสนใจมากอย่างหนึ่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำ เพลงตะวันตกมาใช้กับบทกลอนของพระองค์ในเรื่อง “วิาหพระสมุท” นี้ มีอยู่สองเพลง คือ—

ถ้า “Onward Christian Soldiers”.

• อ้าพระองค์ผู้ทรงฤท— พระรังฟ้าและรังดิน	ธิมหิทธิโลกินทร์ นรชาติรังสรรค์
---	------------------------------------

๑ ล ๑

และ

ถ้า “Rule Britannia.”

แต่เริ่มเดิมที่ไม่มีผู้ใด จึงองค์พระเป็นเจ้ามีพระวาที่ ครองเถดินาวี นาวีจักรองทะเล	มีฤทธิไกรที่ในวารี ใครมีนาวีจักรองแดนชล ๑ ชนะศัตรู ศัตรูมลายทั้งเพ ๑.
--	---

๑ ล ๑

นอกจากเพลงไทย ๓๕ เพลง และเพลง ตะวันตก ๒ เพลง ยังมีบทพิเศษ ๔ บท ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ประ- สดงก็จะศึกษาในเรื่องนี้.

๑. ทำนองพากย์

• คู่คู่กระไรใจเบา	ไม่ฟังเสียงเรา	ผู้รู้กระบิลปริญญา
• มัวเหม่อเผลอเรื่อยเฉื่อยชา	มีภัยใหญ่มา	ราชาข้านั่งนอนใจ.

๒. ทำนองอ่านโคลง

อ้าพระสถิตชั้น	อัมพร
ผู้ประดิษฐ์แดนดิน	อีกฟ้า
สร้างสมุทสาคร	น้อยใหญ่
จงโปรดเมตตาข้า	บาทบงสุ์ ๑.

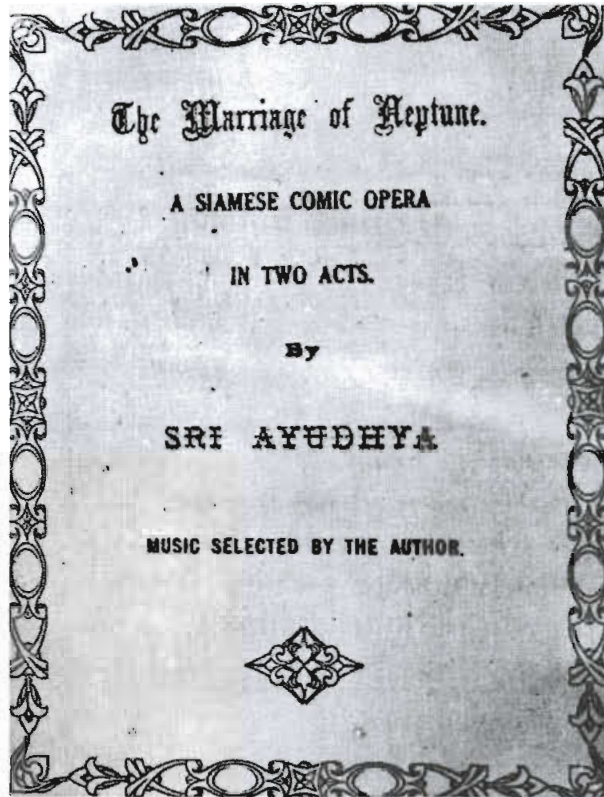
๓. สรภัญญะ

• อ้าองค์พระโลกษ	สุรเดชพรหมินทร์
สร้างปวงสมุทสิน—	ตุประเทศโลกีชัย.

๔. ทำนองโองการแข่งน้ำ

• โอมพระมหาบิตุราช	อาสนะเมืองแมน
แสนสุรเกียรติ์อะคร้าว	ท้าวเป็นไทเข้ขังขง ๑ล๑.

The Marriage of Neptune.

สมาคมฝรั่งเศส (Alliance Française) ได้ขอพระบรมราชานุญาตเป็นเจ้าภาพจัดแสดง
บทละครพระราชนิพนธ์ วิवाหพระสมุท ที่สวนสราญรมย์ (Théâtre de Saranrom). เมื่อวันที่
๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เพื่อเก็บเงินบำรุงการกุศล.

ในโอกาสนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเขียนสุจิตร์ภาษาอังกฤษ
พระราชทาน และทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องเป็นภาษาอังกฤษอย่างละเอียด ทรงเรียกว่า:—

Neptune's Bride.

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ ดร. วิลเฟรด ทอนลีย์ ได้เจ้าเข้าทูตละอองฐ์ลีพระบาท เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ขอพระบรมราชานุญาตแปลบทละครพระราชนิพนธ์ วิาหพระสมุท เป็นภาษาอังกฤษ ให้ชื่อว่า "Neptune's Bride", นาย เอ.ยี่. โบมองค์ คิดดนตรีประกอบ. ได้จัดแสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงโขนหลวง สวนมิสกวัน เมื่อวันที่ ๑๑ และ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๖๓, เก็บเงินบำรุงวชิรพยาบาลและเนอร์ซิงโฮม. กันยายน ๑๑ เป็นวันเสาร์ พอถึงวันจันทร์ที่ ๑๓ ก็ได้อ่านคำวิจารณ์ของ G.U.Y. ในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times เริ่มด้วยคำประพันธ์ของเก่า (Old Folk Song) ว่า:—

"When the Pie was ope'd
The Birds began to sing,
Wasn't that a dainty dish
To set before the King?"

ซึ่งผู้เรียบเรียงขออนุญาตแปลว่า:—

พอเห็นโภชนาหารในงานทอง
สกุลนาร้องกันอึงมี
กระขาศพิศสารพัดจัดอย่างดี
สมกับที่จะถวายพระราชา.

หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ ชมโครงเรื่อง ชมบท ชมวงดนตรี ว่าผู้แสดงพยายามมาก ถ้าฝึกมากกว่านี้จะดีขึ้น ส่วนการจัดเวทีนั้น ยังใช้การไม่ได้.

G.U.Y. สงสัยว่า ผู้แสดงหลายคน
คงจะยังมีได้เคยคุมหาอุปกร.

พระราชนิพนธ์ บทละคร “วิวาหพระสมุท” ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม และรวดเร็ว. ความสำเร็จที่เห็นปรากฏได้ชัดคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถ นำเพลงไทยอันไพเราะไปใช้กับบทละครที่ฉากเป็นเมืองในตะวันตก, ตัวละครมีชื่อเป็นชาวตะวันตก และแต่งกายเป็นชาวตะวันตก, ได้อย่างสนิท ไม่ขัดเจินเลย. มีการแสดงเรื่อง “วิวาหพระสมุท” นี้หลายครั้ง ในรัชสมัยของพระองค์ และต่อมาจนกระทั่งสมัยวิทยุโทรทัศน์.

ในทางประโยชน์, นอกเหนือไปจากทำให้เกิดความสนุกเพลิดเพลินเจริญใจ, “วิวาหพระสมุท” ยังได้ช่วยหาเงินให้แก่การกุศลสาธารณะมากมายหลายครั้ง, มีการแสดงเก็บเงินให้ราชนาวิสมาคม เพื่อซื้อเรือรบพระร่วงให้ราชนาวิสยาม หลายครั้งในระยะเวลา ๔ ปี. และเมื่อได้เรือรบมาแล้ว ก็จัดแสดงหาเงินสมทบทุนซื้อปืนให้เสือป่า. ในสมัยหลังนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ทรงอุปถัมภ์ให้คณะละครกิตติมศักดิ์จัดแสดงทางวิทยุโทรทัศน์; และสโมสรละครสมัครเล่นได้จัดแสดงหน้าพระที่นั่ง ที่โรงละครแห่งชาติ เพื่อเก็บเงินบำรุงมูลนิธิส่งเสริมความสะอาดและสุขภาพนักเขียนในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ ก็ครั้งหนึ่ง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงพระราชนิพนธ์และทรงแสดงบนเวทีเองเท่านั้น ยังทรงเป็นผู้จัดการแสดง ผู้กำกับการแสดง และผู้กำกับเวทีด้วย. ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขบทให้พอเหมาะพอดีสำหรับการแสดงคันทันหนึ่ง. ทรงกระทำการนี้ได้ดีเลิศ “วิวาหพระสมุท” จึงยังคงอยู่ในความนิยม จนทุกวันนี้.

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขปรับปรุงบทให้พอเหมาะพอดีดังที่ได้กล่าวมา บทเพลงเพราะ ๆ หลายเพลงได้ถูกตัดออกไปด้วยความจำเป็น, นับได้ว่าเป็นบทเพลงพระราชนิพนธ์ที่เหลือใช้. ขอให้ท่านผู้อ่านได้ชมบทพระราชนิพนธ์ที่เหลือใช้สักสองเพลงดังนี้:-

๖๑

บทร้องมาโคลี (เพลงสาร์กาชมเดือน).

ยังมีเรื่องตำนานโบราณว่า	เกาะอัลเฟเบตาอันกว้างใหญ่
เป็นแดนของพระสมุทวิไมตรี	ให้ชาวเราอาศัยอยู่สราญ
ถ้าแม่เจ้าผู้ครองป้อมสวัสดิ์	เพิ่มพิพัฒน์พลสุขเกษมสานต์
ต้องเอาใจพระสมุทวิไมตรี	เพื่อสมานสัมพันธ์ไมตรี
ทุกทวารอรร้อยป้อมกำหนด	ต้องเลือกหญิงมียศผู้สดศรี
ทำวิวากับมหาวารี	ต่อไมตรีกันไว้ให้ช้านาน
ถ้าแม่มีกัญญาสุदार	ต้องประสาทน้อมนงค้อยอดสงสาร
แม่มีให้สรรพะภักจะมาพาล	จนร้าวราญทั่วหน้าประชาชน ฯ

(บทนี้ทรงพระราชนิพนธ์บทเจรจา แทน.)

บทร้องอันโดรเมดา (กบตัน).

โอ้ว! พระบิดาข้าล้าก่อน	ขอยอกรประณตบทศรี
รำลึกถึงพระเมตตาปราณี	มีอยู่เหลือล้นเป็นพันไป
ถึงแม้ว่าข้าอยู่สักร้อยปี	ก็สุดที่จะทดแทนพระคุณได้
เป็นนิตย์มาบูชาได้ตั้งใจ	สนองบาทภูวนัยเพื่อทดแทน
แต่ครานี้มีกรรมต้องจำพราก	ห่างไปจากทรงยศศักดิ์แสน
จะหาใครได้ทั่วทั้งดินแดน	มีคุณแม่บิดุรงค์ผู้ทรงธรรม
แม้ว่ามีสิ่งใดได้ทำผิด	ขอทรงอุทธรณ์ต่อโทษโปรดแม่อมลัน
ประทานพรก่อนตายขอชีวิต	บังคมกัลพระพ่อขอทูลลา ฯ

(บทนี้ เดิมอยู่ที่ต่อ บทร้องของท้าวผัดสี “โอ้ว! ลูกรักของพ่อเอ๋ย” แต่คงจะเห็นเพราะว่าเวลาที่มีตัวละครอยู่เต็มโรง ไม่ควรจะมีบทร้องเดี่ยวมากนัก จึงได้ทรงตัดออก.)

ผิดใจได้ปลื้ม.

ตามที่ ได้มีพระราชบันทึกที่นครศรีธรรม
ราชาว่า:—

“บางที่จะได้คู่ละครพูดแกลมล่าเช่นนี้ในกรุง
เทพฯ บ้าง.”

บทละครพระราชนิพนธ์ เรื่องนี้จึงเกิด
ขึ้น เป็นบทละครพูดชุดเดี่ยวแกลมล่า ของ
ศรีอยุธยา.

ผู้เรียบเรียงยังพิสูจน์ไม่ได้ว่า ทรงพระ
ราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อใด เริ่มเรื่องคล้าย Isabel
มาก จนเกือบจะหลงว่าเป็นเรื่องเดียวกัน.

“ผิดใจได้ปลื้ม”

ละครพูดเดี่ยวแกลมล่า

ผู้เรียบเรียง:

เอ็ดเวิร์ด คาร์ลตัน (กบิลด์ฮิลล์)

เฟลิซ แบร์โรลดี (สภามหาช.เอ็ดเวิร์ด)

หลอดแกลนเชสเตอร์ (ท.เวดจิงคิง)

เบ็ร์รี มาร์ติน (ท.เวดจิงคิง)

คลีฮอร์ เชิด (หนังสือพิมพ์สยาม)

ภาพ: หมิงหิ๊ โทเชินเอ็ดเวิร์ด คาร์ลตัน, ที่วังมิ่งแก้ว
กรุงเทพฯ.

เอ็ดเวิร์ด กับเฟลิซมีภาระที่จะต้องดูแล
เนลล์จนกว่าจะออกเรือน. เนลล์เป็นสาวแล้ว
และอยู่ที่บ้านเอ็ดเวิร์ด. เอ็ดเวิร์ดอยากจะ
ให้เนลล์แต่งงานกับหลอดแกลนเชสเตอร์ จะได้มี
หลักฐานเป็นคุณหญิง, จึงหาโอกาสให้ทั้งสอง
ได้พบกัน เช่น ในการเลี้ยงวัน. แต่บังเอิญ
เอ็ดเวิร์ด เชิญ เบ็สตี, นางละคร ซึ่งเป็นคนที่
เคยชอบพอกับท่านหลอด, มาด้วย โดยที่ไม่
ทราบเรื่องเดิม. พอรู้เข้าเอ็ดเวิร์ดก็พยายามตี
สนิทกับเบ็สตี เพื่อให้ท่านหลอดหันไปรักเนลล์
แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะทั้งคู่ไม่รักกัน. เอ็ดเวิร์ด
แกล้งร้องเพลงเกี่ยวกับเบ็สตี ซึ่งทำให้ผู้อื่นเดอด
คาล แต่ตีเข้าใจกันไม่ได้ในไม่ช้า. ในที่สุดเนลล์
บอกว่า อยู่กับเอ็ดเวิร์ดที่บ้านอย่างนี้เป็นสุขที่
สุดแล้ว. เอ็ดเวิร์ดจึงเข้าใจข้อที่ตนเองมิได้เคย
เข้าใจมาก่อน.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ มิได้
อยู่ในชั้นเดียวกับหมามขอกเอาหมาม
บ่ง วิวาหพระสมุท หรือวังดี, เป็นเรื่อง
ชีวิตในสังคมธรรมดา.

ผู้เขียนเข้าใจว่า ยังมีได้เคยมีการแสดง
จึงยังไม่มีข้อพิสูจน์ว่า ผู้ดูจะรับได้เพียงใด.
ซึ่งถ้าเป็นละครพูด ไม่มีบทร้องแทรก ก็
เป็นอีกเรื่องหนึ่ง. หรือถ้าเป็นเรื่องสังคม
ไทย มิใช่สังคมอังกฤษ ก็เป็นอีกเรื่อง
หนึ่งเช่นเดียวกัน.

ร.ต.ล. นนทรี.

พระราชานิพนธ์บทละครพุดชูดเดี่ยวของศรีอยุธยา ทรงแต่งแปลงมาจากบทละครภาษาฝรั่งเศสของ อาร์ทู มอเรอซ์ กับ ยี. เปราร์ดี เมื่อ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๕๕. มีพระราชบัณฑิตกหมายเหตุว่า:—

“เรื่องนี้เป็นเรื่องแสดงเหตุการณ์เป็นไปในเรือไต้ฟ้า, และผู้ใดได้อ่านหรือได้ดูแล้ว จะเข้าใจดียิ่งขึ้นว่า การลงเรือไต้ฟ้าเป็นความลำบากปานใด.”

ตัวละคร : เป็นนายทหารเรือชั้นเรือเอก ลงไปจนถึงพลทหาร รวม ๑๒ คน.

ฉาก : ห้องกลางลำเรือไต้ฟ้าหลวง “นนทรี” ซึ่งกำลังอยู่ไต้ฟ้า.

เรื่องนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้พิมพ์เป็นครั้งแรกในวารสาร “สมุทรสาร” ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕. แต่ยังมีได้เคยจัดแสดงเลย.

ตั้งแต่มหายุทธสงครามโลก ครั้งที่ ๑อุบัติขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามที่จะพระราชทานความรู้แก่ประชาชนในเรื่องกิจการของทหาร. เรื่อง ร.ต.ล. นนทรีก็เป็นเรื่องหนึ่ง.

ในเวลาเข้าที่คับขัน อยู่ในอันตรายมากเช่นในเรื่องนี้ เราได้เห็นว่าผู้ใดมีระเบียบวินัย, ผู้ใดรู้จักเสียสละให้แก่เพื่อน, ผู้ใดกลัวตายจะเอาตัวรอด.

การที่ผู้บังคับการจะเลือกส่งคนที่ว่ายน้ำแข็งออกจากเรือไป ก็ทำไม่ได้ ต้องจับสลาก แล้วคนที่จับสลากได้ก็ต้องไปตาย เพราะว่ายน้ำไม่แข็ง.

เรือไต้ฟ้าหลวง “นนทรี” พร้อมด้วยนายทหารและลูกเรือรวม ๑๒ คน กำลังแล่นอยู่ไต้ฟ้า. กำลังจะยิงตอป็อดก็ประสบอุบัติเหตุชนเรือกำปั่นไม้ซึ่งลอยอยู่ไต้ฟ้า, ลอยอยู่เพราะถึงอากาศพองไว้. แต่เมื่อถูกชนแล้วถึงอากาศแตก, น้ำเข้า, จึงพากันจมไปนอนอยู่ที่ท้องทะเลลึก ๒๒ วาครึ่ง. เรือดำน้ำดำเข้าไปอยู่ใต้เรือกำปั่นไม้ครั้งลำ, ใช้เครื่องถอยหลังก็ไม่สำเร็จ จึงเกิดโกลาหลขึ้นในหมู่ลูกเรือ, บางคนจะเอาตัวรอดทางหอบังคับการ, ซึ่งถ้าปล่อยให้น้ำเข้าก็จะเบ็ดฝาได้. ผู้บังคับการต้องทิ้งขู๋และปลอบส่งท่อนโทรศัพท์ขึ้นไปลอยเหนือพื้นน้ำเพื่อขอความช่วยเหลือ หัวเรือนั้นแตกน้ำเข้าเต็มห้องแล้ว. เรือรบหลวงธนบุรีเห็นท่อนโทรศัพท์แล้ว พุดติดต่อลงมาได้ และจะเรียกเรือผีเสื้อน้ำมาช่วย. ปัญหาข้อแรกคือ ถึงเวลาน้ำขึ้นเต็มที่เรือจะอยู่ลึกถึง ๒๗ วา, จะทนความบีบของน้ำไม่ได้. อีกประการหนึ่งอากาศออกซิเจนก็เหลือน้อย พลทหารคนหนึ่งตายไปต่อหน้า. เรื่องออกซิเจนนี้ต้องประหยัด โดยการส่งคนออกไปเสียทางหอบังคับการ ๓ คน แต่อันตรายมาก. ทหารที่อยู่ในเรือ ๘ คน หมดหวัง แต่ในที่สุดเรือผีเสื้อน้ำเอาโซ่คล้องท้ายเรือลุดออกไปได้.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ปีที่จันตะกวี เซกสเปียร์สิ้นชีวิตครบ ๓๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานมณีนีลมาแก่ประชาชนชาวไทย.

เวนิสวานิช

เรื่องละครเรีงมย์

ของ

วิลเลียม เซกสเปียร์

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาจักรวรุ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงแปลจาก ภาษาอังกฤษ

และ

ทรงประพันธ์เป็นกลอน.

พระราชนิพนธ์คานำ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ มีสาระสำคัญอยู่มาก ผู้เรียบเรียงขออัญเชิญมาเป็นตอนๆ ดังนี้:-

“วิลเลียม เซกสเปียร์ เป็นจันตะกวีผู้มีชื่อเสียง ปรากฏไม่จำเพาะแต่ในหมู่ชนชาติอังกฤษอันเป็นชาติของเขาเอง, ทั้งชนชาติอื่น ๆ ทั่วไปในยุโรป ก็นับถือว่าเป็นกวีสำคัญ.”

“เรื่องละครของเซกสเปียร์ นอกจากเป็นเรื่องสำหรับเล่นออกโรงให้คนดู เขายังยอมรับกันว่าเป็นหนังสือที่ควรอ่าน, เพราะเป็นแบบอย่างอันดีแห่ง จันตะกวีนิพนธ์.”

“เมื่อคานำนี้ดูว่า ในภาษายุโรปโดยมากมีคำแปลบทละครของเซกสเปียร์แล้ว และในภาษาญี่ปุ่นก็มีแล้ว ข้าพเจ้าก็ออกจะนึกละอายแก่ใจ ที่ในภาษาไทยเราไม่มีบ้างอย่างเขา.”

“ข้าพเจ้า... ได้เลือกเรื่อง “เวนิสวานิช” มาแต่งเป็นภาษาไทย คงรูปให้เป็นละครเจรจาได้ต่อกันตามแบบของเซกสเปียร์เดิม และถ้อยคำพูดเป็นกลอนไทย เพื่อให้รูปคล้ายของเดิมที่สุด.”

พระราชนิพนธ์คำนำ จบลงด้วยข้อความดังนี้:—

“ถ้าหากจะมีความบกพร่องและไม่สละสลวยอีกบ้าง ก็เป็นเพราะสำนวนของข้าพเจ้าเอง และการประพันธ์อ่อนอยู่, เพราะต้องแต่งอยู่ที่บังคับนั้นแล; ฉะนั้นขอจินตะกะวีและนักเลงหนังสือ จงให้อภัยแก่ข้าพเจ้าบ้างเถิด.”

เป็นความจริงที่ ทรงพระราชนิพนธ์อยู่ในที่บังคับ มีพระราชประสงค์จะแปลบรรทัดต่อบรรทัด, ประโยคต่อประโยค กลอนจึงจะ “สละสลวย” ไปทั้งหมดหาได้ไม่ เช่น องค์กรที่ ๑ ตอนที่ ๑ สองบรรทัดดังนี้:—

In sooth, I know not why I am so sad:
It wearies me; you say it wearies you;

ทรงพระราชนิพนธ์แปลว่าดังนี้:—

จริงหนอเป็นอย่างไรใจเหี่ยวแห้ง:
เหมือนอ่อนแรง; อีกเธอก็เหนื่อยอ่อน;

แม้แต่เครื่องหมายวรรคตอน ก็ทรงรักษาไว้อย่างเดิม. ยิ่งกว่านั้น “กลอนเปล่า” (Blank Verse) ของเซกสเปียร์ บรรทัดละ ๑๐ พยางค์ ต้องทรงย่อให้เหลือ ๘ พยางค์ ในกลอน ๘. การ “อยู่ในที่บังคับ” เป็นเช่นนั้น.

แต่ผู้เรียบเรียงได้เคยตั้งข้อสังเกตมาแล้วว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินออกจาก “ที่บังคับ” ไปบ้าง กลอนของพระองค์เพราะกว่าของเซกสเปียร์เสียอีก, เช่น ในองค์กรที่ ๕ ตอนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๒๗—๑๒๘, บัสทานิโอ ออกมาพบ นางปอร์เซีย, เมื่อมาพบก็จะต้องทักทายกัน. บัสทานิโอทักเป็นกลอนว่า:—

“We should hold day with the Antipodes,
If you would walk in absence of the sun.”

ทรงพระราชนิพนธ์ แปลว่า:—

“ถ้าแม้แม่ดวงใจเดินไกลที่
ส่องแสงแทนแสงระวีสว่างหล้า
แม้ราตรีก็มีผ่องประกาย
ประหนึ่งว่ากลางวันเป็นมันคง.”

วิลเลียม เชกสเปียร์, มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า William Shakespeare, มีชีวิตอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๐๓ ถึง ๒๑๕๕ ในสมัยพระนางเจ้า เอลิซาเบท, ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

กษัตริย์ที่เชกสเปียร์ นำมาวาดภาพ เป็นตัวละคร ในละครประวัติศาสตร์มีอยู่ หลายพระองค์. พระเจ้าริชาร์ดที่ ๓ ดูเหมือน จะเก่งกล้าที่สุด ทรงมีพระนามฉายาว่า "ริชาร์ด ไจสิงห์".

เชกสเปียร์ นำ "ริชาร์ด ไจสิงห์" (Richard III) ออกแสดงเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๑๓๕, ซึ่งเป็นปี "ยุทธหัตถี". อีก ๔ ปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๑๓๙ จึงได้นำเรื่องเวนิสวานิช (The Merchant of Venice) ออกแสดง.

อันโตนิโอ เป็นพ่อค้าแห่งเมืองเวนิส, มีเพื่อนรักชื่อ บัสซานิโอ. บัสซานิโอไปกู้เงินจากยิวชื่อไชลือกสามพันเหรียญ โดยมีอันโตนิโอเป็นนายประกัน. ไชลือกแก่นอันโตนิโออยู่ แล้ว จึงให้กู้ คิดดอกเบี้ยผิดสัญญา จะขอมงสาริมหัวใจ ๑ ปอนด์. ฝ่ายอันโตนิโอก็ยอม เพราะไม่ช้าเรื่อที่ไปค้าขาย ต่างแดนก็จะกลับมา. กล่าวถึงทางเมืองเบ็ลมอนต์มีสาวงาม ถูกเศรษฐีชื่อปอร์เชียว. บิดาสั่งบังคับไว้ว่า ผู้ใดมาสู่ขอ จะต้องเลือกหีบทอง หีบเงิน หรือหีบตะกั่วใบใดใบหนึ่ง. ถ้า เลือกได้หีบที่มีรูปนาง จึงจะให้เป็นที่คู่ครองของนาง. ใคร ๆ ก็เลือกไม่ถูก แต่บัสซานิโอเลือกถูก. ปอร์เชียวก็พอใจ เพราะ รักใคร่กันอยู่แล้ว. พอทำพิธีสมรส ยังไม่ทันเข้าหอ บัสซานิโอ ก็ต้องไปฟังคดีอันโตนิโอ. ไชลือกนำคดีขึ้นศาลจะขอเชือดเนื้อ อันโตนิโอ. ปอร์เชียวรีบปลอมเป็นตุลาการมาช่วย พิพากษาให้ ไชลือกเชือดเนื้อได้ แต่อย่าให้เลือดต้องไหลแม้แต่หยดเดียว.

พระราชกรณียกิจ ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีนี้ คือ ได้ทรงนำวรรณคดีชั้นเยี่ยมของชาวตะวันตก มาพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย.

เมื่อได้พิมพ์ “เวนิสวานิช” เป็นเล่มแล้ว ได้พระราชทานแก่ “ผู้มีฉันทะในทางวิชาหนังสือ” เป็นวาระเริ่มต้น ที่จังหวัดภูเก็ต. เมื่อได้เสด็จพระราชดำเนินกลับถึงกรุงเทพฯ แล้ว ได้ส่งไปพระราชทานแก่เจ้านาย, ข้าราชการผู้ใหญ่, ตลอดจนชาวต่างประเทศบางคน. พระราชทานไปยังสถานศึกษา ดังนี้ :-

หอพระสมุดวชิรญาณ.	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
โรงเรียนกฎหมาย.	มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด.
มหาวิทยาลัยอ็อกسفอร์ด.	มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์.
โรงเรียนนายร้อย.	โรงเรียนนายเรือ.
โรงเรียนมหาดเล็กหลวง.	โรงเรียนราชวิทยาลัย.
โรงเรียนสวนกุหลาบ.	โรงเรียนเทพศิรินทร์.
โรงเรียนราชินี.	โรงเรียนวังหลัง.

โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่ ไม่ได้รับพระราชทาน, พระราชครูธรรมาธิบดี จึงมีหนังสือมาถึงราชเลขาธิการ เพื่อขอพระราชทาน.

ผู้ที่ได้อ่านเวนิสวานิช มีความรู้สึกดังต่อไปนี้ :-

<p>เมื่อได้อ่านแล้วทำให้เกิดปีติ และพอใจอย่างขึง เพราะได้ทราบเค้าเงื่อนของวีรกรรมแต่งเรื่องและโวหารของเชกสเปียร์โดยชัดเจน และเห็นว่า จะเป็นตัวอย่างอันดีของการแปลความถอดจากเรื่องที่เป็นสำคัญ ๆ เช่นนั้น ทั้งจะทำให้มีวีรเล่นละครเร่มีอย่างดีเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำหรับเป็นศรีแก่ชาวไทยสืบต่อไป.</p> <p>(ลงพระนาม) ภาณุพันธุ์.</p>	<p>หนังสือนี้ เป็นแบบอย่างการแปลหนังสือต่างประเทศมาเป็นไทยอย่างดีที่สุด และเป็นหลักของภาษา ที่ผู้รู้ควรจะต้องเป็นแบบอย่างสืบไป.</p> <p>(ลงพระนาม) เทววงศโรปกการ.</p>
<p>เป็นหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งในทางจินตคติอันดีของสยามประเทศ.</p> <p>(ลงนาม) พระเทพวิฑูร.</p> <p>โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม.</p>	<p>พึงจะได้รู้จักเชกสเปียร์ตัวจริง ด้วยพระราชนิพนธ์ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ พระราชทานมาครั้งนี้ เหมือนได้โปรดเกล้า ๆ พระราชทานแสงสว่าง.</p> <p>(ลงพระนาม) นริศ.</p>

ในพระราชนิพนธ์ “เวนิสวานิช” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
กลอนที่เพราะอยู่ไม่น้อย เช่น :-

๑ ความเอษความรัก

เริ่มสมักขึ้นต้น ณ หนไหน ?
เริ่มเพาะเหมาะกลางวางหัวใจ
หรือเริ่มในสมองตรงจงดี ?
แรกจะเกิดเป็นใจใครรู้บ้าง ?
อย่าอำพรางตอบสำนวนให้ควรถ
ใครถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงระดี
ผู้ใดมีคำตอบขบใจเอช ฯ

หมายเหตุ พระราชนิพนธ์ เวนิสวานิช ฉบับพิมพ์ที่ผู้เรียบเรียงเคยอ่าน ใช้ศัพท์
“วางหัวใจ” เช่นนี้ เหมือนกันหมด. หากต้นฉบับลายพระราชหัตถ์มาตรวจสอบยังไม่ได้.

ต่อไปนี้เป็นบทกลอนที่มีความหมายลึกซึ้ง ทรงพระราชนิพนธ์แปลได้ตรงตามต้นฉบับ.
ต้นฉบับนั้นรู้จักกันทั่วโลก :-

อันว่าความกรุณาปราณี
หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
เป็นสิ่งที่สองชั้น; พลันเปลืองใจ
เป็นกำลังเลิศพลั้งอื่นทั้งสิ้น;
ประคองทรงวราภรณ์สุนทรสวัสดิ์
พระแสงทรงดำรงซึ่งอาชญา
ประดับพระวระเวชวิเศษฤทธิ์
แต่การุณยชะระระสุนทร
เสด็จในเหตุที่พระราชา,
และราชาเทียมเทพอมฤตย์

จะมีใครบังคับก็หาไม่,
จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน;
แห่งผู้ให้และผู้รับสมถวิล;
เจ้าแผ่นดินผู้ทรงพระกรุณา,
เรื่องจรสข้มมกุฎสุดสง่า;
เหนือประชาพสกนิกร,
ที่สถิตอาณาภสโมสร;
งามจนกว่าพระแสงอันแรงฤทธิ์;
เป็นคุณของเทวาผู้มหิทธี;
ขามบพิตรเผยแผ่พระกรุณา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกำหนดจำนวนฉากที่ต้องสร้างขึ้นไว้
อย่างละเอียด จะมี ๗ ฉาก ตัวอย่างมีดังนี้ :-

๗. สีนหน้าเรือนหอบรมชื้อ. (ฉากที่ ๖)

ใช้สีนหน้าฉากที่ ๕.

(หมายเหตุ - สีนหน้าที่ใช้เป็นสีนหน้าของฉากนี้ไปหมด,
มีสีนหน้า, ปลูกต้นไม้ใหญ่, ไม้ดอกงามๆ, มีสีนหน้าเป็นหลอด
ของฉากเรือน, มีพนักแครงมรดกใต้สีน - คล้ายสายที่รอบ
พนักที่เรือน, แต่งงดงามกว่า - และสีนหน้าให้สีนหน้า
สีนหน้า ๑, มีพนักที่เรือน, พนักที่เรือนมีสีนหน้า
เรือนชื้อหน้าเรือนที่เรือน, และสีนหน้าฉากที่สีนหน้า
ฉาก.)

ได้ทรงเขียนบัญชี "วัตถุประกอบในเรื่อง" ไว้อย่างเรียบร้อย ถัดวัน รวม ๑๔ รายการ
เริ่มต้นดังนี้ :-

๑. ฝอบทอง, มีหัวกระโหลกผีและหนังสือในปาก.

๒. ฝอบเงิน. (ไม่ต้องเปิด)

๑ ล ๑.

๑ ล ๑.

ได้ทรงทำบัญชีลำดับวันในเรื่องสำหรับคิดถึงเรื่องการผลิตเครื่องแต่งตัวละคร.

ได้ทรงกำหนดเครื่องแต่งตัว ตัวละคร ตัวใดจะให้เครื่องแต่งตัวอย่างไร, กี่ชุด,
สำหรับใช้ในองค์ใด. ตัวสำคัญมีถึง ๕ ชุด.

ได้ทรงกะตัวผู้แสดงไว้ทั้งหมด และให้มีตัวสำรองด้วย ดังสำเนาถวายพระราชหัตถ์
ในหน้าต่อไป.

ผะอบสามใบของนางปอร์เซียนั้น ท่านผู้อ่านจะเลือกใบไหน?

ใบที่หนึ่งเป็นทองผ่องพิลาศ,
มีอักษรประกาศความไว้ว่า,
“เลือกจะได้ของดีมีราคา
เป็นที่พึงปรารถนาแห่งหลายคน;”

ใบที่สองเป็นเงินนำเพลินพิศ,
มีลิจิตจาฤกนีกองน,
“เลือกจะได้สิ่งของต้องกมล
พอสมควรแก่ตนแน่ฉันนี้;”

ใบที่สามเป็นตะกั่ววันักหนา,
มีเลขาคูเหมือนเตือนให้พรั่น,
“ถ้าใครเลือกต้องสละละโดยพลัน
ทุกสิ่งสรรพบรรดาสาระมี.”

เชิญท่านที่สนใจเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์ กับต้นฉบับภาษาอังกฤษ ของเชกสเปียร์
สักหนึ่งบท :-

When the moon shone, we did not see the candle.
So doth the greater glory dim the less:
A substitute shines brightly as a king,
Until a king be by;

เมื่อเดือนแจ่มแสงเทียนหาเห็นไม่.
แสงของใหญ่ข่มน้อยจนเหือดหาย:
ผู้แทนองค์ราชาโอ้อำกาย
จนราชาผู้เป็นนายประเวศวัง;

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตร The Merchant of Venice ที่
ลอนดอน เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕.

ก่อนจะสิ้น พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราช
นิพนธ์บทละครรำ เรื่องหนึ่ง คือ:-

พระเกียรติฤถ (ละครรำ).

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาจักรวรุ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงพระราชนิพนธ์.

พระราชนิพนธ์ ละครรำ เรื่องนี้ แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ สำหรับจัดแสดง
กันละตอน.

ท้าวเกียรติราช แห่งเกียรติวงศ์ออกป่า, เสียที่
แก๊กษ์ชื่อกี่มาสูร จึงจำต้องให้ค่านันสัญญาว่า
ถ้าผู้ใดนำสิ่งใดมาให้เมื่อกลับถึงเมือง จะนำมา
ให้กี่มาสูร. แต่พอกลับถึงกรุงเกียรติวงศ์ พระ
มเหสีก็นำพระโอรสที่ประสูติใหม่มาให้. ท้าว
เกียรติราชเสียใจ จะสละพระโอรสให้มิได้ จึง
ออกป่าไปมอบตนเองให้แก๊กษ์. กี่มาสูรยอม
ผ่อนผันให้รออีก ๒๐ ปี, ถึง ๒๐ ปีแล้วจึงให้นำ
พระโอรสมาให้. เวลาผ่านมา ๒๐ ปี ท้าวเกียรติ
ราชมิได้ปฏิบัติตามสัญญา จึงประชวรหนัก.
พระกุมาร นามว่าเกียรติฤถจึงไปตามพระอาจารย์.
ได้ความจริงแล้ว ตนเองจึงยอมไปอยู่กับช๊กษ์.
กี่มาสูรตั้งให้เป็นมหาอุปราช. ประชาชนในบาดาล
รักใคร่อุปราชมาก จนกี่มาสูรอิจฉา, กิดจะกำจัด
โดยวิธีต่าง ๆ, ให้ลูกสาวชื่อสุวรรณเกษาร่วม
ดำเนินการตามอุบายด้วย. พระเกียรติฤถได้พบ
สุวรรณเกษา แต่ทั้งสองกลับรักใคร่กัน, ในที่สุด
ก็พากันหนีไปจากบาดาล.

พระราชवरวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยา
ลงกรณ์ อุปนายกหอพระสมดลวิจิตรญาณ
ทรงบันทึกหมายเหตุไว้ เมื่อวันที่ ๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ ว่า:-

“พระราชนิพนธ์บทละครรำเรื่องนี้ ไม่มี
หมายเหตุ ไม่ทราบที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้น
หรือทรงใช้เนื้อเรื่องมาจากไหน. มีคำกล่าว
กันว่า ทรงใช้เรื่องนิทานชาวในภาษาฝรั่งเรื่อง
หนึ่ง เอามาทรงดัดแปลง. แต่เป็นคำกล่าวกัน
ลอบ ๆ ไม่มีหลักที่จะเชื่อว่าจริงหรือไม่จริง
ตามนั้นได้.”

มีการแสดงครั้งแรก ในงานสมโภช
พระบรมมหาราชวังที่สวนศิวาลัย,

ตอนที่ ๑ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๔๖๐,

ตอนที่ ๒ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๖๐.

เสด็จพระราชดำเนินปักธงใต้ครั้งที่ ๓.

(ระหว่าง ๑๐ เมษายน ถึง ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

สองวันหลังจากการแสดงละครว่า เรื่องพระเกียรติรถ ที่สวนศิवालย์ ในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินประพาสปักธงใต้ครั้งที่ ๓.

ผู้เรียบเรียงได้มีโอกาสตามเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นด้วย และ “สักขี” ได้บันทึกจดหมายเหตุ ส่งมาลงในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันอย่างละเอียดถี่ถ้วน, แล้วพิมพ์เป็นเล่มขึ้นภายหลัง เรียกว่า :-

จดหมายเหตุระยะทาง เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักธงใต้ ของ สักขี.

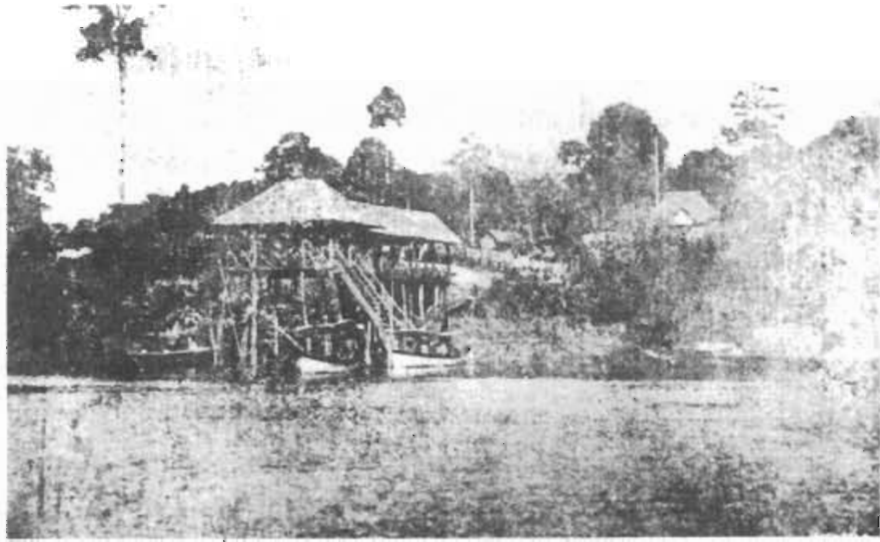

มีเรื่องน่าตื่นเต้นมาก :-

วันที่ ๑๔ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินจากชุมพร ข้ามคอคอดกระ โดยขบวนช้าง ๕๐ เชือก ประทับแรมกลางป่าที่ท่าไม้ลายหนึ่งราตรี “ได้ยินเสียงนกและชะนีร้องในราวไพร.” ขบวนช้างชนสัมผัสกระไปในตอนกลางคืน ได้ยินเสียงช้างป่า ตื่นตกใจออกวิ่ง สลัดขี้วของบนหลังลงไปอยู่ในลำธาร, เสื้อผ้าในหีบเปียกชุ่มไปตาม ๆ กัน.

วันที่ ๑๕ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนช้างต่อไป “เวลาบ่าย ๒ โมงฝนตก ข้ามห้วยอันลึกๆ และหนทางเปียกและ เข้าป่าที่มืด ตกเวลาพลบค่ำ จึงถึงพลับพลาประทับแรม ตำบลมะรุมีรำน่านกระบือ ต่อแดนมลิวัน, มีราษฎรฝั่งมลิวันข้ามมาคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นอันมาก”.

วันที่ ๑๖ เมษายน “เสด็จพระราชดำเนินประทับเรือกลไฟเล็ก “ศรีสุนทร” ล่องลงไปตามลำน้ำกระบือ มาถึงปากอ่าวทะเลใกล้ปากคลองละอุ่น ระยะทาง ๖๐๐ เส้น เสด็จขึ้นประทับเรือกลไฟหลวงชื่อ ถลาง ซึ่งจัดเป็นเรือพระที่นั่ง, ข้าราชการโดยมากที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน แยกย้ายกันลงเรือพื้นเมือง ๒ แจวบ้าง ๔ แจวบ้าง”.

เรือศรีสุนทร กำลังรอรับเสด็จที่สะพานท่าน้ำ
ตำบลมะนุ, แม่น้ำกระบุรี.

ข้อความในเครื่องหมายคำพูดในหน้าก่อน เป็นบันทึกจดหมายเหตุของ “สั๊กซี่”. แต่ “สั๊กซี่” หาได้บันทึกด้วยไม่ว่า การประชาสัมพันธ์ ยังไม่ถึงขนาด. ผู้ที่ตามเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้น ถูกปลุกให้รับประทานอาหารเช้าตั้งแต่ห้ารุ่ง แล้วให้ไปลงเรือ “๒ แจวบ้าง ๔ แจวบ้าง” โดยไม่ได้บอกอะไรอีก. หลายคนจึงรีบแต่งตัวไปลงเรือทีเดียว โดยไม่รับประทานอาหารเช้าในเวลาเช้ามากเช่นนั้น คิดว่าจะขกขอดเอาไว้ตอนสายๆ.

เรือที่ผู้เรียบเรียงลงไปนั้น เป็นเรือ ๒ แจว เจ้าของเป็นพม่าแจวท้าย, คนไทยเป็นลูกเรือแจวหัว, พวกกันไม่รู้เรื่อง, ไม่ทราบว่าจะถึงปลายทางเมื่อใด. พอเลยเที่ยงวันแล้ว ก็รู้สึกหิวกันเป็นกำลัง พวกเราคนหนึ่งจึงทำหน้าที่ “ล่ามดี” เจริญขอข่าวสารจากเจ้าของเรือมาหุงด้วยน้ำเค็มรับประทานกับพริกแห้ง. รับประทานได้คำเดียวก็อิ่ม. เรือของเราถึงเรือกลางเวลายามเศษ.

รางวัลที่ได้รับ ถือได้คุณละครดี ๆ ที่ภูเกิดและนครศรีธรรมราช.

ละครดี ๆ ที่ถูกเกีต คือ :-

- ๒๑ เมษายน ๒๔๖๐ ปล่อยแก้ว (บทร้อง พระราชนิพนธ์) สมาชิกเสือป่าถูกเกีตแสดง.
๒๒ เมษายน ๒๔๖๐ ล้ามดี และ หาโล่ ละครศรีอยุธยาสมชก สมาชิกเสือป่ากองเสนา
หลวงรักษาพระองค์ แสดงที่ "สามัคยาการ".
๒๓ เมษายน ๒๔๖๐ ชิงนาง ละครศรีอยุธยาสมชก สมาชิกเสือป่า กองเสนาหลวงรักษา
พระองค์แสดง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วครั้งหนึ่ง.

ตัวละครในเรื่อง หาโล่ และชิงนาง ได้รับพระราชทานนามสกุล คือ :-
นายทิว ในเรื่อง หาโล่ ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "ธรรมะชาติ."
นายชะแล่ม. ในเรื่อง ชิงนาง ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "ชานะบท."

ผู้แสดงในเรื่อง ล้ามดี คือ :- นายเกื้อ บุญยาศรัย, นายเรียก ทหารสิงห์, นายชอง ช้างพลาย,
นายจุง ชายแก้ว, นายยก นากร, นายเบ็ช พิศารุช, นายโพ
ช่อตรง และนายหัดดี ดาวฤกา.

ผู้แสดงในเรื่องหาโล่ คือ :- นายเอียด เพื่อนแก้ว, นายเจียน วิชางาม. นายเรียก ทหารสิงห์,
นายขาว ชอบชนะ, นายเกื้อ บุญยาศรัย, นายทรงวณ เดินหน,
นายประเสริฐ ขวัญดี, นายร่ม สว่างนาน, นายลักษณ
บุญยาศรัย, นายเจิม เพิ่มลาภ, นายยัง ชายหนุ่ม, นายหาญ
เชือดวัน, นายตึก ผิวงาม และนายเบ็ช พิศารุช.

"นามสำหรับตัว และนามสกุลแห่งตัวละครที่
ปรากฏในระเบียบการนี้ สำหรับผู้ที่เล่นละคร
กันเอง. ใครที่รู้จักตัวท่านเหล่านี้ ก็คงเดาถูก
ผู้ที่ไม่รู้จัก ถึงจะแปล ก็ไม่ฉัน."

"การเล่นได้เป็นผลสำเร็จมาก ก็พวกผู้ดีชาวภูเก็ตทั้งชายหญิงพร้อม และสังเกต
เห็นว่าหญิงผู้ดี ๆ แต่งตัวออกงานพากันมาดุมมาก มากกว่าจำนวนผู้ชาย."

"อัตราหนึ่ง บ็อกซ์ละ ๑๐๐ บาท เก้าเดือน ๕ บาท หนึ่งชั้น ๑ บาท ก็นวันแรกเก็บค่า
คูได้ ๓๕๑๗ บาท ก็นหลังฝนตก ท้าร้อง ยังมีคนมาดุมมาก เก็บเงินค่าที่นั่งได้ ๓๒๐๔ บาท
ขายของสองกั้นได้ ๑๔๘ บาท ๓ สดางค์ ก็นวันหลัง มีผู้ออกเงินเป็นพิเศษบำรุงราชนาวิก
๕๒๔๔ บาท นับว่าคณะชาวภูเก็ตใจดีบมาก."

กำหนดการเสด็จพระราชดำเนินออกจากจังหวัดภูเก็ต ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๖๐. ในวันนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหนังสือ “เวนิสวานิช” (ซึ่งได้พิมพ์เป็นสมุดเพื่องแล้วสำเร็จ ส่งมาจากกรุงเทพฯ) ให้แก่ข้าราชการผู้มีฉันทะในทางวิชาหนังสือเป็นครั้งแรก.

“สั๊กซี่” รายงานว่า:—

“ผู้ที่ได้รับพระราชทานหนังสือนี้เสมือนได้รับพระราชทาน
วราภรณ์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาหนังสือให้ยิ่งขึ้น.”

๓ พฤษภาคม.

ที่จังหวัดตรัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงเรียนตัวอย่างที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ซึ่งสมเด็จพระพันปีหลวงทรงพระราชศรัทธาให้สร้างขึ้นชื่อว่า โรงเรียนวิเชียรมาตุ. ข้าราชการและลูกเสื่อมีละครถวายทอดพระเนตรเรื่อง กั๊กดี และ แม่ศรีครัว.

๖ พฤษภาคม.

ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทหารรักษาวัง (กองพันที่ ๓) ที่สวนราชฤดี จัดงานฉลองธงไชยเฉลิมพลที่ได้รับพระราชทานเมื่อวันก่อน. แต่งประทีปโคมไฟ เชิญเสด็จพระราชดำเนินเสวยพระกระยาหาร แล้วแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง หมอจำเป็น ถวายทอดพระเนตร.

คณะละครศรีอยุธยา มี ได้จัดแสดงละครพระราชนิพนธ์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเก็บเงินบำรุงราชนาวีสมาคม ที่โรงละครหน้าพลับพลา. ผู้แสดงเป็นสมาชิกเสือป่ากองเสนาหลวงรักษาพระองค์, แสดง ๓ เรื่อง ดังนี้:—

วันที่ ๕ พฤษภาคม เรื่อง ล่ามดี
และ เรื่อง เกินต้องการ } เก็บเงินได้ ๑๖๐๐ บาท.

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม เรื่อง บ่วงมาร ฝนตก, เก็บเงินได้ ๑๒๐๐ บาท.

๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๐

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปรพระราชฐานไปยังพลับพลาที่ประทับเชิงเขากระโรม ๓ ราตรี หนทาง ๘๐๐ เส้น. จังหวัดเตรียมการทำถนนทำสะพานระเบิดช่องเขา มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘. หนทางข้ามทุ่ง “ผ่านเขาบัง เลียบเขาบัง ได้ความสนุกปนอันตราย”.

น้ำตกกระโรมนั้น มี ๓ ชั้น:—

ชั้นเขาไป ๔๐ เส้น ถึง สนามราง.

ชั้นต่อไปอีก ๘ เส้น ถึง สนามเตย.

ชั้นต่อไปอีก ๑๐ เส้น ถึง สนามดาดฟ้า.

ที่สนามดาดฟ้า มีพระบรมราชโองการให้ผูกเชือกไว้กับต้นไม้บนเขา เพื่อทรงยึดได้ขึ้นไปบนหน้าผา เพื่อทรงจารึกพระบรมนามาภิไธย ว.ป.ร. ๒๔๖๐ ด้วยดินสอพอง, และทรงคล้องเหล็กสลักตามรอยพอบนสังเขป.

ข้าราชการจังหวัดพัทลุง ตามไปจัดแสดงละครบำเรอพระยุคลบาท ถึงกระโรม ทั้ง ๓ คืน ดังนี้:—

๑๑ พฤษภาคม แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง “หมิ่นประมาทศาล” ต่อด้วยเรื่อง “เป็นโทษเพราะกลัวเมีย” ของ หลวงวรวาทย์วินิจฉัย.

๑๒ พฤษภาคม แสดงเรื่อง “คนกด กดคนให้กักรการ” ของ ขุนพิทักษ์อักษร (พิน พฤกษ์ศรี).

๑๓ พฤษภาคม แสดงเรื่อง “โชคของตาหมื่น” ของ หลวงวรวาทย์วินิจฉัย.

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงนครศรีธรรมราชแล้ว คณะข้าราชการมณฑลนครศรีธรรมราช แสดงละครถวายตัว ดังนี้:—

๑๔ พฤษภาคม แสดงเรื่อง หาโล่ห์.

๑๕ พฤษภาคม แสดงเรื่อง เจ้าคุณเจ้าชู.

“สักขี” ตั้งข้อสังเกตว่า:—

“การฝึกตนลงเป็นตัวละครย่อมเป็นการฝึกตนให้เห็นใจผู้อื่น การเห็นใจผู้อื่นเป็นธรรมะอย่างสูงที่จะปลูกเมตตากรุณาและขันติ และนำไปสู่ความมีใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น ยิ่งกว่าประโยชน์ตนฝ่ายเดียว.”

เสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงกรุงเทพฯ ได้เพียงสองวัน ราชเลขาธิการรับพระบรมราชโองการให้
 ทัดนั้นฉบับละครพูดฝรั่งเศส ของ Eugène Labiche. ผลปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัว โปรดอารมณ์ขันของ Labiche เป็นเหตุให้ได้พระราชนิพนธ์ใหม่สามเรื่อง ภายในหนึ่งปี.

วิไลเลือกคู่

ละครพูดสามองก์

ของ

ศรีอยุธยา

ทรงพระราชนิพนธ์แปลงมาจาก เรื่อง Les
 Vivacités du Capitaine Tic “เล็ท วิวาซิเต้ส์
 ดี คะบีเตน ตัก” ของ เออเจน ล่าบิช และ
 เออดูว์อาร์ด มาร์แตง.

ทรงพระราชนิพนธ์จบ เมื่อ วันที่ ๔
 กรกฎาคม ๒๔๖๐.

ขณะเสด็จป่ากองเสนาหลวงรักษาพระองค์
 แสดง ณ พระราชวังสนามจันทร์เมื่อวันที่ ๘
 กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑ เพื่อเก็บเงินปฏิสังขรณ์
 พระปฐมเจดีย์. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงแสดงเป็นนายติศ ฉมังกิด.

หนังสือพิมพ์ “คูลิตสมิต” วิจารณ์ว่า
 นายฉมังกิดแกก็ฉมังกิดเสียจริงด้วย--ตัวละคร
 เขาจัดกันชอบกล -- ท่านศรีอยุธยาน่าท่านเป็นได้
 ทุกตัว และในคราวนี้-- หัวหน้าชุดฟุตบอล--
 ไม่จำเป็นจะต้องเป็น “เซ็นเตอร์ฟอร์เวอร์ด”.

โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนขอพระบรม
 ราชานุญาตจัดแสดง เมื่อเดือน พฤศจิกายน
 ๒๔๗๒.

คุณหญิงเขี้ยว มีหลานสาวกำพร้าพ่อแม่ชื่อแม่วิไล. ส่วน ร.อ. รัตน์ ติกะเสน, หลานชาย
 กำพร้าพ่อแม่เช่นเดียวกัน, ไปรับราชการทางเหนือเสีย ๑๐ ปี เพิ่งกลับมา. พอกลับมาเห็นแม่วิไล
 โดเป็นสาว ก็น่ารัก, แต่มีอุปสรรค คือ นายติศ ฉมังกิด ครูของแม่วิไลกำลังเจรจาขอแม่วิไล
 ให้แก่นายตั้ง ชาญค่านวณ, ผู้สามารถค่านวณตัวเพี้ยที่โนนา และทราบจำนวนแม่หม้ายที่เดินข้าม
 สะพานเหล็ก. อันที่จริงวิไลก็ชอบ ร.อ. รัตน์, ทั้งคุณหญิงเขี้ยวก็เห็นใจหลาน จะบอกเลิกทาง
 นายตั้ง ชาญค่านวณ. แต่นายติศ ฉมังกิดหาเรื่องใส่ความว่า ร.อ. รัตน์ เป็นเจ้าชู้. วิไลทราบเข้าก็
 โกรธ จึงจะยอมแต่งงานกับนายตั้ง ชาญค่านวณ. แต่ไม่ช้าวิไลก็ทราบว่าเขาใจผิดไป.

วิโรจน์
 ผดุงสุนทรารักษ์
 (คู่ที่วิไลเลือก).

สมัยวิทย์ ไทรทศน์

มหาวิทยาลัยศิลปากร
 จัดแสดงเมื่อ ๑๕ ก.ย. ๑๗.

มรรธานี
 ชัยนินสุข
 (วิไลที่เลือกคู่).

ตบตา

ละครพูดชั้น ๆ สององก์

ของ

ศรีอยุธยา

เรื่องตบตานี้ เป็นเรื่องที่ ๒ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช
นิพนธ์แปลมาจากเรื่องของ เออเจน ล่าปซ.

เรื่องเดิมในภาษาฝรั่งเศสชื่อ La Poudre aux Yeux “ถ้า ปู่ดีร์ โอซ เชอซ์.”

ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๐.

นายฤกษ์ รตินันท์ รักอยู่กับนางสาวมณี
วิมโลสถ. หมอคำ วิมโลสถ กับนางปลั่ง
ผู้เป็นบิดามารดาของนางสาวมณี ก็เต็มใจจะ
ยกให้ ด้วยเข้าใจว่าเขาเป็นคนมีเงิน. เพื่อที่
จะให้ฝ่ายชายพอใจในฐานะของตน จึงสร้าง
หาอุบายมาเพื่อตบตาการไม่มีงานของตน ว่า
เป็นอยู่ตรงกันข้าม และตบตาว่าตนได้เข้าสมา
คมในหมู่คนชั้นสูง, ยังซ้ำตบตาว่าตนเป็น
คนมีเงินด้วย. ส่วนนายรอด รตินันท์ กับ
นางผ่อง บิดามารดาของนายฤกษ์ สำคัญว่า
ฐานะของฝ่ายหญิงเป็นเช่นที่เขาทำตบตาจริง ๆ
จึงพยายามหาอุบายเพื่อตบตาว่าตนก็มีฐานะหา
แพ้กันไม่; ทั้งนั้นก็เพื่อที่จะไม่ให้เขาขัดข้องใน
การขอลูกสาว. เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์
ตรงกันเช่นนั้น จึงพยายามอวดมั่งมีกันด้วยประ
การต่าง ๆ จนเกินกว่ากำลังที่ตนจะกระทำตาม
ได้, ลงท้ายก็ต้องหาเหตุผลบอกเลิกกัน. นาย
คง สง่าสิน ผู้เป็นอาของนางผ่องรู้เหตุเข้าจึงว่า
กล่าวสั่งสอน. ทั้งสองฝ่ายรู้สำนึกตัว สาราภาพ
ผิดก่อนมาคง การจึงยุติลงด้วยความเรียบร้อย.

พรหมบุตร ย่อลงในคฤหาสน์ ๒๔๖๓.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “ตบตา”
นี้แสดงให้เห็นสภาพสังคมในสมัยนั้น ได้
แจ่มแจ้งพอใช้ เช่น:-

๑. เป็นสมัยที่ไทยเราใช้นามสกุลกันใหม่ๆ
จึงเรียกชื่อคนด้วยนามสกุล เช่น นาย
รตินันท์ และหมอวิมโลสถ.
๒. ในระบอบมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการ
แสดงละครที่โรงโขนหลวง เก็บเงิน
ให้สภาอากาศสัมพันธ์มิตร บ็อกซ์
ราคา ๓๐ บาท.
๓. ยังมีรตราง; ส่วนรถยนต์นั้นราคาไม่
เกิน ๓๐๐๐ บาท ยังต้องหมุน เมื่อจะ
ติดเครื่องยนต์.
๔. ผู้ที่มีเงินมักจะพกนาฬิกาสายทอง.
๕. การรับประทานอาหารฝรั่ง ถือว่ามั่งมี
หรือเป็นผู้ดี และเห็นต่ำเป็นของดี.

หลวงจำเนียรเดินทาง.

ละครพูดชวนหัว สี่องก์

ของ
ศรีอยุธยา

เรื่องหลวงจำเนียรเดินทาง นี้ เป็นพระราชนิพนธ์เรื่องที่ ๓ ที่ทรงแปลงจากเรื่องของ
เออเจน ล่าบิช.

เรื่องเดิมเป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อ Le Voyage de Monsieur Perrichon, “เลอะ วัวยาช
เดอะ เมือสตีเยอร์ เปร์ริชอง”.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลงเสร็จ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑.

EUGENE LABICHE

“Le Voyage de Monsieur Perrichon”,

Comédie en quatre actes,

représentée pour la première fois

à Paris,

sur le théâtre du Gymnase

le 10 Septembre 1860

(Collaborateur E. Martin).

Acte I La gare du chemin de fer de
Lyon.

Acte II Un intérieur d'auberge au
Montanvert, près de la mer de
glace.

Acte III Un salon chez Perrichon, à
Paris.

Acte IV Un jardin.

หลวงจำเนียรวานิช พร้อมด้วยภรรยาและ
บุตรชื่อโสกา เดินทางไปเที่ยวที่จังหวัดนคร
ศรีธรรมราช. นายเนียน เสาวรส กับ นายแมน
เสลานนท์ ต่างก็มีความหวังในตัวโสกา คิด
ตามไปด้วย, ทำความตกลงกันว่าจะแข่งขันชิง
ความรักกันอย่างเพื่อน. ไปถึงน้ำตกกะโรม
หลวงจำเนียรตกม้า ไถลลงไปในหุบผา นาย
แมนได้ช่วยไว้. หลวงจำเนียรชอบใจ แต่รู้สึก
ไม่พอใจที่ต้องเป็นหนี้บุญคุณต่อใคร. นาย
เนียนสังเกตเห็น จึงดำเนินการตรงกันข้าม
แก้งทำตกเขาให้หลวงจำเนียรช่วย หลวง
จำเนียรก็เลิกรักใคร่. นายแมนได้ช่วยเหลือ
หลวงจำเนียรอีก ก็ป้องกันไม่ให้ พ.ด. หลวง
รุกรานรณรงก์ ทำอันตราย และไม่ให้อ่าน
สุลกากรที่ลงร้อง. หลวงจำเนียรยังไม่พอใจ.
แต่ในที่สุดหลวงจำเนียรก็จับได้ว่า นายเนียนมี
อุบายอย่างไร; การแข่งขันชิงความรักจึงยุติลง.

สนามคาดเท้า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประทับแรม ณ น้ำตกกะโรม จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๑๑-๑๔ พฤษภาคม ๒๔๖๐.

(น้ำตกกะโรมนี้แหละที่หลวงจำเนียรเดินทางไปชมในเรื่องละคร.)

เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชภารกิจมากเป็นพิเศษ, มีงานพระราชพิธีตรุษสงกรานต์ขึ้นปีใหม่, เกษากันต์หม่อมเจ้า, สรงมูรธาภิเษก, งานพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา, ตั้งองค์มนตรี. นอกจากนี้ยังมีงานพระราชพิธีจัดขึ้นเป็นพิเศษคือ อัญเชิญพระบรมรูปหล่อของอดีตพระมหากษัตริราชในพระบรมราชจักรีวงศ์จากพระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาท มาประดิษฐานยังพระพุทธรูปรางค์ปราสาทที่ซ่อมใหม่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม, พระราชทานนามใหม่ว่า “ปราสาทพระเทพบิดร”.

เนื่องจากมีงานพระราชพิธีติดต่อกันหลายวัน และอากาศคงจะร้อนจัด ทำให้ทรงพระประชวรไป. แพทย์หลวงจึงกราบบังคมทูลแนะนำให้ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดสมุทรสาคร.

แต่เป็นที่สังเกตว่า ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถเมื่อใด เราก็มักจะได้พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องหนึ่ง; ครั้งนี้ได้ “หลวงจำเนียรเดินทาง”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มหาดเล็กอ่านบทละครพระราชนิพนธ์ให้ทรงฟัง. ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จวันใด ก็มักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อ่านในวันนั้น, ทั้งนี้เพื่อทรงตรวจแก้ไขอีกถ้าจำเป็น. เมื่อประทับผ่อนพระอิริยาบถอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ๑๑ วัน, ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๖๐, ไม่ได้เสด็จประพาสตามลำน้ำลำคลองที่ไหนเลย. ถึงคืนวันที่ ๒๑ เมษายน ผู้ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ก็ได้ฟังหลวงจำเนียรเดินทาง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็น ตัว “หลวงจำเนียรวานิช”.

เมื่อปีกกรมพรานหลวงรักษาพระองค์ แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑, หลวงประสาธนนทวิท เป็นตัว “หลวงจำเนียรวานิช”.

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ลงพิมพ์ว่า “ถ้าใครไปนั่งดูอยู่แล้ว กลั้นหัวเราะได้ตลอด ก็ควรจะไปหานายแพทย์ให้ตรวจดูทีเดียว”.

คดีสำคัญ.

ละครพูดองค์เดียว

ของ

ศรีอยุธยา

แปลจากภาษาฝรั่งเศส เรื่อง Un client sérieux
ของ ชอร์ซส์ กูร์เตลีน Georges Courteline, (ชื่อจริง ชอร์ซส์ มัวโนซ์ Georges Moinaux)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้เสร็จเมื่อวันที่ ๑๑
มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมาชิกเสือป่ากรมม้าหลวงรักษาพระองค์จัดแสดงที่
ค่ายหลวงบ้านโป่ง ในสัปดาห์เดียวกัน.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลง
พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ดุสิตสมิต เมื่อเดือน
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒.

ฉากศาลมณฑลโกลเลบุรี. ขุนประเคนคดี
อัยการมณฑล รอฟังจากรากิจจามาบอกษาว่า
ทางราชการจะส่งย้ายตนไปที่อื่นหรือไม่. ถ้าย้าย
นายเฉลียวฉลาดพูดทนายความ ก็คงได้รับการ
บรรจุให้ดำรงตำแหน่งแทน. สักครูหนึ่งศาลก็เปิด
การพิจารณา พระโละเสาศาสตร์ราชสภาคดี อธิบดี
ผู้พิพากษาศาลมณฑล ออกนั่งบนบัลลังก์พร้อม
ด้วยผู้พิพากษาอีก ๒ ท่าน. วันนั้นมีคดีอยู่ ๒ คดี
ศาลให้เลื่อนคดีย้ายเสียบไป, แล้วพิจารณาคดี
นายกุ่มกับจันทเภา โดยอัยการเป็นโจทก์. นาย
เฉลียวฉลาดพูด เป็นทนายความฝ่ายจำเลย แต่
ขณะที่กำลังพิจารณาคดีอยู่ ขุนประเคนคดีได้
รากิจจามา, ปรากฏว่าตนถูกย้ายเข้ากรุงเทพฯ
และทางราชการได้ตั้งให้นายเฉลียวฉลาดพูดเป็น
อัยการแทน. นายเฉลียวจึงเปลี่ยนหน้าที่มาปรัก
ปรำจำเลย. แต่ในที่สุดศาลก็ยกฟ้อง.

ดัมบ์แครมโบ.

ท่านผู้อ่านคงจะนึกสงสัยอยู่บ้างว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฝึกซ้อมตัวละครของพระองค์อย่างไร จึงแสดงได้ทุกอย่าง และออกโรงได้เสมอ.

คำตอบส่วนหนึ่ง คือ ดัมบ์แครมโบ! ดัมบ์แครมโบ!

ศัพท์นี้เป็นศัพท์ภาษาอังกฤษ พจนานุกรม อ็อกسفอร์ด อธิบายว่า:—

Dumb Crambo :- A game in which one set of players have to guess a word agreed upon by the other set, after being told what word it rimes with, by acting in dumb show one word after another till they find it.

มีหลักฐานปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่น ดัมบ์แครมโบ ตั้งแต่ยังประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ หรือก่อนนั้น. แต่เป็นแบบ “คำปริศนา” แบบอังกฤษ.

การพัฒนา Dumb Crambo ของอังกฤษ ให้เป็นละครปริศนาของไทยนั้น เป็นพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ โดยแท้.

วิธีเล่น ดัมบ์แครมโบของพระองค์เป็นอย่างไรเล่า?

แบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายละ ๒๐—๓๐ คน เรียกว่าฝ่าย ก. และฝ่าย ข. ก็ได้. ฝ่าย ก. แสดงละครปริศนา คือเลือกภษิตหรือคำพังเพย, ซึ่งตามปกติ ประกอบด้วยคำ ๔ คำ, มาแสดงเป็นละคร ๔ เรื่อง, ให้มีความหมายถึงคำ ๔ คำนั้นตามลำดับ, โดยไม่บอกออกมาว่าอะไร. เสร็จแล้วแสดง “รวมคำ” เป็นเรื่องที่ ๕ ให้มีความหมายตรงกับภษิตหรือคำพังเพยนั้น. จบแล้วฝ่าย ข. ก็ทายว่า ภษิตหรือคำพังเพยนั้นคืออะไร. ถ้าทายผิดก็อาจแสดง “รวมคำ” ใหม่ให้ง่ายเข้า. เสร็จแล้วฝ่าย ข. ก็แสดง ให้ฝ่าย ก. ทายบ้าง.

เพื่อความแจ่มแจ้ง ผู้เรียบเรียงขอถ่ายทอดเรื่องจริง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ออกมาเป็น
คำบรรยายดังต่อไปนี้ :-

ก่อนนำท่วมใหญ่ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งประจำทวีป
แปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระราชวังบางปะอิน. ณ ที่นั้นได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงละครขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว,
พระราชทานนามว่า “ศาลาอาราญาเวทีสถาน.” ทรงใช้เป็นที่พัก
ละคร “ไวไลเลือกคู่” และเป็นการเล่น “ดัมป์แควมโบ” ต่อจากนั้น.

วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๖๐ เมื่อเสวยพระกระยาหารค่ำเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จลง ณ ศาลาอาราญาเวทีสถาน มีข้าราชการบริพารใหญ่น้อยตามเสด็จ
และรอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ณ ที่นั้น ประมาณ ๖๐ คน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เริ่มการเล่นดัมป์แควมโบ.

พระยาอนิรุทธเทวา รับพระบรมราชโองการให้จัดผู้เล่นเป็นฝ่าย ก. และฝ่าย ข. คน
ส่วนใหญ่อยากจะได้อยู่ฝ่าย ก. แต่ก็เลือกตามใจตนเองมิได้. ในที่สุด ฝ่าย ก. ประกอบด้วย
บุคคลดังต่อไปนี้ (เท่าที่ผู้เรียบเรียงได้จัดไว้).

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒. ม.จ. ดุสิตาภกร	๓. ม.จ. ดิศานุวัตติ
๔. ม.จ. รังษิยาภกร	๕. พระยาพิทักษ์ภูบาล	๖. พระยาแพทย์พงศา
๗. พระยาศรีสุริยพาหะ	๘. พระยาอนิรุทธเทวา	๙. พระยานุรักษ์ราชมณฑลเชียร
๑๐. พระยานุศาสน์จิตรกร	๑๑. พระสนธิราชการ	๑๒. หลวงธรรมสารประกาศน์
๑๓. หลวงเพราะสำเนียง	๑๔. หลวงอนุศาสน์ดรณรัตน์	๑๕. หลวงอนุสิษฐ์ดรณราช
๑๖. นายจำเริญ	๑๗. นายกวด หุ้มแพร	๑๘. นายชิต หุ้มแพร
๑๙. นายจ้านงราชกิจ	๒๐. ขุนชลาลัยวิชิต	๒๑. ขุนประสาทนนทวิท
๒๒. ม.ล. ปิ่น มาลากุล	๒๓. นายแฉล้ม กฤษณามระ	๒๔. นายประสาท สุขุม
๒๕. นายพจนาน ณะระนอง	๒๖. นายหิบบ ณะนคร.	

ผู้ที่จะเป็นหัวหน้าชุดในคืนต่อไป ได้รับการแต่งตั้งล่วงหน้า ๒๔ ชั่วโมง เพื่อจะได้มี
เวลาไปจัดหาภักดิ์ และเตรียมการต่างๆ. เมื่อหาภักดิ์ หรือคำพังเพยได้แล้ว ก็เก็บไว้เป็น
ความลับจนถึงเวลาแสดง.

การแสดง ดัมภ์แควมโบสมยันี้ เริ่มตั้งแต่ วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๖๐. มีการแสดง ทุกวันจนถึงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๖๐, เว้นเฉพาะวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๖๐ เพราะในคืนนั้น ทหารราบ ๑๓ มีงานฉลองโล่ห์, แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง วิไลเลือกคู่ ถวายทอด พระเนตร, ที่พระที่นั่งวโรภาสพิमान.

ดังนั้น ภายในเวลา ๒๓ วัน มี ดัมภ์แควมโบ ๒๒ วัน ได้แสดงละครหรือดูละคร วันละ ๑๐ เรื่อง รวม ๒๒๐ เรื่อง.

ภานิต หรือคำพังเพยเท่าที่ผู้เรียบเรียงได้จดไว้ มีดังต่อไปนี้:—

	ฝ่าย ก.	ฝ่าย ข.
๑๑.	ก.ข. วัวเห็นแก่หญ้า	ถ้อยสอดกิน
๑๒.	,, ของหายสพายบาป	อุ่มหมูทั้งมุ้ง
๑๓.	,, จับดำถล่ำแดง	ตักน้ำรดสาก
๑๔.	,, ต้นร้ายปลายดี	ลูบหน้าปะจมูก
๑๕.	,, หน้าเน้อใจเสื่อ	ยื่นแก้วให้วานร
๑๖.	,, รู้หลบเป็นปีก	หน้าซื่อใจคด
๑๗.	,, เพื่อนกินหาง่าย	ขี้แพะชวนตี
๑๘.	,, เกราะห้ร้ายตายขุม	รำไม่ดีโทษพิณพาทย์
๑๙.	,, จับปลาสองมือ	รู้หลักเป็นหาง
๒๐.	,, นาน้อยแพไฟ	โปรดสัตว์ได้บาป
๒๑.	,, พิมพ์แลงเกลื่อ	ชันกปลายไม้
๒๓.	,, ปลาหมอตายเพราะปาก	ซอผ้าหน้าหนาว
๒๔.	,, สี่ซอให้ควายฟัง	ใจคนหยิ่งยาก
๒๕.	,, มือด้วนได้แหวน	อดได้เป็นพระ
๒๖.	,, น้ำลอดตอโพล่	น้ำลอดใต้ทราย
๒๗.	,, นามากตอหมด	[วันนี้ไม่ได้จดฝ่าย ข. ไว้]
๒๘.	,, ตุงหลังหัก	หน้าไหว้หลังหลอก
๒๙.	,, ออย่าวางใจคน	กลิ้งครกขนิเขา
๓๐.	,, เมฆสลิมตาย	จวบลูกถูกแม่
๑.	ต.ก. โคนหัวหลอกปลา	รักกันก็มักหน่าย
๒.	,, ใฝ่สูงเกินศักดิ์	[วันนี้ไม่ได้จดฝ่าย ข. ไว้]
๓.	,, ออย่าหาญสู้เสื่อ.	[วันนี้ไม่ได้จดฝ่าย ข. ไว้].

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ที่อยู่ในคณะผลัดกันเป็นหัวหน้าชุด แม้แต่ผู้ที่มีอาวุโส น้อย. เมื่อหัวหน้าชุดชี้แจงเรื่องราวที่เตรียมมาแสดง ผู้ที่อยู่ในคณะได้แย้งได้, แต่เมื่อหัวหน้าชุดมีเหตุผลและเห็นชอบกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว ผู้ร่วมคณะทุกคนต้องกระทำตาม, เป็นการฝึกงานแบบประชาธิปไตยไปในตัว.

การแสดงดัมป์แควมโบ เมื่อคืนวันที่ ๒๐ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๐ จะช่วยให้เข้าใจได้อย่างดีที่สุด.

เมื่อถึงเวลาจะแสดง หัวหน้าชุดฝ่าย ก. เชิญผู้ร่วมคณะไปประชุมที่หลังโรง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้แสดงฝ่าย ก. ด้วย ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเข้าประชุม พร้อมกับผู้อื่น.

หัวหน้าชุดอธิบายให้ฟังว่า จะแสดงภาษิต “น้ำน้อยแพ้ไฟ”.

คำว่าน้ำ ให้เล่นละครแบบเทพนิยาย. แมมีลูกสองคน ลูกตัวและลูกเลี้ยง. ลูกเลี้ยง ตกน้ำ แมมดเอาไปเลี้ยงไว้ ลูกคนนั้นขยันทำงานดี แมมดจึงเอาทองทาตัวส่งกลับบ้าน. ลูก อีกคนหนึ่งอิจฉา จึงแกล้งตกน้ำบ้าง แต่เก็ยจรั้น, แมมดจึงเอาน้ำมันดินทาตัว ส่งกลับมา.

คำว่าน้อย ให้แสดงลิเก “พระยาน้อยชมตลาด”.

เรื่องที่ ๓ คำว่าแพ้ ให้แสดงละครรำ ฝึกมาสูรรบแพ้พระเกียรติรถ.

ทุกอย่างเรียบร้อย เห็นชอบทั่วกัน ได้กำหนดตัวผู้แสดงเสร็จทั้ง ๓ เรื่อง. แต่พอ มาถึงคำที่ ๔ “ไฟ” เกิดเรื่องยุ่งยาก. หัวหน้าชุดเสนอเรื่องอิงประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ, ขุนประสาธนนทวิท คัดค้านบอกว่าไม่สนุก และเสนอให้เล่นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส, กองทัพโปเลียนถูกกองทัพรัสเซียล้อมอยู่ในหุบเขา ทหารม้าคนหนึ่งอาสาแหวกแนวล้อมไป แต่ถูกปืนกลตาย, นายทหารคนหนึ่งจึงยอมถูกเผาทั้งเป็น เพื่อให้กองทัพฝ่ายตนเห็นแสงไฟ และรีบมาช่วย. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแย้งว่า สมัยนั้นยังไม่มีปืนกล และในรัสเซีย นั้น โปเลียนไม่เคยแยกกองทัพ และมีที่รบเป็นส่วนใหญ่ มีภูเขาน้อย สถานที่นั้นคงจะ เป็นสเปน. ถกเถียงกันมาก แล้วเลยไม่ตกลงกัน.

เพื่อตัดบท มิให้โต้เถียงกันยืดเยื้อเป็นการเสียเวลา หัวหน้าชุดจึงขอพระราชทานเรื่อง “ไฟ” ใหม่, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงคิดพระราชทานทันที. ได้เรื่องละครพูดเกี่ยวกับการกระทำของจารบุรุษในอเมริกา, ซึ่งเป็นเรื่องคล้ายจริง, เพราะในระชะนั้นมีข่าวเยอรมันกระทำการจารกรรมในอเมริกาบ่อย ๆ.

ส่วนการแสดง “รวมคำ” นั้น หัวหน้าชุดเสนอเรื่อง ลักลอบเล่นการพนัน ตำรวจปลอมตัวเข้ามา แล้วออกไปนำพรรคพวกเข้ามาจับ. แต่จับไม่ได้ เพราะพวกนักการพนันมีจำนวนมากกว่า; “น้ำน้อย” จึง “แพ้ไฟ” ด้วยเหตุนี้. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นหัวหน้าบ่อนการพนัน, ตามที่หัวหน้าชุดกราบบังคมทูล ขอให้ทรงแสดงบทนั้น.

การแสดงของฝ่าย ก. จบลงด้วยความเรียบร้อย แต่ฝ่าย ข. ไม่มีความยากลำบากในการท่ายว่า ภาษีอะไร, กล่าวว่ พอเห็นพระยาน้อยออกมาชมตลาด ก็รู้แล้ว.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดเรื่องพระราชทานบ่อย ๆ เช่นเรื่อง “การกระทำของจารบุรุษในอเมริกา” นี้ จะนับว่าทรงพระราชนิพนธ์บทละครได้หรือไม่? ถ้านับได้ จำนวนพระราชนิพนธ์บทละคร ก็นับไม่ถ้วน และอาจจัดได้เป็น ๓ ระดับ คือ:—

๑. ทรงพระราชนิพนธ์คำพูดของตัวละครไว้.
๒. ทรงพระราชนิพนธ์เค้าเรื่องเป็นตัวอักษรไว้ให้ตัวละครพูดเอง.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์เค้าเรื่องให้ตัวละครฟังเพื่อนำไปแสดง.

เรื่องราวใน พ.ศ. ๒๔๖๐—๒๔๖๓

พระพุทธศักราช ๒๔๖๐—๒๔๖๓ มีเรื่องราวสำคัญในบ้านเมือง และในพระราชสำนัก เกี่ยวพันมาถึงงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลายเรื่องด้วยกัน คือ—

๒๔๖๐. ประเทศสยามเข้าสู่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการละคร แต่เกี่ยวกับการทหารและกิจการบ้านเมืองเป็นอันมาก, เช่นเรื่อง อำนาจคือธรรม, และเรื่องต่างๆ ของอัสวพาหุ และ พันแหลม เป็นต้น. แต่เรื่องของการทหารและการสงครามเข้ามาแทรกอยู่ในบทละครพระราชนิพนธ์ก็มี.

๒๔๖๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปยังชายทะเลเป็นครั้งแรก, แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมาสร้างดุสิตธานี เพื่อสอนวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงได้เกิดหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต. หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตนี้วิจารณ์การแสดงละครพระราชนิพนธ์ และลงพิมพ์บทละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง.

ดุสิตธานี.

๒๔๖๒. พระบรมวงศานุวงศ์สิ้นพระชนม์หลายพระองค์, รวมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง สวรรคตด้วย, เป็นเหตุให้การแสดงละครในพระราชสำนักหยุดชะงักตลอดปี และใน ๒๔๖๓ อีกครั้งปี, เว้นแต่ที่ค่ายหลวงโพธารามระหว่างการซ้อมรบเสือป่า.

๒๔๖๓. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริจะทรงประกอบพิธีบรมราชาภิเษกสมรส และมีฝ่ายใน. การแสดงละครพระราชนิพนธ์ในพระราชสำนัก จึงเริ่มมีตัวละครชายจริง หญิงแท้, แทนที่จะเป็นคู่ชายล้วนอย่างแต่ก่อน.

หม่ายนำบ่อหน้า.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ในเมื่อประเทศสยามได้เข้าสู่มหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว; ร.อ. แก้ว กุสุมรัตน์ ตัวละครในเรื่องเป็นผู้อาสาไปราชการสงครามด้วยผู้หนึ่ง.

ตัวละครสำคัญในเรื่องได้พบปะรู้จักกันที่หัดดินบุรี.

ครั้งหนึ่งสามัคยาจารย์สมาคมเคยส่งเสริมการรับประท่าน้ำหวานแทนการดื่มเหล้า, เรื่องจึงสะท้อนมาอยู่ในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้. ทรงกล่าวถึง "สามัคยาการ".

นายอำเภอใช้คำพูดผิด ๆ แบบเดียวกับแม่ลำใยในเรื่องชิงนาง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่สวนศิวาลัย เมื่อวันที่ ๑๕ ธ.ค. ๒๔๖๐ ในงานพระราชทานเลี้ยงสมาชิกจิตรดาสภาการ. ทรงแสดงเป็นตัวหลวงประจงจัดอักษร.

มีการแสดงเมื่อ ๑๕-๒๐ ม.ค. ๒๔๖๐ เก็บเงินอุดหนุนทหารอาสาสงคราม.

หลวงภักดีดำรงศักดิ์ พยายามรับใช้พระยาประคิษฐ์ราชการ ทั้งในเรื่องราชการและส่วนตัว, เพราะหวังจะได้มาดี หลานสาวท่านเจ้าคุณผู้หนึ่ง. บังเอิญ ร.อ. แก้ว กุสุมรัตน์ ก็รักใคร่มาลื้ออยู่ด้วย. ส่วนตัวหลวงภักดีนั้น มีภรรยาอยู่แล้วชื่อผ่อง แต่บ่ควมให้ใครทราบ. เรื่องมาปรากฏขึ้นในงานขึ้นเรือนใหม่ของพระยาประคิษฐ์. ผ่องมาตามหลวงภักดีเพราะถูกป่วย, มาถึงจึงศัดสินใจเด็ดขาด ว่าเกี่ยวข้องกับหลวงภักดีต่อไปไม่ได้. หลวงภักดีจะแก้แค้น โดยคบคิดกับพระวิเชียรวาณิช หาตัวส่งมาทำเป็นภรรยาลับของ ร.อ. แก้ว. หลวงประจงจัดอักษร เพื่อน ร.อ. แก้ว และติดพันอยู่กับนันทา ลูกสาวเจ้าคุณประคิษฐ์ ต้องช่วยซักฟอกส่งเป็นการใหญ่ จึงได้ความว่าเป็นเรื่องที่หลวงภักดีและพระวิเชียรบนันขึ้น เพื่อประโยชน์ฝ่ายตน.

ท่านรอง.

ละครพูดเรื่องทหารบก ๔ องค์

ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลงจากเรื่อง "Second in Command" ของ Robert Marshall ฅ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ, เสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๑. ขณะนั้นประเทศสยามกำลังส่งทหารอาสาไปราชการสงคราม ฅ ทวีปยุโรป รุ่นสุดท้ายลงเรือปืนสมุทร ไปถ่ายลงเรือ Empire ของฝรั่งเศสที่เกาะสีชัง เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๖๑.

ในกรมทหารบกม้าหัดดินบุรี พันตรีหลวงพิสิษฐสาร เป็นรองผู้บังคับการ; เป็นคนเก่าทหารทั้งหลายรักใคร่และนับถือ. ส่วนพันโทพระพีระภพพิบูลย์นั้นมาใหม่. ทั้งสองเคยเป็นเพื่อนสนิทสนมกันมา. เป็นการบังเอิญที่ทั้งสองมีใจรักโฉมศรี พี่สาวของ ร.ท. วัน หมั่นณรงค์ นายทหารในกรมนั้น. กรมทหารม้าได้รับคำสั่งให้ไปราชการสงครามในทวีปยุโรป. ทุกคนตั้งใจว่าจะไปไม่ได้เพราะเหตุนี้. วิธีช่วยหาเงินมาชำระหนี้วิธีหนึ่งคือ โฉมศรีจะต้องแต่งงานกับพระพีระภพ ซึ่งเป็นผู้มั่งมี. อันที่จริงโฉมศรีก็รักพระพีระภพอยู่แล้ว จึงผละ "ท่านรอง" ไปหาพระพีระภพ. ก่อนที่กองทหารจะออกเดินทางไปยุโรป มีคำสั่งจากกลาโหมย้าย "ท่านรอง" ไปโรงเรียนทหารม้า, ท่านรองจึงต้องหลดทั้งรักและราชการสงคราม, แต่ภายหลังก็หาทางตามไปถึงสนามรบจนได้; และได้แสดงความกล้าหาญและเสียสละเพื่อเพื่อนทั้ง.

ในเรื่องละครพระราชนิพนธ์ ตอนจะปิดฉาก ๓ เป็นภาพที่เศร้ามาก. ท่านรองจะไม่ได้ไปกับกองทหาร ตั้งพวกนายร้อยหนุ่ม ๆ ว่า :-

"พ่อหนุ่ม ๆ นะ ประพุดตีตัวให้ตี ๆ นะ อย่าลืมว่า รับราชการอยู่ในกรมทหารที่ดีที่สุดในโลก."

ผู้เรียบเรียงอดคิดไม่ได้ว่า "ท่านรอง" นั้น ก็คือพระองค์เอง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้จัดการแสดงเป็นครั้งแรกที่โรงละคร หน้าพระที่นั่งอภิเชษकुสิต เมื่อวันที่ ๒๓-๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๑.

พิธีฐ :- ผมฝันว่าได้ไปในการแต่งงานและคุณพระเป็นเจ้าบ่าว.

ดุสิตสมิต เล่ม ๑ ฉบับที่ ๕ เดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑ ลงข่าวว่า:-

“เมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ คณะเสื่อป่า
กองเสนาหหลวงรักษาพระองค์ได้พร้อมใจกันแสดง
ละครพูดเรื่อง “ท่านรอง” ของท่าน “ศรีอยุธยา”
...ที่โรงละครพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อเก็บ
เงินบำรุงการแพทย์เสื่อป่า. ละครเรื่องนี้ได้เคยนำ
ออกแสดงในกรุงเทพฯ ๓ ครั้งหนึ่งแล้ว มีผู้ตื่นเต้น
และพอใจกันมาก... เพราะฉะนั้น เมื่อได้ทราบว่าจะ
ได้นำออกแสดงอีก ใครเลยจะทิ้งโอกาสอันดีนี้
เสียได้, ต่างคนก็ต่างตะเกียกตะกายพากันมาดูด้วย
ความตื่นเต้น และยินดีที่จะได้เห็นเรื่องที่เป็นคดี
และทั้งท่านศรีอยุธยา ก็จะได้แสดงเป็นตัว
ท่านรอง... แม้แต่ราษฎรสามัญ ก็ยังได้อุตสาห
พยายามอุ้มลูกจูงหลานมาดู ด้วยความกระหาย.”

เสียดสละ.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา

หลังจากที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ท่านรอง” จากภาษาอังกฤษ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “เสียดสละ” โดยมีรูปเรื่องคล้ายกัน และทรงพระราชนิพนธ์ที่คล้ายหลวงหาเด็กราชธานีเช่นเดียวกัน, ระหว่างวันที่ ๒๘ เมษายน ถึง ๗ พฤษภาคม ๒๔๖๕, ซึ่งเป็นเวลาที่ทหารอาสาได้กลับจากราชการสงครามในยุโรป ๒ ปีแล้ว.

กองพลทหารบกมณฑลราชบุรี ได้แสดงถวายทอดพระเนตร ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อ ๓-๕ มิ.ย. ๒๔๖๕.

พันโท พระรามพลกัทร, ผู้บังคับการกรมทหารบกที่ ๒๒, รัก ศรี วรวิสัย ซึ่งอายุอ่อนกว่า ๑๕ ปี. บังเอิญไปแอบได้ยินว่า ร้อยโทเทพ เทพโยธิน ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาที่รักศรีเหมือนกัน, พระรามจึงเสียดสละ โดยทำเป็นชอบพอกับกุหลาบ เพื่อให้ศรีหนีไปหาร้อยโทเทพ. แต่ศรีก็ไม่รักร้อยโทเทพ. ยิ่งกว่านั้นพระรามยังช่วยปลดหนี้สินให้ร้อยโทเทพด้วย. ทหารกรมนี้ไปราชการสงคราม. ขณะทหารประจำอยู่ในสนามเพลาะ มีข่าวว่าข้าศึกกำลังขุดอุโมงค์มา เพื่อระเบิดแนวสนามเพลาะนั้น. พระรามแก้ไขได้ แต่ตนเองถูกปืน, นึกว่าจะตายจึงวานร้อยโทเทพเขียนพินัยกรรม, ซึ่งเป็นเหตุให้ร้อยโทเทพทราบว่าพระรามเสียดสละศรีให้แก่ตน. พระรามถูกส่งตัวเข้าโรงพยาบาลสนาม. พวกห้องพยาบาลส่งศรีซึ่งหนีบิดามารดาสมัครเป็นนางพยาบาล ให้มาเป็นพยาบาลประจำตัวพระราม. พระรามจึงมีความสุข และได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบด้วย.

เปรียบเทียบบทละครพระราชนิพนธ์ “ท่านรอง” กับ “เสียดสละ”.

พระราชนิพนธ์บทละคร ๒ เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ที่คล้ายหลวงหาเด็กราชธานีเช่นเดียวกัน เป็นเรื่องของหญิงหนึ่ง, นายทหารสอง และกองทหารต้องไปราชการสงครามเช่นเดียวกัน, จบลงด้วยผู้กล้าหาญมารักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเช่นเดียวกัน, ข้าผู้บังคับบัญชาปลดปล่อยหนี้สินของนายทหารหนุ่ม โดยการให้ยืมเงินคืดดอกเบียร์ร้อยละ ๒ เท่ากันด้วย.

“ท่านรอง” เป็นเรื่องที่ทรงแปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษ.

แต่ “เสียดสละ” เป็นเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง เป็นเรื่องยาว ๔ องก์ เช่นเดียวกัน.

จำนวนตัวละคร เท่ากันโดยประมาณ เครื่องแต่งกายคงหมดเปลืองเท่ากัน. ฉาก “ท่านรอง” จัดง่ายกว่า. “เสียดสละ” มีฉากงานรื่นเริงในสวน และฉากสนามรบ.

“ท่านรอง” มีคำคมข้อคิดมากกว่า เช่น :-

“การรู้จักล้ม เป็นหน้าที่สำคัญของผู้รู้จักกาลเทศะ.”

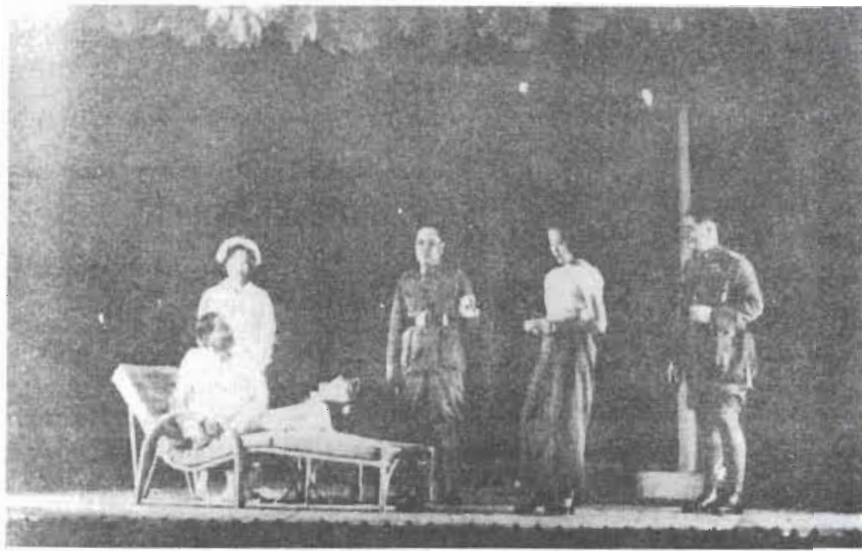
“ความรักเป็นของที่ใช้ได้สำหรับคนมั่งมีหรือคนจนที่สุดเท่า่นั้น.”

และ “การล้มตายเป็นของดีก็เป็นที่ได้ แต่การที่ตาบอดไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย.”

การผูกเรื่องเกี่ยวกับความรัก และการชำระหนี้สิน เพื่อให้คนดูสนใจคิดแก้ ในเรื่อง “ท่านรอง” นั้น ทำได้ดีมากที่สุดทีเดียว. ส่วนเรื่องความรักและความเสียสละ ในเรื่อง “เสียสละ” นั้น บริสุทธิ์มากกว่า.

ภาพ “ท่านรอง” ที่เสียทั้งความรักและโอกาสที่จะได้ไปราชการสงครามนั้น เป็นภาพที่เศร้าถึงใจ. ส่วนภาพพระรามพลกัทร ถูกอาวุธ แล้วบอกคำบอกให้ ร.ท. เทพ เขียนพินัยกรรมนั้น ก็สะเทือนใจมาก.

“เสียสละ” มีฉากสมนรรบ ทำให้ตื่นเต้น และฉากสุดท้ายจบลงได้ดีกว่า.

หล่อนจะไม่ช่วยแสดงความยินดีกับฉันผู้เป็นเพื่อนเก่าบ้างหรือจ๊ะ ?

สมาคมสหประชาชาติ จัดแสดงที่สวนมิสกวัน เมื่อ ๒๕-๒๘ ม.ค. ๒๔๖๗.

พระยาสุนทรพิพิธ แสดงเป็นพันโท พระรามพลกัทร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ, สำหรับสูจิบัตรที่สมาคมสหประชาชาติจัดแสดง, ขาว ๑๗ หน้า พระราชทานชื่อว่า :-

“Sacrifice”.

กลแตก.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา.

๑

ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ พระบรมวงศานุวงศ์สิ้นพระชนม์หลายพระองค์ รวมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวงสวรรคตด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงจัดการแสดงละครพระราชนิพนธ์เลย ยกเว้นแต่ที่ค่ายหลวงโพธารามครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จการซ่อมรบเสื่อป่า. แต่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “กลแตก” นี้เสียๆ เสร็จเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๔๖๒.

คารา บุตรีพระวิสุตรพานิช แต่งงานกับหลวงวิศาลพัฒนากร โดยไม่มีใจรัก; และสามีก็ชอบคบผู้หญิง จึงทะเลาะกันบ่อยๆ. คาราขินดีมัก เมื่อหลวงสิทธิศุกการกลับจากต่างประเทศ เพราะเคยชอบกันอยู่ก่อน. ส่วนหลวงวิศาลนั้น ก็อยากจะแยกกับคารา, เพราะนี้รักที่พิมพ์ น้องสาวหลวงสิทธิ. ถึงงานฤดูหนาวหลวงวิศาลออกอุบายจะจับผิดภรรยาของตนเอง ถึงทุบตีกัน คาราก็เลยหนีไปกับหลวงสิทธิ. พระเทพราชเสวีเพื่อนหลวงสิทธิ กับพิมพ์ตามไปเพราะเกรงจะเกิดเรื่อง. พระเทพเลยพาคาราไปอยู่บ้านคนแต่ให้อยู่ที่เรือนคนบ้า, ก่อนที่ใครๆ จะมาตามที่บ้านหลวงสิทธิ. หลวงวิศาลขินดีที่เรื่องเป็นเช่นนี้ เพราะจะฟ้องพระเทพว่าเป็นชายชู้สะดวกกว่าฟ้องหลวงสิทธิที่ชายของพิมพ์ที่ตนรัก. แล้วยังฟ้องจริงๆ แต่ศาลยกฟ้อง. บิดาคาราไม่พอใจ แต่คาราก็ไม่ยอมกลับบ้าน, ไปอยู่บ้านน้ำชาย. หลวงวิศาลหันมาหาพิมพ์ แต่พิมพ์นั้นก็ชอบพระเทพมากกว่า.

๑

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่วังพญาไท เมื่อวันที่ ๒๔-๒๗ ธันวาคม ๒๔๖๓ รวม ๔ วัน, เพื่อเก็บเงินชอปปนให้เสื่อป่า. ทรงแสดงบทของพระเทพราชเสวี และพระวรกัญญาอุปทาน ทรงแสดงบทของพิมพ์.

๑

มีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เป็นครั้งที่ ๒ เพื่อเก็บเงินบำรุงเสื่อป่าเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๖๓.

๑

ในปีต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่พระราชวังบางปะอิน เก็บเงินบำรุงเสื่อป่ารักษาดินแดนอยุธยา เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๖๔ ทรงแสดงบทของหลวงสิทธิศุกการ.

พิมพา:- นึกุณท์ทำอยู่อะไรเช่นนี้?

ในการแสดงครั้งแรก:-

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	ทรงแสดงเป็น	พระเทพราชเสวี,
พระวรวงศ์เธอ	„	พิมพา,
หม่อมเจ้าลักขณวิมล	„	ดารา,
พระยาประสิทธิ์ศุภการ	แสดงเป็น	หลวงสิทธิศุภการ.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง “กลแตก” นี้ แสดงให้เห็นสภาพสังคมในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอย่างดี:-

ประเทศไทยยังเป็นกรุงสยาม, - ยังมีราชทินนาม, ข้าราชการหนุ่ม ๆ อายุประมาณ ๓๐ ก็เป็นคุณหลวงคุณพระกันแล้ว. - เป็นสมัยที่ม้งานฤดูหนาวเป็นงานที่หรรษาที่สุด มีการออกร้านของข้าราชการ - มีรถเหาะ - วัฒนธรรมตะวันตกได้เริ่มเข้ามาแล้ว - มีการจูงกันเข้าห้องอาหาร, มีเตรสซิ่งเกาวัน และการดัมแชมเปญ - มีรถลากและนางละครปรีโยทัย. - ใช้ศัพท์ “ทรพย์ศาสตร์.” - อุดมคติการรักษาชื่อเสียงของสตรีนั้นอยู่ในเกณฑ์สูง.

เจมส์ วิลสัน

(James Wilson).

หรือ

พฤติกรรมของนักสืบวิลสัน.

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักจะเรียกภาพยนตร์ว่า “หนังญี่ปุ่น”. เรื่องที่ส่งเข้ามาฉายตามโรงต่างๆ เป็นเรื่องยาวโดยมาก เช่น เรื่อง “สืบราชสมบัติ” ยาว ๔๔ ม้วน, แบ่งเป็น ๒๒ ตอน ตอนละ ๒ ม้วน, แต่ละตอนก็มีชื่อสำหรับตอนนั้นๆ. เรื่องนี้ภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า “Broken Coin”, สนุกมาก, ดูตามโรงก็ใช้เวลาเป็นเดือนๆกว่าจะจบ. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรเรื่องนี้ ที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ๕ คืน ติดต่อกัน, คือ ตั้งแต่วันที่ ๗ ถึง วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๑. อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “ล้างผลาญอำนาจ” ยาว ๓๘ ม้วน. เรื่องเหล่านี้มักเป็นเรื่องนักสืบกับผู้ร้าย.

เมื่อเรื่องชนิดนี้อยู่ในความนิยม ผู้แสดงละครจึงเอาอย่างบ้าง, แทรกซึมเข้ามาในดัมบี้เครมโบก่อน, เช่น เรื่อง “หน้ากากดำ”. และไม่ค่อยจะจบง่ายๆ คือเมื่อผู้หนึ่งผูกเรื่องแสดงในวันนี้, ถึงวันหน้าผู้อื่นก็ผูกเรื่องต่อ ให้แสดงต่อไป. ผู้ดูก็ชอบ.

พระราชนิพนธ์บทละครแบบภาพยนตร์

ชุด เจมส์ วิลสัน จึงได้เกิดขึ้น.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการ
 ประลองยุทธเสือบ้า แถวๆ บ้านโป่ง—โพธาราม ในราวเดือนกุมภาพันธ์ ทุกปี เมื่อเสร็จการ
 ช้อมรบ ก็ชุมนุมพล พระราชทานเลี้ยง และมีการรื่นเริง, ที่ค่ายหลวงโพธารามบ้าง, ที่ค่าย
 หลวงบ้านโป่งบ้าง. การจัดแสดงละครพูดธรรมดา ณ สถานที่เช่นนั้น และในโอกาสเช่นนั้น ไม่
 ผู้จะสะดวกนัก เพราะหาเวลาช้อมได้ยาก, จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครแบบภาพยนตร์
 ขึ้นให้แสดงกัน คือทรงพระราชนิพนธ์เฉพาะเนื้อเรื่อง แบ่งเป็นฉากๆ ให้ผู้แสดงพูดเอาเอง.

แต่ถึงกระนั้นก็อดที่จะมีการช้อมไม่ได้.
 ขณะที่จัดการช้อมได้ทรงแก้ไขเนื้อเรื่อง
 และฉากให้รัดกุมขึ้นเสมอ.

บทละครแบบภาพยนตร์พระราชนิพนธ์ ชุด เชมส์ วิลสัน นี้ มีกำเนิดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒
 แบ่งเป็นตอนๆ แสดงปีละตอน ดังนี้:—

พ.ศ. ๒๔๖๒	เรื่อง	สร้อยคอไข่มุกด์.
พ.ศ. ๒๔๖๓	,,	เนตรพระอิศวร.
พ.ศ. ๒๔๖๔	,,	ตัวกอวิลสัน.
พ.ศ. ๒๔๖๖	,,	วิลสันปลอม.
พ.ศ. ๒๔๖๗	,,	แก้แค้นแทนชวัวร์ช.

(ซึ่งยังไม่จบ.)

หมายเหตุ:— ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ มิได้มีการประลองยุทธเสือบ้าที่ บ้านโป่ง—โพธาราม. แต่มีที่
 ทุ่งพญาไท และบางซื่อ ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มกราคม จนถึงเดือน.
 หลังจากการประลองยุทธแล้ว ๓ สัปดาห์ มีละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระร่วง
 กำกอลน.

James Wilson นี้ มีตัวจริง
 ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้จัก,
 เป็นนายพลตรีอยู่ที่รัฐ Delaware ในสหรัฐอเมริกา.

สร้อยคอไข่มุกด์

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๕ ฉาก
เรื่องที่ ๑ ในชุด เขมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๒.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ทรงไป
ถ่ายภาพบ้านโป่ง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒, เพื่อการซ่อมรบเสื้อป่า.

การ์ล ชวาร์ซ ผู้ร้ายสำคัญ ขโมยสร้อยคอ
ไข่มุกด์ไปจากกริยานภขบราวน์ ขณะมีงานแต่งงาน
และทำให้ไปเชิญนักสืบวิลสันผู้เป็นคู่ปรับมาสืบ
จับ. วิลสันหากริยาที่ชื่อเอลิสะเบท แล้วกรีบ
ทำ. ชวาร์ซส่งคนมาสอดแนม. วิลสันกลับส่งคน
ติดตามคนที่สอดแนมไป, รู้แน่่วชวาร์ซจะส่งไข่มุกด์
หนึ่งเม็ด ไปให้ร้านเลวีตราคา, วิลสันก็ปลอม
ตัวเป็นผู้ร้ายเข้าไปลั่นร้านนั้น เพื่อพรางตาว่าเลวี
ได้คบคิดกับใคร, ชวาร์ซควรไว้วางใจได้. เลวีนัด
จะไปพบชวาร์ซที่บ้านเพื่อตราคาสร้อยคอไข่มุกด์
ทั้งสาย. ทอม ลูกสมุนวิลสัน จึงหาทางเข้าไปใน
บ้านชวาร์ซ. ทั้งทอมและเลวีถูกจับ. ชวาร์ซจะ
ฆ่าทั้งสองด้วยลูกกระเบิด, แต่วิลสันเข้าช่วยได้ทัน,
ชวาร์ซกับพวกจึงหนีไป. ชวาร์ซคิดจะฆ่าวิลสัน
ที่โรงแรม แต่วิลสันรู้ตัว, ปลอมเป็นนายแฮร์สัน
คู่แข่งของวิลสัน, ทำที่ว่างยาววิลสันเสียก่อน,
ยินดีเป็นเพื่อนกับชวาร์ซ. เอลิสะเบท แต่งตัวไว้
ทุกข้มหาหาชวาร์ซ บอกว่าผัวตายไม่มีเงินกลับบ้าน
หวังว่าชวาร์ซจะมีใจดีพอที่จะช่วย. ชวาร์ซเกี้ยว
เอลิสะเบทแล้วก็ควักสร้อยคอไข่มุกด์ออกมาให้.

มีการซ่อมละครเรื่อง สร้อยคอไข่มุกด์
เมื่อวันที่ ๖, ๗, ๑๐, ๑๑ กุมภาพันธ์ ณ ถ่าย
หลวงบ้านโป่ง, และซ่อมใหญ่ ณ ถ่ายหลวง
โพธาราม เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์. แสดง
จริง ที่ถ่ายหลวงโพธาราม เมื่อวันที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒.

ระหว่างซ่อม ได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ แกะไข่นือเรื่องเล็กน้อย และทำให้
คล้ายภาพยนตร์คือ เปลี่ยนฉากบ่อยๆ ใน
ที่สุดจึงมีถึง ๑๕ ฉาก.

เมื่อจบการแสดง เขมส์ วิลสัน, เอลิสะ-
เบท และชวาร์ซ ออกมาคำนับ ขณะที่ผู้
ชมการแสดงปรบมือ.

เนตรพระอิศวร.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๒ ในชุด เขมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปซ้อมรบตามปกติ, ซ้อมรบใหญ่ ระหว่างวันที่ ๑๖ ถึง ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๓. รุ่งขึ้นจึงมีการเลี้ยงพระราชทานและมีละครเรื่อง เนตรพระอิศวร ณ ก่ายหลวงโพธาราม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์ัญญาปานเสด็จมาจากพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อทอดพระเนตรด้วย.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงบทของ เขมส์ วิลสัน ตลอดเรื่อง.

ตัวสำคัญอื่น ๆ คือ :-

เอลิสเบท — พระขานินรุททเวา แสดง.
อนีต้า — นายรองสนิท แสดง.
ซวาร์ช — หลวงชิตภูบาล แสดง.

ข้อตัวละครในชุดเขมส์ วิลสัน นิ่งเต็ม แต่นามผู้แสดงเปลี่ยนไปได้ เพราะได้เลื่อนบรรดาศักดิ์.

ราชาที่เขมทรนารายณ์ แห่งมหากาละประมายังสหปาลีรัฐอเมริกา เพื่อติดตามหาเพชร “เนตรพระอิศวร” ซึ่งหายและเปลี่ยนมือผู้รับไว้หลายรายมาแล้ว. ทราบว่าขณะนี้ เพชรอยู่ที่มหาเศรษฐีมิลเลอร์, จึงขอให้ซวาร์ชช่วยเหลือ. ซวาร์ชรับคำแล้วไปปล้นเอามา เมื่อ มิลเลอร์จัดงานเต้นรำแต่งแฟนซี, แต่วิลสันก็ไปในงานนั้น มิลเลอร์จึงวานให้วิลสันสืบจับ.

ฝ่ายซวาร์ช ตั้งใจจะให้วิลสันเป็นห่วงทางอื่น จึงล่อวงเอลิสเบท จับไปขังไว้ที่บ้านนา ในเม็กซิโก, โดยให้อนีต้ากับมอโรควบคุมไว้. แต่ทั้งสองเป็นใจกับเอลิสเบท ซวาร์ชจึงจะเปลี่ยนให้ “เสือแดน” มากุมแทน. วิลสันวางยา “เสือแดน” และปลอมเป็น “เสือแดน” ช่วยเอลิสเบทออกมาได้.

กลับไปสหปาลีรัฐอเมริกา ซวาร์ชทำกลล่อวิลสันกับพวกไปที่บ้าน แล้วจะจุดไฟคดลอกให้ตาย. มอโรกับเอลิสเบทไปช่วยไว้. แล้ววิลสันจึงปลอมเป็นแขกไปอยู่กับราชาที่เขมทรนารายณ์ เพื่อรับเพชรเนตรพระอิศวร. ตกลงได้เพชรคืน แล้ววิลสันให้นำตัวซวาร์ชไปปล่อยในแดนเม็กซิโก.

ตัวกอวิลสัน.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๗ ฉาก
เรื่องที่ ๓ ในชุดเขมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๔.

ซวาร์ชเพาะปลุกหากินอยู่ในเม็กซิโกร่ำรวย, แต่เกิดการปฏิวัติอุกริบทรพี. บังเอิญซวาร์ชทราบว่า อนาคตเป็นหม้ายและร่ำรวยจึงไปหาเพื่อขอแต่งงาน. พอไปถึงที่อยู่ของอนต้าในนิวม็กซิโก ซวาร์ชก็เข้าไปก๊วยอนต้า และทำลวนลาม, แจ็กต้องเข้ามาช่วย และเตะซวาร์ชออกไป. ซวาร์ชจะแก้แค้น ส่งคนถือหนังสือไปล่อวิลสันให้มาช่วยอนต้า. วิลสันก็อยากมาช่วยจริงๆ พาพวกห้องมามาก, ซวาร์ชตกใจจึงรีบหนี ขโมยเงินอนต้าไปด้วย.

ที่ซานฟรานซิสโก ซวาร์ชไปติดต่อกับคณะจีนฮังชี่ "เทียนตี่ฮุย" ให้จับวิลสันไปเรียกค่าไถ่; และก๊วยวิลสันกับพวก ๔ คนได้จริงด้วย, และเรียกค่าไถ่, ให้มีหนังสือไปขอเงินจากอนต้า, เอลิสะเบทเข้ามาช่วย บอกว่าวิลสันเคยมีอักษรจีนสักอยู่ที่อกซ้าย ๓ ตัว วิลสันจึงเปิดอกให้พวกจีนดู พวกจีนร้องว่าพวกเดียวกัน และรับจะช่วย. วิลสันจึงปลอมเป็นตัวกอ เรียกว่าซวาร์ชมาบอกให้คืนเงินที่ขโมยมาจากอนต้า. ซวาร์ชบอกให้พวกจีนฆ่าวิลสัน และมอบเอลิสะเบทให้ตน. วิลสันออกอุบายให้เขียนเช็คเป็นค่าไถ่เอลิสะเบท แล้วซวาร์ชจึงทราบว่านั่นคือตัวกอวิลสัน!

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินซ้อมรบเสือป่าตามปกติ. เริ่มซ้อมรบใหญ่ ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ เสร็จการซ้อมรบในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ เวลา ๖.๐๐ น. เสือป่ากลับเข้าค่ายที่ค่ายหลวงโพธาราม. มีการแสดงละคร ตัวกอวิลสัน ตอนกลางคืนที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ นั้นเอง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักขณามีลาวัณย์ เสด็จจากพระราชวังสนามจันทร์ ไปทอดพระเนตรละครเรื่องนี้ด้วย.

เนื่องจากมีผู้ชอบละครเรื่องนี้มาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงอีกครั้งหนึ่ง ณ นาฏศาลา พระราชวังสนามจันทร์, เก็บเงินช่วยในการบำรุงวัดสเนหา.

วิลสันปลอม.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๔ ในชุด เอมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๖.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดการซ้อมรบเสือป่าในกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงงดการแสดงละครพูดแบบภาพยนตร์ไปปีหนึ่ง.

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ เสด็จพระราช ดำเนินไปซ้อมรบเสือป่า ณ บ้านโป่ง— โปธาราม เช่นแต่ก่อน. ซ้อมรบใหญ่ ตั้งแต่ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๖, เสร็จสิ้นเมื่อเวลา ๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์. เสือป่ากลับเข้าค่ายหลวง โปธารามในตอนรุ่งเช้าวันนั้น.

ถึงตอนค่ำ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลี้ยงพระราชทานและมีการรื่นเริง, เสือป่าได้ชมละครพูดพระราชนิพนธ์แบบ ภาพยนตร์ เรื่อง “วิลสันปลอม” ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์นั้น.

ลำดับฉาก

๑. สนามหญ้าหน้าเรือนของชวาร์ช ตำบลชิลิต, เมก ซิโอ.
๒. ห้องเขียนหนังสือในบ้านวิลสัน, นิวฮอว์ก.
๓. ห้องบาร์ในไฮเตลที่ตำบลเอลปาโซ.
๔. ห้องที่ชวาร์ชเข้าให้คนซ่อนในไฮเตลคออโรนา ตำบล หาดคอโรนาโด.
๕. ห้องเลี้ยงของว่างในบ้านมิสเตอร์คิง, ตำบลหาด คออโรนาโด.
๖. เหมือน ๔.
๗. ที่ป่าละเมาะเปลี่ยวแห่งหนึ่ง, ตำบลคออโรนาโด.
๘. ห้องนั่งในบ้านที่ชวาร์ชเช่าอยู่ ตำบลคออโรนาโด.

ชวาร์ช ประสงค์จะหาเงินไปช่วยนายพล การัมมาช้ออาวุธทำการปฏิวัติในเม็กซิโก, จึงวาง อุบายจะพาลูกสาวเศรษฐีทิ้งไปเรียกค่าไถ่, และ มั่นใจมาก, เพราะทราบจากสายลับว่า วิลสัน กับเอลิสะเบทลงเรือไปยุโรปแล้ว. ลงเรือไปจริง แต่วิลสันกลับมากับเรือนำร่อง.

พวกชวาร์ชไปเข้าห้องในโรงแรม พบคนๆ หนึ่งชื่อนิกซัน, หน้าตาคล้ายวิลสัน, จึงคิดอุบาย ว่าจ้างให้ปลอมเป็นวิลสัน เพื่อช่วยในกิจการที่ สลับซับซ้อน.

มีงานแต่งแฟนที่บ้านเศรษฐีคิง. ชวาร์ช ปลอมเป็นเจนเนอร์ เนกรี. ลูกสมุนของชวาร์ช ปลอมเป็นผู้ร้ายมาจับชวาร์ช. ในการซุลมุนวัน วนาย มีผู้พาตัวลูกสาวเศรษฐีไป. วิลสันตัวจริง มาซ่อนกลเป็นนิกซันในหน้าที่วิลสันปลอม, มา ช่วย ชวาร์ช. แต่สมุนของวิลสันจับคนรับเงิน ค่าไถ่สำเร็จและจับคนมุลูกสาวเศรษฐี พาตัวกลับ มาได้. ชวาร์ชโทรศัพท์เรียกตัววิลสันปลอมมา. จับได้ว่าเป็นวิลสันจริง. เอริกน้องชายเอลิสะเบท ปลอมเป็นเอลิสะเบทมาช่วย และจับตัวชวาร์ช ส่งตำรวจ.

แก้แค้นแทนชวาร์ซ.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๕ ในชุด เอมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๗.

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชภารกิจมาก จึงเสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ตรงไปค่ายหลวงบ้านโป่งเลขที่เดียว ในตอนกลางคืนของวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗ ออกจากกรุงเทพฯ เวลา ๕.๐๐ ล.ท., ถึงบ้านโป่ง ๑๑.๓๐ ล.ท.

บุคคล ๒ คน ในขณะจารบุรุษเยอรมัน, เกยร่วมมือกับชวาร์ซในอดีต, บัดนี้ปรากฏตัวเป็น อัลเบิร์ต บ็อบป์ และฟรีดริช เอเบอร์ต, มาทำงานเพื่อช่วยชวาร์ซให้ออกจากคุก. วิลสันปลอมเป็นบ็อบป์ได้ความมาก. บ็อบป์ คิดสินบนไลแมนผู้คุมนักโทษ ให้เอาหูทวนลมขณะที่เอเบอร์ตจะไปเยี่ยมชวาร์ซ และนัดแนะกัน. แต่สมุนของวิลสันจับไลแมนไปได้, วิลสันจึงปลอมเป็นไลแมน เข้าไปในคุกและพบกับชวาร์ซด้วย.

เมื่อคบคิดกันไม่สำเร็จ บ็อบป์ จึงวานณะอึ้งอัคนะเดิมให้ไปจับตัวเอลิสะเบทกับพวกพ้องอีก ๓ คนมา, หวังจะให้วิลสันตามมาแล้วจะได้ลงโทษรวมกันทีเดียว. วิลสันก็มาจริงๆ และพวกจันก็ทำตนเป็นมิตรด้วย เช่นเดียวกับคราวก่อน. พอเอเบอร์ตออกมา ก็เห็นวิลสันในเครื่องแต่งกายจัน ลูกสมุนเก่าๆ ของชวาร์ซเห็นเขาก็เอะอะขึ้น รู้ว่าเสียที่เสียแล้ว.

การซ้อมรบใหญ่ เริ่มขึ้นในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗, และการแสดงละครแบบภาพยนตร์ เรื่อง แก้แค้นแทนชวาร์ซ มีในคืนวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๖๗ ที่ค่ายหลวงบ้านโป่ง.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ชุด เอมส์ วิลสัน หรือ พฤติการณ์ของนักสืบวิลสัน ยังไม่จบ เพราะเอเบอร์ต บ็อบป์ ยังหลบตัวอยู่ และคาร์ล ชวาร์ซ แม้แต่อยู่ในคุกก็ยังมีชีวิตอยู่.

“เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง.”

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ปีพระพุทศักราช ๒๔๖๒ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงพระสำราญเลย. พอขึ้นปีใหม่ พระพุทศักราช ๒๔๖๓, ยังไม่ทันเสร็จงานพระราชพิธีขึ้นปีใหม่, ทรงพระราชปรารภว่า มีแต่เรื่องเศร้า จะทรงจัดให้มีการแสดงละครเมื่อว่างราชการแล้วทุกวันเสาร์, เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง. จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หยิบบทละครพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ มาถวาย เพื่อทรงกะตัวละคร ว่าเรื่องใดจะให้ใครแสดงเป็นตัวใด, พระราชทานนามแฝงให้ผู้แสดงที่ยังไม่เคยได้รับพระราชทานด้วย, จนกระทั่งกำหนดตัวผู้บอกบท. บางเรื่อง เช่น เรื่องฮาโล่ห์ ก็จะต้องทรงแก้บทเสียก่อน นับว่าเป็นการเตรียมการอย่างมโหฬาร, บทละครพระราชนิพนธ์ที่ทรงเรียกไปเตรียมการ คือ :-

๑. ถ้ามดี.
๒. วิไลยเลื้อยกู่
๓. หลวงจำเนียรเดินทาง.
๔. ต้อนรับลูก.
๕. เห็นแก่ลูก.
๖. น้อยอินทเสน.
๗. นินทาสโมสร.
๘. บทละครเกรงำตัด.
๙. ฮาโล่ห์.
- และ ๑๐. มหาตมะ.

การเตรียมการนี้เสร็จภายใน ๑๐ วัน รวมทั้งการแก้ไขบทพระราชนิพนธ์ด้วย. แต่ก็จะต้องรอให้พนักงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวงเสียก่อน.

พนักงานพระบรมศพยังมีทันไร ถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๖๓ สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ก็ทิวงคตที่สิงคโปร์. กำหนดว่าจะเริ่มซ้อมละครในคืนวันนั้น ก็ต้องงด.

การประกวดภาพ.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดแสดงละคร เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง ไม่ได้เซ่นนั้นแล้ว จึงได้เปลี่ยนแนวการสนพระราชหฤทัย เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้างไปเป็นเรื่องการประกวดภาพ. ขณะนั้นประทับอยู่ที่พระราชวังบางปะอิน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใช้ศาลารนาถุยเวทีสถานเป็นที่จัดงาน. อันที่จริงการประกวดภาพครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ ผู้เรียบเรียงขอประมวลเรื่อง การประกวดภาพไว้ ดังต่อไปนี้ :-

การประกวดภาพสำหรับผู้สมัครเล่น.

ครั้งที่ ๑. จัดงาน ณ ที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร

พระราชวังบางปะอิน,

วันที่ ๔-๘

กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐.

ครั้งที่ ๒. จัดงาน ณ ศาลารนาถุยเวทีสถาน

พระราชวังบางปะอิน,

วันที่ ๘-๑๒

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓.

ครั้งที่ ๓. จัดงาน ณ โรงละคร

พระราชวังพญาไท,

วันที่ ๑๑-๑๗

ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระนเรศวรเป็นเจ้า
ภาพสี่พระหัตถ์.

การประกวดภาพ ไม่เกี่ยวกับงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยตรง แต่การประกวดภาพครั้งที่ ๓ ณ พระราชวังพญาไทนี้ เป็นเหตุให้ ทรงพระราชดำริที่จะทรงประกอบพิธีบรมราชาภิเษกสมรส. กิจการละครของพระองค์จึงได้พัฒนาไปในทางสวยงาม, ผู้แสดงเป็น ชายจริงหญิงแท้, นับได้ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๖๓ เป็นต้นไป, (สามปีหลังจากที่ผู้ที่เคยศึกษาในต่างประเทศ ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ โดยมีผู้แสดงทั้งหญิงและชาย).

ในงานประกวดภาพวันที่ห้า (แต่เวลาก็เลย ๒๔.๐๐ น. ไปนานแล้ว จึงต้องนับเป็นวันที่ ๑๖ ตุลาคม), พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชวนหม่อมเจ้าหญิง วรรณวิมล ในพระเจ้าน้องนางเธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ให้มาแสดงละครกับพระองค์, ทรงกิดถึงเรื่อง โพงพาง, ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้แต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ และยังมีได้เคยจัดแสดง.

ภายในวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๖๓ นั้นเอง พระยาประสิทธิ์ศุภการ รับพระบรมราชโองการ ให้แจ้งต่อบุคคลที่จะต้องแสดงละครทราบ เพราะได้ทรงกำหนดตัวไว้เสร็จสิ้นแล้ว. และเนื่องจาก โพงพาง เป็นบทละครองค์เดียว สิ้นเกินไป จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะให้จัดแสดงเรื่อง งดการสมรส และเรื่อง ขนมนสมกับน้ำชา ด้วย.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดซ้อมละคร ๓ เรื่องนั้น เมื่อคืนวันที่ ๒๑ ตุลาคม; ซ้อมเรื่อง งดการสมรส ก่อน, ต่อด้วยเรื่อง ขนมนสมกับน้ำชา และ โพงพาง.

สามเรื่องรวมกันแล้วก็ยังสิ้นไป จึงได้ทรงเลือกเรื่องสำหรับการแสดงอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง เจ้าข้า, สารวัด!

เมื่อจัดแสดงจริงในวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน แสดงเรื่อง เจ้าข้า, สารวัด! ก่อน.

การแสดงในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ นั้น แสดงเพื่อฉลองตราวชิรมงกุฏ ของเจ้าพระยาอภัยราชามหาโยธีธรรมธร.

การแสดงในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ นั้น แสดงเพื่อเก็บเงินชอปปนให้เสื่อป่า. ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการและครอบครัวได้รับเชิญให้มาชมในวันนั้นด้วย, มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า:-

“โศกดีกว่าพวกอื่น เพราะเขาเป็นคณะหนึ่งเล่นเกมละครพูด.”

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดง ๔ เรื่องนี้ อีกครั้งหนึ่งที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๒ ม.ค. ๒๔๖๓.

เจ้าข้า, สารวัต!

ละครพูดชุดเดี่ยวอย่างตลกสำหรับทหารเล่น

ของ
ศรีอยุธยา.

เรื่อง เจ้าข้า, สารวัต! นี้ เป็นบทละครพูดพระราชนิพนธ์ภาษาไทยเรื่องแรก ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ละครศรีอยุธยาเริ่ม จัดแสดงให้ผู้ชมได้ชมแบบ “ชายจริงหญิงแท้” ที่พระราชวังพญาไท เมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓. กองพลทหารบกที่ ๓ ได้เคยรับพระราชทานพระบรมราชนุญาต ให้แสดงในการฉลองโล่ของกรมทหารบกที่ ๑๓ ครั้งหนึ่งแล้ว.

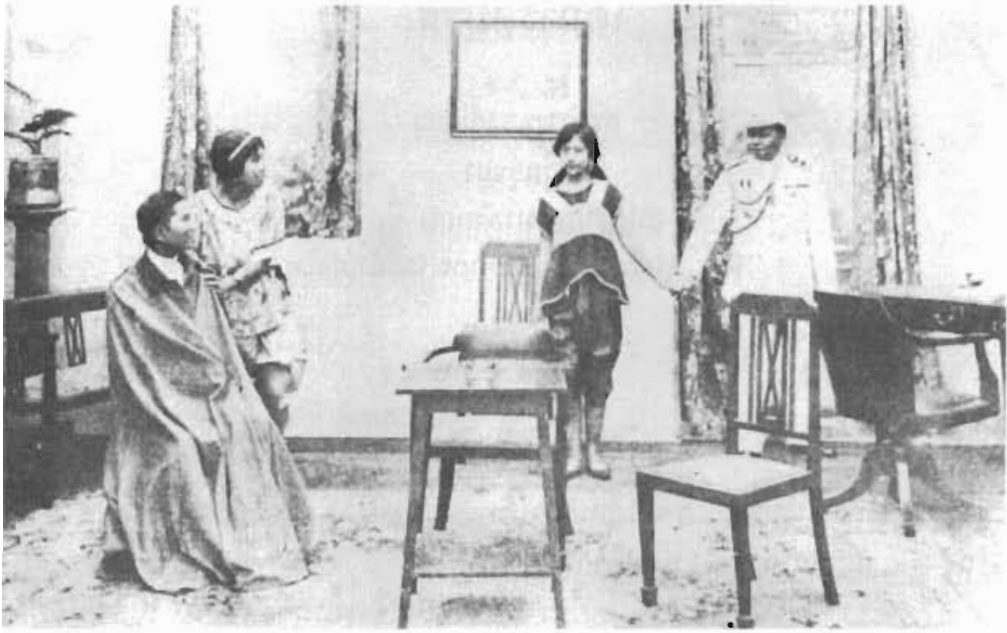
นางสาวสงวน, ลูกสาว พ.ท. พระพิทักษ์ยุทธวินัย ผู้บังคับการกรมทหาร, นัดให้ ร.ต. เจริญ ซึ่งเป็นคู่รัก แต่งตัวพลเรือน มาที่บ้านเพื่อจะได้ชมโหม่งเล่น, สนุกดี. บิดาเป็นผู้ที่เข้มงวดในเรื่องวินัยมาก แต่ไปประชุมยังไม่กลับ. ร.ต. เจริญก็แต่งพลเรือนมาจริง ๆ, หลบสารวัตมาจนได้. บังเอิญ พ.ท. พระพิทักษ์ กลับมาเร็วกว่ากำหนด เพราะผลการประชุม. น.ส. สงวนกับ น.ส. นฤมลผู้เป็นเพื่อน กับคนใช้ ต้องช่วยกันปกปิด เอาเสื้อคลุมมาคลุมตัว ร.ต. เจริญ ทำตัวว่าเป็นใช้. พระพิทักษ์ก็ไปตามหมอ. นฤมลตามพี่ชายมาช่วย จึงคบคิดกันว่าจะให้ ร.ต. เจริญรีบกลับกรมโดยคลุมเสื้อคลุมไป ขาดแต่รองเท้ากับหมวก จึงต้องส่งคนไปเอามา. เรื่องยุ่งเหยิงมากขึ้น เมื่อสารวัตเกิดความสงสัย เข้ามาดูถึงในบ้าน จนถึงต้องนับหมวกกัน ว่าคนกักคน หมวกกัไป.

เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ โดยมีพระราชประสงค์ในชั้นต้นจะให้ทหารแสดง. ตัวละครที่เป็นทหารนั้น มีพระราชบัณฑิตกษัตริย์ว่า จะให้สังกัดกรมทหารเหล่าใดก็ได้ แล้วแต่จะเหมาะสม.

แต่ในการแสดงครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สังกัดกรมทหารบกที่ ๒๒ คือ กรมที่ไปราชการสงครามในเรื่อง “เสียดสะ”.

นามสกุลของ ร.ต. เจริญนั้น เดิมพระราชทานว่า วิวัฒนานนท์ แต่ไปคล้ายกับ วิวัฒน์านนท์ ซึ่งได้พระราชทานแก่หลวงรามเถรี, จึงได้ทรงแก้เป็นพัฒนานนท์.

บุญธรรม:- ไหนคนไข้?

จากซ้ายไปขวา:- ร.ต. เจริญ, น.ส. สงวน, น.ส. นฤมล และ ร.อ. บุญธรรม.

ตัวละคร.

พ.ท. พระพิทักษ์ยุทธวินัย
 ร.อ. ขุนสารวัตเสนีย์
 ร.อ. บุญธรรม ธรรมโยธิน
 ร.ต. เจริญ พัฒนานนท์
 ร.ต. จิว จุลแพทย์
 พลทหาร เกื่อ
 นางสาว สงวน พลโยธิน
 นางสาว นฤมล ธรรมโยธิน

พระยานุชิตชาญไชย.
 พระยาพิทักษ์ภูบาล.
 ศรีอยุธยา.
 พระยานิรุทธเทวา.
 จมื่นเทพนครณาทร.
 พระยาสุจริตธำรง.
 หม่อมสุ่น วรวรรณ ณ กรุงเทพฯ.
 หม่อมเจ้าหญิงศรีสอางค์นฤมล.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามใหม่แก่ชิตา ๕ องค์ ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๔๖๓ รวมทั้ง “ศรีสอางค์นฤมล” ด้วย. และได้ทรงแก้ไขชื่อตัวละคร “นางสาวสร้อย ธรรมโยธิน” เป็น “นางสาวนฤมล ธรรมโยธิน” ตามไป.

งดการสมรส.

ละครพูดกึ่งเดี่ยว

ศรีอยุธยา

แปลจากภาษาอังกฤษ ชื่อ

“The Marriage will not take place”

ของ

Alfred Sutro.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ลงพิมพ์เรื่องนี้ ในเล่ม ๗ ฉบับที่ ๗๑ ถึง ๗๔ เดือนเมษายน-พฤษภาคม ๒๔๖๓.

เป็นเรื่องแรกที่จัดซ้อม ในสมัย

“ชายจริงหญิงแท้” เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม

พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระท้าวฉนการ เศรษฐีใหญ่ มีบุตรเป็นทหารอากาศชื่อฤทธิ์. บัดนี้ฤทธิ์ไปหลงใหลในตัวนางละครชื่อสง่า รูปร่างสวย จนถึงจะมาแต่งงาน เมื่อลาราชการมาได้. พระท้าวไม่พอใจ เพราะเห็นว่าสง่าเป็นนางละคร จึงวานให้พระอรรดประสิทธิ์เสรี เนติบัณฑิต, ผู้ที่เป็นอัยการ และเป็นญาติ, ให้ช่วยพูดให้สง่ารับเงินทำขวัญ แล้วให้เลิกไปเสีย, นิต น.ส. สง่ามาในตอนบ่าย.

เมื่อ น.ส. สง่ามาแล้ว พระท้าวก็หลบไปเสีย ให้พระอรรดอยู่เฝ้าแทนตัว. ปรากฏว่าสง่าเป็นสาวงามที่ฉลาดมาก. เฝ้าจากนั้นนานอยู่ แล้วพระอรรดจึงตกลงจะให้พระท้าวจ่ายเงินค่าทำขวัญ ๒๐๐๐ บาท. พระท้าวออกมาเขียนเช็คส่งให้ แล้วสง่าจึงได้เผยความจริงถึงเหตุจำเป็นที่เธอจะต้องทำเป็นรับรักของชายหนุ่ม, เธอมีได้ตั้งใจจะใช้โอกาสหาเงิน จึงฉีกเช็คทิ้งเสีย.

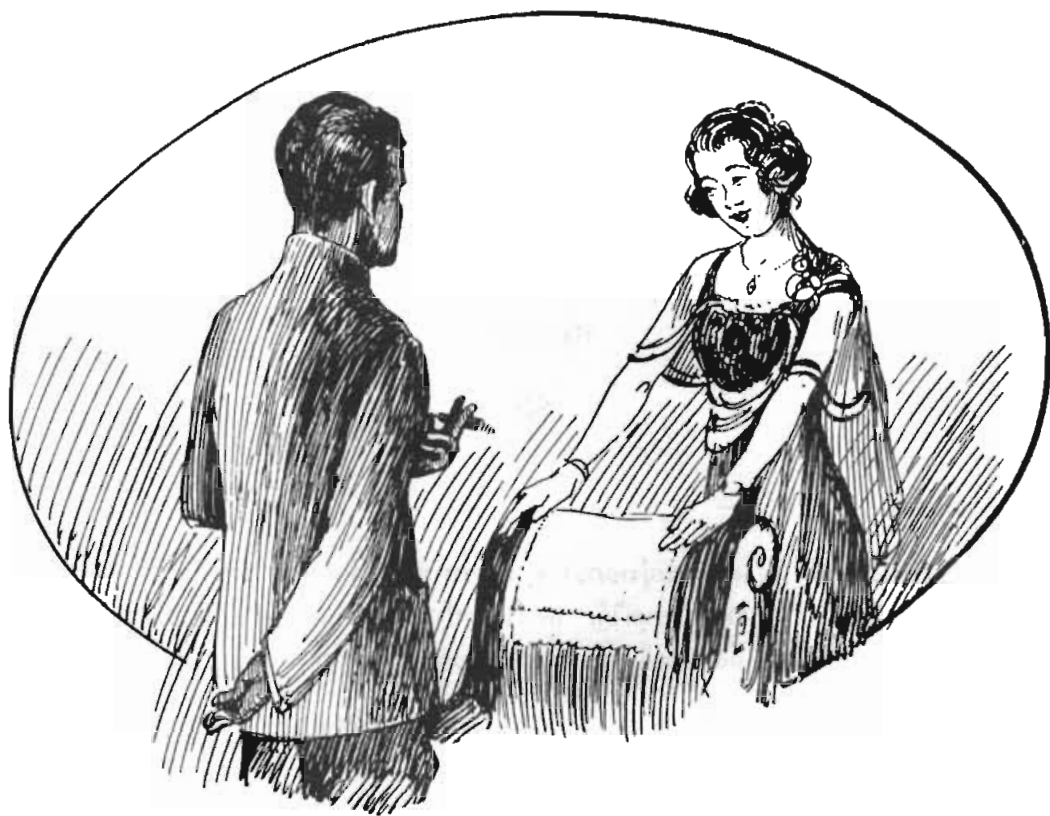

เป็นเรื่องที่ ๒ เมื่อละครศรีอยุธยา รมย์ จัดแสดงละครพูด พระราชานิพนธ์องค์เดี่ยว ๔ เรื่อง เมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ ณ พระราชวังพญาไท.

ทั้ง ๔ เรื่องนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๔๖๓ อีก. ครั้งนั้นตัวละครทุกตัว ใช้นามแฝงแทนชื่อจริง.

สง่า:- สมมุติว่าฉันได้สาบานตัวแล้ว.

ตัวละคร.

พระท้าววิชการ
พระอรรณพประสิทธิ์เสรี
นางสาวสง่า รูปวิไล
คนใช้พระท้าว

พระอนุสัษฐ์ครุณราช.
พระยาประสิทธิ์ศุภการ.
นางสาววัน วาระสรี.
หม่อมเจ้าหัชชากร.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องงดการสมรส
นี้ เป็นเรื่องสั้นที่ขุดเชื่อมเรื่องหนึ่ง เมื่อ
จัดแสดงที่ พระราชวังสนามจันทร์ ผู้
แสดงชุดเดิมใช้นามแฝง ดังต่อไปนี้:-

พระท้าววิชการ
พระอรรณพประสิทธิ์เสรี
นางสาวสง่า รูปวิไล
คนใช้พระท้าว

นายทอง ช่างมุกด์.
นายใจจอด บุญยศัย.
น.ส. วาร วันมงคล.
นายหรุ ผิวงาม.

ขนมสมกับน้ำยา.

ละครพูดสมัยใหม่ องค์กรเดียว

ของ
ศรีอยุธยา.

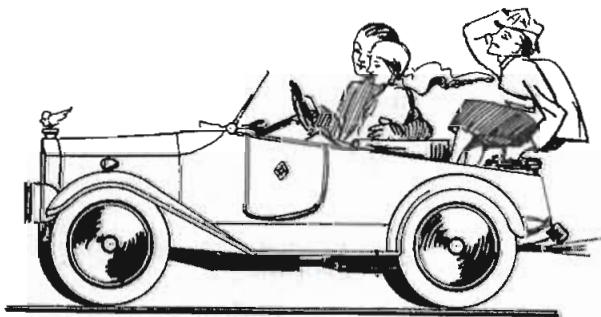

มีพระราชบันทึกหมายเหตุว่า:—

“ละครพูดเรื่องนี้แต่งขึ้นโดยความมุ่งหมายให้เจ้าหน้าที่กระต่าช “ดุสิตสมิต” มากกว่าอย่างอื่น. เพราะฉะนั้นผู้แต่งไม่รับประกันว่า จะออกโรงสนุกได้. แต่ถ้าผู้ใดปรารถนาจะเล่น ผู้แต่งก็ไม่ขัดขวาง, เป็นแต่ขอบอกกล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ดูเขาว่าไม่สนุกละก็ ผู้แต่งไม่ขอรับผิดชอบด้วยเป็นอันขาด.”

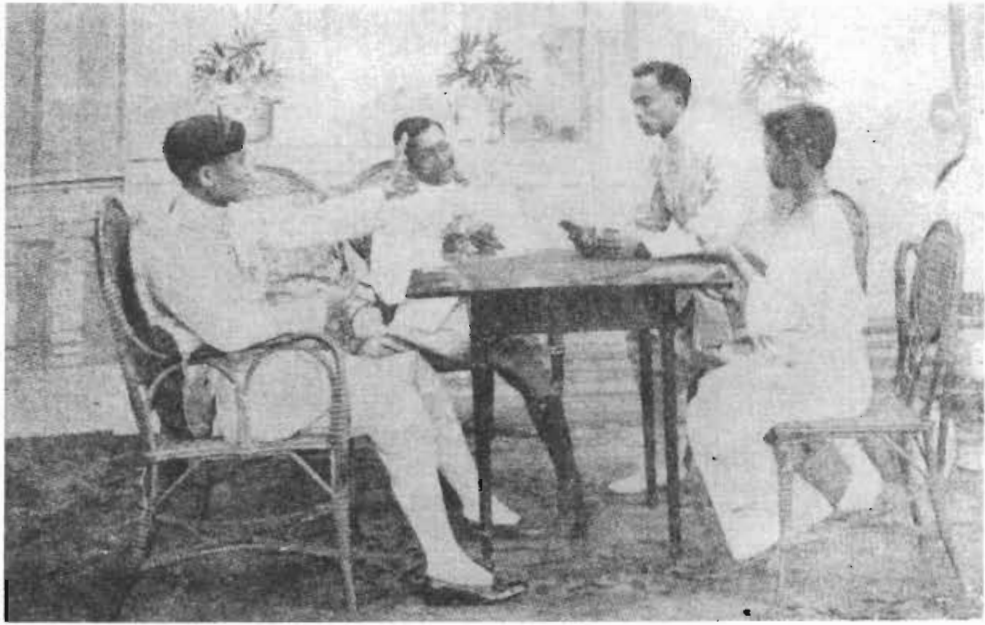
ลงพิมพ์ในดุสิตสมิต เล่ม ๗ ฉบับ ๗๘—๗๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓.

นายจันมีชื่อ หุ้มแพร ยังไม่อยากจะมึนครอบครัว เพราะเห็นชีวิตครอบครัว ไม่มีความสุข เช่นนางวิชาติให้สามีนั่งทำยรถขณะที่ตนนั่งไปกับคนอื่น. หลวงภิรมย์ฤดีก็ให้นายจันฟังว่า ภรรยาของตนต้องตามใจตน เพราะได้พลาดทำเสียที่แก่ตนตั้งแต่ก่อนแต่งงาน. นางภิรมย์ฤดี ชื่อสร้อย บังเอิญได้ขึ้นเข้า ก็โกรธ, จะยอมให้สามีคุยอวดคนเช่นนั้นไม่ได้. ในที่สุดหลวงภิรมย์ ก็สารภาพความผิด.

ภาพนอกเวที

เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับ “อ่าน” ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต, แต่ในที่สุด ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงสำหรับ “ดู”.

นายจันมีชื่อ :- อ้าว! ทำไมโศก้าสองล่ะ?

ตัวละคร.

หลวงภิรมย์ฤดี
หลวงวิชิตอัสตร
นายจันมีชื่อ หุ้มแพร
อ้ายแอ็ด
นางภิรมย์ฤดี
นางวิชิตอัสตร

หลวงชิตภูบาล.
นายสนองราชบรรหาร.
นายฉั่น หุ้มแพร.
นายโต สุจริตกุล.
นางช่อม สุริโยตร.
นางสาวผิว จิตรกร.

หนังสือพิมพ์ คุณิตสมิต วิจารณ์ การแสดงบทนางวิชิตอัสตรว่า :-

“ทำทำเป็นละครราวกับได้ดูละครชนิดอย่างที่ปากตลาด
เรียกว่า ละครร้องมาแล้วสักพันครั้ง. น่าชมจริง ๆ.”

นายจันมีชื่อ กล่าวถึง ละครปรีโยทัย และการเดินร่าอย่างพิสดารของแม่รูปวิไล
ตัวละครในเรื่องงดการสมรส.

โพงพาง.

ละครพูด องค์กรเดียว

ของ

ศรีอยุธยา.

ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลงพิมพ์ในหนังสือ สมุทราสาร เล่ม ๑๗ ฉบับประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

เป็นเรื่องแรกที่ได้ทรงพระราชดำริ จะให้คณะละครศรีอยุธยาเริ่มจัดการแสดง แบบให้ตัวละคร เป็น “ชายจริงหญิงแท้”

เรื่องเกิดขึ้นใน ร.ร.ล. พระนเรศวร ระหว่างที่มีเหตุการณ์ตั้งเครียด. นายพลเรือโท พระยาสมุทรโชติฉันทนรินทร์ โดยมียุทธหญิงสมุทรโชติเป็นผู้เป็นภรรยาสาวของเจ้าคุณ และสาขหยดลูกสาวของเจ้าคุณมาช่วยในการรับแขกด้วย.

พระวิสูตรพานิช มาโนงาน และพยายามสนทนากล้าใจจะถามความลับของราชการทหาร, ซ้ำอยากได้หนังสือราชการที่อยู่ในลิ้นชักโต๊ะด้วย; พยายามขู่ ร.อ. หลวงเชษฐาถาวร, นายธง, ว่ารู้ความลับของหลวงเชษฐ, ซึ่งจะช่วยปิดไว้ ถ้าให้ขอมุมกุญแจไขลิ้นชัก. หลวงเชษฐโกรธถึงตรงเข้าปล้ำกัน. พระยาสมุทรเข้ามา หลวงเชษฐถูกฟ้องว่า ขอบพอกันลับ ๆ กับคุณหญิง. พระยาสมุทร ทำโกรธ ปลอ่ยให้พระวิสูตรได้ใจ. ขณะที่ใคร ๆ ไปหมัด พระวิสูตรกับสหายชื่อนายประมุข มีนางกูร ช่วยกันจัดลิ้นชัก. แต่พระยาสมุทรวางยามทหารไว้แล้ว. เป็นการวางโพงพางให้ปลาเข้าลอบนั่นเอง.

มีการแสดงครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๖๓
เมื่อ

๖-๗ พฤศจิกายน ที่กรุงเทพฯ.

๒๒ มกราคม ที่นครปฐม.

ดุสิตสมิต ลงข่าวว่า:-

“เมื่อวันที่ ๕ เดือนนี้ เป็นวันซ้อมแต่งตัวพระราชทานพระบรมราชานุญาติให้เสด็จไปในกองเสนาหลวงรักษาพระองค์ และครอบครัวมาดู. ความกระหายอยากคุณนั้น ทำให้เก้าอี้ไม่พอนั่ง หรือจะกล่าวให้ถูกแท้ ก็ต้องว่า หากจะขึ้นดูก็เกือบไม่มี.”

เจ้าคุณกับคุณหญิง.

หลวงเซวกับสายหยุด.

ตัวละคร.

นายพลเรือโท พระยาสมุทโยธิน
 พระวิสูตรพานิช
 นายเรือเอก หลวงเซวชลธาร
 นายประมุข มีนางกูร
 พันจ่าตรี เขียว
 ทหารยาม
 คุณหญิงสมุทโยธิน
 นางสาวสายหยุด สมุททานนท์

ศรีอยุธยา.
 พระยาสุจริตดำรง.
 พระยาประสิทธิศุภการ.
 พระยานิรุทธเทวา.
 หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ฅ กรุงเทพฯ.
 หม่อมเจ้าดิศปานุวัดี.
 หม่อมเจ้าหญิงวัลลภาเทวี.
 หม่อมเจ้าหญิงลักขมีลาวัณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะโปรดชื่อ “สายหยุด” มาก, “สายหยุด” จึงเป็นนางเอกในเรื่อง ๑. ความดีมีชัย ๒. แก่แก่น ๓. A good interpreter และ ๔. โพงพาง ซ้ำยังกล่าวถึงในเรื่อง เหลือแก้ว หรือ บ่วงมาร ด้วย.

พระวิสูตรพานิช ซ่อน มีบทบาทในเรื่อง “กลแตก” ด้วย.

The Net.

A Naval Episode in One Act

by

Sri Ayudhya.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลเรื่อง โทงหาง ของพระองค์เป็น
ภาษาอังกฤษ เปลี่ยนฉากเรือรบหลวง พระนเรศวร เป็น เรือราชनावอังกฤษ ชื่อ
H.M.S. Mountain Lion, ซึ่งจอดอยู่ในน่านน้ำแห่งใดแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ.

ตัวละคร

Vice-Admiral Sir Charles
Fitzwarren K.C.B., R.N.
Flag-Lieutenant George Waters R.N.
Sir Julius Rodenstien.
Max Fischer.
Sergeant Green, R.M.L.I.
Sentry R.M.L.I.
Lady Fitzwarren.
Beatrice Fitzwarren.

ทรงแปลตรงมาก ทรงแก้เพียง๒แห่ง
คือ ฝนเลื่อน แก้เป็นกิจการบ่ทอง และ
จับมือ เป็นจับมือ.

"So I spread my net for the gang,
and they swam right into it, as you
have seen."

ท่านพลเรือโท เซอร์ ชาร์ลส ฟิตซวอเรน
มีภรรยาสาวคือ เลดี ฟิตซวอเรน กับลูกสาว
ชื่อบิเอตริซ. ขณะนี้เรื่องสงครามกำลังกรุ่นๆอยู่,
แต่กระนั้นท่านนายพลเรือ ก็จัดงานรื่นเริงบนเรือ
รบ, เชิญแขกมาในงาน. ในจำนวนแขกทั้งหลาย
มี เซอร์ จูเลียส โรเดนสไตน์ เป็นผู้ที่ไม่มาไว้
วางใจ มาพูดจาพยายามจะล้วงเอาความลับ และ
ประสงค์จะขโมยเอกสารทางราชการในคืนซักโติ๊ะ
เขียนหนังสือ, ทั้งพวกของตนได้วางลู่ระเบิด
เอาไว้ กำหนดให้ระเบิดเวลาเที่ยงคืน. ท่านนาย
พลทราบระแคะระคายจึงวางกับหรือ โทงหางให้
ศัตรูเข้ามาติด, ปลอ่ยให้ เซอร์ จูเลียส อยู่ตาม
ลำพัง เพื่อคบคิดกับ แมกซ์ ฟิชเชอร์ กระทำ
การร้าย. ในที่สุดก็จับตัวได้ เพราะท่านนายพล
สั่งยามให้มาคุมไว้แล้ว. เรื่องต่างๆที่ เซอร์
จูเลียส พยายามแก้ตัวและใส่ความผู้อื่นก็เป็นอัน
ตกไปทั้งสิ้น.

นามแฝงพระราชทาน.

ตั้งแต่คนไทยมีนามสกุลกันแพร่หลายพอสมควรแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มพระราชทานนามแฝงให้แก่ผู้แสดงละครพระราชนิพนธ์. นามแฝงพระราชทานนี้ ส่วนใหญ่มีความหมายเช่นเดียวกับนามจริง ทั้งนามต้นและนามสกุล. บางที่นามต้นเป็นนามที่เรียกเล่นกันอยู่แล้ว เช่น:-

๑. นายเจิม เผ่าเผือก [จิมน์มานิตยันเรศร์ (เฉลิม เสวตนันท์).]
๒. นายเหมือน ชอบแต่ง [พระอภิรักษ์ราชฤทธิ์ (พ็อง รจนานนท์).]
๓. น.ส. ดวง ศิวงาม [ม.จ. หญิงศรีสอางค์นฤมล วรวรรณ (ท่านหญิงดวง).]

แต่บางทีก็แปลไม่ได้ตรง ๆ หรือแปลยาก เช่น:-

๔. นายใจจอด บุญยาศรัย [เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เพ็ญ พึ่งบุญ).]

ต่อไปนี้เป็นนามแฝงพระราชทาน เสนอมาให้ท่านผู้อ่านลองคิดดูว่าเป็นนามแฝงของผู้ใด. (เสนอมาตามบุญตามกรรม).

๕. นายแนบ ท่องทะเล	๖. นายเพ็ญ จันท์แจ่ม	๗. น.ส. มลิ ทองมา
๘. นางงาม ฅ อุษชา	๘. นายหัตถ์ ดาวฤ	๑๐. นายเรียก ทหารสิงห์
๑๑. นายผะอบ ช่อตรง	๑๒. น.ส. วาร วันมงคล	๑๓. นายพันธุ มหาตุล
๑๔. นายเส้น ทหารช้าง	๑๕. นายหรุ ศิวงาม	๑๖. นายเกอ บุญยาศรัย
๑๗. นายแซม ม่วงดำ	๑๘. นายช่าง รอบรู้	๑๕. นางพร จันท์แจ่ม
๒๐. นางทองมา ช่อตรง	๒๑. นายทอง ช่างมุกด์	๒๒. นายทรวง เดินหน
๒๓. น.ส. นวี ช่างเขียน	๒๔. นายเปี้ย พิวารุ	๒๕. นายต่อ ท่องทะเล
๒๖. นายสั้น ช่างพลาย	๒๗. นายลักษณะ บุญยาศรัย	๒๘. นางกุหลาบ ศิวงาม
๒๙. นายน้อยสอาด ช่อตรง	๓๐. น.ส. เรือ พันธุ์ภู	๓๑. นางฉลาด ฅ อุษชา
๓๒. นายรุ่ม สว่างนาน	๓๓. นายยัง ชายหนุ่ม	๓๔. นายโสณ ฐิติ
๓๕. นายซึ้ง ศิวงาม	๓๖. นายเจิม หมวกเจ้า	๓๗. น.ส. ขวัญ ดาวฤ
๓๘. นายเชื่อง ช่อตรง	๓๘. นายปั้น มีใจ	๔๐. นางเขียว ตะวันเหนือ
๔๑. นายเอียด เพื่อนแก้ว	๔๒. นายเจิม เพิ่มลาภ	๔๓. นายแจ้ว วิฆางาม
๔๔. นายเต็ม เข้มแจ่ม	๔๕. นายเขียน วิฆางาม	๔๖. นายตึก ศิวงาม.

William Shakespeare แต่งเรื่องนี้ ให้ชื่อว่า "As You Like It", และนำออกแสดงใน
ราว พ.ศ. ๒๑๔๒. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกชื่อว่า:—

ตามใจท่าน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๑. ที่พระที่นั่งเวหาสน์จรัญญู พระราชวังบางปะอิน, ขณะที่แพทย์หลวงได้ทูลเกล้าฯ
ถวายคำแนะนำให้ทรงผ่อนพระอิริยาบถ หลังจากที่ได้ทรงพระประชวร.

พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงปราจีนกิติบดี, ราชเลขาธิการ, ได้กราบ
บังคมทูลแนะนำให้ทรงพระราชนิพนธ์ แปลต่อจากเรื่องเวนิสวานิช.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลจบปลายองค์ที่ ๓
ภายในเวลาประมาณ ๑ เดือน. ต่อจากนั้นมีพระราชภารกิจมาก จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์แปล
ได้ที่ละเล็กละน้อย, จนกระทั่ง พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงปราจีนกิติบดี ได้สิ้นพระชนม์
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒, ซึ่งตามพระราชบันทึก:—

“ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าใจจนจับหนังสือเรื่องนี้เข้าอีกไม่ได้เป็นช้านาน.”

ในที่สุดได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเสร็จเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

พระราชนิพนธ์ คำนำ เรื่องตามใจท่าน มีสาระสำคัญอันควรพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้:-

เรื่อง เวนิสวานิช นั้นก็เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าได้รู้สึกอยู่แล้วว่า
แปลยากมาก, แต่เรื่อง ตามใจท่าน นั้นรู้สึกว่ายากยิ่งขึ้นอีก,
เพราะเต็มไปด้วยโวหารอย่างจินตคติยุโรป ซึ่งหากแปล
เทียบเคียงให้ตรงยากในภาษาไทย.....เต็มไปด้วยถ้อยคำที่
ไพเราะและโวหารกล้า ๆ.....”

ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราช
นิพนธ์เรื่องนี้พระราชทานเจ้าพระยาอมรราช, ในวาระการทำบุญอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์. ใน
โอกาสนั้นได้มีพระราชบันทึกคำนำพิเศษ ตอนหนึ่งมีข้อความดังนี้:-

“เรื่องตามใจท่าน ..... ได้ส่งไปเรียงพิมพ์และค่อย ๆ ตรวจ
แก้ไขอย่างละเอียด, ยังหาได้ทันออกจำหน่ายแก่สาธารณชน
ไม่. ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องละครนี้เป็นหนังสือที่สมควรเจ้าพระยา
อมรราชจะแจกได้ในงานทำบุญอายุ เพราะเป็นเรื่องที่ประกอบ
ด้วยภูมิธรรมอันควรรำพึง, เช่นความสันโดษพอใจในสิ่งซึ่งตน
มีอยู่แล้ว, ความภักดีต่อเจ้านายแม่ในเมื่อตกยาก, ความเมตตา
กรุณาต่อผู้มีอุปการคุณแม้เมื่อผู้นั้นเป็นเพียงคนใช้, และความ
อดทนต่อเคราะห์ร้าย เป็นต้น.”

เฟรเดอริก ได้เป็นเจ้าครองนคร เพราะได้แย่งชิงราชสมบัติจากพระเชษฐา นครเทศ
พระเชษฐาไปอยู่ ณ ดงอาร์เดิน. แต่พระธิดาชื่อ รอสเซลินด์ ไม่ได้ไปด้วย เพราะรักใคร่กับ
เซเลบ พระธิดาของเจ้าครองนครองค์ใหม่. วันหนึ่งมีมวยปล้ำ ออร์ลันโด ชนชนกมวยปล้ำ
ของเจ้าครองนคร. เจ้าครองนครไม่พอพระทัย จึงขับไล่ ออร์ลันโด. ความปรากฏว่า รอส-
เซลินด์พอใจในตัวออร์ลันโดมาก เจ้าครองนครจึงขับไล่อีกคนหนึ่ง. รอสเซลินด์ ปลอมตัวเป็น
ชายหนีไปกับเซเลบ. ต่อจากนั้นเจ้าครองนครขับไล่โอลิเวอร์ พี่ชายออร์ลันโดไปอีกเป็นคน
ที่สาม, และทุก ๆ คนก็ไปพบกันในดงอาร์เดิน มีประสบการณ์ต่าง ๆ.

เนื้อเรื่อง เรื่อง ตามใจท่าน นั้น ไม่มีความสำคัญมากนัก. ส่วนสำคัญคือปรัชญาของเชกสเปียร์ และกระบวนกลอนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ท่านผู้อ่านน่าจะได้เปรียบเทียบกับ และดูว่า ต้นฉบับภาษาอังกฤษนั้นแปลยากเพียงใด และทรงพระราชนิพนธ์แปลได้ความใกล้ชิดเพียงใด ดังต่อไปนี้:—

Act 2 Scene 1   Now, my co-mates and brothers in exile,
Hath not old custom made this life more sweet
Than that of painted pomp? Are not these woods
More free from peril than the envious court?
Here feel we but the penalty of Adam,
The seasons' difference;
etc.

And this our life exempt from public haunt
Finds tongues in trees, books in the running brooks,
Sermons in stones and good in every thing.
I would not change it.

Act 2 Scene 5   Under the greenwood tree
Who loves to lie with me,
And turn his merry note
Unto the sweet bird's throat,
Come hither, come hither, come hither:
Here shall he see
No enemy
But winter and rough weather.

องก์ที่ ๒ ตอนที่ ๑.

คู่ก่อนสหายเราผู้เพื่อนยาก

จากนครเทหาสโมสร,
เมื่อเราอยู่ค้ำแล้วในแนวคอน
ไม่เป็นสุขกว่าก่อนหรือฉันใด ?
อันดงนี้มีภัยอัปมงคล
น้อยกว่าราชสำนักหรือหาไม่ ?
ในถิ่นไม่มีทุกข์ข้อใด
นอกจากเปลี่ยนแปลงในฤดูกาล;

ฯลฯ

และฐานะของเราที่นี้ไซ้
ก็ขึ้นเสียดังใจในรุกขะพรรณ,
อีกแลเห็นคติในศิลา
เราไม่อยากเคลื่อนไคลจากไพรสาณฑ์.

ซึ่งห่างไกลผู้คนเที่ยวผายผัน,
อ่านเห็นภาพยักลอนสรรพในลำธาร,
ทุกทุกสิ่งโสภานักหนาท่าน.

องก์ที่ ๒ ตอนที่ ๕.

ได้สู่มทุมพุ่มไม้ใบสลอน

เชิญมานอนเล่นบ้างข้างคิณัน,
และส่งเสียงสำเนียงเสนาะกรรณ
ร้องประชันบักซ์ที่เรียงราย,
เชิญมาที่นี้
ไม่มีคนร้าย,
มีเพียงพระพาย
พัดพรันอุรา.

Act. 2 Scene 7

All the world's a stage,

And all the men and women merely players :
They have their exits and their entrances ;
And one man in his time plays many parts,
His acts being seven ages. At first the infant,
Mewling and puking in the nurse's arms.
Then the whining school-boy, with his satchel
And shining morning face, creeping like snail
Unwillingly to school.

Act. 2 Scene 7

Blow, blow, thou winter wind,

Thou art not so unkind

As man's ingratitude ;

Thy tooth is not so keen,

Because thou art not seen,

Although thy breath be rude.

Heigh-ho ! sing, heigh-ho ! unto the green holly :

Most friendship is feigning, most loving mere folly :

Then, heigh-ho, the holly !

This life is most jolly.

Act. 5 Scene 3

It was a lover and his lass,

With a hey, and a ho, and a hey nonino,

That o'er the green corn-field did pass

In the spring time, the only pretty ring time,

When birds do sing, hey ding a ding, ding :

Sweet lovers love the spring.

องค์ที่ ๒ ตอนที่ ๗.

ทั้งโลกเปรียบเหมือนโรงละครใหญ่,
ชายหญิงไซ้เปรียบตัวละครนั้น :
ต่างมียามเข้าออกอยู่เหมือนกัน ;
คนหนึ่งนั้นย่อมเล่นตัวนานา ,
คือแบ่งเป็นเจ็ดปางอย่างนั้ไซ้.
หนึ่งลูกอ่อนนอนให้อยู่จำจำ
ในวงแขนที่เลี้ยงกล่อมเกลี้ยงมา,
จนกว่าจะสามารถอาจเลี้ยงตน.
สองคือเด็กนั้ก็เรียนแรกเขียนอ่าน
ถือยามผ่านไปพลางทางพร้าบ่น,
หน้าแลล้มีแจ่มปานพระสุริยน,
ไปโรงเรียนชอบกลราวหอยคตลน.

องค์ที่ ๒ ตอนที่ ๗.

อ้ลมนหวทัดอ้วไม่ร้ายสู้
ความช้วอกะตัญญูของคนได้ ;
ถึงพัดต้อกายเข็นไม่เป็นไร
เพราะมิได้เคยเห็นเป็นเพื่อนกัน.
อ้อเจ้าพุ่มพฤษษาสง่าศรี ,
ในโลกน้สหายไม่มีที่จริงใจ ;
ดุ่มหลงพะวงไซ
รักหน้าชคลายไป
อย่าได้เป็นท่วงอ้อเกลยเอย.

องค์ที่ ๕ ตอนที่ ๓.

ชายหนุ่มกับนารี	ที่ร่วมรักสมัคสม	(อ้าอ้อ)
เดินพลางทางชวนชม	สาละซุ่มซุ่มสี่ ๆ	(เห่)
แสนงามยามวสันต์	อันเป็นยามนำอินดี	(อ้าอ้อ)
นกร้องก้องพงพี	กู่กรันช้านวสันต์ ๆ	(เห่)

กุศโลบาย.

ละครพูด ๓ องก์

ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง
A Royal Family ของ Robert Marshall.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ตามใจท่าน จบเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔
ต่อมาอีก ๒ วัน ก็เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “กุศโลบาย” ทรงพระราชนิพนธ์จบเมื่อวันที่
๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔.

ณ วังหลวง กรุงคารอน, นครหลวงของรัฐ
อาร์เคเซีย, พระราชาและคณะเสนาบดี กำลัง
เด้อคร้อน ว่ามีเรื่องราวทางชายแดน, อาจเป็น
ชนวนให้เกิดสงครามกับรัฐ กูร์ลันด์. ประชาชน
ทั้งสองประเทศกำลังกระหายสงคราม. ทางฝ่าย
อาร์เคเซียนั้น จะรบพุ่งไม่ได้อย่างแน่นอน. วิธี
ระงับเรื่องพิพาทมีอยู่ทางเดียวคือ ให้พระบุตร
เจ้าหญิงแอนเจลา ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชาย
วิกเตอร์ รัชทายาทแห่งรัฐกูร์ลันด์. ทางฝ่ายรัฐ
กูร์ลันด์ก็มีความเห็นสอดคล้องด้วย. ข้อลำบาก
คือ เจ้าหญิงแอนเจลายังไม่เคยพบเจ้าชายวิก-
เตอร์ และไม่ยอมแต่งงานด้วย เพราะได้รับการ
ศึกษาแล้ว; “ไม่ยอมแต่งงานเพื่อประโยชน์ทาง
ภูมิศาสตร์”. คาร์ดินัล คะซาโน จึงมีกุศโลบาย
ขอให้แปรพระราชฐานไปยังวังฤดูร้อน กัสตัน
ตรา, แล้วให้เจ้าชายวิกเตอร์ ปลอมตัวไปที่นั่น
เพื่อเจ้าหญิงจะได้พบ. และเจ้าหญิงก็ได้พบจริง,
หลังจากนั้นเรื่องก็เรียบร้อย.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด
แสดงเป็นครั้งแรก ที่โรงโขนหลวง สวน
มิสกวัน เมื่อวันที่ ๒๔-๒๕ พฤศจิกายน
๒๔๖๔.

สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชินีจัด
แสดงหน้าพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ณ โรงละครกรมศิลปากร เมื่อ
วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓.

สโมสรละครสมัครเล่น จัดแสดง
หน้าพระที่นั่ง ที่ห้องประชุมวัฒนธรรม
เก็บเงินทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อมูลนิธิช่วย
คนตาบอด เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๐๓.

“ความรักเหมือนเด็กชน อาจจะตัดช่อย่องเข้าสู่เรือน
แต่ถ้าเบ็ดประตูละกวกักเรียกให้เข้าไปได้ ๆ ก็มักจะวิ่งหนี.”

เมื่อสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชินี จัดแสดง ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรทั้งสองพระองค์, เป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปในงานการกุศลครั้งแรก หลังจากการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส, และการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก.

เมื่อสโมสรละครสมัครเล่นจัดแสดง ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น มีผู้เกียรติได้ร่วมแสดงเป็นตัวละคร จำนวนมาก เช่น พล.อ.อ. ทวี จุลทรัพย์ และนาย Leonard Unger.

นาย Leonard Unger แสดงเป็น มิสเตอร์ แวนเดอร์ไติก จิว คอบบี้ อัครราชทูตอเมริกัน, ตั้งแต่ตนเองยังมิได้ดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูตอเมริกัน ประจำประเทศไทย.

คู่หน้า	เจ้าหญิงแอนเจลา	อมรา อัสวานนท์	แสดง
	เจ้าชายวิกเตอร์	พล. อ.อ. ทวี จุลทรัพย์	”
ซ้ายหลัง	แกนดี เวเร็นสะ	พระมทานนตรีศรีองค์รักษ์สมุห	”
ขวาหลัง	ราชินีพันปีหลวง	วิมลมา บูรานนท์	”

การแสดงครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ สมเป็นเรื่อง "A Royal Family" จริง, ดังจะ
เห็นได้จากสำเนาฉายพระราชหัตถ์ต่อไปนี้:-

ชาวดน

หลวงสิทิว, ผนวชแห่งอัมสเตอร์ดัม
 เจ้าชายชาร์ลส์
 เจ้าชายวิลเลียม
 ดยุกแห่งพรินซ์คอง
 เคานต์เคโรลิน
 บารอนเวสต์มอร์แลนด์
 ฌ็องนีล คาสซาโร
 ยาน หลุยส์ อีเลียส
 ดยุกแห่งออสตราเรีย
 ดยุกแห่งซาล์มบูร์ก
 รัชองค์กุญชที่ ๑
 รัชองค์กุญชที่ ๒
 รัชองค์กุญชที่ ๓
 สิบหมื่นพันหมื่นแห่ง
 รัชองค์กุญชที่ ๕

หลวงสิทิว สิวี่ตฤกล
 หม่อมเจ้าลักสลาบรรณ
 พยาอินรนาท
 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ
 หม่อมเจ้าอรุณไพฑูริยา
 ตรีอุบล
 หม่อมเจ้าไพฑูริยา
 หม่อมเจ้าจรัสกร
 หลวงอินทรเทพย์วิเศษ
 พยาสิริตติง
 หม่อมเจ้าไพฑูริยา
 หม่อมเจ้าสุลภกร
 หม่อมเจ้าสุวิธาน
 หม่อมเจ้าสุวิธาน

พระที่นั่ง
 ทัพหน้า
 เจ้าหญิงแอนนา
 เจ้าหญิงชาร์ลอตต์

หม่อมเจ้าอินทรวิเชียร
 หม่อมเจ้าอินทรวิเชียร
 หม่อมเจ้าอินทรวิเชียร
 หม่อมเจ้าอินทรวิเชียร

ผู้แสดง แสดงได้ตามที่ได้ทรงกำหนดไว้ทุกคน, เว้นแต่รายที่ ๑๓ เสด็จไปต่างประเทศ ม.จ. ดิศศานูวัติ ทรงแสดงแทน.

ผู้แสดงรายที่ ๑๓ มีอายุน้อยที่สุดคือเพียง ๑๖ ปี แต่แสดงบทพระราชินีพันปี หลวงได้เนบเนียนที่สุด.

ในสูจิบัตร ผู้แสดงใช้นามแฝง ทั้งหมด.

การแสดงครั้งแรกนี้ เก็บเงินบำรุงเสือป่า ได้ ๑๑,๔๗๐ บาท.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ต่อไปนี้:-

ให้ผู้เรียบเรียงหนังสือเป็นผู้กำกับเวที.

ท่านศรีอยุธยา.

ซ้อมในคืนวันที่ ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘ พฤศจิกายน.

เพลงสรรเสริญพระบารมีของชาวอาร์เคเซียนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ทำนองเพลงในมหาอุปรากร ออิด้า (Aida) ของ เวอร์ดี (Verdi).

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ไม่มีการซ้อม. เสด็จพระราชดำเนินไปยัง โรงโขนหลวงมิสกวัน เพื่อทอดพระเนตร การจัดเวทีและการเขียนฉาก.

ซ้อมใหญ่ในคืนวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน, ให้นักเรียนนายร้อยมาดู.

จัดแสดงจริง ตั้งแต่วันที่ ๒๔ ถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน, รวม ๖ วัน, แบ่งโควตาให้กระทรวงทบวงกรมต่างๆ เป็นกั้นๆ ไป.

พ่อค้า กหบดี รวมทั้งชาวต่างประเทศได้ ๒ กั้น เต็มๆ.

คืนสุดท้ายมีเจ้านายและข้าราชการฝ่ายใน คณะโรงเรียนราชินี และครูโรงเรียนต่างๆ. เริ่มแสดงเวลา ๕.๐๐ ล.ท. ตรงทุกกั้น.

หนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต” รายงานว่า “มีคนดูเต็มโรงทุกกั้น”.

เสือเถ่า.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษ ชื่อ "Grumpy" ของ ฮอรัซ ฮอดจิส และ ต. วิกนีย์ เพอร์ชิวล์ (Horace Hodges & T.W. Percyval). เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๔๖๔ จบเมื่อ ๑๑ เมษายน ๒๔๖๕.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๖๕ เก็บเงินชอปปิงให้เสือป่า.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕-๑๐-๑๑ ธันวาคม ๒๔๖๕ เก็บเงินบำรุงโรงเรียนราชินี.

นายแก้ว ฦ อยุธยา แสดงเป็นพระยาอรรณพประกาศกรณีย์ (ข้าราชการบ้านฉาง).

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต กล่าวว่า "ผมชาวสนิท หนังสือขิว เป็นคนแก่สมวัย".

นางงาม ฦ อยุธยา แสดงเป็นอินทรีคุณขวัญ, หลานสาวของพระยาอรรณพประกาศฯ.

เรื่องนี้ทำให้ผู้เรียบเรียง คิดถึงนักสืบ James Wilson ในเรื่อง สร้อยคอไข่มุกด์.

พระยาอรรณพประกาศกรณีย์ ข้าราชการบ้านฉาง เคยเป็นอธิบดีกรมอัยการ, อายุมาก, หลงใหลในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ, อยู่กับบ้านเงียบ ๆ กับหลานปู้ คือนางสาวอินทรี, ที่สมุทปราการ. ขณะนี้เชิญพ่อค้าหนุ่มชื่อ นายแจ่ม จารุวาท มาค้างอยู่ด้วย. ตอนกลางคืนวันนั้น นายจ่านง เหมะกมล หลานตาของพระยาอรรณพ กลับมาจากอินเดีย, (โดยผู้จัดการบริษัทที่อินเดียให้นำสร้อยคอไข่มุกด์ที่มค่า มาให้ผู้จัดการบริษัท ๆ ที่กรุงเทพฯ), มาอาศัยอยู่บ้านคุณตาชั่วคราวหนึ่ง. แต่เกิดเรื่อง, มีผู้ร้ายเข้ามาปลุกปล้ำนายจ่านง ทำร้ายร่างกายจนสลบ แล้วขโมยสร้อยคอไข่มุกด์นั้นไป. พระยาอรรณพประกาศกรณีย์ ผู้มีฉายานามว่า เสือเถ่า จึงลงมือสืบสวนหาตัวผู้ร้ายและของกลาง. ส่งสืบ นายแจ่ม จารุวาท และได้ตามไปจนถึงกรุงเทพฯ. หลักฐานที่จะใช้เป็นพยานสำคัญคือ ดอกพุดฝรั่ง ซึ่งมีผมสตรีพันอยู่ที่ก้านด้วย. แต่ดอกพุดฝรั่งดอกนั้นก็ผ่านมือบุคคลไปหลายมือ จนในที่สุดก็ถึงมือ "เสือเถ่า".

หาเมียให้ผัว.

ละครพูดฉบับสั้น ๓ องก์.

ของ

ศรีอยุธยา.

๒๔๖๔.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากบทละครภาษาอังกฤษ ชื่อ "Her Husband's Wife" ของ เอ.อี. ทอมัส (A.E. Thomas).

เรื่อง "หาเมียให้ผัว" นี้ มีลักษณะคล้ายพระราชนิพนธ์ หาโล่ห์และบทละครพูดภาษาฝรั่งเศส เรื่อง Le Malade Imaginaire ของ โมลิเอร์ (Molière) ปนกัน.

ในเรื่องนี้มีผู้กล่าวถึง ม้าแข่ง ลมุดสีดำ ของ "เจ้าคุณราม".

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

"นายแก้ว ณ อยุธยา" เป็นหลวงวิสุทธิทรัพย์.

"นายใจจอด บุณยาศัย" เป็นลุงจอน.

"นายลักษณ บุณยาศัย" เป็นนายฉัตร.

"นางงาม ณ อยุธยา" แสดงเรื่องนี้เป็นครั้งแรก เป็นตัวนางวิสุทธิทรัพย์.

การแสดงครั้งนี้เก็บเงินบำรุงเสือป่า.

สโมสร ละครสมัครเล่นจัดแสดงให้สมาคมสตรีอาสาสมัครหารายได้บำรุงสมาคม เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ทางวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๗.

๑. รับประทานชาอยู่เสมอๆ เจ้าค่ะ.

๒. ขอโทษเถอะนะคะลุงที่ฉันออกมาช้าไป.

๓. หล่อนก็คงจะปรองดองกับคุณหลวงได้.

๔. คุณหลวงใจดีมาก ทำไมเราจะชอบกันไม่ได้.

หาเมียให้ผัว

เมื่อได้จัดแสดงทางวิทยุโทรทัศน์เป็นผลสำเร็จอย่างงดงามแล้ว คณะละครสมัครเล่น จึงได้จัดแสดงบนเวที ที่ห้องประชุมวัฒนธรรมเดิม สนามเสือป่า เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๗ และวันอาทิตย์ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๑๗ ด้วยความร่วมมือของสมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย.

รายได้ในการแสดงครั้งนี้ จัดทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมทบทุนมูลนิธิราชประชาสมาสัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๑๗ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ เสด็จทอดพระเนตร.

๕. จริงๆนะคะ คุณหลวงละก็ช่างพูดเหลือเกิน.

หาเมียให้สวี

รายนามผู้แสดง

นางวิสุทธรังษี (ฉันทนา)

อุรา จูรีเกษ.

หลวงวิสุทธรังษี (สามีของฉันทนา)

จามร โชติกเสถียร.

นายจอห์น ฟินทูนันท์ (ลุงของฉันทนา)

คุสิต พานิชพัฒน์.

นายฉัตร ฟินทูนันท์ (พี่ชายของฉันทนา)

พ.อ. สุนันท์ โรจนวิภาต.

น.ส. มลิ เลขานนท์ (เพื่อนของฉันทนา)

วีณา วีระสัมพันธ์.

นางหุ่น (คนใช้ของฉันทนา)

ดวงเดือน สิริยาขน.

นางพยาบาลของฉันทนา

คุณหญิงบุญเลื่อน เกียรติราชู.

สถานที่

เฉลียงใหญ่ในเรือนหลวงวิสุทธรังษี,

กรุงเทพฯ ฯ

๖. แม่ฉันทน์ คุณมลินี่ดีมาก.

๑๐. ชื่นใจ.

๕. ดีมาก ลุงพลอยยินดีด้วย.

๘. ระวังตัวเดอะ—แก—แก—อ้ายฮันต์ผู้หญิง.

๗. นี้อะไรกัน? ขอรู้น้อยได้ไหม?

พระหั้นอากาศ

เรื่อง พระหั้นอากาศ นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นความเรียงร้อยแก้ว เพื่อให้ตัวละครพูดและร้องเอง. ชื่อตัวละครและสถานที่ ฯลฯ ในเรื่อง ได้มาจากศัพท์ อักษรวิธี เป็นส่วนใหญ่.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการกรมมหรสพ จัดแสดงเป็นลิเก ถวายทอดพระเนตร ๒ คืนติดต่อกันคือ คืนวันที่ ๒ และ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕, ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ.

พระหั้นอากาศ ไปเรียนศิลปศาสตร์อยู่กับพระฤๅษีโคมุตร์, มีอ้ายไต้กึ่งเป็นพี่เลี้ยงอยู่ด้วย. มีความคิดถึงบ้านเมือง จึงชวนกันไปลาพระอาจารย์. พระอาจารย์จึงให้หีบพิเศษมา. ท้าวการันต์มีความโลก โกร้จะชิงหีบนั้นไป จึงออกอุบายต่างๆ เช่น ให้ไปปราบยักษ์บ้าง วางยาเบื่อในสุราบ้าง แต่ไม่เกิดผล. ในที่สุดก็จับตัวพระหั้นอากาศกับไต้กึ่งไปขัง แต่ทั้งสองก็หนีไปได้. พระหั้นอากาศได้พบนางวิสัญญชนี, ธิดาท้าวการันต์, ก็รักใคร่ จึงออกอุบายให้อ้ายไต้กึ่งสวมรูปปีศาจมาตีเมือง. พระหั้นอากาศปราบได้, ท้าวการันต์จึงจำต้องยกพระราชธิดาให้. พระหั้นอากาศเดินทางไปกับนางวิสัญญชนีในกลางป่า; มียักษ์ตนหนึ่งชื่อ นิคะหิต มาลักนางวิสัญญชนีไป, แต่ทำอะไรนางมิได้ เพราะนางมีเวทมนต์กันตัวอยู่. นิคะหิตจึงสถาปว่า ถ้าใครมาจับพระหั้นอากาศ ก็ให้พระหั้นอากาศสลับนางเสีย. พระหั้นอากาศเข้าเมืองของท้าวยมกไปยกธนูได้. ไม่เอ่อกุมารชอบใจ จึงเข้าจับพระหั้นอากาศ, แต่ในที่สุดอ้ายไต้กึ่งก็มาช่วยแก้ไขได้.

นามในเรื่อง

พระหั้นอากาศ	(นายโอร).
อ้ายไต้กึ่ง	(พี่เลี้ยง).
พระโคมุตร์	(ฤๅษี).
ท้าวทะเลฆาฏ	(เมือง).
ท้าวการันต์	(ผู้ครองนคร).
นางวิสัญญชนี	(นางเอก).
ยะติงกัจ	(นายผี).
ฟองมัน	(ม้า).
อุทาน	(เมือง).
สัญญาประกาศ	(โอรส).
มูลบท	(เมือง).
นิคะหิต	(ยักษ์).
ท้าวยมก	(ผู้ครองนคร).
ไวพจน์	(เมือง).
ยมก	(พระบุตร).
ไม้เอก	(กุมาร).

นางอุปโกศา.

เรื่อง นางอุปโกศา นี้ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เป็นความเรียงร้อยแก้ว, เพื่อให้ตัวละครพูดและร้องเอง.

ในหนังสือสังเขปพระราชประวัติและพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของนายสงวน อึ้งคง มีชื่อเรื่อง พระอุปโกศา อยู่ในบัญชีพระราชนิพนธ์บทละครด้วย.

ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียง หาดต้นฉบับยังไม่พบ แต่พระอุปโกศาเป็นหญิง ควรเป็นนางข้าพเจ้าจึงขอเรียกชื่อเรื่องว่า นางอุปโกศา.

นางอุปโกศา สมรสกับบรรจิจ อยู่เป็นสุขที่ป่าภูสีฐาน. วันหนึ่งมหาดเล็กของเจ้านคร, ราชปุโรหิต, และทัณฑชาติ เห็นนางขณะจะไปอาบน้ำ ก็มีความรัก. ต่างพยายามลุดคร่ากันต่างวาระกัน. นางบอกให้ไปหาที่บ้านในยามต้น, ยามสองและยามสาม ของคืนวันต้นนักขัตฤกษ์ ตามลำดับ. แล้วนางบอกคนใช้ให้ไปนัดพาดิษย์หรือฉันทกุมารในยามสี่. คืนวันต้นคืนนั้น สามีนางไม่อยู่, มหาดเล็กมาตามนัดก่อน นางจึงให้สาวใช้จัดการส่งตัวเข้าอาบน้ำ เปลี่ยนผ้า ให้นุ่งผ้าขี้ริ้ว ทาเขม่า, จนราชปุโรหิตมา ก็ส่งตัวมหาดเล็กเข้าไปแอบในหีบและทำเช่นเดียวกับราชปุโรหิต และทัณฑชาติ, เข้าไปอยู่ในหีบทั้งสามคน. ส่วนพาดิษย์นั้น พอมาถึงก็หยุดถึงเงินที่สามีนางฝากไว้ ถ้านางให้ความรัก จะนำเงินนั้นมาคืนให้, แล้วก็ถูกส่งตัวเข้าไปอาบน้ำทาเขม่าแล้วส่งกลับบ้าน เพราะขณะนั้นสว่างแล้ว. ในตอนเช้านางอุปโกศาไปเฝ้าท้าวหนทึ เพื่อฟ้องร้องเกี่ยวกับเงินของสามีนาง พาดิษย์หรือฉันทกุมาร ปฎิเสธ นางอุปโกศา จึงอ้างกลในหีบเป็นพยาน.

(ย่อจากเรื่องในกถาสาริตสาคร.)

นายมนตรี ตราโมท ขึ้นขันว่า กรมมหรสพเคยจัดแสดง และสามารถเล่าเรื่องได้ด้วย.

เข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์จากเรื่อง ในหนังสือ “กถาสาริตสาคร” ของอินเดียโบราณ, ซึ่งกล่าวว่า นางอุปโกศา เป็นสุดาของอุปวรรษ, คล้ายอาวุธของกามเทพ,

“พัศตร์ผ่องเพ็ญจันทร์เพ็ญ
งามเนตรเช่นนี้ลุดลวรรณ
กร่อนฉันทสาปประทุมชาติ,”

ความงาม คือ พระลักษมีที่สอง.

โรมิโอและจูเลียต.

เรื่องละครสดใจ

ของ

วิลเลียม เชกสเปียร์.

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทร

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงแปลและประพันธ์เป็นภาษาไทย.

ใน พ.ศ. ๒๔๖๕, เมื่อเสร็จการพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลและการพระราชพิธี
วิสาขบูชาแล้ว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราช
วังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.

ณ ที่นั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง
โรมิโอและจูเลียต เสร็จ. พระราชบัณฑิตก็
นำมา ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๖๕.

บทกวีละครของ
เชกสเปียร์ประพันธ์
กล่าวเรื่องอุกภัย
มีบุตรสองรา
แต่แสนจะสงสาร
รับบาปบิดาทำ
หนุ่มสาวก็จำพราก
จนปราศจะช้ำวัน
ข้าเพื่อประพันธ์บท
เพื่อเพิ่มรำกษร

กวีเลิศประเสริฐศรี
กิติเลื่อง ณ โลกา
ศะบูรณวิวาทา
ฤศิริกษะโดยธรรม
รติพรากเพราะเวรกรรม
กลิราญประหารกัน
จรจากสมรพันธ์
บ่มีเสื่อมมโนสมร
วรรณภูษะการ
ณ สยามะภาษา.

พระราชบัณฑิตก็นำ มีสาระสำคัญมาก ขอัญเชิญมาเป็นบางตอน ดังนี้ :-

“เรื่องโรเมโอและจูเลียตนี้ นักปราชญ์อังกฤษสันนิษฐานกันว่า เซกซ์เปียร์ได้เนื้อเรื่องมาจากนิทานที่ได้มีผู้แต่งขึ้นตามเค้าประวัติการที่ได้เกิดขึ้นจริงๆ ในเมืองเวโรนา ในประเทศอิตาลีราวปีคริสตศศก ๑๓๐๓ (พ.ศ. ๑๘๔๖) ส่วนละครของเซกซ์เปียร์นั้น ได้แสดงออกโรงเป็นครั้งแรกในปีคริสตศศก ๑๕๕๖ (พ.ศ. ๒๑๓๕)ฯ”

“ในสมัยของเซกซ์เปียร์ ละครเล่นคล้ายจิวมากกว่าอย่างอื่น, คือมียกพื้นเป็นเวทีสำหรับเป็นที่ละครเล่น, มีที่คนดูเป็นวงรูปเกือกม้าอยู่ข้างหน้าเวที, และบนเวทีนั้นมีประตูเข้าออกจากในโรง, และมีหน้าต่างกับเกยสำหรับเขี่ยมออกมาได้จากในโรง. ส่วนฉากนั้นหาได้มีเขียนอย่างหนึ่งอย่างใดไม่; อย่างมากก็มีแต่ม่านมกั้นเข้าสักผืน ๑ ตามที่ต้องการ, เมื่อถึงตอนใดสมมุติว่าสถานที่เป็นห้องก็ยกเครื่องเรือนออกมาตั้งตามที่ต้องการ. และเมื่อจบตอนนั้นแล้ว ก็ยกแอบไปเสียเท่านั้น. เพื่อให้รู้ว่าตอนใดเป็นสถานที่ใด มีป้ายเขียนบอกสถานที่นั้นๆ ออกมาแขวน..... ในสมัยโน้นละครเป็นผู้ชายทั้งหมด. ใช้เด็กชายเป็นตัวผู้หญิงแทน, เช่นเดียวกับจิว.”

“ข้าพเจ้าเองต้องเป็นคนสุดท้ายที่จะหาญกล่าวว่คำแปลนี้ถูกต้องหรือใกล้เคียงเดิมมากที่สุด, แต่ข้าพเจ้าก็กล่าวได้ว่าข้าพเจ้าได้ตั้งใจแปลให้ใกล้เคียงเดิมมากที่สุดที่ภาษาและโวหารจะยอมให้แปลได้.”

“ในการประพันธ์คำกลอนภาษาไทย ในเรื่องละครนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจให้ใกล้เคียงสำนวนและโวหารเดิมของเซกซ์เปียร์ มากกว่าคำนึงถึงความไพเราะทางกาพย์ภาษาไทย.”

ผู้เรียบเรียง ได้เคยไปเที่ยวประเทศอิตาลี ได้เคยบันทึกไว้ว่า:-

“Vicenza เป็นเมืองใหญ่เกินกว่าที่คิดไว้ อยู่ที่
ทางระหว่าง Verona กับ Padova. Romeo ถูก
เนรเทศจาก Verona คงจะผ่านไปทางนักรมะง.”

“ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เขาพาออกนอกเมืองไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ไป
ที่ Montecchio Maggiore. ขึ้นเขาไปสูงพอใช้ มีปราสาทโบราณอยู่ ๒ หลัง อยู่ใกล้ ๆ กัน.
เราไปหยุดที่หลังที่สูงกว่า จะรับประทานอาหารที่นั่น. พอถึงก็ตื่นตื่น เพราะที่ทางเข้า มีเขียน
โค้งอยู่เหนือประตูว่า “Giulietta TAVERNA Romeo”. ตอนนั้นเองได้ความว่า ที่นั่นคือปราสาท
ของมอนตะควี เป็นบ่อเกิดของเรื่อง โรมิโอและจูเลียต.”

“ผู้แต่งเรื่องโรมิโอและจูเลียต นั้น คือ Luigi
da Porto เป็นชาว Vicenza บ้านอยู่ใกล้ ๆ นี้เอง.
แต่งเป็นร้อยแก้ว เมื่อราว ค.ศ. ๑๕๒๕. แต่งขึ้น
ในสิ่งแวดล้อมของที่นี่, เอาชื่อปราสาทไปให้ชื่อ
สกุลของโรมิโอ. ต่อจากนั้น Matteo Bandello
ชาว Naples เอาไปแต่งเป็นฉบับที่ ๒ เป็นร้อย
แก้ว เช่นเดียวกัน. ต่อจากนั้นไปอีก ชาวฝรั่งเศส
ชื่อ Belleforest เอาไปแต่งเป็นร้อยกรอง,
ซึ่งว่ากันว่าไม่ค่อยดีนัก, แต่สิ่งที่ทำให้เชกส์เปียร์
ได้อ่าน และแต่งขึ้นเป็นคนที ๔ ทำให้โลกรู้จัก.”

“กว่าจะรับประทานอาหารเสร็จก็ ๑๖.๐๐ น. ออกรถดลเดี่ยวลงเขาไป Montorso. รถ
หยุดที่หน้า Villa แห่งหนึ่ง ที่นั่นคือบ้านของ Luigi da Porto เจ้าของเรื่องโรมิโอและจูเลียต,
และอาจเขียนเรื่อง “Giulietta & Romeo” ขึ้นในบ้านนั้นก็ไม่ได้. บัดนี้กลายเป็นขุ้งข้าวที่เก็บ
ฟางข้าวสกปรกมาก. น่าเสียดายจริงๆ ไม่รักษาสम्บัติทางวัฒนธรรม.”

โรเมโอและจูเลียต เป็นเรื่องรักบันลือโลก.

Gounod ชาวฝรั่งเศส ได้ประพันธ์เพลง ทำเป็นมหาอุปรากรเรื่อง "Romeo et Juliette" แสดงครั้งแรกที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๐.

What's in a name?
that which we call a rose
By any other name
would smell as sweet.

นามนั้นสำคัญไฉน?
ที่เราเรียกกุหลาบนั้น
แม้เรียกว่าอย่างอื่น
ก็หอมช่นอยู่เหมือนกัน.

Giulietta TAVERNA Romeo.
ทางเข้าปราสาทมอนตะกิว

ที่นครเวโรนา ตระกูลมอนตะกิว และตระกูลคาปุเล็ต เป็นอริแก่กัน, ลักลอบฆ่าฟันกันเนื่องๆ. คืนวันหนึ่งมีงานที่บ้านคาปุเล็ต. โรเมโอ บุตรของมอนตะกิวแอบเข้าไปและได้เห็นจูเลียตบุตรของคาปุเล็ต. ต่างก็รักกันเมื่อแรกพบ จึงหาทางแอบไปให้กาตาลอเรนซ์แต่งงานให้จนได้ โดยทางผู้ใหญ่ไม่ทราบเรื่อง, เว้นแต่นางนมของจูเลียตที่เป็นใจ. หลังจากนั้นโรเมโอวิวาทกับติบอล์ต, ญาติของจูเลียต, และฆ่าติบอล์ตตาย. เจ้านครจึงเนรเทศโรเมโอไปจากเวโรนา. จูเลียตเดือดร้อนเป็นที่สุด ช้าบิดาจะให้แต่งงานกับปารีส จึงไปขอร้องกาตาลอเรนซ์ให้ช่วย. กาตาลอเรนซ์คิดจะช่วยหนุ่มสาวที่รักกันอย่างสุดค้ำจึงให้ยาไป, เมื่อคัมเข้มแล้วจะหลับเหมือนตายไปชั่วระยะหนึ่ง แล้วกาตาลอเรนซ์จะได้รับติดต่อไปยัง โรเมโอ ให้มารับตัวไปเมื่อตื่นขึ้นในห้องเก็บศพ. เมื่อถึงเวลาจูเลียตก็คัมขานั้น. บิดามารดาเศร้าโศก นำร่างของจูเลียตไปเก็บไว้ที่ห้องเก็บศพของตระกูล. แต่โรเมโอได้ข่าวการตายของจูเลียตโดยมิได้รับจดหมาย จากกาตาลอเรนซ์, รีบมาขังที่เก็บศพ แล้วก็คัมขยาพิษเพราะคิดว่าจูเลียตสิ้นชีวิตแล้ว. จูเลียตตื่นขึ้นมาเห็นโรเมโอตายจึงแทงตัวตายตาม. บิดามารดาทั้งสองฝ่ายมาถึงเศร้าโศก จึงตกลงจะเลิกวิวาทบาดหมางกันต่อไป.

But, soft! what light through yonder window breaks ?

ช้าก่อน! นั่นแสงใดสว่างไสวจากช่องแกล?

It is the east, and Juliet is the sun!

นั่นบูรพาแน่, และจูเลียตคือตะวัน!

Arise, fair sun, and kill the envious moon,

ขึ้นเถิด, ดวงงาม, ปราบอิจฉาแห่งดวงจันทร์,

Who is already sick and pale with grief,

ซึ่งไข้อยู่มากครันและผิวเผือดเพราะตรอมใจ.

That thou her maid are far more fair than she :

ด้วยหล่อนผู้เป็นข้างงามกว่าเธอมากมายไซ้:

Be not her maid, since she is envious ;

เป็นข้าเธออยู่ไย, เพราะเธอนั้นอิจฉา;

Her vestal livery is but sick and green,

เครื่องแต่งของพระจันทร์นั้นสีเขียวซีดอยู่น่า,

And none but fools do wear it; cast it off.

และมีแต่คนบ้าชอบแต่ง; หล่อนอย่าแต่งเลย.

It is my lady; O, it is my love!

แน่แล้วนางแก้วพี่; โอ, ทิรัจฉานของพี่เอ๋ย!

O, that she knew she were!

โอ, ไฉนทราวมชจะรู้แจ้ง ณ ดวงใจ!

She speaks, yet she says nothing: what of that?

หล่อนพูด, แต่ไม่เผยพจีเลย: ก็เป็นไร?

Her eye discourses, I will answer it.

เนตรนางสืขานไข; ข้าจะตอบแม่นงเยาว์.

นี่คือตัวอย่างการแปลพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

บทละครของ วิลเลียม เชกส์เปียร์ นั้น มีผู้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่าหนังสืออื่นๆ เฉพาะที่แปลเป็นภาษาไทย เท่าที่ทราบ มีดังนี้:-

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพระนิพนธ์เรื่อง Romeo and Juliet เป็นนิทานร้อยแก้ว.
๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพระนิพนธ์เรื่อง Comedy of Errors เป็นคำพูดที่ไม่ได้แปลตรง, ทรงเรียกชื่อว่า “หลงไหลได้ปลื้ม”.
๓. หลวงธรรมาภิรมย์ ได้แต่งเรื่อง “เวนิสวานิช” คำฉันท ซึ่งไม่ตรงตามแบบเดิมของเชกส์เปียร์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้:-

๑. ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงเรื่อง Othello เป็นละครนอก คือเรื่อง “พญาราชวงศ์”.
๒. ทรงพระราชนิพนธ์ ดัดแปลงเรื่องเดียวกัน เป็น “บทเสภาพญาราชวงศ์”.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล The Merchant of Venice เป็น “เวนิสวานิช” คำกลอน. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.
๔. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล As you like it เป็น “ตามใจท่าน”. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.
๕. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล Romeo and Juliet เป็น “โรมิโอและจูเลียต”. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.

ต่อมาเมื่อผู้เจริญรอยพระยุคลบาท ในเรื่องต่อไปนี้:-

๑. ท่านผู้หญิงคุณหญิง มาลากุล แปลเรื่อง A Midsummer Night's Dream ให้ชื่อเรื่องว่า “ฝัน ณ กลางฤดูร้อน”.
๒. นางรัตนากรณี ยุนิพันธ์ แปลเรื่อง Twelfth Night ให้ชื่อเรื่องว่า “ราตรีที่สิบสอง”.
๓. นายประพัฒน์ วรธนະสาร แปลเรื่อง Macbeth ให้ชื่อเรื่องว่า “แม็กเบธ”.
๔. “ทวีปวร” แปลเรื่อง Julius Caesar ให้ชื่อเรื่องว่า “จูเลียส ซีซาร์”.

ผิวดินัย.

บทละครภาษาไทย มีฝรั่งเศสปน ๓ องก์

ของ

ศรีอยุธยา

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษ ชื่อ French Leave ของ Reginald Berkeley (เรจินัลด์ บาร์กลีย์) เมื่อ พุทธศักราช ๒๔๖๕.

ทรงพระราชนิพนธ์ ย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า:-

Contrary to Discipline.

"The scene of the play is in the Brigade Mess Room in a small village, somewhere in France."

มีการแสดงละครเรื่อง "ผิวดินัย" ดังนี้:-

๑. นายทหารกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์แสดงเมื่อ ๒๓-๒๔ มีนาคม ๒๔๖๕.
๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๖๖.
๓. สมาคมสหทัยสงคราม จัดแสดงที่สวนมิสกวัน ๑๖-๑๗-๑๘ มกราคม ๒๔๖๖.

เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นตัว มองซิเออร์ มาร์นีเยร์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ๕ ครั้ง ภายใน ๖ ปี ทรงแสดงละครเรื่องเดียว ก็คือเรื่อง "ผิวดินัย" น.

ทหารอาสาสงครามจากสยาม กำลังทำการรบอยู่ในฝรั่งเศส. หลังแนวรบที่ตำบลโบกส์วิตเซอร์บ้านของมาตามเดอะโนซ์ ถูกใช้เป็นที่บัญชาการกองพล ซึ่งมีพลตรีพระยารัตนโยธินเป็นผู้บัญชาการ และร้อยเอกหลวงกฤษณะเสนี เป็นเสนาธิการ. ร้อยโทยอด บุทธานนท์ เป็นนายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการกองพล. และมีจูลส์ มาร์นีเยร์เป็นล่าม. เรื่องยุ่งเหยิงเกิดขึ้นเพราะ ภารกิจหลวงกฤษณะ เพลอตัวเป็นหญิงฝรั่งเศส มาหาสามี ณ ที่นั้น. ทุกคนยินดีที่ได้พบหญิงฝรั่งเศส เว้นแต่หลวงกฤษณะ เพราะการที่สามีภริยามาอยู่ด้วยกันในสนาม เป็นเรื่องผิวดินัยอย่างร้ายแรง. แต่ถึงตอนกลางคืน หลวงกฤษณะก็อดที่จะมาหาภริยาไม่ได้. ปรากฏว่าคนอื่น ๆ ก็อยากมาพบหญิงฝรั่งเศส, ต้องหลบหลีกกันใหญ่. เรื่องสับสนมาก กระทั่งคาราถูกหาว่าเป็นจารสตรียอมรับัน. หลวงกฤษณะต้องสารภาพความจริง. แต่เรื่องจารสตรีนั้น พระยารัตนโยธินได้รายงานไปยังกองพลใหญ่เสียแล้ว.

๑. วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ เวลาจวน ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรถยนต์พระที่นั่ง แต่พระราชวังพญาไท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จโรงพยาบาล มหาเด็ก สะพานมอญวาน. ประทับโต๊ะเสวย แล้วประทับทอดพระเนตรละครเรื่อง “ผิวดินยี่” บทพระราชนิพนธ์ซึ่งนายทหารเล่นถวายทอดพระเนตรในการแสดงความยินดีที่สมเด็จพระบรมราชินี ทรงรับตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ กองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑ และราบที่ ๑๑. เวลา ๑.๑๕ ก.ท. เสด็จกลับ.

ตัวละคร

พลตรี พระยารัตนโยธิน	— พลโท เจ้าพระยารามราฆพ	ผู้บังคับการกรม.
ร้อยเอก หลวงกฤษณะเสนี	— พลตรี พระยานิรุทธเทวา	นายทหารพิเศษประจำกรม.
ร้อยโท ขอด บุทธานนท์	— ร้อยเอก เฉลิม สาริกชาติ	ผู้บังคับกองร้อยที่ ๓.
มองซิเออร์ จูลส์ มาร์นิเยร์	— ผู้บังคับการพิเศษแห่งกรม.	
ดารา	— คุณลำจวน บุณนาถ.	
มาดาม เดอะ โนซ์	— คุณหญิงภูบาลบรรเทิง.	
สิบโท สาย แสงทอง	— พันโท พระยาราชวัลลภานุศิษฐ์.	
พลทหารแจ้ เจนใจ	— ร้อยเอก ถม สมิตโยธิน	ผู้บังคับกองร้อยที่ ๕.

ไข่แบบอินเดียที่กล่าวถึงในองค์ที่ ๓ นี้ เหมือนกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรุง (ไข่ ที่ ม.จ. สัททิตพร ทูลเกล้าฯ ถวาย) พระราชทานผู้ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๔๖๒.

๒. ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ—วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงเล่นละครเรื่อง “ผิวดินยี่” เพื่อเก็บเงินบำรุงเสือป่าและกองทหารบกมณฑลราชบุรี เวลา ๒.๐๐ ก.ท. เศษ เสด็จขึ้น.

๓. วันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรถยนต์พระที่นั่ง แต่พระมหาปราสาทเสด็จสวนมิสกวันพร้อมกับสมเด็จพระบรมราชินี. ประทับโรงโขนหลวงทอดพระเนตรละครพูดซึ่งคณะสมาคมสหประชาชาติแสดงเรื่อง “ผิวดินยี่” เพื่อเก็บเงินบำรุงสมาคม, ราคาที่นั่งตั้งแต่ ๑ บาท ถึง ๗ บาท พระราชทานพระราชทรัพย์ช่วย ๒๐๐๐ บาท. เวลาเที่ยงคืนเสด็จกลับ.

ฉวยอำนาจ.

เรื่องละครพูดองค์เดียว

ศรีอยุธยา

แต่งขึ้นสำหรับเสื่อป่าเล่น ณ ค่ายหลวงบ้านโป่ง, ราชบุรี.
ได้ออกโรงครั้งแรก ณ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖.
เสื่อป่ากองกำลัง เป็นผู้แสดง.

มีการแสดงครั้งที่ ๒ ณ ท้องพระโรงสวนสุนันทา (พระที่นั่งนงคราญสโมสร) เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๗ พร้อมกับเรื่อง “แก้แค้น” ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระชนมายุ ๖๐ แห่งสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระมาตุจฉาเจ้า (เมื่อพระชนมายุ ๖๒ พรรษาเศษ), ซึ่งสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทรงเป็นเจ้าของงาน, ทรงเชิญแขกไปในงานราตรีสโมสร.

ณ กรุงติยารา, นครหลวงของประเทศคอโรเนีย, มีคณะกษัตริย์คอโรเนียน ประชุมกันอยู่. ปัญหาอยู่ที่ว่าต้องการจะโค่นล้มรัฐบาลแน่ แต่จะเล็ดลอดสถาบันพระมหากษัตริย์ กลายเป็นวิบัติด้วยหรือไม่. นัดประชุมวันนี้เพื่อพิจารณาประเด็นนี้โดยเฉพาะ. บรรดาสมาชิกของคณะกษัตริย์มี นายพันโท มาร์ซีโย ด้วยผู้หนึ่ง. ท่านผู้นี้ขออนุญาตนำเพื่อนนายทหารเข้ามาคนหนึ่ง, ต้องมาสาบานตัวตามระเบียบ. แต่ท่านที่มาใหม่นี้คือ พระราชาวิคตอร์ที่ ๖ ทรงปลอมแปลงมา. มีข่าวว่า คณะเสนาบดีเชิญเสด็จให้ออกจากราชสมบัติ, แต่คณะกษัตริย์เห็นควรจะให้มัทกรีซต่อไป. ต่อมาเมื่อผู้ส่งทหารมาจับพวกขบถ. พระราชาวิคตอร์ทรงออกรับหน้า, ซ่อนพวกคณะกษัตริย์ไว้ที่ห้องหนึ่ง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “รัฐสภา”, “นิติธรรม” (แทนรัฐธรรมนูญ) มีกล่าวถึง มุสโสลินี, มีพระธรรมนูญแบบปกครอง เป็นพระราชนิพนธ์ ที่แสดงให้เห็นระบบการปกครองตามแนวความคิดต่างๆ ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๕๐ ปีมาแล้ว แต่เหมาะสมกับสมัยนี้เป็นอย่างยิ่ง.

สมัชชาวิทยุโทรทัศน์

สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนวชิราวุธ จัดแสดง

ตัวอย่างปัญหาการเมือง ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ :-

คสสีย

(เป็นจีนพูด) สหยาทวิหลลย. เรามาประชุมกันในคืนนี้เพื่อจะแนะนำ กตมตถกตมกมใน
ปัญหานั้นหนึ่ง, ซึ่งคือมากตมกมที่เขมรมาตั้งก่อน, คือปัญหาว่า ในกรณีที่ประเทศใดทำการ
เปลี่ยนแปลงข้อไปรับกัน ๑๒ ข้อปฏิวัติใหม่แบ่งไว้ปบปัด หรือคงรับแบบที่ไปโดยอยู่ตามเดิม.
ปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาเล็กน้อย, ฉะนั้นขอให้ สหยาทวิหลลยในครั้งก่อนๆ ได้คิดก่อนที่
ที่กตมตถกตมของข้อไปแน่. เราทวิหลลยที่ เวชสมชกกับแห่งสมมติที่มีส่วนต่อ
ความมุ่งหมายของข้อเหล่านี้, คือ ๑๒ ข้อที่ของเราให้พิมพ์จาก อรรถของบุคคลที่
เหมือนไปควมวิหลลยในร่างกมของเรา, คงกินเนื้อที่ของเรามาก, ซึ่งพิมพ์ได้
แก้ความละเอียดและความสั้นของร่างกมของเรา. เมื่อเวลาสิ้นแล้วที่มากแต่จะคิด
กตมตถกตมวิหลลยในร่างกมของเรา. ขัดนี้ปัญหาซึ่งอยู่ที่จะดูใช้จากไหน. กวแก่
ความชั่วร้ายในร่างกมนี้ ก็เปรียบเหมือน กวแก่ใช้ไปควมวิหลลยในร่างกม, คือเรา
ให้ดี และข้อที่ในร่างกมใหม่ที่เราจะเสนอซึ่งมีผลดีด้วย. ถ้าเราเลือกไป
ก็ออกจกมให้ใหม่มากกว่าให้คน, เช่นเวลาบางที่มากไปออกทำให้เรา
มากหรือถึงแก้ความตายได้. บางอย่างบางอย่าง มีคนมีใจในร่างกมที่
ออกจกมให้ใหม่ของเราอยู่, แต่มีใหม่ใหม่ ส่วนทำให้ร่างกมของ
เราอ่อนลงซึ่งใช้ไปควมวิหลลยในร่างกมของเรามาก, และถ้าได้
ใหม่ใหม่ก็จะมีใจให้ผลดีที่สุดได้. สหยาทวิหลลย! พวกเรา
เปรียบเหมือนของไม่ดีที่มีอยู่ภายในร่างกมของเรา ซึ่งทำให้
เราไม่มีใจที่จะรับมันอยู่; พวกเราเปรียบเหมือน
ที่หนักเมื่อคำคำหลวมมาก
ที่หนักเมื่อคำคำหลวมมาก
เมื่อเราหอบแล้วไว้กับใจใหม่ พวกเราเปรียบ
เหมือนที่ไม่ได้แล้ว, เราก็คิดว่า
เราเปรียบเหมือนใหม่ และพวกเราก็
คิดว่าใหม่ก็เปรียบเหมือนใหม่. แต่อย่าง
สิมมทวิหลลย, ว่ามีข้อที่ควมวิหลลยที่
กล่าวคือลวิหลลย. จากข้อลวิหลลย
ที่ว่า; ถ้าข้อใดที่ควมวิหลลย
ว่า มีข้อที่ควมวิหลลยที่
อย่าให้ข้อใดของลวิหลลย
เราที่ควมวิหลลยที่
ขัดนี้สิมมทวิหลลยได้มีความเห็น
แสดงโดยวิธีใช้เปิด. (หน้าลง)

COUP D' ETAT.

A Play in One Act

by

Sri Ayudhya.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ แปลจาก “ลวยอำนาจ” ของพระองค์เอง. มีพระราชบันทึกหมายเหตุไว้ด้วยว่า:—

Having met with what the author suspects was a “succès d'estime”. some friends urged the author to translate this little play into English, and in a moment of weakness, he has done so.

ณ ห้องซึ่งก่อสร้างไว้อย่างแข็งแรง, สำหรับต่อสู้กับบุคคลภายนอกด้วย, การอลคัสติโย กำลังเกลี้ยกล่อมโยเซฟเซโนเบีย ผู้มีหัวรุนแรง ให้คิดเสียให้รอบคอบ ในเรื่องความดำริที่จะเปลี่ยนการปกครอง ที่กระทบกระเทือนถึงพระเจ้าแผ่นดิน. ในไม่ช้าสมาชิกของคณะกู้ชาติก็โรเนี่ยนก็มาพร้อมกัน; นายพันโท ฟรานซิส มาร์ชีโย ขอนำเพื่อนนายทหาร ชื่อ นายพันโท คาสเซเรจิส มาเข้าประชุมด้วย. แต่ท่านผู้นี้คือ พระเจ้าวิกตอร์ที่ ๖ ทรงปลอมพระองค์มา. ในที่สุด นายพันโท คาสเซเรจิสเองเป็นผู้ที่ได้ช่วยคณะกู้ชาติไว้ เมื่อรัฐบาลส่งทหารมาจับ.

“พระราชาเป็นสง่าของแว่นแคว้น.”

ทรงแปลว่า

“The King is the Light of the Realm.”

เรื่องนี้ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๖๖ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๖๗ ประมาณ ๕ ปกติมา George Bernard Shaw ประพันธ์ เรื่อง “The Apple Cart” ซึ่งคล้ายเรื่องนมาก.

เกียรติยศญี่ปุ่น.

เรื่องละครพูดแปลจากภาษาฝรั่งเศสเรื่อง ลอนเนอร์ ชาปอนเนสส์ (L'Honneur Japonais)

ของ ม. ปอล อองเธลมี (Paul Bourde Anthelme)

พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ทรงพระราชนิพนธ์ คำเบิกโรงไว้
ตอนหนึ่ง มีความว่า:—

“พวกสะมุไรนั้น คือนักรบที่รับสินจ้าง
เป็นข้าของเจ้าเมืองต่าง ๆ. พวกสะมุไรมีอำนาจ
ขุดดาบได้ ๒ เล่ม เล่มใหญ่เล่ม ๑, ซึ่งเป็นของ
ที่บรรดาคนเป็นอิสระแก่ตนขุดได้ทั่วไป, กับ
เล่มเล็กอีกเล่ม ๑, ซึ่งใช้สำหรับแหวนที่คล้องเมื่อ
ถึงเวลาจำเป็นจะต้องฆ่าตนเอง. สะมุไรที่ได้เสียนาย
ไปแล้วฤๅที่ได้ไปเสียจากนาย และซึ่งเที่ยว
ซัดเซกเนจรอยู่นั้น ได้ชื่อว่าโรนิน. พวกโรนิน
มักสวมหมวกชนิดหนึ่งซึ่งปิดหน้า.”

ฉาก:— ทางเข้าสวนแห่งเจ้าไอสะกะ
ในชนบทญี่ปุ่น.

ต้นฉบับลายพระราชหัตถ์ ที่ค้นพบ
นั้น มีเพียง ๑๑ หน้า มีรายชื่อตัวละคร
๓๑ ตัว. เข้าใจว่าจะเป็นเรื่องยาวหลาย
องค์. ไม่มีหลักฐานว่าได้ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้ หรือได้ทรงพระราชนิพนธ์จบแล้ว แต่หา
ต้นฉบับลายพระราชหัตถ์ไม่ได้ครบถ้วน. เท่าที่ทำได้ ตัวละครออกแสดงเพียง ๕ ตัว เท่านั้น.

มียะ กับ มิตสึ ชิดาและบุตรยะโรโร, หัว
หน้าสะมุไรสำนักเจ้าไอสะกะ, กำลังเล่นอยู่.
กินเซย์ (ผู้ที่เคยขอแต่งงานกับมียะ แต่บิดา
มารดาไม่ยินยอม หาว่าไม่มีฝีมือทางอาวุธและ
ไม่กล้าหาญนั้น) กลับมา, หลังจากที่ได้หนีท่อง
เที่ยวไปเรียนวิชา ๑ ปี. มาถึงก็ได้ข่าวว่า เจ้า
ไอสะกะยากจนลง จะเลี้ยงสะมุไรไว้ไม่ได้แล้ว
แต่สะมุไรที่มีอยู่ก็ยังจงรักภักดี.

ณ บัดนี้ กิระ, สมุหนัณของเจ้าไอสะกะ
กำลังจะย้ายไปสังกัดสำนักเจ้าเซนไต, เข้ามายังจะ
ช่วยนำบุตรชายคนใหญ่ของยะโรโรชื่อ สะเยโมเน
ไปฝากฝังทางสำนักเจ้าเซนไต. และตนเองใคร
จะขอลูกสาวยะโรโร ให้แก่หลานชายของตน.
ยะโรโรสงสัยว่าหลานชายกิระ ไม่มีฝีมือทาง
อาวุธ. ทันใดนั้นกินเซย์ก็ปรากฏตัวอีก สวม
หมวกโรนิน เข้ามาท้าฟันดาบกับยะโรโร ซึ่งเคย
เป็นครูของตน แสดงฝีมือให้ปรากฏ. เสร็จแล้ว
จึงเปิดหน้าให้เห็นว่า ตนนั้นคือใคร, ยะโรโร
เคยดูถูกไว้ บัดนี้ถึงความอายได้แล้ว.

ปรียทรรศิกา.

นาฎีกา สันสกฤต
ของ
พระเจ้าศรีธรรมขวรวรรณ

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาจักรพรรดิ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงถอดเป็นภาษาไทย

พร้อมด้วยภาคนำและคำอธิบาย

พ.ศ. ๒๔๖๘.

เรื่องนี้ทรงพระราชนิพนธ์ อารัมภกถา ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ มีความตอนหนึ่งว่า:—

“ข้าพเจ้าตั้งใจจะใคร่ทำคือ เอาเรื่องละครสันสกฤตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มาแปลเป็นภาษาไทย, แต่ให้คงรูปอยู่อย่างเดิมของเขาทุกประการ, ที่ตรงไหนคำพูดเป็นร้อยแก้ว ก็แต่งเป็นร้อยแก้ว, ที่ตรงไหนเป็นฉันท ก็แต่งเป็นฉันทบ้าง, ทั้งนี้ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้นักเลงอ่านหนังสือ ได้รู้ชัดว่าละครสันสกฤตโบราณ เขาแต่งกันอย่างไร, แสดงกันอย่างไร.”

ปรียทรรศิกา, ซึ่งในนาฎีกานี้ใช้ชื่อกันว่าอารัญชกา, เมื่อรุ่นสาวได้ถูกพามาขังราชสำนักแห่งพระเจ้าอุทัย ๗ กรุงเกาสามที, และพระเจ้าอุทัยทรงฝากไว้ให้พระนางวาสวหัตตา ทรงเลี้ยงจนกว่าจะมีอายุควรออกเรือน. ต่อมาพระเจ้าอุทัยรักกับนางนั้น, ซึ่งทำให้พระนางวาสวหัตตาหึงและเอาตัวนางนั้นขังไว้, จนปรากฏขึ้นว่า อารัญชกาถือปรียทรรศิกา, บุตรีของท้าวทฤศวรรมัน, จึงได้พ้นจากถูกขัง. ท้าวทฤศวรรมันนั้น เมื่อปีหนึ่งก่อนนั้น ได้ถูกท้าวลิงค์จับเป็นเชลยไป. บุตรีซึ่งหนีจากเมืองของบิดาจึงได้ถูกจับเอามาที่กรุงเกาสามที. พระเจ้าอุทัยได้ส่งกองทัพไปรบท้าวลิงค์ และช่วยท้าวทฤศวรรมันให้ได้กลับสู่อบ้านเมือง. เมื่อข้อความปรากฏขึ้นเช่นนั้น, ปรียทรรศิกาก็ได้เป็นมเหสีของพระเจ้าอุทัย, ตามที่ท้าวทฤศวรรมันได้ยกให้ไว้แล้วแต่เมื่อก่อนถูกจับ.

พระราชนิพนธ์.

อ้ากรู้อย่างลัว

มันตอม ณ พักตร์ไสร

เนตรตื่นและกายตื่น

งามแม่นอบลูกลุ่ม

ภมร่าบทำอะไร

ก็เพราะพักตร์ปะปานปทุม

เพราะวะพรั้นก็ขังประขุม

ภมร่าจะร้างไฉน ฯ

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “ปรียทรรศิกา” นี้ ให้ความรู้มากกว่า ความสนุกเพลิดเพลิน. ในภาคนำ ก่อนเริ่มเรื่อง มีพระบรมราชาธิบาย เป็นเรื่องๆ ไปดังนี้ :-

๑. ว่าด้วยประวัติและรัชสมัยของพระเจ้าศรีธรรมวารธนะ.
๒. ว่าด้วยพระเจ้าศรีธรรมเทพทรงเป็นกวี และบำรุงกวี.
๓. ว่าด้วยกาลเวลาในเรื่อง “ปรียทรรศิกา”.
๔. ว่าด้วยท้าวอุทัยนัวัตสราษ (พระเอกในเรื่องปรียทรรศิกา).
๕. ว่าด้วยภาษาที่ใช้ในเรื่อง “ปรียทรรศิกา”.
๖. ว่าด้วยบุษปชาติ และพฤษชาติที่ออกนามในเรื่อง “ปรียทรรศิกา”.
๗. ว่าด้วยละครภายในเรื่องละคร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย
ค.ก. นรินัน เป็นหลัก.

“ปรียทรรศิกา” เหมือนกับละครสันสกฤต เรื่องอื่นๆ คือ คำพูดของผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง ได้แก่พราหมณ์และกษัตริย์ ใช้ภาษาสันสกฤต. นอกนั้นใช้ภาษาปรากฤต (คือภาษาท้องถิ่น).

พระเจ้าศรีธรรมวารธนะ ทรงนิพนธ์ บทละคร
ทำนองเดียวกันไว้อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “รัตนาวลี”.

ภาสะรัตนกวี ได้ประพันธ์ บทละครทำนองเดียวกันไว้ อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “สุวปนวาสวตตดา”.

เสียงหงส์ทองร้องระหังหวาน ดุจะเปียนริกราญ ใส่กำไลผ่าน สบายกรรม;
เห็นเรือนหลวงเลิดวิไลฉฉัน ฌ ตรุและชลอน ส่องสำสรर्फ สบายเนตร;
หอมกลิ่นบัวหลวงภิรมเชศ กมลวิมลเกสร ส่องศุคนธ์เศรษฐ์ สบายขมาน;
ลมเย็นรยวันเพราะพัดผ่าน ชลธิสรสถาน ถูก ฌ ภายชาน สบายกาย.

ขุนช้างขุนแผน

ชุด

แต่งงานพระไวย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพัฒนากิจการโฆษณาของไทยเรา ให้เหมาะแก่กาลสมัย, ให้เหมาะสำหรับแสดงบนเวที. ในการพัฒนานั้น พระองค์มิได้ทำลายของเดิมที่ดีงาม กลับจะส่งเสริมให้เด่นเสียอีก, ดังเรื่องขุนช้างขุนแผนชุดแต่งงานพระไวยนี้เป็นตัวอย่าง.

คำบรรยายที่อยู่ในเสภาเดิมนั้น มีไว้สำหรับอ่านเป็นส่วนใหญ่ ถ้าจัดแสดงก็ไม่จำเป็น เพราะเห็นด้วยตาอยู่แล้ว เช่น :-

“เอากรมเจ็ยมเสื่อสาตมาลาตปู หมอนอิงพิงอยู่คู่เป็นหล่น.”

ขุนช้างกับวันทองอยู่ที่สุพรรณบุรี, ได้ทราบข่าวว่า พระไวยจะแต่งงานกับศรีมาลา ข้าพระพันวษา จะประทานนางสร้อยฟ้าให้อีกด้วย จึงตกลงว่าจะต้องไปช่วยงานทั้งสองคน.

ที่อยู่ชานนั้น พระไวยเตรียมงานและขุนแผนก็มาช่วยรับแขก พอขุนช้างไปถึง นางวันทองก็พาลูกสะใภ้ทั้งสองไปไหว้.

ตอนรับประทานอาหาร ขุนช้างเมาเหล้าติดตลกแล้วก็ถึงกับวิวาทกับพระไวย. พวกทนายจึงรวมกันเข้าชกต่อยจนขุนช้างสลบไป. นางวันทองนึกว่าตาย จึงเข้าไปอาลัยอาวรณ์ แต่อีกครู่หนึ่งขุนช้างก็ฟื้นขึ้นมา, ยังโกรธอยู่, จึงสั่งให้นางวันทองรีบกลับสุพรรณบุรี ส่วนตัวขุนช้างนั้น จะเข้ว้างไปกราบทูลพระพันวษา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดข้อความที่ไม่จำเป็นออก, เพื่อประหยัดเวลา, รวมทั้งบทของพระพันวษา, พระพิจิตรและบุษบาด้วย. แม้แต่ศรีมาลาและสร้อยฟ้าก็กล่าวได้ว่า ไม่มีบท; ทงนเพราะจะต้องเพ่งเล็งเฉพาะตัวสำคัญทั้งสี่ คือ :-

ขุนช้าง,

ขุนแผน,

วันทอง,

และ พระไวย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะปรับปรุงบทสำหรับการแสดง, แต่ก็ได้ทรงเก็บบทกลอนของเดิมที่ไพเราะไว้ได้อย่างน่าพิศวง เช่น :-

ของเดิมมีดังนี้ :-

จะกล่าวถึงวันทองผ่องใส

แต่อยู่กับขุนช้างมาไม่เคยคลันท์

เป็นใหญ่ในบุรีศรีสุพรรณ

วันนั้นได้ยินข่าวเขากล่าวมา

ว่าลูกชายพลายงามมีความชอบ

ได้ประกอบยศศักดิ์ขึ้นหนักหนา

โปรดปรานประทานนางสร้อยฟ้า

แล้วจะแต่งศรีมาลาด้วยคราวนี้.

พระราชนิพนธ์ใหม่ เป็นบทของขุนช้าง เพราะถ้าออกโรงมาด้วยกัน ก็น่าจะเป็นบทของผู้ชาย. ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้ :-

ข้า   ๑   เมื่อนั้น

อยู่กับวันทองผ่องฟ้าไฉ

ปีนตลิ่งนอก ๑   ตั้งแต่สมสองครองกันมา

เป็นใหญ่ในบุรีศรีสุพรรณ

ว่าเจ้าพลายงามมีความชอบ

โปรดปรานประทานนางสร้อยฟ้า

นายขุนช้างผู้ดีเสวยรู้ใหญ่

สองใจจ้อจตรสนิทกัน.

มิได้มีเวลาเคยคลันท์

วันนั้นยินข่าวเขากล่าวมา

ได้ประกอบยศศักดิ์ขึ้นหนักหนา

แล้วจะแต่งศรีมาลาฮาใจ.

บทเสภาของเดิม จึงกลายเป็นบทละครขึ้นได้ ด้วยการปรับปรุง. ข้อความยังคงเดิม และกลอนก็เป็นของเดิมเป็นส่วนใหญ่. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักษาส่งที่ดั่งงามของเดิมไว้.

บท “ไอ้พ่อร่มโพธิ์เตี้ย” ของวันทอง ซึ่งไพเราะจับใจเป็นยอดของบทกลอนในตอนนั้นก็ยังมีอยู่ทั้งหมด ดังนี้ :-

ไอ้ ๑ ไอ้พ่อร่มโพธิ์เตี้ยของเมียแก้ว
พ่อตายแล้วเมียเห็นจะเป็นผี
อันจะหาหน้าใจในบุรี
เห็นสันตืออยู่เพียงพ่อโพธิ์ทอง
แต่อยู่มาสิบห้าสิบหกปี
หนึ่งคำน้อย ไม่มีให้เมียหมอง
เมื่อกลอดลูกหนูหลังนั่งประคอง
เห็นเมียร้องพอร่ำพิไรวอน
เมื่อคราวเมียจับใช้ไม่กินเข้า
พ่อนั่งเฝ้าเตียงคอยตะบอยบือน
เห็นเมียไม่หลับไหลพ่อ ไม่นอน
ครั้นหน้าร้อนพ่อก็พัดกระพือลม
ครั้นหน้าหนาวหนาวเล่นตลอดอก
พ่อถอดกกเมียบอนซ้อนผ้าห่ม
ครั้นหน้าฝนฝนฝอยลงพรอยพรม
ให้อยู่ร่มบั้งครอบหน้าต่างเรือน
ชายใดในพื้นปัดที่
การรักเมีย ไม่มีเสมอเหมือน
ถึงรูปชั่วใจช่วงคังดวงเดือน
น้กรรมเดือนให้ตามเมียมาตาย
นิจจาเอ๊ย เมื่อก้าวมาเพื่อน
กลับไปเรือนแต่ตัวคู่ว้าหาย
ร่ำพลางนางเสือกกลงเกลือกกาย
ดังจะวายช่วงไปทั้งเป็น ฯ

หนังสือ.

พระราชนิพนธ์ละครพูด ๓ องค์

ของ

ศรีอยุธยา.

เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๒๕ มิถุนายน

เสร็จเมื่อ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

เป็นละครพูด (ร้อยแก้ว) เรื่องสุดท้าย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

โครงของเรื่องนี้แจ่มแจ้งคือ มีชายสองกับหญิงหนึ่ง, หญิงแต่งงานกับชายสูงอายุ แต่มีเพื่อนชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน แบบเดียวกับเรื่อง "ภรรยาข้าราชการสำคัญ". ไม่มีเรื่องอันเข้ามาพัวพันเลยตั้งแต่ต้นจนจบ ทุกๆ คนโดยรอบเอาใจช่วยสามีภรรยาที่สมรสถูกต้องตามกฎหมาย. ชายหนุ่มนั้นจะทำตนเป็นวีรบุรุษ แต่ผลกลับเป็นตรงกันข้าม.

ฉากสุดท้ายที่ต้องปิดประตูสู่กับเสือที่มาเดินอยู่รอบๆ ห้องนั้น ถ้าแสดงให้ดีก็จะตื่นเต้นอย่างถึงขนาดทีเดียว.

"เวลาจะถอดคกลอน ต้องเอาตัวเตรียมคันประตูไว้, เผื่อมันจะโถมเข้ามา ต้องพยายามคันไว้และลงกลอนเสียทันที. อย่าไว้ใจกลอนนั้นนัก, เพราะมันอาจจะทานน้ำหนักไม่ได้ เมื่อเสือมันโถมเข้ามาเต็มแรง; แกต้องใช้กำลังของแกคอยคันไว้."

ณ บ้าน "ชัยบุรี" ที่กรุงเทพฯ พระสุกศาสนา โสภิตมีภรรยาสาว ชื่อสุกัญญา. ซึ่งเป็นบุตรของพระยาวิเศษคีรีศรีพิชัยสงคราม. คงจะเป็นเพราะสามีมีอายุแตกต่างกับเธอมาก สุกัญญาจึงชอบสมาคมกับนายประเสริฐ ศุภางค์ ซึ่งเป็นเพื่อนของสุรณ ฅชัยบุรี พี่ชายของเธอ. ท่านผู้ใหญ่ทุกๆ คน รวมทั้งพระยาวิเศษคีรีและคุณหญิง, ตลอดจนพลโทพระยาศักรินทร์เสนี ผู้เป็นต้นบิด, ต่างก็ไม่ไว้ใจนายประเสริฐ. พระยาวิเศษจึงออกอุบายจะชวนลูกสาวและลูกเขยไปจังหวัดชัยบุรีเสียสักพักหนึ่ง ลูกสาวจะได้ห่างเหินกับชายหนุ่มเสียที. จะไปอยู่ที่บ้าน ฅตำบลห้วยชุมพา. แต่ในที่สุดนายประเสริฐก็ตามไปด้วย, ได้ไปแสดงความรัก และว่าจะยิงเสือเอาหนังเสือมาให้สุกัญญาเป็นของขวัญ. นายประเสริฐออกไปยิงเสือกับนายพราน ครั้นพบเสือเข้าจริงๆ ก็ยิงเพื่อน, ปล่อยให้เสือตะครุบ, ตนเองวิ่งหนีมาบ้าน. เจ้าเสือก็วิ่งตามมาถึงบ้าน ปรากฏภายหลังว่า พระสุกศาสนานั้นเองเป็นผู้กล้าหาญออกไปสู้กับเสือจริงๆ.

๙๖๐๓๕๐

ละครเรื่อง ๓ องก์
สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทร

มหาชีวิต
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์,

พ.ศ. ๒๔๖๓.

(เป็นเรื่องเดียวกับที่ทรงเขียนชื่อเรื่อง ด้วยอักษรวิธีใหม่.)

ภูมิประเทศแห่งเรื่อง :— ในมัทนกร, และในดงระหว่างมัทนราชบุรี, กับศาล
วระราชบุรี, ในภารตวรรษ, สมัยโบราณ.

สาวตรี ธิดาของท้าวอัสวดีแห่งมัทนราชบุรี
มีรูปงาม และมีธรรมะในใจ. แต่ไม่มีใครมาสู่ขอ
พระบิดาจึงปรารถนาให้เลือกคู่ครองเอง. สาวตรี
ไปป่าพบพระสตัชวาน และพอใจ. พระสตัชวาน
นั้นเป็นโอรสท้าวทนต์เสน ผู้ที่พระเนตรบอด
และถูกแย่งราชสมบัติต้องออกมาอยู่ป่า. พระ
นารถฤษีแจ้งว่าพระสตัชวานเป็นคนดี แต่จะต้อง
ตายภายในหนึ่งปี. สาวตรีทราบแล้ว แต่ไม่กลับ
ใจ จึงได้สมรสเป็นคู่ครองกัน. ครั้นถึงเวลาจะ
ครบหนึ่งปี สาวตรีบ้ำเพ็ญตะบะสามวัน; พระ
สตัชวานไปหาผลไม้ในป่า สาวตรีขอตามไปด้วย.
ขณะที่อยู่ในป่าพระสตัชวานปวดหัวและล้มสิ้น
สติ. พระขมเอบ่างมงคล้องตัว “ปราณ” ของ
พระสตัชวานไป. สาวตรีตามไปด้วยและได้สน
ทนารรมกับพระขม. พระขมยินดีที่ได้ฟังธรรมะ
ของสาวตรี จึงให้พร ๕ ประการ คือ ท้าว
ทนต์เสนกลับแลเห็น, และได้ราชสมบัติคืน,
ท้าวอัสวดีได้มีโอรส, และในที่สุดสาวตรีเองจะ
ได้มีโอรส, และได้ชีวิตของพระสตัชวานกลับคืน.

มีพระราชบัณฑิตกหมายเหตุว่า :—
เรื่องละครนี้ ผูกพันตามเค้าเรื่องที่มีมาใน
“ปติวรตามาหาคุมข บรพพ” ใน “วานบรพพ”
แห่ง “มหากาธะ” แต่ได้ตัดแปลงบ้าง เพื่อ
เหมาะแก่การแสดงเป็นละคร.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “สา
วตรี” นี้ ประกอบด้วยบทร้อง ๘๑ บท
และบทสวด ๒ บท. บทร้องนั้นทรง
กำหนดเพลงพระราชนิพนธ์ไว้เพียง ๑๕ บท
นอกนั้นยังทรงทิ้งวงเล็บไว้ ภายหลัง
กรมศิลปากรได้บรรจุเพลงครบถ้วนแล้ว.

ได้ทรงกำหนดตัวผู้แสดงไว้แล้ว
แต่มิได้เคยแสดงในรัชสมัยของพระองค์.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องสาวตรีนี้ ตลอดเรื่อง, ไม่มีบุคคลที่ชั่วร้ายเลย, แม้แต่พระยมที่มากำร่าชีวิตของพระสตัยวานไป. ความเด่นอยู่ที่ความฉลาด และ “ธรรมะ” ของสาวตรี.

เรื่องความดีมีอิทธิพลเหนือธรรมชาติ, เช่น สิ้นชีวิตแล้วกลับฟื้นขึ้นได้, หรือตาบอดแล้ว ก็กลับสว่างขึ้นได้นั้น, มีอยู่หลายเรื่องในวรรณคดี, ทั้งในตะวันออกและตะวันตก, ดังตัวอย่างต่อไปนี้:—

๑. ในเรื่อง “สุวรรณสามชาติ,” เรื่องที่ ๓ ในทศชาติ, พระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระสุวรรณสาม, โอรสของพระดาบสทุกุละบัณฑิต และนางปาริกา, ซึ่งจักขุมืดทั้งสององค์. พระสุวรรณสามต้องศรของพระยาอภิรักษ์ แต่เพราะความสัตย์ซื่อสุจริตและบริสุทธิ์ เหมือนสิ้นชีวิตแล้วก็กลับฟื้นขึ้นได้, และจักขุของพระบิดามารดาก็กลับสว่างขึ้นมาได้.

๒. ในเรื่อง จันทกนิรี, ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ได้ทรงนิพนธ์จากของเก่า, กนิราผู้เป็นสามีของกนิรี ต้องศรของท้าวพรหมทัตต์ถึงแก่ความตาย. กนิรีสลบลง ท้าวพรหมทัตต์ช่วยแก้ไขให้ฟื้นขึ้น แล้วก็เกี้ยวนาง นางมิปลงใจด้วย หนีขึ้นไปบนยอดไม้สูง และโศกเศร้ารำพันถึงสามีมียุद्धหายน, ร้อนถึงเทวดาลงมาชุบกนิราให้ฟื้นชีวิตดุจเดิม.

๓. ในเรื่อง **Orpheus and Eurydice** ของ กรีกโบราณ, ซึ่ง กลุ๊ก (Gluck) ประพันธ์เป็นมหาอุปรากร, ยูริดีซ (Eurydice) ถูกงูกัดตาย. ออร์ฟิอัส (Orpheus) ผู้เป็นสามีสกไม่หาย. อมร (Amor) เทพเจ้าแห่งความรัก จึงอนุญาตให้ลงไปตามภรรยาจาก “ภพล่าง” ขึ้นมาได้.

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องสาวตรี มีบทร้อง ๘๑ บท และบท
 สวด ๒ บท จึงเป็นละครเรื่องจริงๆ, มีเพลงมากกว่า หนามขอกเอาหนามบ่ง กับวิวาห์พระ
 สมุทรวมกัน. ที่พอจะใกล้เคียงกันก็คือ บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดชื่อเพลงพระราชทานไว้เพียง ๑๕
 บท นายมนตรี ตราโมท, ในนามของกรมศิลปากร, ได้บรรจุเพลงที่ทรงตั้งวงเล็บว่างไว้ใน
 ภายหลังจนครบถ้วน ทั้งยังได้ขยายเพลง “ที่ทำให้สององค์ทรงลำบาก” ออกเป็น ๓ เพลง,
 เพราะยาวเกินไป; จึงมีเพลงและบทสวดในเรื่องสาวตรี รวมทั้งสิ้นถึง ๘๕ บท.

ในการจัดแสดงละครพระราชนิพนธ์
 เรื่องนี้ เมื่อเทียบกับพระราชนิพนธ์เรื่อง
 อื่นๆ ตัวนางสาวตรีต้องทำงานหนักมาก,
 คือ ต้องร้องเพลงหลายเพลง, มากกว่า
 ศกุนตลา, นางอุษา และอันโดรเมดารวมกัน,
 จะเห็นได้จากตัวเลขต่อไปนี้:—

ศกุนตลา	ในเรื่องศกุนตลา	ร้อง ๑๐ เพลง.
นางอุษา	ในเรื่องท้าวแสนปม	ร้อง ๑๐ เพลง.
อันโดรเมดา	ในเรื่องวิวาห์พระสมุทร	ร้อง ๔ เพลง.
สาวตรี	ในเรื่องสาวตรี	ร้อง ๓๗ เพลง.

โดยเฉพาะอันโดรเมดา, ในเรื่องวิวาห์พระสมุทร ที่ร้อง ๔ เพลงนั้น, เมื่อได้แสดง
 ระชะหนึ่งแล้ว ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดออกเสียเพลงหนึ่ง (เพลงกบเต็น—
 โอ้วาพระบิดา ข้าลาก่อน) คงเหลือเพียง ๓ เพลงเท่านั้น.

ละครพระราชนิพนธ์เรื่องสาวตรีนี้ คณะละครบรรทมสินธุ์ของพระยาอนิรุทธเวหา ได้
 จัดแสดงเผยแพร่แก่ประชาชนเป็นครั้งแรก ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
 หัว, ที่โรงละครศรีอยุธยา, ถนนเฟื่องนคร; มีนายรองพิจารณาสรพกิจ (เลื่อง จุลกะ) เป็น
 พระสตัยวาน และ น.ส. กมล สาริกานนท์ เป็นสาวตรี.

นอกจากนั้นโรงเรียนต่างๆ ก็ได้จัดแสดงบ้าง เป็นบางตอน และเป็นการภายในของโรงเรียน.

แต่การแสดงครั้งใหญ่่นั้น กรมศิลปากร เป็นผู้จัด, นายมนตรี ตราโมท ได้เขียนไว้ว่า:-

“เรื่องสาวตรีนี้ กรมศิลปากร ได้นำออกแสดงให้ประชาชนชมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ที่โรงละครศิลปากร หลังเดิม. แสดง ๒๕ ครั้ง รายได้สุทธิ ๒๗,๘๕๖ บาท ๑๔ สตางค์. การแสดงนั้น ต้องตัดทอนให้สั้นลงพอเหมาะกับเวลา แต่เพลงใดที่ร้อง ก็ร้องตามเพลงที่บรรจู้ไว้, ทั้งที่ทรงบรรจู้ และบรรจู้ถวายเพิ่มเติม บางเพลงก็เปลี่ยนเป็นพูด เพื่อให้รวบรัดเข้าบ้าง.”

ในการแสดงของกรมศิลปากรครั้งนั้น ผู้แสดงเป็นสุภาพสตรีทั้งหมด. ผู้แสดงตัวสำคัญ คือ :-

น.ส. สุวรรณ ศรีบุญรัตน์	เป็น	พระสตัชวาน.
น.ส. ถัดดา สุวรรณปีฎก	,,	สาวตรี.
น.ส. พนิดา สุนทรสนาม	,,	พระชม.

การแสดงของกรมศิลปากรครั้งนั้น มีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้นวันหนึ่งที่หลังเวที, คงจะเป็นระหว่างปิดม่าน เปลี่ยนฉากจากตอนที่ ๒ เป็นตอนที่ ๓ ในองก์สุดท้าย. นายมนตรี ตราโมท ได้บันทึกไว้ว่า :-

“เมื่อตัวสาวตรีเข้าฉากมาแล้ว อารมณ์การแสดงยังค้างอยู่ ร้องให้ไม่หยุด เข้าไปชนที่ตักของพระชม ร้องขอแต่ว่า ‘อย่าเอาไปๆ ขอให้หนูเถอะ’ ตัวพระชมพยายามตบเนื้อตัวพูดปลอบให้รู้ว่า ‘นี่พี่นะ ไม่ใช่ใคร ฯลฯ’ เป็นเวลานาน กว่าจะสะดุ้งแล้วรู้สึกตัว จึงหยุดร้องให้.”

สาวิตรี (ฉบับร้อยแก้ว).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปล “สาวิตรี” จาก “ปติวรตามาหาตมุข ปรูว” ใน “วนปรูว” แห่งมหากาธะ โดยใช้ฉบับคำแปลภาษาอังกฤษ ของประต๋ปจันตระโรย.

เรื่องสาวิตรีนี้ เป็นเรื่องที่พระมรรคัมเทศะฤษี เล่าให้บุษิษฐีรพิง กราวพลัดพราก จากบ้านเมือง ปรากฏเรื่องในบรรพที่ ๓ แห่งมหากาธะ เรียกว่า “วนปรูว”.

“คูรราระ, จงฟังเถิด, บุษิษฐีร, ว่าคุณสมบัติอันเกิด
ได้มีโดยบริบูรณ์ อย่างในตัวของนางสาวิตรี ฯลฯ.”

ในการที่ได้ทรงแปลสาวิตรี (ฉบับร้อยแก้ว) นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัด “๒ สรรค” สุดท้ายออกเสีย เพราะขัดยาวเกินไป. และอันที่จริงเรื่องของนางสาวิตรี ก็ได้จบแล้ว. แต่ในบทพระราชนิพนธ์ละครเรื่อง ได้ทรงสรุปเรื่องให้จบโดยสมบูรณ์ ให้ท้าวทัญมุตุเสนและบริวารออกมาตามพบพระสตัชวานและนางสาวิตรีที่โนบ้ำ, แทนที่จะให้ทั้งสอง พระองค์กลับไปยังพระอาศรมเอง.

พระราชนิพนธ์ “สาวิตรี” ฉบับร้อยแก้วนี้มีค่ามาก. การที่ทรงพยายามรักษาสำนวนโวหารเดิมไว้ ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจแจ่มแจ้งว่าของเดิมเป็นอย่างไร เมื่อทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครเรื่อง ได้ทรงเปลี่ยนสำนวนโวหารเดิมมาเป็นกระบวนกลอนของพระองค์เอง, แต่ก็ได้ทรงรักษารูปเรื่องของเดิมไว้ได้อย่างน่าพิศวง, ตลอดจน “ธรรมะ” ของสาวิตรี เป็นข้อๆ. ผู้ศึกษาน่าจะได้พิจารณาว่า ทรงพระราชนิพนธ์ได้เหมือนของเดิมเพียงไร.

มัทนะพาธา

ชาตรี

ตำนานแห่งตอกกฤษสาบ

ลครยุตคำฉันท์ ๕ องค์

สมเด็จพระราชกฤษฎีกาศรีวิสารท

มทาวชิภว

ทรงพระราชนิพนธ์

พ.ศ. ๒๔๖๗

พระราชนิพนธ์ คำนำ มีข้อความตอนต้นว่า:—

“ลครเรื่องนี้ไม่ใช่ได้เนื้อเรื่องหรือตัดตอนมาจาก
แห่งใด ๆ เลย จึงขอออกไว้ให้ผู้อ่านทราบ เพื่อไม่ต้อง
เสียเวลาไปเที่ยวค้นหาเรื่องในหนังสือโบราณใด ๆ. แก่น
แห่งเรื่องนี้ ได้เคยมีติดอยู่ในใจของข้าพเจ้ามานานแล้ว
แต่เพราะเหตุต่าง ๆ ซึ่งไม่จำต้องแสดงในที่นี้ ข้าพเจ้ามิ
ได้ลงมือแต่งเรื่องนี้, จนมาเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๖๖, เมื่อ
ได้บังเกิดมีเหตุบังคับให้ข้าพเจ้าต้องอยู่นิ่ง ๆ เงียบ ๆ
ข้าพเจ้าจึงได้หวนนึกขึ้นถึงเรื่องนี้.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชภารกิจมาก จึงทรงพระประ-
ชวร. ขณะนั้นประทับอยู่ ณ พระราชวังพญาไท ได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้เมื่อวันที่ ๒
กันยายน ๒๔๖๖, แล้วเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค เพื่อจะได้ “อยู่นิ่ง ๆ เงียบ ๆ” ประทับ
แรมที่ท่าวาสุกรี, พระราชวังบางปะอิน, ตำบลคลองเจ้าเจ็ด, บ้านหงส์องค์ศรี, จังหวัด
สุพรรณบุรี, อำเภอสนา, ตำบลศรี้อย, ตำบลโรงม้า อำเภอลำลูกกา, บางพุทธรา สี่หีบบุรี
แล้วเข้าคลองบางพุทธรา—แม่น้ำลพบุรี ประทับแรมที่ตำบลบางพระครุ, อยุธยา, ล่องถึง
กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม. แต่ก็ยังทรงพระราชนิพนธ์ไม่เสร็จ, มาเสร็จเอาที่พระราชวัง
พญาไท เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๖๖.

กรรมการวรรณคดีสโมสรประชุมพร้อมกันที่หอพระสมุดวชิราวุฒสำหรับ
 ผนวก ในคราวประชุมครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๓
 ปรากฏเห็นชอบพร้อมกันว่า หนังสือรวมกลอนทุกคำฉันท์ เรียบกันจาก หน้า
 ทำเนียบแห่งกรอกุหลาบ จี๊พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระจันทบุรีนฤนาถ พ. ศ. ๒๔๖๖ และพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๖๗ เป็นหนังสือเล่มที่ ๑ เพราะกรมพระจันทบุรีนฤนาถได้เป็นพระบาทสมเด็จพระ
 จันทบุรีนฤนาถในคราววรรณคดีเล่มนี้ได้โดยยาก ยังไม่เคยมีใครพิมพ์ได้
 พยายามแต่จะหาแต่ก่อน จึงประกาศไว้ในทางราชการว่าพิมพ์ครั้งละกลอน
 ประเภทกลอนทุกคำฉันท์แห่งการทวรัช จันทบุรีนฤนาถเป็นหนังสือเล่มที่ ๑
 ๑๖๖๖๗ ได้แต่กับพระประจักษ์ศิลปาคมจันทบุรีนฤนาถ สมควรจะยกย่องตามพระ
 บัญญัติแห่งวรรณคดีสโมสรจึงพร้อมกันทำประกาศฉบับที่ ๑๖๖๖๗
 และประกาศพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสำคัญ ๑๖๖๖๗
 ๑๖๖๖๗ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

๑๖๖๖๗
 อธิบดี
 ๑๖๖๖๗

๑๖๖๖๗
 ๑๖๖๖๗
 ๑๖๖๖๗

กรรมการวรรณคดีสโมสร เห็นชอบพร้อมกันว่า มัทนะพาธา เป็นหนังสือที่แต่งดี
 ใช้คำฉันท์เป็นบทละครพูด, ซึ่งแปลกและแต่งได้โดยยาก, รูปเรื่องปรุงดี, ทรงพระปรีชา
 สามารถมาก สมควรจะยกย่อง จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายประกาศฉบับที่ ๑๖๖๖๗ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๗.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพยายามหาชื่อภาษามคธหรือสันสกฤต สำหรับดอกกุหลาบ ทรงพบชื่อ “กุพชก” ซึ่ง เซอร์ โมเนียร์-วิลเลียมส์ แปลไว้ว่า Rosa moschata และซึ่งมีกล่าวในคัมภีร์ ชันวันตริย นิฆัมณู ดังนี้:-

กุพชโก กพทรุฉนี	พฤตคฺบุษฺปาติเกสรา ।
มหาสหา กณฺฎกาตฺตยา	นีลาลิกฺุสฺสํกุลา: ॥ ๑ ॥
กุพชก: สุรภิ: สุวาทุ:	กษายสฺ ตฺ รสาชน: ।
ศฺริโทษสมโน วฤชช:	สีตะ สํศฺรหโณปร: ॥ ๒ ॥

โคลกที่ ๑ กล่าวถึงลักษณะแห่ง ดอก “กุพชก”, มีคำแปลว่า: “กุพชก งามดังสาว รุน, มีดอกใหญ่, มีเกสรขี้, หนามาก, สะพรั่งด้วยหนาม, มีฝูงผึ้งเขี้ยวเป็นกลุ่ม”.

โคลกที่ ๒ กล่าวถึงสรรพคุณ, มีคำแปลว่า: “กุพชก มีกลิ่นหอม, กินอร่อย, หวาน, มีรสเลิศ: (เมื่อกินแล้ว) ระวังบตรโทษ (คือ กำเริบแห่งลม, ดี, เสมหะ), เจริญราก, เย็นสบาย, แก้โรค เช่น ท้องร่วง”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนข้อความในโคลกทั้ง ๒ เป็น อินทรวีเชียรฉันทน์ ในองก์ที่ ๑ ดังนี้:-

ไม้เรียมกะกาพ-	ชะกะสีอรุณแสง
ปานแก้มแฉล้มแดง	ครุณี ฌ ชามอาย;
ดอกใหญ่และเกสร	สุวคนธะมากมาย,
อยู่ทน บ วางวาย	มธุรสขจรไกล;
อังกทั้งสะพรั่งหนาม	คฺจะเข้ประดับไว้,
ผึ้งเขี้ยวสบินไขว่	บมิไกรจะห่างเหิน.
อันกุพชกะกาหอม,	บริโกคอร่อยเพลิน,
รสหวานสีหวานเชอญ	นรลัมเพระเลิดรส;
กินแล้วระวังบตร	พิระโทษะหายหมด,
ก็อสมและศีลค	ทฺษะเสมหะเสื่อมสรรพ;
อังกทั้งเจริญกา	มะกฺุณากิริมยฺฉันท,
เย็นในอุราพลัน,	และระวังบพชาติ.

บทละครพระราชนิพนธ์ “มัทนะพาธา” ได้ชื่อว่า “มัทนะพาธา” เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยว่า คำว่า กุพชก หรือ กุพชกา จะใช้เป็นชื่อ นางเอกไม่เหมาะ, ทรงเลือกเอาคำ “มัทนา” แทน, ซึ่งแปลว่าความรักหรือความลุ่มหลง; และได้ทรงพบศัพท์ “มทนพาธา” ซึ่ง เซอร์ โมเนียร์ วิลเลียมส์ แปลไว้ว่า “The pain or disquietude of love”, (ความเจ็บหรือความเดือดร้อนแห่งความรัก), ซึ่งตรงกับเรื่องที่อยู่ใน พระราชหฤทัย, จึงได้พระราชทานชื่อให้แก่พระราชนิพนธ์นี้ว่า “มัทนะพาธา”.

ไม้เรียกดอกกุพ-
ชกะสีอรุณแสง
ปานแก้มแฉล้มแดง
ครุณี ณ ขามอาบ ;
ดอกใหญ่และเกสร
สุวคนธะมากมาย,
อยู่ทน บ วางวาย
มธุรสขจรไกล.

การที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธาเป็นคำฉันท์นี้ ทำให้เกิดความ ตื่นเต้นขึ้นโดยทั่วไป. เพราะการแต่งฉันท์ในภาษาไทยนั้น ทำได้ยาก, แต่ ก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครได้ดี, และมีความไพเราะด้วย.

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เหมาะสำหรับการอ่านมากกว่าการแสดง. หลายครั้งผู้จัดแสดงได้ปรับปรุงบทโดยใส่เพลงเข้าด้วย. แต่ นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษได้จัดแสดง (บางตอน) ครั้ง หนึ่งตามบทพระราชนิพนธ์ เมื่อไปชุมนุมประจำปีในเมือง Doncaster เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕.

ในการพระราชนิพนธ์ “มัทนะพาธา” นี้ ทรงใช้กาพย์ทั้ง ๓ และฉันท์ ๒๑ คณะฉันท์, จำนวนมากกว่า “ศกุนตลา” ของกาลิทาส รัตนกวี. แต่สาตินี้ฉันท์ของพระองค์แปลกกว่าของ เดิมในคัมภีร์วุตโตทัย, เพราะวรรคหลัง กรุลหุเหมือนอินทวิเชียรฉันท์ แทนที่จะเหมือน กุชชกัปปยาตร์ฉันท์, จึงมีผู้เสนอให้เรียกสาตินี้ฉันท์ของพระองค์ว่า “วชิรสาตินี้ฉันท์”.

- นางนี้เป็นต้นพฤก—   ษะประดิษฐานอยู่ยัง
- กลางดงใกล้ที่ตั้ง   วรรบวณะศานน.

Madanabādhā.
(in prose).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลมัทนะพาธาของ พระองค์ เป็นร้อยแก้วภาษาอังกฤษ, สำเร็จบริบูรณ์ทั้ง ๕ องค์กร พร้อมด้วยอภิธานศัพท์, เมื่อ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘, พระราชทานมายังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิ- ยากร เพื่อให้พิจารณาทูลเกล้าฯ ถวายความเห็น.

ทรงเริ่มการแปลตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ที่กรุงเทพฯ

ปานแก้วแจ่มแดง ครุฉินยามาย

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร สนองพระราชประสงค์ โดยกราบบังคมทูลถวายความเห็นไปว่า ทรงเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษยิ่งกว่าพอ ที่จะทรงพระราชนิพนธ์เป็น blank verse ภาษาอังกฤษ ตามแบบของเชกส์เปียร์ได้, ซึ่งจะเหมาะสมกว่า, จึงได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์แปลใหม่ให้เป็นร้อยกรองตามคำกราบบังคมทูล.

เมื่อได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ แปลเป็นภาษาอังกฤษใหม่ ฉบับที่ทรงพระราชนิพนธ์แปลเสร็จบริบูรณ์แล้ว จึงเป็นฉบับที่จะไม่ทรงใช้.

ผู้เรียบเรียงหนังสือนี้ ยังไม่เคยเห็นมัทนะพาธา ฉบับร้อยแก้วภาษาอังกฤษนี้.

- สุเทษณ์.** ความรักทะเลี้ยอูระระทด เพราะมืออาจจะกลอยเกลี้ย.
 Love made my heart-weary, since I could not dally with thee.
- มัทนา.** ความรักระทดอูระระเหี้ย ฤจะหายเพราะเกลี้ยกลอย?
 Could thy heart-weariness by dalliance allayéd be?
- สุเทษณ์.** โอ้อ้อกระไรนะมะทะนา บมิตอบพะจีพอ?
 Oh! Madanā, why wilt thou not give me an answer fair?
- มัทนา.** โอ้อ้อกระไรอะมะระง้อ มะทะนามิพอดี!
 Oh! Why art thou not fair to Madanā, great deity rare?
- สุเทษณ์.** เสี้ยแรงสุเทษณ์นะประดิพัทธ์ มะทะนาบเปรมปรีช.
 Hopeless Sudeshna loves sweet Madanā, untouch'd by love!
- มัทนา.** แม้ข้าบเปรมปรีชะฉนี้ ฉิจะโปรดก็เสี้ยแรง.
 Untouch'd by love am I, to love me would quite hopeless prove!
- สุเทษณ์.** โอ้อรูปร่างไลยะศุกะเลิด บมิกวระจะใจแข็ง.
 So ravishing in shape, but why, Oh! why hast such a hard heart?
- มัทนา.** โอ้อรูปร่างไลยะมะละแรง ละก็จ่าจะแข็งใจ.
 Though ravishing in shape, I'm weak, so my heart plays a hard part!
- สุเทษณ์.** หากพิจะกอดวธุและจูม— พิตะเจ้าจะว่าไร?
 If I embrace and kiss thee now, what wouldst thou say, my dear?
- มัทนา.** ข้าบาทจะขัตฤก็มีได้ ฉิพระองค์จะทรงปอง.
 I could not say thee nay if so be thy desire, that's clear.
- สุเทษณ์.** ว่าแต่จะเต็มฤดิฤหาก ดนุกอดและจูบน้อง?
 But wouldst thou be willing, my love, to let me clasp and kiss?
- มัทนา.** เต็มใจมิเต็มคนุกี่ต้อง ประตบัตร์ะเบี้ยบดี.
 Willing or no, I must in my manners ne'er be remiss.

สุเทษณ์ วิงวอนมัทนาให้รัก

ถึงวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชหัตถเลขาไปยังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรพร้อมด้วยองค์ที่ ๑. ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์เป็นคำร้อยกรองภาษาอังกฤษเสร็จแล้ว, ทรงใช้เวลาราว ๑ เดือน, และมีพระบรมราชาธิบายมามีใจความว่า:—

ยกเว้นตอนที่มิพระราชประสงค์ จะให้มีความไพเราะเป็นพิเศษ ทรงใช้ blank verse ชนิดมี ๑๐ พยางค์, ซึ่งเหมาะที่สุดสำหรับการพูดได้ตอบ, และบางทีก็ให้สัมผัสด้วย. ในกรณีพิเศษได้ทรงใช้คำประพันธ์แบบอื่น เพื่อมิให้เบื่อ. ภาพโคลง ๑๖ นั้น ทรงพยายามจะรักษาไว้ให้มี ๑๖ คำตามภาพไทย แต่บางทีก็ไม่เหมาะจึงทรงใช้แบบอื่น ซึ่งต้องเพิ่มจำนวนบรรทัด.

ทรงพระราชนิพนธ์แปล ภาพโคลง ๑๖ รักษาไว้ให้มี ๑๖ พยางค์ ดังนี้:—

สุเทษณ์. ปวงรูปเจ้าวาดมานี้ เป็นรูปนารี ที่ล้วนประเสริฐเลิศงาม;
 Those pictures are of fair maidens of beauty rare-all sweet they are-
 แต่กุดูทุกคนงราม ก็ยังเห็นทราม กว่านารีรัตน์มัทนา.
 I find each fair lady is less rich in beauty than Madanā.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลภาพโคลง ๑๖ แบบที่เพิ่มจำนวนบรรทัด ดังนี้:—

มัทนา หม่อมฉันเคารพเทพไท ทูลอย่างจริงใจ ก็มิทรงเชื่อเลย,
 With due respect I plainly told the truth,
 But Your Highness would not believe my words.
 กลับทรงคำรัสเฉลย ชวนชักชมเชย และชิดสนิขเสนาหา.
 You did repeatedly keep asking me
 To agree to accept your proffered love.

ต่อจากที่ได้พระราชทาน องค์กรที่ ๑ ลงมาเพียง ๑๖ วัน, คือ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๔๖๘, ได้ทรงพระราชนิพนธ์องค์กรที่ ๒ เสร็จ, และเริ่มองค์กรที่ ๓ หลายวันแล้วด้วย, มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานมายัง พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร มีพระบรมราชธิบายมาด้วยตามเคย.

ต่อจากนั้นอีกเพียง ๖ วัน ก็ทรงพระราชนิพนธ์องค์กรที่ ๓ เสร็จ. มีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๖๘ มายังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ดังนี้:—

Phya Than
24 August, 1928

Dear Pham,

Here is the Third Act of "Madana-
badhā", which has been somewhat
more difficult to write than the Second;
but luckily I had already made trans-
lations of the hymns and chart in
my spare time, which therefore saved
a lot of trouble.

As I have only finished the Third
Act today, it may be some time before
I can send you the Fourth which I
shall begin tomorrow.

Yours &c
Rama R

แต่การหาได้เป็นไปดังพระราชประสงค์ไม่ ด้วยเหตุที่มีพระราชภารกิจอย่างอื่น แล้ว
ก็ทรงพระประชวร และสวรรคตเมื่อเช้าวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘.

ตำนานแห่งหญ้าคา.

เป็นที่สังเกตว่า บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง มัทนะพาธา นั้น มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ตำนานแห่งดอกกุหลาบ.

พระมหาเทพกษัตรสมุห ได้เล่าให้ผู้เรียบเรียงฟังว่า ได้ฟังกระแสร์พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีตำนานอยู่ ๒ คือ—

ตำนานแห่งดอกกุหลาบ,

และ

ตำนานแห่งหญ้าคา.

ตำนานแห่งดอกกุหลาบนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ในปลายรัชสมัยของพระองค์.

ส่วนตำนานแห่งหญ้าคา นั้น ทรงเล่าเป็นเรื่องไว้ ยังมีได้ทรงพระราชนิพนธ์, แต่มีพิมพ์อยู่ในหนังสือดุสิตสมิต เล่ม ๑๔ ฉบับที่ ๑๖๔ วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๖๔, “นายนิวัทธ์” เป็นผู้เขียน, ๒ ปีก่อนที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องตำนานแห่งดอกกุหลาบ.

นางอทิตี (หรือนางวินะตา) เทพมารดาของพญากรุฑ กับนางทิตี (หรือนางกัทรุ) เทพมารดาของพญานาค เดียงกันว่ามาของพระอาทิตย์สีแดงหรือสีดำ. ฝ่ายที่ควรจะแพ้กลับชนะ เพราะพญานาคแอบไปท่นพิษให้มาพระอาทิตย์กลายเป็นสีดำ ในเวลาก่อนรุ่งวันนั้นด้วยกันจะไปดูให้แน่ชัด. นางอทิตีถูกปรับ ต้องให้พญากรุฑผู้เป็นบุตรไปแย่งมะอมน้ำอมฤตมาจากพระนารายณ์เพื่อให้พญานาคดื่ม พญากรุฑไปดำเนินการเรื่องนี้ได้ผล. บรรดาเทวดาทั้งหลายที่ช่วยกันขัดขวางก็สู้พญากรุฑไม่ได้ แม้แต่พระนารายณ์เองก็ไม่สามารถจะเอาชนะพญากรุฑ ต้องทำสัญญาเป็นไมตรีกัน.

พระนารายณ์ให้ข้อคิดแก่พญากรุฑว่า ถ้าพญานาคที่มพิษร้ายอยู่แล้ว ได้ดื่มน้ำอมฤต จะไม่รู้จักตาย ผู้ที่อยู่ในโลกจะเดือดร้อนยิ่งขึ้น พญากรุฑจึงแก้กล้ำทำหกเสียจนหมด เมื่อเหาะผ่านป่าหญ้าคามานี้. ด้วยเหตุนี้พญานาคจึงมิได้ดื่มน้ำอมฤต.

หญ้าคาจึงมีชีวิตเป็นอมตะ เผลาก็ไม่สูญพันธุ์.

หญ้าคาจึงถูกนำมาใช้ ในพิธีมงคล.

งูจึงกลัวหญ้าคา มีอาจเลื้อยเข้าไปในดงหญ้าคาได้.

งานละคร ใน พ.ศ. ๒๔๖๘.

ซึ่งเป็นที่สุดท้ายแห่งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ท้าวแสนปม (ละครตัว)
 ท้าวพระยากรมการบ้านท้าวแสนปม
 ในอนุปรับ: พระยาพิชัยสงคราม
 พก.ประพาศน์ สี่พระยาพิชัยสงคราม
 พนมวัน เมื่อ ๑๕ เมษายน ๒๔๖๘.

ชีวิตพระสัมฤทธิ์
 มีพระแสงดาบที่ พระยา
 มีพระยาพิชัยสงคราม
 เมื่อเห็นเงินทำบุญไว้,
 เมื่อ ๒๓, ๒๕ พฤษภาคม
 ๒๔๖๘. ท้าวแสน
 ปม ท้าวแสนปม.

Madanabādhā (ร้อยแก้ว)
 ท้าวพระยาพิชัยสงคราม
 เมื่อเห็นเงินทำบุญไว้,
 เมื่อ ๒๓, ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๖๘.

ชาวิตรี
 ได้ทรงกำหนดตัว
 ผู้แสดงไว้แล้ว จะ
 ท้าวแสนปมเป็น ตัว,
 พระยาพิชัยสงคราม, และ
 ท้าวพระยากรมการบ้าน
 เกณฑ์ที่ระบอไว้ก่อน.

หม่อมเจ้า
 จ: ตระกูล กอวก
 ท้าวพระยาพิชัยสงคราม
 เมื่อ ๑๕ - ๑๗. ๒๔๖๘.

Madanabādhā (ร้อยแก้ว)
 ท้าวพระยาพิชัยสงคราม
 เมื่อเห็นเงินทำบุญไว้,
 เมื่อ ๒๓, ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๖๘.

พระพิชัยสงคราม
 (ละครตัว)
 พระยาพิชัยสงคราม พก.ประพาศน์
 เกณฑ์ที่ระบอไว้ ท้าวแสนปม พระยาพิชัยสงคราม
 จ: ตระกูล กอวก ได้เป็นละครตัว,
 และ ท้าวพระยากรมการบ้าน เมื่อ ๑๕. ๒๔๖๘. ท้าว
 แสนปม ที่ตั้งวางพระยาพิชัยสงคราม พก.ประพาศน์

ละครโรงใหญ่.

ในเรื่อง ตามใจท่าน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งว่า “ทั้งโลกเปรียบโรงละครใหญ่”. ในละครโรงใหญ่นั้น พระองค์ได้ทรงมีบทบาทสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแก้ไขสัญญาเก่า ๆ ที่ประเทศสยามได้ทำไว้กับต่างประเทศ ขณะที่เรายังด้อยพัฒนาและขาดกำลังอาวุธ, ทำให้เกิดสิทธิพิเศษนอกอาณาเขตของต่างชาติขึ้นในประเทศสยาม. คนชาวต่างประเทศในเมืองไทย ให้ขึ้นศาลกงสุล. การเก็บภาษีศุลกากรนั้น ให้เก็บได้ไม่เกินร้อยละ ๑, จนเรียกกันติดปากว่า “ภาษีส้อยชั่งสาม” นอกนั้นยังมีข้อผูกมัดมิให้เรามากองทหารในบางท้องที่ เช่นในจังหวัดบักขี้ไต้ทั้งหมด เป็นต้น.

การเจรจากับต่างประเทศเพื่อแก้ไขสัญญา ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปีแรกๆ ในรัชกาลของพระองค์, โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้กำกับการแสดง กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้กำกับเวที และที่ปรึกษาชาวต่างประเทศเป็นละครตัวสำคัญไปเจรจาร่วมกับอัครราชทูตไทยในประเทศนั้นๆ. มีความรู้สึกลักษณะเด่นชัดว่า การเจรจากับอังกฤษ และฝรั่งเศส คงจะลำบากกว่าประเทศอื่น เพราะประเทศทั้งสองนี้มีผลประโยชน์อยู่ในประเทศสยามมาก, ถ้าเจรจาดกกลงกับสองประเทศนี้ได้ ประเทศอื่นๆ ก็คงไม่มีปัญหา. ด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงแต่งตั้งให้ตัวละครสำคัญในโรงละครโรงเล็กของพระองค์ ๒ คน ให้ไปเป็นอัครราชทูต ผู้แทนพระองค์ประจำอยู่ใน ๒ ประเทศนั้น คือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร (ปอล ในเรื่องมิตรแท้ที่ เจนีวา) เป็นอัครราชทูตที่กรุงปารีส และพระยาบรูณ์นราชนาถ (นายสน เศรษฐี ในเรื่องมหาตมะ) เป็นอัครราชทูตประจำอยู่ที่กรุงลอนดอน.

เมื่อเสร็จมหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ พระยาบรูณ์นราชนาถได้เข้าเฝ้าพระเจ้าจอร์จที่ ๕ พระราชวังวินด์เซอร์ เพื่อเจรจาเรื่องนี้ แต่การเจรจาดังกล่าวสำคัญ คือ เมื่อมีการประชุมทำสัญญาสันติภาพที่แวร์ซาย อัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีสได้ไปแสดงบทบาท จนประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน แห่งสหภาพรัฐอเมริกาได้กล่าวในที่ประชุมว่า “ท่านพูดถูกแล้ว อเมริกาจะทำสัญญาฉบับใหม่แก่ประเทศสยาม.” หลังจากนั้น ๓ ปี ตัวละครอีกตัวหนึ่งจึงมาปรากฏบนเวที ผู้นั้นคือ Dr. Francis B. Sayre.

เรื่องจบฉากสุดท้ายใน พ.ศ. ๒๔๖๘, ฝรั่งเศสและอังกฤษให้ความตกลง และประเทศอื่นๆ ก็ยินยอมตามมา. แต่ก็เป็นไปด้วยความยุ่งเหยิงสับสน มีอุปสรรค ซ้อนอุปสรรค แบบเดียวกับในบทละครบนเวที. ประเทศอิตาลี สมัยมุสโสลินี เป็นประเทศสุดท้ายที่ให้ความตกลง แก้ไขสนธิสัญญากับประเทศสยาม เมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

ละครโรงใหญ่เรื่องนี้ จบลงด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานบรรดาศักดิ์ พระยาภิบาลาณ ไมตรี แก่ Dr. Francis B. Sayre แล้วก็สวรรคต.

เป็นสุขนานุกรม หรือโสคนานุกรม ก็สุดแต่ท่านทั้งหลายจะพิจารณา.

พระเกียรติฤๅ (ละครเรื่อง).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุงพระราชนิพนธ์ละครเรื่อง พระเกียรติฤๅ (เฉพาะตอนต้น) ให้เป็นละครเรื่อง โดยมีพระราชประสงค์เฉพาะ.

ขณะนั้นพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ทรงพระครรภ์อยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงเตรียมบทละครเรื่องนี้ ไว้สำหรับแสดง ในงานพระราชพิธีสมโภชเดือนพระราชมโอรส.

๑

บทละครพระราชนิพนธ์พระเกียรติฤๅ (ละครเรื่อง) นี้ มีเพลง ๕๔ เพลง. กับมีวงเครื่องสายผู้ชายบนเวทีด้วย. ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงละคร ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เพื่อซ้อมวงมโหรีก่อน ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๖๘, ยังไม่ทันได้เข้าฉาก ก็ถึงงานพระราชพิธีสมโภชมโอรส. ทรงพระประสูติระหว่างงานนั้น เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน, และสวรรคต เมื่อเช้าวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘.

๑

ท้าวเกียรติราชเสด็จล่าเนื้อ เพราะพระนางอินทราผืนเห็นดวงทองก็อยากจะได้. ท้าวเกียรติราชเห็นดวงทองเข้าจริง ๆ จึงตามไปถึงสระน้ำ, เห็นขันทองลอยอยู่ แต่จะหยิบก็หยิบมิได้. ทันใดนั้นยักษ์ตนหนึ่ง, ชื่อกัณฐ, ออกมากล่าวโทษท้าวเกียรติราชว่าบุกรุกแดนของตน, แต่บัดนั้นก็หนีไม่พ้น ต้องหาสิ่งของมาไถ่ชีวิต. ในที่สุดท้าวเกียรติราชจำต้องยอมให้คำมั่นสัญญาว่า เมื่อกลับไปถึงพระนคร ให้นำสิ่งใดมาถวาย ก็จะมอบสิ่งนั้นให้แก่กัณฐ. ขณะนั้น พระนางอินทราทรงพระครรภ์อยู่ และได้ประสูติพระโอรส. ครั้นท้าวเกียรติราชกลับถึงพระนคร ก็นำพระโอรสนั้นมาถวาย. ท้าวเกียรติราชจึงรู้ว่าเสียให้แก่กัณฐ ต้องไปอ่อนนอมขอผ่อนผัน. ครั้นเวลาผ่านไป ๒๐ ปี พระกุมารเจริญพระชันษา ทรงพระนามว่าพระเกียรติฤๅ แต่พระบิดาประชวรหนัก. พระเกียรติฤๅไปหาพระอาจารย์ จึงได้ความว่า ท้าวเกียรติราชขอผ่อนผันจากยักษ์ได้ ๒๐ ปี, บัดนี้ถึงเวลาแล้ว มิได้ปฏิบัติตามสัญญาจึงทรงประชวร. พระเกียรติฤๅได้ทราบความดังนั้น จึงตกลงจะไปมอบพระองค์ให้แก่กัณฐตามที่พระบิดาได้สัญญาไว้.

พระราชนิพนธ์ละครเรื่อง พระเกียรติธิด องค์กรที่ ๒.

บทขับลำ—สุคีตา

(ปลาทอง)

๑ พระเอยพระหนอนาถ
งามพิลาศดั่งดวงมณีใส
พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย
มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี ฯ

๑ ดอกเอยดอกจำปา
หอมชื่นจิตตตินาสา
ขี้ดมขี้งพาให้ดมเอย ฯ

๑ หอมพระเดชทรงยศไอรสราช
แผ่แผยผางาดในแดนไกล
ฟังเดชพระหน่อไท
เป็นสุขสมใจไม่วางวาย ฯ

๑ รูปลม้ายกล้ายพระบิดุราช
ผิวผุดผาดเพียงชนนีสรี
ขอพระจงทรงคุณวิบุลย์ทวี
เพื่อเป็นทรมเกล้าข้าเฝ้าเทอญ ฯ

๑ ดอกเอยดอกพุทธชาติ
หอมเย็นใจใสสะอาด
หอมบ่มิขาดสุกนธ์เอย ฯ

๑ หอมพระคุณการุญเป็นประถม
เย็นเกล้าเหมือนร่มโพธิ์ทอง
เหล่าข้าทูลถอง
ภักดีสนองพระคุณไท ฯ

(เมื่อจบสุกรับแล้ว พระนางอินทรีรา ตรีสขมสุคีตา, ตรีสว่า บทนี้เหมาะสำหรับใช้
เป็นบทกล่อมพระโอรส แล้วตรีสส่งสุคีตาให้จัดของบำเหน็จประทาน.)

เริ่มกล่าวเรื่องราวจีน
สืบสืบมีผลตาม
สอนให้เหมือนใจธรรม
๗๐ พระคุณ ผู้รู้แท้

ดั่งใจเรียวเรียวขลิบ
ที่เหมือนตาตาม
สอนให้เหมือนใจธรรม
แต่พระมอญแท้

เงินปวงคม
กาตาดี
จีนจิต
ว่าให้กำลัง

แล้วสืบ (๑๗) นม
แต่เซ้
จีนจิต
เทศกัมภกราย ๗.

ปรารถนาหลายเรื่องอัน
 เปรียบขลางดงของวง
 พระคุณแห่งพระนาง -
 ปกป้องระชาดลิ่ง

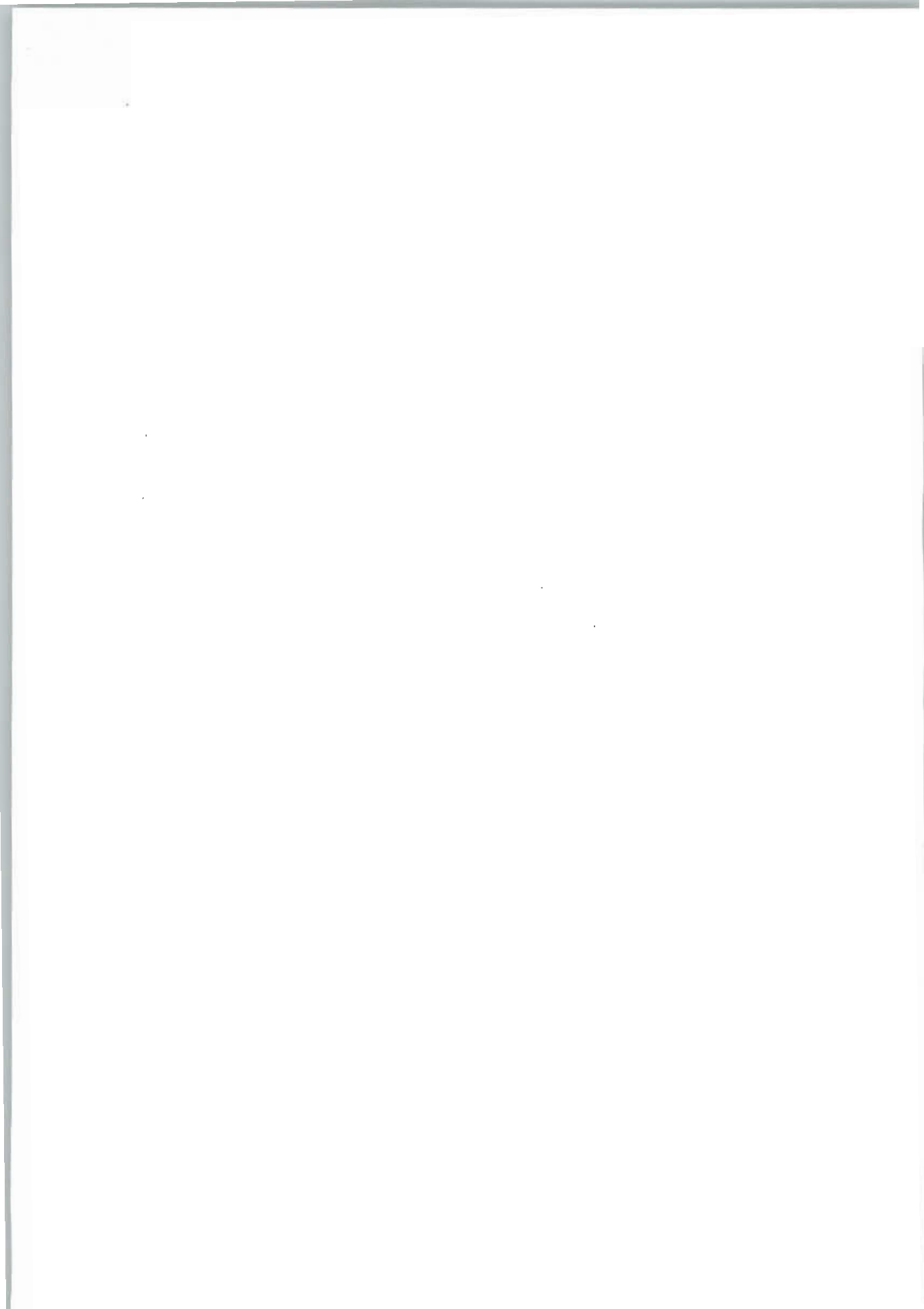
นางมาเป็นข้าพระ -
 มออบหมายกษัตริย์ -
 แล่พระดั่งนศรี
 พระนพสุกตได้

สมประสงค์
 สดทั้ง
 กุญแจ สดมาแป
 เมื่อตรึงก่อนพล

มหธิ- รัชชมา
 กิตใจ
 เสด็จสู่ สวรรค์หา
 จากฟ้ามาเทพ ฯ

ภาคผนวก

ภาคผนวก (๑) หลักฐานอ้างอิง.

ต้นฉบับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลายเรื่อง.

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิมพ์ดีดในรัชกาลที่ ๖ บางเรื่อง.

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิมพ์ที่โรงพิมพ์ต่างๆ หลายเรื่อง.

สูจิบัตรการแสดงละครพระราชนิพนธ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนมาก.

พระราชกิจรายวันในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระราชบันทึกหมายเหตุรายวันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

จดหมายเหตุรายวันของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม.

บันทึกหมายเหตุรายวันของผู้เรียบเรียงเอง.

พระราชหัตถเลขา และพระราชบันทึก ถึงเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี.

บรรณานุกรม พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับหอสมุดแห่งชาติ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก, พ.ศ. ๒๕๑๓.

ประชุมบทความคอนเสิต และตาโบล วิวังต์ พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

มหาธีรราชรำลึก, อักษรานุสรณ์ ๒๔๕๖,

เรื่องความเรื่องพระราชนิพนธ์ บทละครพูด ในรัชกาลที่ ๖ ฉบับที่ได้รับรางวัลที่ ๑ ของ น.ส. เฉลา ไชยรัตน์,

เรื่องความเรื่องพระราชนิพนธ์ ประเภทร้อยกรอง ฉบับที่ได้รับรางวัลที่ ๑ ของ นายศักดิ์ศรี เข้มนั้ดดา.

สังเขปพระราชประวัติ และพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ นายสงวน อึ้งก.

จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน ฯลฯ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยานุภาพ ทรงรวบรวม.

จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองบักขี้ไต้ ร.ศ. ๑๒๘.

จดหมายเหตุระยะทางเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมณฑลบักขี้ไต้ ของสักขี, พ.ศ. ๒๔๕๘ และ พ.ศ. ๒๔๖๐.

รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑.
 รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๒.
 รามเกียรติ์ ตอนนางลอย ของ นายประพันธ์ สุขนระชาติ.
 บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์.
 อสุเรนทรจารีต.
 พระนลคำหลวง.
 ลิลิตนารายณ์สิบปาง.
 คำอธิบายและอภิธานสำหรับประกอบเรื่องนารายณ์สิบปาง.
 นิทานทองอิน.
 คำพากย์รามเกียรติ์ (ของเก่า).
 ตำราพื่อนรำ ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ.
 โจนภาคต้น ว่าด้วยตำนานและทฤษฎี ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
 ฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
 ศิลปะละครรำ ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
 ปกัณกะ ประวัติของอุปรากรเรื่อง มิกาดิ ของ นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ.
 ราชกิจจานุเบกษา.
 ทวีปัญญา.
 วิทยจารย์.
 สมุทราสาร.
 ดุสิตสมิต.
 ไทยเชชม.
 ภาษาและหนังสือ.
 วัชรวิธานุสรณ์.
 The World Book Encyclopedia.
 Kalidasa's Çakuntala (Bengali Recension), edited by Richard Pischel 1877.
 Alfred Mortier, Sakountala, d'après Kalidasa.
 The British Drama League Catalogue.
 Baker and Packman "A guide to the best fiction".
 Allardyce Nicoll "A History of the British Drama 1660-1990".
 Eugène Labiche, Théâtre Complet.
 Bangkok Times.
 Oxford Dictionary.
 Petit Larousse.

ภาคผนวก (๒) นามบุคคลที่กล่าวถึง.

คำชี้แจง

๑. นามบุคคลที่กล่าวถึง ที่นำมาเรียงลำดับตามตัวอักษรในพจนานุกรม ในภาคผนวก (๒) นี้ มีเฉพาะบุคคลที่เป็นไทยหรือมีบรรดาศักดิ์เป็นไทย, ไม่รวมถึงนามอักษรย่อ, นามปากกา, นามแฝง, นามของตำแหน่งหน้าที่ หรือนามบุคคลในเรื่องละคร.

๒. ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงเลขหน้า ในหนังสือนี้ ที่นามบุคคลนั้นๆ ปรากฏ, มีไว้เพื่อเปิดกลับไปดูได้ และเพื่อป้องกันความสับสน เช่น ในกรณีที่บุคคลสองคนได้มีบรรดาศักดิ์เดียวกันในเวลาต่างกัน.

๓. ชื่อ บรรดาศักดิ์ และนามเดิม ส่วนใหญ่ได้รับความเอื้อเฟื้อสอบทานจากกรมมรดกธรรมักษ์.

๔. ผู้เรียบเรียงขออภัยในการที่มีได้เสียศุขทหาร ครบถ้วน คือใส่เฉพาะที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น.

ก.

กมล โชติกเสถียร, นาย (๔๑)

กมล สาริกานนท์, น.ส. (๓๓๗)

กรรมิการ์ วงษ์สวัสดิ์ (๘๕)

กวด หุ้มแพร, นาย (๒๓๗, ๒๕๓, ๒๖๘)

ก่อง เจตนาวัต, นาย (๕๗)

ก้อนดิน ราหุลทัต, นาย (๕๗)

กัลยาณไมตรี, พระยา (๓๕๕)

กาบแก้ว อภัยวงศ์, น.ส. (๑๖๐)

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, นาง (๓๖๔)

เกษมศรีสุโขทัย, พระเจ้าน้องยาเธอ

พระองค์เจ้า (๔๔)

เกอ สดากษณ์, นาย (๕๗)

พล.ท. พระสรราชย์สฤติการ.

นางกมล สาขาลักษณ์.

นางกรรมิการ์ วงษ์สวัสดิ์.

นายจำเริญ (ปานี่ ไกรฤกษ์).

นายก่อง เจตนาวัต.

หลวงธารารสวิเศษ.

พระยากัลยาณไมตรี (Dr. Francis B. Sayre).

คุณเกตุมดี วิมุกตกุล.

นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น

ทิวากรวงศ์ประวัติ.

พระบริหารสาราลักษณ์.

ข.

ขวัญวังสรวง, นาย (๑๔๑)

ขัน หุ้มแพร, นาย (๒๕๓)

ขาว โกมลมิศร์ (๘๘,๘๒)

พระยาชาลาณชาติโกไสวรัย

(พิศวง เทพาคำ).

พระพลัษฏานุรักษ์ (ตี ภัทรเสวี).

นายขาว โกมลมิศร์.

ก.

คลอง ไชยขันต์ กรุงเทพมหานคร, ม.ล. (๒๒๒)

กลาย, นาย (๗๕)

เครือแก้ว อภัยวงศ์, น.ส. (๑๖๐)

เกล้า กชนันท์, นาย (๕๗)

โคม, จำ (๖๐)

ม.ล. คลอง ไชยขันต์.

หลวงวิสูตรอัคร (กลาย บุนนาค).

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี.

หลวงสรรพากรกิจ.

ว่าแผ่นดินของยัง (โคม)

จ.

จรูญศักดิ์กฤดากร, ม.จ. (๔๗, ๖๒, ๖๓, ๑๒๓,

๑๒๕) พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

(๓๕๕)

จรูญอักษรศักดิ์, ขุน (๓๒๓)

จักรปาณีสรีสวัสดิสุข, พระยา (๑๗๕)

จักรพงษ์ภูวนาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

เจ้าฟ้า (๔๓)

จามร โชติกเสถียร (๒๓๖, ๓๑๓)

จ้านงราชกิจ, นาย (๒๖๘)

จ้านงราชกิจ, นาย (๘๗, ๘๘)

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

จรูญศักดิ์กฤดากร.

หลวงจรูญอักษรศักดิ์ (ฮั อรุสยะนันท์).

เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า

กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ.

นายจามร โชติกเสถียร.

พระบริหารสาราลักษณ์ (เกื้อ สารลักษณ์).

หลวงจ้านงอักษร (จวน ภาณุทัต).

จำลอง, นาย (๕๐)

จิตร, นาย (๒๓)

จิตรเจริญ, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า

(๔๔)

จินดารัตน์ วิริยะวงศ์ (๕, ๑๖, ๓๘)

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ

(๔๐, ๔๒, ๕๒, ๕๓, ๕๕, ๑๒๒, ๑๕๖)

จุลดิศ, ม.จ. (๔๓, ๒๒๒, ๒๒๖),

Prince Chuladis (๒๓๔)

เจน, นาย (๓๔)

เจนภรตกิจ, หมื่น (๓๓)

เจริญ วรรณะสิน, นาย (๒๒๓)

เจือ สตะเวทิน, นาย (๒๒๐)

พระยาจินดารักษ์ (จำลอง สวัสดิ์-ชูโต).

พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า

กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

น.ส. จินดารัตน์ วิริยะวงศ์.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ม.จ. จุลดิศ ดิศกุล.

พระยาเทพสมบัติ (เจน นาคเสวี).

หมื่นเจนภรตกิจ (แปลก มงคลนัญ).

นายเจริญ วรรณะสิน.

นายเจือ สตะเวทิน.

ฉ.

ฉัตร โชติกเสถียร, นาย (๕๓)

ฉัน หุ้มแพร, นาย (๒๕๕)

ฉัน หุ้มแพร, นาย (๑๐๓)

ฉลา ไชยรัตน์, น.ส. (๓๖๓)

ฉลิมา สาริษาต, ร.อ. (๓๒๓)

ฉนิ, นาย (๓๕) ฉนิ บุนนาค, นาย (๕๓)

ฉนิม กฤษณามระ, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)

พระมหามนตรีศรีธรรมาภรณ์.

เจ้าหมื่นสรรเพชภักดี (อิน บุนนาค).

พระราชวรินทร์ (กุหลาบ โกสุม).

น.ส. ฉลา ไชยรัตน์.

พ.ต. หลวงประจันตสิริการ.

นายฉนิ บุนนาค.

พระประสิทธิ์บรรณการ.

ช.

ชลาตย์วิชิต, บุน (๒๕๓, ๒๖๘)

พระชลาตย์วิชิต (หล่อ จุลกะ).

ช่วง, นาย (๒๓, ๓๔, ๓๕, ๔๔)

ช่อม สุริโยดร, นาง (๒๕๕)

ชัชวาลิต, ม.จ. (๓๕, ๒๕๓)

ชาย, สมเด็จพระเจ้า (๑๒๒)

ชิต หุ้มแพร, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)

ชิตกษบาล, หลวง (๒๘๓, ๒๕๕)

โชน, นาย (๓๕)

ใช้, นาย (๓๕)

พระยาอินทราชบดี (ช่วง พัลลภ).

นางช่อม สุริโยดร.

ม.จ. ชัชวาลิต เกษมสันต์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์.

พระอิสริยยศพิสุทธ์ (ม.ล. พงศ์ อิศรางกูร).

พระดรุณรักษา (เพิ่ม เมฆประสาท).

นายโชน บุนนาค.

พระยาราชอักษร (ใช้ อัครวิกรม).

ค.

คนัยวรนุช, ม.จ. (๔๓)

ดวงเดือน สิริยาน (๓๑๓)

ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระ (๑๔๑, ๑๔๓), สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยา (๒๑, ๓๖๓),
Son Altesse Royale Le Prince Damrong
(๒๑)

คิลก, องค์ (๑๒๒)

คิศวรกุมาร, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)

คิศศานูวัติ, ม.จ. (๒๖๘, ๒๕๓, ๓๐๕)

คุณภากร, ม.จ. (๒๖๘, ๓๐๘)

คุณหญิง มาลากุล, ท่านผู้หญิง (๓๒๑)

คุณจิต พานิชพัฒน์ (๓๑๓)

เดชนัน, นาย (๒๓)

ม.จ. คนัยวรนุช จักรพันธ์.

นางดวงเดือน สิริยาน.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสรรควิสิขยรรบดี
(พระองค์เจ้าคิลกนพรัตน์).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-
ราชานุภาพ.

ม.จ. คิศศานูวัติ คิศกุล.

ม.จ. คุณภากร วรวรรณ.

ท่านผู้หญิงคุณหญิง มาลากุล ณ อยุธยา.

นายคุณจิต พานิชพัฒน์.

จ้มนจงภักดิ์คือกัชวา (เดชนัน ธนสุนทร).

ค.

โต, ลูก (๑๒๒)
โต สุจริตกุล, นาย (๒๕๕)
ไตรทศประพันธ์, ม.จ. (๔๓)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
นายกวด หุ้มแพร.
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปัทย์.

ด.

ถม สมิตโยธิน, ร.อ. (๓๒๓)
ถาวรมงคลวงศ์, ม.จ. (๔๓)
ถ่อมเล็ก, นาย (๑๕๖)
โต, นาย (๗๕)

พ.ต. หลวงศัลยยุทธวิธีกร.
ม.จ. ถาวรมงคลวงศ์ ไชยยันต์.
ขุนवादพิสวง (ถ่อม ศิลปชีวิน).
พระยาอุดมราชภักดี (โต สุจริตกุล).

ด.

ทรงนัจวิฐี, หมื่น (๑๕๖) ขุน (๓๗)
ทรงพลราบ, นาง (๒๒๒)
ทรงพลราบ, พระ (๒๕๓)
ทวน ชรรมาชีวะ, นาย, Mr. Thuan Dhāmājiva
(๒๒๔)

ทวิ จุลทรัพย์, พล.อ.อ. (๓๐๗)
ทองแล้ง, นาย (๗๕)

“ทูลหม่อม” (๑๒๒)
เทพดรณาทร, จมื่น (๒๕๑)
เทพทวาราวดี, พระ (๕๐, ๒๐๘)
พระยา (๑๕๖, ๑๗๗)

ขุนทรงนัจวิฐี (จิว รามัญ).
คุณหญิงนเรนทรราชา (น้อย).
พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อูรา คเนจร).
พระยาศรีปัญญา.

พล.อ.อ. ทวิ จุลทรัพย์.
หลวงไพจิตรนันทการ (ทองแล้ง
สุวรรณการต).

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
จมื่นเทพดรณาทร (เอี่ยม นิลวัชระ).
พระยาบำเรอบริรักษ์ (สาข ฦ มหาชัย).

เทพรัตน์นรินทร์, หลวง (๘๘)
เทพวิฑูร, พระ (๒๔๕)

“เทววงศ์ยุโรปการ” (๒๔๕)

เทเวศร์วงศ์วิวัฒน์, เจ้าพระยา
(๕๒, ๗๔, ๗๕)

เทศ (๑๔๑)

เทียม, Mille Thiem (๒๑)

พระยาเทพรัตน์นรินทร์ (เกล้ามี ศรีไชยันตร์).
พระยาเทพวิฑูรพหุศรุตาบดี
(บุญช่วย วณิกกุล).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
เทววงศ์ยุโรปการ.

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์
(ม.ร.ว. หลาน กุญชร).

คุณหญิงนุกานุกรักษ์ (เทศ).

นางเทียมจันทร์ เพิ่มอุส่าห์.

ธ.

ชงชัย โปธิขารมย์ (๕)

ชนิด อยู่โพธิ์, นาย (๗๕, ๓๖๔)

ธรรมพาทประจิต, หลวง (๒๕๓)

ธรรมศักดิ์, พระยา, Phya Dharmasakti
(๒๒๔)

ธรรมสารประศาสน์, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘)

ธรรมาธิกรณาธิบดี, เจ้าพระยา (๑๐๘)

ธรรมาภิรมณ์, หลวง (๓๒๑)

ธานี, Dhani (๓๕๐)

นายชงชัย โปธิขารมย์.

นายชนิด อยู่โพธิ์.

หลวงธรรมพาทประจิต (ยอด มีมานัต).

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา).

หลวงธรรมสารประศาสน์ (ศิลป์ ปริญญาตร).

เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี.

(ม.ร.ว. บั้ม มาลากุล).

หลวงธรรมาภิรมณ์ (ถึก จิตรกถึก).

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภ

พฤฒิยากร (ม.จ. ธานีนิวัด โสณกุล).

น.

นครสวรรค์วรพินิต, สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวง (๑๔๑)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต.

นนทเดชประจิต, หลวง (๒๕๓)
 นนทฤทธิ์ประเจตน์, พระ (๒๕๓)
 นรฤทธิ์ราชหัช, พระยา (๑๗๕)
 นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
     กรมหมื่น (๕๓, ๒๘๕, ๒๕๑)
     กรมพระ (๓๒๑)
 “นริศ” (๒๕๕) นริศรานูวัตติวงศ์, สมเด็จ
     พระเจ้าอินทไชยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน (๕๒)
     สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรม
     พระยา (๓๕, ๗๘, ๗๕, ๑๔๘, ๑๕๐, ๑๕๑,
     ๓๕๓, ๓๖๓)
 นเรนทรราชา, พระยา (๑๒๑)
 นเรศวรเป็นเจ้า, สมเด็จพระ (๒๘๘)
     นเรศวรมหาราช, สมเด็จพระ (๒๔๘)
 นลินี วัฒนสุข, ม.ล. (๒๒๓)
 น้อย, ทูลหม่อม (๑๒๒)
 นัฎกา, คุณหญิง, Kunying Nataka (๒๑)
 นัฎกานูร์กัย, ขุน (๗๕)
 นิตยากร, ม.จ. (๓๐๘)
 นิพันธ์ภานุพงศ์, ม.จ. (๔๓)
 เนียน บุนนาค, น.ส. (๒๒๓)

หลวงนนทเดชประจิต (พราว เพ็ญกุล).
 พระยานนทฤทธิ์ประเจตน์ (หวัง นนทาที่).
 พระยานิพัทธราชกิจ (อิน นรพัลลภ).
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิประพันธ์
     พงศ์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา
     นริศรานูวัตติวงศ์.

พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อูรา คเนจร).
 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

ม.ล. นลินี วัฒนสุข.
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
     กรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์.

คุณหญิงเทศ นัฎกานูร์กัย.
 พระยานัฎกานูร์กัย (ทองดี สุวรรณภารต).
 ม.จ. นิตยากร วรวรรณ.
 พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภานุพงศ์พิริยเดช.
 น.ส. เนียน บุนนาค.

บ.

บรมบาทบำรุง, พระ, Phra Boromabad
     Bamrung (๒๒๔)
 บรรเจิดวรรณวรางค์, ม.จ. หญิง (๓๐๘)
 บริพัตรสุขุมพันธุ์, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
     เจ้าฟ้า (๔๓, ๔๕, ๖๒, ๖๓)

พระยาบรมบาทบำรุง (พิณ ศรีวรรณนะ).
 ม.จ. หญิง บรรเจิดวรรณวรางค์ วรวรรณ.
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
     กรมพระนครสวรรค์วรพินิต.

บริหารราชมานพ, พระยา (๒๕๓)
บวรเดช, ม.จ. (๖๓)
บัว วิเศษกุล, นาย (๕๘, ๕๙)
บัวทอง พัฒนถาบุตร (๑๘๑)
บุญเลื่อน เกียรติราชู, คุณหญิง (๓๑๓)
บุญนาค เสวตนัย (๑๙)
บุรฉัตรไชยกร, พระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้า (๔๓, ๖๒, ๖๓)
บุรีนวรราชู, หลวง (๘๓) พระยา (๑๔๑,
๑๗๗, ๑๙๘, ๒๒๒, ๒๒๖, ๒๕๓, ๓๕๕)
บุษรัตนราชพัลลภ, พระยา (๑๔๑, ๑๗๕)

พระยาบริหารราชมานพ (สอน ศรีเกต).
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช.
นายบัว (ทองอิน) วิเศษกุล.
นางบัวทอง พัฒนถาบุตร.
คุณหญิงบุญเลื่อน เกียรติราชู.
นางบุญนาค ทรรทรานนท์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชร
อัครโยธิน.
พระยาบุรีนวรราชู (ชวน สิงหนั่น).
พระยาบุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์).

ป.

ประจวบ บุรานนท์ (๒๓๕)
ประณีต, นาย (๒๓, ๓๕, ๕๐)
ประดิษฐ์, นาย (๓๕)
ประทีกย์อักษรวิท, ขุน (๒๕๓)
ประทีกสุนทรวิท, ขุน (๒๕๓)
ประพัฒน์ วรรณธะสาร, นาย (๓๒๑)
ประพันธ์ สุกนธะชาติ, นาย (๓๖๔)
ประภาพร อาชุนบุตร (๒๓๖)
ประวิตรวัฒนโธม, พระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้า (๔๗)
ประสาธ สุขุม, นาย (๒๖๘)
ประสาธนนทวิท, ขุน (๑๒๕, ๒๕๓, ๒๖๘,
๒๗๐) หลวง (๒๖๕)
ประสารดุริยศัพท์, ขุน (๘๗)
ประสิทธิ์, นาย (๒๓, ๓๕)

นายประจวบ บุรานนท์.
จ๋มื่นเทพสุรินทร์ (ประณีต บุญนาค).
นายประดิษฐ์ บุญนาค.
หลวงประทีกย์สุนทรวิท (ฉัย ยุวนะปุมภ์).
หลวงประทีกสุนทรวิท (เชียม จุฑาสมิต).
นายประพัฒน์ วรรณธะสาร.
นายประพันธ์ สุกนธะชาติ.
นางประภาพร ธนรัชต์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี.
นายประสาธ สุขุม.
พระดรุณรักษา (เพิ่ม เมษประสาธ).
พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน
ศัพท์).
จำแคว่นประกวดงาน (ประสิทธิ์ บุญนาค).

ประสิทธิ์ศุภการ, พระยา (๒๔, ๑๔๑, ๑๕๖, ๒๑๓, ๒๓๓, ๒๕๓, ๒๗๕, ๒๘๕, ๒๕๓, ๒๕๗, ๓๐๘)	เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เพ็ญ พงษ์บุญ).
ประเสริฐ, นาย (๒๓, ๗๕) ประเสริฐ บุนนาค, นาย (๕๗)	นายสุดจำลอง.
ประเสริฐศุภกิจ, พระยา (๑๗๕) ปราจีนกิติบดี, พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง (๓๐๐)	พระยาประเสริฐศุภกิจ (เพิ่ม ไกรฤกษ์). พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงปราจีนกิติบดี.
ปราบพลแสน, พระ (๑๔๑) ปรีม บุนนาค (๒๓๕) ปรีชานุศาสน์, พระ (๒๒๒) ปานี่ ไกรฤกษ์, นาย (๕๗) ปิ่น มาลากุล, ม.ล. (๒๖๘) ปิ่น มาลากุล ณ กรุงเทพฯ, ม.ล. (๒๕๗)	พระยาอนุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต). น.ส. ปรีม บุนนาค. พระยาภรตราชา (ม.ล. ทศทิศ อิศรเสนา). นายจำเริญ. ม.ล. ปิ่น มาลากุล.
ปีย์บุตร, ม.จ. (๘๘, ๑๗๕, ๑๕๖, ๒๕๓) ปีย์มวดีศรีพัชรินทรมาตา, สมเด็จพระ (๒๒) เปี่ยม, เจ้าคุณจอมมารดา (๒๒) โป๊ะ, ม.ร.ว. (๗๕)	ม.จ. ปีย์บุตร จักรพันธ์. สมเด็จพระปีย์มวดีศรีพัชรินทรมาตา (เจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม). สมเด็จพระปีย์มวดีศรีพัชรินทรมาตา. พระยาชาติเดชอุดม (ม.ร.ว. โป๊ะ มาลากุล).

ผ.

ผิว จิตรกร, น.ส. (๒๕๕)

นางผิว เทพจรูณาทร.

พ.

พงษ์, นาย (๕๖, ๕๐, ๒๐๘)
พจนานา ณะรอง, นาย (๒๖๘)

พระยาอนุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).
นายพจนานา ณะรอง.

พนิดา สุนทรสถาน, น.ส. (๓๓๗)
พร อินทุมณี, นาย (๕๗)
พรหมาภิบาล, พระยา (๗๕)
พระเสด็จสุเรนทราธิบดี, เจ้าพระยา (๓๖๓)

พราว, นาย (๗๕)
พลพัน หุ้มแพร, นาย (๑๗๕)
พ่วง, นาย (๗๔)
พันปีหลวง, สมเด็จพระ (๕๕, ๕๗, ๑๗๕,
๒๒๒)
พันกนกนิจกร, ขุน (๗๕)
พิจารณาสรรพกิจ, นาย (๒๕๓)
พิจารณาสรรพกิจ, นายรอง (๓๓๗)
ไพฑูริย์อินทโรดม, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่น (๓๖๓)
พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
(๔๕, ๓๔๕, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๕๐)
พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น (๓๐๘)
พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่น (๒๕๕)
พิทักษ์ภูบาล, พระยา (๒๖๘, ๒๕๑)
พิทักษ์มานพ, หลวง (๘๗)
พิทักษ์อักษร, ขุน (๒๖๐)
พิน พฤกษ์ศรี, นาย (๒๑๐)
พิพิธสมบัติ, พระ (๒๒๒)
พิษณุโลกประชานาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมขุน (๔๘, ๑๒๓) สมเด็จพระ
อนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวง (๒๘๗)
พิสดัมภ์พิทยากุล, พระ (๕๔)
พุทธเจ้าหลวง, พระบาทสมเด็จพระ (๑๐๑)
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ
(๗๖)

นางพนิดา สิทธีวรณ.
นายพร อินทุมณี.
พระยาพรหมาภิบาล (ทองใบ สุวรรณภารต).
เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี
(ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล).
จ๋ม่นทรงสุรกีจ (พราว บุญยรัตพันธุ์).
พระสมานบริกร (อยู่ ยูวเสวี).
พระยาดำรงวิจิตร (พ่วง วิจิตรเสวี).
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
พระพันปีหลวง.
พระพันกนกนิจกร (เพิ่ม สุกรีวณะ).
จ๋ม่นเทพดรุณาทร (เอี่ยม นิลวัชระ).
นายรองพิจารณาสรรพกิจ (เลื่อง จุลกะ).
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
ไพฑูริย์อินทโรดม.
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร.
พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์.

พระยาพิทักษ์ภูบาล (สวัสดิ์ วิเศษศิริ).
พระยาอิศรพัลลภ (ผัน อรชุนกะ).
หลวงสมานบริกร (พิน พฤกษ์ศรี).
หลวงสมานบริกร.
พระยาพิพิธสมบัติ (ตาบ กุวานนท์).
สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวง
พิษณุโลกประชานาถ.

พระพิสดัมภ์พิทยากุล (โชติ ผลชีวิน).
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ
(๗๖, ๘๐, ๑๓๔)

เพชรบุรีราชสิรินทร, สมเด็จพระเจ้าน้องนาง
เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง (๒๒๖, ๓๒๔)

เพชรบูรณ์อินทราชัย, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ เจ้าฟ้ากรมขุน (๓๓๕)

เพชรรัตนราชสุดา สิริโสภภาพัฒนวงศ์, สมเด็จพระ
พระเจ้าภักินีเธอ เจ้าฟ้า (๑๕๓, ๒๔๒,
๓๑๒)

เพ็ญพัฒนพงศ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๓, ๑๒๒, ๑๒๓)

เพราะตำเนียง, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘)

แพ, เจ้าจอมมารดา (๑๐๖)

แพทย์พงศา, พระยา (๒๖๘)

ไพศาลศิลปศาสตร์, พระยา (๒๒๒, ๒๒๖)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
เพชรบุรีราชสิรินทร.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุน
เพชรบูรณ์อินทราชัย.

สมเด็จพระเจ้าภักินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราช
สุดา สิริโสภภาพัฒนวงศ์.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
พิไชยมหินทโรดม.

หลวงเพราะตำเนียง (สุข สุขะวาทีน).

เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุณนาค).

พระยาแพทย์พงศาวิสุทธาธิบดี

(สุน สุนทรเวช).

พระยาราชนกุล (วัน ศยามานนท์).

ฟ.

ฟีน, ม.ล. (๒๓, ๗๕, ๘๐, ๒๐๘)

เฟื้อ, ม.ล. (๒๓, ๗๕, ๘๐, ๒๐๘)

พระยานิรุทธเทวา (ม.ล. ฟีน ฟิ่งบุญ).

เจ้าพระยารามราชนพ (ม.ล. เฟื้อ ฟิ่งบุญ).

ก.

“ภาณพันธ์” (๒๔๕)

ภาสกรวงษ์, เจ้าพระยา (๑๕๖)

ภูบาลันเทิง, คุณหญิง (๒๒๒, ๓๒๓)

สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้า

กรมพระยาภาณพันธ์วงศ์วรเดช.

เจ้าพระยาภาสกรวงษ์ (พร บุณนาค).

คุณหญิงตระกุล ภูบาลันเทิง.

ม.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ,
(ตลอดเล่ม)
มนตรี ตราโมท, นาย (๓๑๕, ๓๓๖, ๓๓๗)
มรทนี่ ชัยยืนสุข (๒๖๑)
มหาเทพกษัตริย์สมุห, พระ (๓๕๒)
มหามนตรีศรีอรรักษ์สมุห, พระ (๔๑, ๑๕๗,
๓๐๗)
มหาวชิราวุธ, (๔๖) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๔๒, ๔๓, ๘๒)
มหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระ-
บาทสมเด็จพระปรเมนทร (๑๔๓, ๑๕๘)
มหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หรือ
เจ้าแผ่นดินสยาม, สมเด็จพระหรือพระบาท
สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร (๒๔๖,
๒๕๕, ๓๐๐, ๓๑๖, ๓๒๘, ๓๓๔, ๓๔๐)
มหาวชิรุณหิศ, สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้า (๔๒, ๔๕)
มหาสมณเจ้า, สมเด็จพระ (๒๕)
มัย ไกรฤกษ์, นาย (๕๗)
มานพ ม.ร.ว. (๗๕)
มานิตยันเรศร์, จมื่น (๒๕๕)
เมธาธิบดี, พระยา, Phya Medha Dhibadi
(๒๒๔)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
นายมนตรี ตราโมท.
น.ส. มรทนี่ ชัยยืนสุข.
พระมหาเทพกษัตริย์สมุห (เนื่อง สาคริก).
พระมหามนตรีศรีอรรักษ์สมุห
(ฉัตร โชติกเสถียร).
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณ-
หิศ.
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส.
หลวงนฤบาลวรภานันท์.
นายขัน หุ้มแพร (ม.ร.ว. มานพ เกษมสันต์).
จมื่นมานิตยันเรศร์ (เฉลิม เสวตนันท์).
พระยาเมธาธิบดี (สาตร์ สุทศเสถียร).

ย.

ยมราช, เจ้าพระยา (๑๐๖, ๑๔๑, ๑๗๔, ๓๐๑)
๓๗๖

เจ้าพระยาขมราช (ปั้น สุขุม).

ยวด, นายจ๋า (๒๖๘)

ยุกลทิมัมพร, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า
(๔๓, ๔๘)

พระมหามนตรีศรีธรรมาธิบดี
(ฉัตร โชติกเสถียร).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์.

ร.

ร่วง, พระ (๒๐๑, ๒๐๒, ๒๐๔, ๒๐๕)

ระบำภาษา, ชุน (๓๕)

รังสิตประยูรศักดิ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระ-
องค์เจ้า (๔๓)

รังสิตยากร, ม.จ. (๒๖๘)

รัตนากรณี ชุนพันธ์, นาง (๓๒๑)

ราชตรณรักษ์, พระ (๒๔๕) พระยา (๒๒๖)

ราชมนู, พระยา (๑๔๑)

ราชวังเมือง, พระ (๑๔๑)

ราชวัลลภานุสิทธิ์, พระยา (๖๕, ๕๐, ๑๔๑,
๑๓๕, ๒๐๘, ๓๒๓)

ราชสาส์นโสภณ, พระยา (๑๓๕)

ราม ร., Rama R. (๓๕๐) ราม. วชิราวุธ ป.ร.
(๒๐๔)

รามคำแหงมหาราช, พ่อขุน (๒๐๔)

รามเกียรติ์, หลวง (๒๕๐)

รามราชนพ, เจ้าพระยา (๒๔, ๓๓ ๒๕๕, ๓๒๓)
ราม, เจ้าคุณ (๓๑๑)

เรศ, นายจ๋า (๑๓๕)

เรศ, นายจ๋า (๒๕๓)

ขุนรามคำแหงมหาราช.

พระยาพรหมภักดี (ทองใบ สุวรรณภารต).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาไชย-
นาทนเรนทร.

ม.จ. รังสิตยากร อากาศ.

นางรัตนากรณี ชุนพันธ์.

พระยาปรีชานุศาสน์ (เสริญ ปันยารชุน).

พระยาราชมนู (ถ้ว อัสวเสนา).

พระราชวังเมือง (ปุย กษาฬะ).

เจ้าพระยาราชศุภมิตร (อ้อด ศุภมิตร).

พระยามรฤทธิธำรง (บุญชู บุนนาค).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ขุนรามคำแหงมหาราช.

พระรามเกียรติ์ (มณี วิวัฒนานนท์).

เจ้าพระยารามราชนพ (ม.ล. เพ็ญ พึ่งบุญ).

พระยาดำรงวิจิตร (พ่วง วัชรเสวี).

พระยาบำรุงราชบริพาร (เสมียน สุนทรเวช).

ฤ.

ฤทธิชัยเวร, หลวง (๒๕๓)

พระยาสุรินทรเสวี (เถา วัลย์เสวี).

ด.

ลักขมีลาวัน, ม.จ. หญิง (๒๗๕, ๒๕๗) พระ- องค์เจ้า (๓๐๘) พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า (๑๐๘, ๒๘๔)	พระนางเชอลักขมีลาวัน.
ลัดดา สุวรรณปฎีก, น.ส. (๓๓๗)	นางลัดดา นิธินันท์.
ลำจวน บุณนาค, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖, ๓๒๓)	น.ส. ลำจวน บุณนาค.
ลินจง บุณนาค, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖)	น.ส. ลินจง บุณนาค.
เล็ก, นาย (๑๕)	หมื่นทรงพลหาญ (เล็กสอน สุเรนทรานนท์).

จ.

วง มณฑลผละลิน, นาย (๒๕๓)	หลวงราชรถยาน.
วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม- พระยา (๓๖, ๓๘), His Holiness Prince Vajiranāna (๓๖)	สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ- วโรรส.
วชิราวุธ, His Most Gracious Majesty Vajira- vudh, King of Siam. (๒๕) วชิราวุธ ปร. (๒๒๕)	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
วรกิจญาปทาน, พระ (๒๗๘, ๒๗๕)	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
วรกิจบัญชา, นาย (๘๗, ๕๐, ๒๐๘)	พระยาคทาทรรบดี (เทียบ อิศวรภัณฑ์).
วรรณวิมล, ม.จ. หญิง (๒๘๕)	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
วรรณไวทยากร, ม.จ. (๓๐๘)	พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประ- พันธ์.
วรรณศรีสมร, ม.จ. หญิง (๓๐๘)	ม.จ. หญิง วรรณศรีสมร วรวรรณ.
วรวรรณากร, พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้า (๔๔)	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประ- พันธ์พงศ์.
วรวาทย์วินิจฉัย, หลวง (๒๖๐)	พระยาสาริกพงศ์ธรรมพิลาศ (สวัสต์ดี สาริกะภูติ).
วัน วาระศิริ, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖, ๒๕๓)	น.ส. วัน วาระศิริ.

วัลลภากร, ม.จ. (๓๐๘)
วัลลภาเทวี, ม.จ. หญิง (๒๕๗)
วิชัยดุรงค์ฤทธิ, นายรอง (๒๕๓)
วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์, ม.จ. (๒๒๒)
วิมลมา บุรานนท์ (๓๐๗)
วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์ (๒๖๑)
วิลาสวงาม, ขุน (๓๗)
วิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์, พระยา (๑๕๖)
วิสุทธรุขยศักดิ์, พระยา (๔๖, ๕๖, ๗๕)

วีณา วีระสัมพันธ์ (๓๑๓)
วุฒิชัยเฉลิมลาภ, พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า
(๑๒๓) องค์วุฒิชัย (๑๒๒)
แววจักร, ม.จ. (๓๕)
ไวยวรรณ, เจ้าหมื่น (๑๓๕)

ม.จ. วัลลภากร วรวรรณ.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
นายวิชัยดุรงค์ฤทธิ (สว่าง ณ สงขลา).
ม.จ. วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์ สวัสดิ์กุล.
นางวิมลมา บุรานนท์.
นายวิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์.
จ๋มสมุหพิมาน (หรั้า อินทรนฎ).
พระยาวิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์).
เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี
(ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล).
นางวีณา วีระสัมพันธ์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร.
ม.จ. แววจักร จักรพันธ์.
พระยาอัครบดี (เล็ก โกมารภัก).

ศ.

ศรีบัญชา, หลวง (๒๒๒, ๒๒๖)
ศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ,
สมเด็จพระ (๑๒๒, ๒๗๒, ๒๗๘)
ศรีวิกรมมาธิบดี, พระยา (๒๒๖)
ศรีวิชัยชนินทร์, เจ้าพระยา (๑๕๖)
ศรีสวรินทราบรมราชเทวี, สมเด็จพระ (๑๕๗,
๓๒๔)
ศรีสอangkanมฤต วรวรรณ, ม.จ. หญิง (๒๕๑,
๒๕๕)
ศรีสุริยพาหะ, พระยา (๒๕๓, ๒๖๘)
ศักดิ์นายเวร, หลวง (๑๓๕)
ศักดิ์ศรี เข้มนัฏดา, นาย (๓๖๓)

พระยาศรีบัญชา (ทวน ชรรมาชีวะ).
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
พระพันปีหลวง.
พระยาราชเสนา (สหัส สิงหเสนี).
เจ้าพระยาศรีวิชัยชนินทร์ (ชม สุนทรราชุน).
สมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระ-
พันวัสสาอัยยิกาเจ้า.
ม.จ. หญิง ศรีสอangkanมฤต เกษมสันต์.
พระยาอนุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).
พระยานิรุทธเทวา (ม.ล. พัน พึ่งบุญ).
นายศักดิ์ศรี เข้มนัฏดา.

ศีลป ปริญาตร, นาย (๑๗๕)
ศิวากร, ม.จ. (๓๐๘)
ศุจิน สุจริตกุล, นาย (๓๐๘)
เศรษฐศิริ, ม.จ. (๖๓)

หลวงธรรมสารประศาสน์.
ม.จ. ศิวากร วรวรรณ.
นายศุจิน สุจริตกุล.
ม.จ. เศรษฐศิริ กฤดากร.

๓.

สกลวรรณากร, ม.จ. (๒๒๒, ๒๒๖, ๓๐๘)
สงวน อึ้งกง, นาย (๓๑๕, ๓๖๓)
สนองราชบรรหาร, นาย (๒๕๕)
สนิท, นายรอง (๒๘๓)
สนิท, นายรอง (๑๕๕)
สนิทราชการ, พระ (๒๖๘)
สมบุญ, นาย (๑๕)
สมมตวิงศ์วิโรทัย, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๔๓)
สรรพศาสตร์ศุภกิจ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม-
หลวง (๑๔๑)
สรสิทธิยานุการ, หลวง (๖๕)
สวัสดิ์เวียงไชย, หลวง (๘๘)
สาครวิชัย, ขุน (๒๕๓)
สิทธิ์, ม.ร.ว. (๔๕, ๖๓)
สิทธิพร, ม.จ. (๖๒, ๖๓, ๒๒๒, ๒๒๖, ๓๒๓),
Prince Siddhibara (๒๒๔)
สุขสวัสดิ์, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)
สุจริตธำรง, พระยา (๒๕๓, ๒๕๑, ๒๕๓, ๓๐๘)
สุชาดา พิภูลหอม (๒๖)
สุธาสิโนทัย, ม.จ. (๔๓)
สุธาสิ, Prince Sudhasi (๒๒๔)

ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ.
นายสงวน อึ้งกง.
จมีนมานิตย์นเรศร์ (เฉลิม เสวตนันท์).
นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์).
พระมหามนตรีศรีอรรถกฤษ์สมุห
(ฉัตร โชติกเสถียร).
พระสนิทราชการ (สมบุญ ศิริธร).
พระสนิทราชการ (สมบุญ ศิริธร).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมขุนนครศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์-
ศุภกิจ.
เจ้าพระยาพิชเชนทรโยธิน (อุ่ม อินทรโยธิน).
พระยาสุขุมนัยวินิต (สวัสดิ์ สุขุม).
หลวงชิดชนินทร (ชิด ไชยเสวี).
พระยาวิชิตรวงษ์วิไล (ม.ร.ว. สิทธิ สุกข์).
ม.จ. สิทธิพร กฤดากร.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดม-
เดช.
พระยาอุดมราชภักดี (โถ สุจริตกุล).
น.ส. สุชาดา พิภูลหอม.
ม.จ. สุธาสิโนทัย เทวกุล.

สุนั วรวรรณ ณ กรุงเทพมหานคร, หม่อม (๒๕๑)
สุนทร, นาย (๗๕)
สุนทรพิพิธ, พระยา (๒๗๗)
สุนทรลิขิต, พระ (๒๒๒, ๒๒๖)
สุนันท์ โรจนวิภาต, พ.อ. (๓๑๓)
สุพรรณสมบัติ, พระยา (๒๒๒, ๒๒๖)
สุรวงศ์วัฒนศักดิ์, เจ้าพระยา (๔๔)
สุวรรณี่ ชลานุเคราะห์ (๒๐)
สุวัทนา พระวรวงษาเทวี, พระนางเจ้า (๑๐๗,
๑๐๘, ๒๔๒, ๓๕๔, ๓๕๖)
สุวิชากร, ม.จ. (๓๐๘)
เสียงเสนาะกรรณ, ขุน (๒๕๓)
โสณบัณฑิตย์, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)

หม่อมสุนั วรวรรณ ณ อยุธยา.
พระสุนทรวาจนา (สุนทร สาลักษณ์).
พระยาสุนทรพิพิธ (เชย มัจฉวิบูลย์).
พระสุนทรลิขิต (เชย ผลัญชัย).
พ.อ. สุนันท์ โรจนวิภาต.
พระยาสุพรรณสมบัติ (ติน บุนนาค).
เจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ (โต บุนนาค).
นางสุวรรณี่ ชลานุเคราะห์.
พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรวงษาเทวี.
ม.จ. สุวิชากร วรวรรณ.
หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาทย์)
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิ-
ธาดา.

ห.

หีบ ณ นคร, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)
หล่อ จุลกะ, นาย (๕๗)
หลาบ, นาย (๒๓, ๗๕, ๕๐, ๑๐๓, ๒๐๘)
หวัง, นาย (๒๐๘)
หัชชากร, ม.จ. (๒๕๓, ๓๐๘)

นายหีบ ณ นคร.
พระชลาลัยวิชิต.
พระราชวรินทร์ (กุหลาบ โกสุม).
พระยานรฤทธิประเจตน์ (หวัง นนทาทย์).
ม.จ. หัชชากร วรวรรณ.

อ.

อนิรุทธเทวา, พระยา (๒๕๓, ๒๖๘, ๒๘๓,
๒๕๑, ๒๕๗, ๓๐๘, ๓๒๓)

พระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล. พัน ฟังบุญ).

อนุชิตชาญไชย, พระยา (๒๕๑)
อนรักษ์ราชมณเฑียร, พระยา (๑๔๑)

อนรักษ์ราชมณเฑียร, พระยา (๒๖๘)
อนุศาสน์จิตรกร, พระยา (๒๖๘)
อนุศาสน์ครุณรัตน์, หลวง ((๒๖๘)
อนุสัษฐครุณราช, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘) พระ
(๒๕๓)

อภัยราชามหาโยคีธรรมธ, เจ้าพระยา (๑๕๖,
๒๐๑, ๒๑๒, ๒๘๕)
อภัยวานิช, พระยา (๑๗๕)
อภิกษัยราชฤทธิ, หลวง (๒๐๘)
อภิกษัยราชฤทธิ, หลวง (๑๒๕, ๒๕๓) พระ
(๒๕๕)

อมรา อิศวนนท์ (๓๐๓)
อยู่, นาย (๕๐, ๒๐๘)
อรรคชายา, พระ (๑๐๖)
อัจฉรา อยู่ปียะ (๘๓)
อัสวาศีศรีสุริยพาหน, พระยา (๑๔๑)
อัมฉกัณฑ์เดชาวุธ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๘๖)
อาคม สายาคม (๒๐)
อากาศเกียรติวงศ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระ
องค์เจ้า (๔๓)
อายุรแพทย์วิเศษ, (หลวง) (๓๐๘)
อิทธิเทพสรร กฤดากร, ม.จ. (๑๘๖, ๒๒๖)
อู่เนื้อ, Mlle Unru'en (๒๑)
อุบลพรรณี, ม.จ. หลุย (๓๐๘)
อุรา, ม.ล. (๗๕)
อุรา จูร์เกษ (๓๑๓)
อู๊ด, นาย (๒๓, ๗๕)

พระยาอนุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).
เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว บุ้ม
มาลากุล).

พระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล).
พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จัน จิตรกร).
พระอนุศาสน์ครุณรัตน์ (ผิว วรรณจินดา).
พระอนุสัษฐครุณราช (สุวรรณ มุกดาประกร).

เจ้าพระยาอภัยราชามหาโยคีธรรมธ
(ม.ร.ว. ลป สุทัศน์).
พระยาอภัยรณฤทธิ์ (หลุย จุลกะ).
พระยาบริหารราชมานพ (สอน ศรีเกตุ).
พระอภิกษัยราชฤทธิ (พ้อง รจนานนท์).

นางอมรา บุรานนท์
พระสมานบริกร (อยู่ บุวเสวี).
สมเด็จพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธสาสน์นาถ.
นางอัจฉรา อยู่ปียะ.
พระยาคทาธรรมาธิบดี (เทียบ อัสวาศัย).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
นครราชสีมา.

นายอาคม สายาคม.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขต-
อุดมศักดิ์.
พระศัลยเวทวิทยวิเศษ (สาย กษเสน).
ม.จ. อิทธิเทพสรร กฤดากร.
นางอู่เนื้อ ไกรฤกษ์.
ท่านหญิงอุบลพรรณี แกร็บ.
พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อุรา คเนจร).
นางอุรา จูร์เกษ.
พระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล).